

**KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI
SZOLGÁLAT**

XIV. évfolyam 3. szám

2015. szeptember

**FELDERÍTŐ
SZEMLE**

ALAPÍTVÁ: 2002

BUDAPEST

**A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
tudományos-szakmai folyóirata**

Felelős kiadó

Kovács József altábornagy, főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök: Dr. Béres János vezérőrnagy

Tagok: Dezső Sándor dandártábornok

Dr. Magyar István ny. dandártábornok

Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok

Deák Anita alezredes

Dr. Fürjes János alezredes

Háry Szabolcs alezredes

Dr. Magyar Sándor alezredes

Dr. Tóth Sándor alezredes

Dr. Vida Csaba alezredes

A kézirat lezárva: 2015. szeptember 30.

Felelős szerkesztő: Deák Anita alezredes

Olvasószerkesztő: Gál Csaba ny. ezredes

Tördelőszerkesztő: Tóth Krisztina zászlós

HU ISSN 1588-242X

TARTALOM

BIZTONSÁGPOLITIKA

DR. VIDA CSABA ALEZREDES A JELENKORI NÉPVÁNDORLÁS HATÁSAI.....	5
---	---

DR. BESENYŐ JÁNOS EZREDES NEM AZ ISIS TALÁLMA NYA – TERRORISTÁK A MIGRÁNSOK KÖZÖTT.....	17
---	----

SZALONTAI GÁBOR ŐRNAGY A SZÍRIAI POLGÁRHÁBORÚ OKOZTA REGIONÁLIS MENEKÜLTVÁLSÁG ÉS HATÁSA AZ EURÓPAI MIGRÁCIÓS HELYZETRE	44
--	----

SIMON PÉTER ŐRNAGY – SZALONTAI GÁBOR ŐRNAGY A „TERMÉSZETES MEGOLDÁS” FEDŐNEVŰ NEMZETKÖZI MŰVELET ELSŐ ÉVÉNEK ÉRTÉKELÉSE	74
---	----

HÍRSZERZÉS – FELDERÍTÉS

KÁROLY LÁSZLÓ ŐRNAGY AZ ÖSSZADAT FORRÁSÚ FELDERÍTÉS AZ ASZIMMETRIKUS KONFLIKTUSOKBAN	91
--	----

SZALONTAI GÁBOR ŐRNAGY AZ ISZLÁM RADIKALIZMUS EURÓPÁBAN ÉS NEMZETBIZTONSÁGI KIHÍVÁSAI – II.	105
--	-----

KUTATÁS – FEJLESZTÉS

ÜVEGES ANDRÁS FŐHADNAGY

**HACKERCSOPORTOK TEVÉKENYSÉGE
ÉS FELOSZTÁSA 137**

FÓRUM

DR. VIDA CSABA ALEZREDES

HUMANITÁRIUS INTERVENCIÓK AZ ELMÚLT 25 ÉVBEN..... 153

DR. PORKOLÁB IMRE EZREDES

**INNOVÁCIÓ – A JÖVŐ HADVISELÉSÉNEK
MEGHATÁROZÓ ELEME A VÁLTOZÓ KÖRNYEZETBEN..... 166**

AZ OLVASÓHOZ

E SZÁMUNK TARTALMA 176

A KÖTET SZERZŐI..... 186

**A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS
FELTÉTELEI 187**

Bevezetés

Az emberiség történelmének mindig is részét képezte a népvándorlás,² de annak intenzitásában (mértékében) jelentős különbségek voltak. A történészek a népvándorlás korának a IV–X. század³ közötti időszakot tekintik, de hasonló méretű népvándorlásnak⁴ lehetünk szemtanúi a földrajzi felfedezések korát követően, amikor az európai népek benépesítették a földet, valamint a felfedezett területekről (gyarmatokról) jelentős számú helyi lakost szállítottak erőszakkal Európába. Évszázadok múlva a gyarmatok lakóit már nem kellett erőszakkal Európába hozni, mert önként jöttek. Ez a folyamat napjainkig is tart. A fentiekén kívül még számos, nagyobb méretű népvándorlást is fel lehet fedezni a történelemben. Egyik, amely a XIX. század második felében és a XX. század elején a magyar nemzetet is komoly mértékben érintette, az Amerikába történő kivándorlás volt.⁵ A népvándorlások történelmének tapasztalatai alapján a XXI. század sem képezhet kivételt alóla, így napjainkban is megfigyelhetünk különböző nagyságú népvándorlásokat.

A történelmi tapasztalatok alapján a népvándorlásokat két fő csoportra lehet osztani: globális és regionális méretűekre. A globálisakat több kontinenst érintő, nagy létszámú (esetenként akár milliós) embermozgások jellemzik, amelyek jelentősen átalakítják a kiinduló és a célterületek népességi megoszlását.⁶ Ezek vissza nem fordítható változások.

A globális szintű népmozgások az emberiség történelmében viszonylag ritkán (néhány alkalommal) következtek be, de mindig jelentős hatást gyakoroltak az azt követő időszakok történelmére. Az eddigi globális népvándorlásokban Európa mindig érintett volt, hiszen a kontinenst mindig is a világ központjának lehetett tekinteni, bár voltak/vannak olyan országok és régiók, amelyek gazdaságilag és politikailag erősebbek voltak.

A regionális népvándorlások általában egy jól körbehatárolt földrajzi területen következnek be. Alapvetően csak az adott térségre gyakorolnak hatást.

¹ A szerző az MTA Bolyai Kutatási Ösztöndíj ösztöndíjasa, így a tanulmány az MTA Bolyai Kutatási Ösztöndíj támogatásával jött létre.

² Az a népmozgalom, amikor egyes népek gazdasági vagy politikai okokból régi hazájukat elhagyják és maguknak új hazát keresnek.

³ Révai Nagy Lexikona, XIV. kötet. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., Budapest, 1916. p. 423.

⁴ Révai Nagy Lexikona, XIV. kötet. p. 423.

⁵ Az emberiség is évezredekkel korábban népvándorlás során népesítette be a Földet.

⁶ A kivándorlók létszámára eltérő adatok állnak rendelkezésre, de elérhette a kétmillió főt.
http://www.lib.pte.hu/sites/ptebtkscan/mellekletek/2013_apr_kivandorlas/2013_14_kivandorlas_04.pdf;
letöltés: 2015.08.20.

⁶ Demográfiai, vallási, etnikai, nemzetiségi.

Többségükben csak időszakos változásokat okoznak, mert az okok megszűnése után visszarendeződésekre (visszatelepülésekre) kerülhet sor. Folyamatosan jelen vannak az emberiség történelmében, így rendszeresnek tekinthetők. Európa csak a kontinensen, valamint közvetlen szomszédságában bekövetkező regionális népvándorlásokban volt érintett.

A tömeges népmozgások nem ok nélkül következnek be. Az alapvető oknak a jobb megélhetési lehetőségek keresése tekinthető. A népvándorlásra akkor kerül sor, ha a helyi lakosok (a későbbi migránsok⁷) úgy értékelik, hogy a jelenlegi lakóhelyükön nem megfelelően biztosítottak az életkörülmények, vagy nem biztosítottak a megélhetési feltételek. A migránsok rendelkeznek továbbá olyan információkkal, hogy léteznek olyan területek, ahol jobbak a megélhetési feltételek, így a lakosok – önként vagy kényszerből⁸ – elindulnak a célterületek felé. A lakóhely önként vagy kényszerből történő elhagyása függ az életkörülmények romlásának jellegétől is. Az önkéntes migráció⁹ is egyfajta kényszer alapján történik, de abban különbözik a valódi kényszertől, hogy ebben az esetben a migráns élete nincs közvetlen életveszélyben. Az önkéntes migráció mögött általában gazdasági vagy ahhoz kapcsolódó okok állhatnak (munkakeresés, tanulási lehetőségek). A kényszer esetén a migránsok életük védelme érdekében hagyják el a lakóhelyüket, hogy biztonságosabb helyre költözzenek. Ezeket a migránsokat lehet menekülteknek tekinteni. A kényszer mögött a fegyveres válságok, az etnikai-vallási üldöztetések, valamint a természeti/ipari katasztrófák állhatnak.

A külföldi szakirodalom – mint Jane McAdam¹⁰ is – a népvándorlás fő okának a klímaváltozást határozza meg. Szerintem ennél sokkal összetettebb a helyzet, mert az éghajlatváltozások mellett az okok közé kell sorolni a fegyveres konfliktusokat, a közösségek elleni erőszakos fellépéseket, a fizikai biztonság hiányát, a betegségeket/járványokat, a munkanélküliséget, a vízhiányt, az élelmiszerek hiányát, a tanulási lehetőségeket, valamint a gazdasági/pénzügyi okokat. A migrációs trendek mögött általában nem csak egy, hanem több ok együttes megléte fedezhető fel. Megállapítható, hogy mindegyik ok mögött egyfajta fenyegetés – a biztonság hiánya – áll, de azok mértékében jelentős különbségek vannak. Például a fegyveres konfliktusok (napjaink szíriai polgárháborúja), valamint a természeti katasztrófák (2013-as fülöp-szigeteki tájfun¹¹) esetén a lakosok élete közvetlen veszélyben van, így nincs más lehetőségük, csak elhagyni lakóhelyüket – ideiglenesen vagy véglegesen.

⁷ A népességvándorlásban részt vevő személyek, akik életüket különböző okok miatt nem szülőföldjükön, hanem egy kiválasztott országban kívánják leélni.

⁸ Karoliny Eszter és Mohay Ágoston így határozza meg a kényszer és önkéntes migráció fogalmi körét. KAROLINY Eszter – MOHAY Ágoston: A nemzetközi migráció jogi keretei. Publikon, Pécs, 2009. http://publikon.hu/application/essay/455_1.pdf, letöltés: 2015.08.20.

⁹ A cikk az Európai Integrációs Alap finanszírozásával készült.

¹⁰ A migráció a népességmozgás és népvándorlás összefoglaló neve.

¹⁰ MCADAM, Jane: Climate Change, Forced Migration, and International Law. Oxford University Press, 2012. ISBN 978 0 19 958708 7. p. 2.

¹¹ A tájfun miatt 4,1 millió ember kényszerült a lakóhelye elhagyására. <http://valasz.hu/vilag/kozel-22-millio-embert-uztek-el-otthonukbol-2013-ban-termeszeti-katasztrofak-104444>, letöltés: 2015.08.20.

Őket valóban menekülteknek lehet tekinteni. Ezekben az esetekben a szerencsétlenül járt emberek sokszor mindenüket hátrahagyva, pénz nélkül indulnak útba. Legtöbbször a legközelebbi biztonságos területet veszik célba. Csak akkor vállalkoznak hosszabb útra, ha már nem látnak reményt a visszatérésre. Azok az okok, amelyek nem jelentenek közvetlen életveszélyt a lakosoknak, mint például az éghajlatváltozás, a munkanélküliség, a gazdasági/pénzügyi válságok esetén a leendő migránsoknak van idejük felkészülni a lakóhelyük elhagyására, így jobban meg tudják tervezni vándorlásukat és célállomásukat, így hosszabb utakra is vállalkoznak. Őket lehet valódi migránsoknak tekinteni, vagyis gazdasági migránsoknak.

A szakirodalom még kétfajta felosztást használ a népvándorlásra: ilyen a belső és a nemzetközi, valamint a legális és az illegális népvándorlás.¹² Az eddigi tapasztalatok alapján a migránsok nem veszik figyelembe az államhatárokat, csak a célállomást, így számukra mindegy, hogy az adott országon belüli vagy egy szomszédos, illetve távoli országba akarnak menni. A legális és az illegális csoportosítás összefügg az előző felosztással is, mert a migránsoknak a nemzetközi utazáshoz szükségük van úti okmányokra, amellyel többségük nem rendelkezik, így általában illegálisan lépik át a határt. Az illegális tevékenység pedig felkelti a bünszervezetek figyelmét, így sokszor a migránsokat kihasználva szervezik tevékenységüket. A különböző útvonalakon külön embercsempész-hálózatokat hoznak létre. A bünszervezetek célja a minél nagyobb haszon elérése, amelynek során nem érdeklik őket, hogy a menekültek elérik-e a célállomásukat.¹³ A migránsok között jelentős számban vannak olyanok, akik legálisan (valódi iratokkal) érkeznek a célországokba, de őket az egyéb utazóközönségből (turistáktól, üzletemberektől) nehezen lehet elválasztani. Természetesen vannak olyanok is, akik hamis iratokkal kísérik meg a határátlépést. Ha sikerül nekik, akkor is illegális migránsnak kell őket tekinteni. Ezek a legális és illegális beutazók csak akkor jelennek meg migránsként, ha legálisan akarnak az adott országban tartózkodni.

A jelenkori népvándorlás

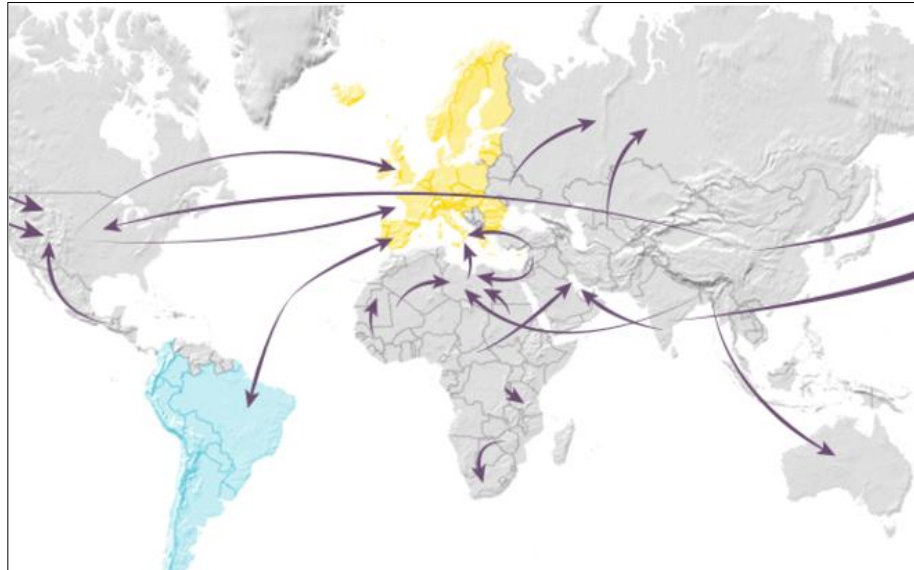
A XXI. században is tanúi lehetünk népvándorlásoknak, amelyet már globálisnak kell tekinteni a résztvevők létszáma és az érintett területek miatt. Napjainkban majdnem az összes kontinens (Európa, Afrika, Amerika, Ausztrália, Ázsia) érintett a népvándorlásban (lásd a térkép), míg az ENSZ adatai szerint a migránsok létszáma¹⁴ 2013-ban meghaladta a 231 millió főt.¹⁵ A szervezet a belső migránsok számát 740 millióra teszi, így a Föld lakosságának 12–13%-a tekinthető migránsnak. Különböző becslések szerint exponenciálisan nő a migránsok száma, amely a következő években évente akár tízmillió fővel is nőhet.

¹² KAROLINY Eszter – MOHAY Ágoston: A nemzetközi migráció jogi keretei. Publikon, Pécs, 2009. http://publikon.hu/application/essay/455_1.pdf, letöltés: 2015.08.20. p. 1.

¹³ Kihasználva azt, hogy a migránsok nem rendelkeznek helyismerettel, sokszor nem a célállomásukra szállítják őket.

¹⁴ Olyan személyek, akik nem a szülőföldjükön, hanem más országban élnek.

¹⁵ Trends in international migrant stock: The 2013 revision – migrants by age and sex. UN, 2013. <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatestotal.shtml>; letöltés: 2015.08.20.

1. ábra. Napjaink népvándorlásának irányai¹⁶

Napjaink népvándorlásának globális jellege miatt a folyamat alapvető változásokat idéz elő az érintett kontinensek népességének az összetételében.¹⁷ A jelenkori migrációs hullámok eredete nem a XXI. században keresendő, mert egyes elemei visszavezetnek a XX. és a XIX. századba. Ilyenek a gyarmatok és a gyarmattartók közötti kapcsolatok, vagy éppen az elhúzódó gazdasági válságok. A XXI. századi népvándorlás a korábbiaktól abban tér el, hogy nem egy nagy, egyirányú folyamatból,¹⁸ hanem több – köztük számos regionális – migrációs hullámból áll. Ezek egyes esetekben egymástól függetlenül, de egymást felerősítve hatnak a kiinduló országokra, a tranzitországokra és a célországokra egyaránt. A jelenkori népvándorlás elsődleges célállomása a nyugati világ (Észak-Amerika és Európa, illetve kisebb mértékben Ausztrália), ahová több irányból, több területről (Afrika, Ázsia, Dél-Amerika) érkeznek a bevándorlók. Emellett jelentős méretű népvándorlást lehet beazonosítani Ázsiában és Afrikában is, de ezeket valójában belső mozgásnak kell tekinteni.

A XXI. században az alábbi népvándorlási folyamat érinti Európát:

- Közép-Afrikából (Fekete-Afrikából) Észak-Afrikán és a Földközi-tengeren keresztül Európába – belépési pontok Spanyolország, Olaszország, Görögország;

¹⁶ ADAMS, Paul: Migration: Are more people on the move than ever before? <http://www.bbc.com/news/world-32912867>; letöltés: 2015.08.20.

¹⁷ Például a 10,7 milliós Belgium népességének összetétele, ahol 1,1 millió migráns él.

¹⁸ Például a korábban említett, Amerikába történő kivándorlás.

- Közép-Ázsiából (többek között Afganisztán, Pakisztán) Közel-Keleten és Törökországon keresztül Európába – belépési pontok Görögország és Bulgária;
- Közel-Keletről (kiemelten Szíria és Irak) Törökországon keresztül Európába – belépési pontok Görögország és Bulgária;
- Távol-Keletről és Délkelet-Ázsiából (kiemelten Kína, Vietnám, Fülöp-szigetek).

Európa esetében a fentieket fokozza a kontinensen belüli (kelet–nyugat irányú) vándorlási folyamat is, amely egyrészt az EU-n belüli népvándorlásban¹⁹ (ami nem migráció), másrészt a nem európai uniós országokból az EU-ba történő vándorlásban nyilvánul meg. Ide kell sorolni a nyugat-balkáni országokat (kiemelten Koszovót), Törökországot, de olyan kelet-európai országokat is, mint Ukrajna. A fentiekén kívül még számos más országból is érkeznek bevándorlók Európába, de azok létszáma nem jelentős. Az Európát érő népvándorlás abban tér el a korábbi és a más térségeket érintő folyamattól, hogy sokkal összetettebb, vagyis több irányból, több hullámban érkeznek a migránsok, hosszan elnyúló (akár évekig tartó) folyamatra kell számítani, különböző származású (nemzetiségű) személyekből áll, és sokkal több kockázatot hordoz magában, mint korábban.

A jelenkori népvándorlás okai

Napjaink népvándorlásai mögött számos ok áll. Esetenként más-más kiváltó tényezője van, sokszor nem is egy, hanem több tényező – valamikor a teljes spektrum – idézi elő, hogy az emberek útra kelnek. Az okokat nemcsak a kiinduló régióban kell keresni, hanem a népvándorlás útvonalában, valamint célállomásában is, mert mindhárom terület hozzájárul a migráció alakulásához.

A kiinduló régiók – Közép-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Közel-Kelet, Közép- és Észak-Afrika – esetében napjainkban komoly problémát okoznak a fegyveres konfliktusok (háborúk), amelyek során rendszeresen fordulnak elő vallási és etnikai népi támadások, miközben a művelti területen élő lakosok nagy számban válnak a támadások áldozataivá. Ehhez hozzájárul, hogy a szemben álló felek a terrorizmus eszköztárát alkalmazzák (pl. sok áldozatot követelő öngyilkos merényleteket) a civil lakosság ellen. A támadások miatt a helyi civil lakosság jelentős része otthonának elhagyása mellett dönt, és a legközelebbi békés területre vándorol.

Megállapítható az is, hogy egyes nemzetek esetében a veszély ellenére jelentős számban vannak, akik inkább lakóhelyükön maradnak. Általában csak azok a nemzetek/nemzetiségek tagjai kelnek útra, amelyeket hagyományaik nem kötik lakóhelyükhöz, vagy korábban is vándorolni kényszerültek (ez jellemző az afrikai népekre). Ezt felülírhatja a fenyegetettség szintje elviselhetetlen mértékre. Ha magas a fenyegetettség szintje, akkor a menekültek a lehető leggyorsabban a legközelebbi, általában a szomszédos régiókban lévő menekülttáborokba mennek, és ott maradnak addig, amíg az eredeti lakókörzetük nem válik biztonságosabbá. Ha a válság, elhúzódik, akkor migránsként továbbindulhatnak újabb területek irányába.

¹⁹ Ez általában közép-európai EU-tagországo kból a nyugat-európai tagországo kbba irányul.

Többségében ez is azokra a népekre vonatkozik, amelyek nem kötődnek erősen szülőföldjükhöz.

A népvándorlásra lassan ható, de jóval nagyobb tömegeket mozgatnak meg – kiemelten Afrika vonatkozásában – a megélhetési problémák, amelyek mögött megtalálható a klímaváltozás, a munkanélküliség, a víz- és élelmiszerhiány, a rossz gazdasági-pénzügyi helyzet stb. A közép-afrikai, közel-keleti és közép-ázsiai országokban tapasztalható klímaváltozás vízhiányt és szélsőséges időjárási viszonyokat idézett elő, ami a termőterületek szűküléséhez, az állatállomány csökkenéséhez vezetett. Ezek belátható időn belül visszafordíthatatlan folyamatok, így a lakosok többsége lakókörzetének elhagyása mellett döntött. A rossz gazdasági-pénzügyi lehetőségek és a munkanélküliség is inspirálják az elmaradott országok lakosait, hogy olyan területekre vándoroljanak, ahol meg tudnak élni a munkájukból (lásd a jelentős számú pakisztáni a gazdag közel-keleti országokban).

A népvándorlás szempontjából a **célállomás** (célterület) kiválasztása is rendkívül fontos. A korábbi időszakokhoz képest napjaink népvándorlása abban tér el, hogy a migránsok pontosan tudják, hol képzelik el jövőbeli életüket, konkrét célokkal rendelkeznek. A célterületek általában az általuk gazdagnak tekintett nyugati országok, ahol átfogó a szociális rendszer. Sok esetben az egykori gyarmattartó ország a célállomás, de gyakran meghatározóak a korábban érkezett migránsok tapasztalatai.

Az először érkezett migránsok pozitív visszacsatolásai általában megsokszorozzák a migránsok számát. Számos alkalommal nemcsak családgyesítésről van szó, hanem teljes közösségek kivándorlására is sor kerülhet. Tehát a célországokban a migránsok pozitív élményei növelik a migrációs hullám nagyságát. Alapjában egy öngerjesztő folyamatnak is lehet tekinteni. Jelenleg a főbb célállomások még mindig a humánus befogadó államok, így az újabb migránsokat nem akadályozza meg semmi, hogy útba induljanak.

A népvándorlások mértékét meghatározzák a **használt útvonalakon** lévő tranzitországok is, mert ha azok lezárják az útvonalakat, vagy más módon nehezítik az áthaladást, akkor a migránsok száma is csökken. Az elmúlt években jól látható volt ez a tendencia Észak-Afrika vonatkozásában, mert az arab tavaszt megelőzően az észak-afrikai diktatúrák megakadályozták, hogy Közép-Afrikából rajtuk keresztül jussanak Európába a menekültek, de bukásukat követően ez a gát megszűnt, és a Földközi-tengeren humanitárius válság alakult ki. A migrációs útvonalakon bevezetett intézkedések közvetlen hatást gyakorolnak a migránsok létszámára, mert azok hatására új útvonalat kell keresniük. Az előre bejelentett intézkedések előtt nő az adott útvonalon áthaladó migrációs hullám.

A globalizáció és az információáramlás gyorsasága is befolyásolja a migráció mértékét, mert a migránsok nagyon gyorsan tudomást szereznek a migrációt érintő eseményekről és folyamatokról, valamint az áhított célországokról is. Az infokommunikációs eszközök (kiemelten az internet) egyfajta kampányhelyet is biztosítanak a migránsok számára.

A jelenkori népvándorlás tendenciái

Napjainkban a migrációs hullámokat kiváltó okok felszámolása középtávon nem reális, így azzal kell számolni, hogy egyre nagyobb tömegek hagyják el lakókörzetüket, és az általuk biztonságosabbnak és gazdagabbnak tartott régiók felé veszik útjukat. A lakosok általában azokról a területekről kelnek útba, ahol népességrobbanás van, a társadalom nagyrészt fiatalokból áll, és így a migránsok többsége is a fiatal korosztályhoz tartozik. A migránsok között egyre több a gyermek, kiemelten abban az esetben, ha családgyesítő migrációról van szó.

A migránsok többsége jelenleg a kiinduló ország alsó középosztályából kerül ki, ők rendelkeznek az utazáshoz szükséges pénzüsszeggel, valamint elérik az infokommunikációs rendszereket. Ezzel szemben megfigyelhető egy másik tendencia is, hogy egyre kevésbé kvalifikált emberek érkeznek, akik semmilyen szaktudással nem rendelkeznek, így a célországban csak segéd- és betanított munkát tudnak vállalni, illetve ott kell iskoláztatniuk magukat. Sokan éppen tanulás céljából indulnak útba. A nyelvismeret vonatkozásában is hasonló a helyzet, mert döntő többségük nem beszéli a befogadó ország nyelvét, bár az angol nyelvtudás esetében az elmúlt évtizedben némi javulást lehetett tapasztalni.

E hiányosságok is hozzájárulnak ahhoz, hogy a célország társadalmában a migránsok többsége a perifériára kényszerül, önálló szubkultúrát alakít ki, és nem integrálódik a társadalomba, ami számos biztonsági problémához vezet a nyugat-európai országokban. Megfigyelhető tendencia, hogy a célországok a hatalmas létszámot már nem kívánják befogadni, így a migránsok kényszerűségeből más európai országokban (így feltehetően közép-európai országokban) kényszerülnek ideiglenesen letelepedni. (Ennek a folyamatnak a része lehet az EU-n belül kezdeményezett kvótarendszer bevezetése.) Ezekben az országokban a migránsok többsége meg sem kísérli az integrációt, mert továbbra is a célországba akar eljutni.

A jövőben – a migrációs hullám növekedésével – a tranzitországokban várhatóan megerősödik az embercsempészettel foglalkozó szervezett bűnözés, ami a bűnözői csoportok közötti háborúhoz is vezethet a pozíciók újraosztása, illetve a területek felosztása miatt. Az embercsempészettel foglalkozó bűnözői csoportok a hatalmas bevételüket más illegális tevékenységbe forgathatják át, ami a bűnözés elterjedését okozhatja.

A nemzetközi közösség reakciói²⁰

A nemzetközi közösség a migrációval (népvándorlással) kapcsolatos ellentétes érdekek miatt megosztott, jelenleg még a célországok esetében sincs egységes álláspont. Amíg az nem alakul ki, addig nem kezelhetők a migráció, így az illegális migráció hatásai sem. A célországok egy része még mindig befogadó politikát folytat, míg mások számára már túl sok a bevándorló. Megállapítható, hogy az európai országokban a migrációs nyomás komoly belpolitikai vitát váltott ki, amelyekben egyre nagyobb hangot kapnak a nacionalista, időnként szélsőséges megnyilvánulások.²¹

²⁰ A nemzetközi média hírei, valamint az állami vezetők nyilatkozatai alapján. MTI, letöltés: 2015.08.20.

²¹ Például a francia Nemzeti Front vagy a Szlovák Nemzeti Párt részéről történő megnyilvánulások.

Napjaink migrációs hulláma miatt a befogadó országok közül Nagy-Britannia elutasító álláspontra helyezkedett, és Franciaország – a Calais-nál történt események miatt – is közelít a brit véleményhez, de a migránsokat nem egyformán ítéli meg, mert az egykori francia gyarmatok vonatkozásában többnyire kivételt tesz. A másik oldalon található Németország, Finnország²² és Svédország, amelyek még mindig támogatják a migránsok befogadását, mert véleményük szerint szükség van a fiatal munkaerőre az elöregedő nyugati társadalmak számára. Németországot ugyanakkor sokkolta a 800 ezer menekültkérelemre vonatkozó becslés, amely miatt a jövőben változhat a német állásfoglalás.

Az osztrák kormány a migránsok limitált, még kezelhető befogadásával számol, mert a migránsok jelenlegi száma túlterheli a rendszert, valamint a bevándorlók egyre nagyobb feszültséget és biztonsági kockázatot okoznak az országban. A Benelux államok is egyre inkább elutasító magatartást tanúsítanak a nagy létszámú migráns befogadása kapcsán. Az Európa határainál befogadó, illetve tranzitországnak számító Olaszország, Görögország és Spanyolország szorgalmazza, hogy más EU-tagországok is nagyobb terheket viseljenek a migrációs nyomásból, ezért sokszor arra ösztönzik a migránsokat, hogy menjenek tovább. Ez jellemző a közép- és délkelet-európai tranzitországokra is.

Az európai országok között ugyanakkor konszenzus van abban, hogy a migrációs problémák megoldására új, közös célpolitikára van szükség, valamint abban, hogy a népvándorlás okait nem Európában, hanem annak határain, de főképp a kiinduló országokban kell kezelni.

A népvándorlás hatása Európa, azon belül Magyarország biztonságára

A népvándorlás hatásmechanizmusát vizsgálva rendkívül összetett a folyamat, mert a befogadó országokban a tranzitországoktól eltérő hatások érvényesülnek, illetve ezek a hatások lehetnek pozitívak és negatívak is. A biztonság szempontjából azonban több negatív hatást lehet beazonosítani. A jelenlegi népvándorlás során Magyarország alapvetően tranzitországnak tekinthető, mert csak kis létszámban telepednek le nálunk a migránsok, túlnyomó többségük továbbutazik. A leteleplők inkább távol-keleti és délkelet-ázsiai bevándorlók. A negatív biztonsági hatások közé tartoznak – a tranzitországokban, így Magyarországon – a népvándorláshoz köthető alábbi cselekmények:

- **az illegális határátlépés** (az adott ország jogszabályait megsértve, érvényes okmányok nélkül, nem a kijelölt határátkelőhelyeken történő határátlépés);
- **a megélhetési bűncselekmények** (a migránsok tartózkodásuk ideje alatt létfenntartásuk biztosítása érdekében élelmiszert, ruhaneműket tulajdoníthatnak el, valamint a tartózkodásukat vagy a továbbjutásukat akadályozó tárgyakat megrongálhatják);
- **a humanitárius válság kialakulása** (a nagy létszámú migráns számára nem biztosítottak a megélhetési feltételek);

²² Jelenleg a finn kormány megosztott, mert a kormánykoalíció egyes pártjai (Igazi Finnek) migrációellenesek.

- **ön- és közveszélyes tevékenység** (a migránsok a továbbjutásuk érdekében saját vagy mások testi épségét sem veszik figyelembe);
- **a menekülttáborokban történő cselekmények** (a táborokon belül erőszakos cselekmények a különböző migráncsoportok között, valamint a hatóságok elleni fellépés a mozgásszabadságuk korlátozása, illetve a továbbjutásuk megakadályozása miatt);
- **az egészségügyi ellátatlanság miatti betegségek** (a migráció ellenőrizetlensége miatt betegségeket és járványokat is bevihetnek a tranzit- és a befogadó országokba);
- **az okirat-hamisítás** (a migránsok többnyire hamis okmányokkal utaznak, valamint megsemmisítik a saját irataikat, illetve hamis adatokat adnak meg a hatóságoknak);
- **az embercsempészet** (a migránsok továbbhaladását támogató szervezett bűnözői tevékenység, amely pénzért biztosítja a migránsok utazását, visszaélve azok helyzetével);
- **a szervezett bűnözői csoportok tevékenysége** (az illegális migráció lehetőségét a bűnöző csoportok saját illegális tevékenységük fedésére és elősegítésére használják ki, valamint az embercsempészetből származó bevételt más illegális tevékenységük finanszírozására is használják);
- **az illegális pénzügyi forgalom** (az embercsempészek számára fizetett összegek a szervezett bűnözői csoportok birtokába kerül, az ellenőrizetlen pénzforgalom a hamis pénzek és más illegális tevékenység finanszírozásának a melegágya lehet);
- **körözött személyek/bűnözők/terroristák jelenléte a migránsok között** (a migránsok között megbújhatnak szélsőséges fegyveresek és terroristák, valamint más körözött személyek is, akik támadásokat követhetnek el a befogadó, de akár a tranzitországokban is);
- **az idegengyűlölettel kapcsolatos erőszakos cselekmények** (az érintett tranzit- és befogadó országokban a szélsőséges csoportok migránsok elleni törvénytelen fellépése).

A célállomások (befogadó országok) vonatkozásában a fentiekén túl az alábbi negatív biztonsági tényezőkkel kell számolni:

- **a társadalomba történő integrálódás hiánya** (a bevándorlóknak többnyire eltérő a kulturális és a vallási életük, valamint a helyi nyelvismeretük hiánya miatt generációkon keresztül sem tudnak vagy nem akarnak integrálódni a többségi társadalomba – gettósodás, lásd: Franciaország);
- **a perifériára szorultak radikalizációja** (a bevándorlók az illegális tartózkodásuk, a munkanélküliség, a pénztelenség, így a megélhetési nehézségek, valamint az integráció hiánya miatt türelmetlenné és erőszakossá válnak);

– **a demográfiai és népességi összetétel megváltozása** (az elöregedő nyugati társadalmakban a migránsok fiatal társadalmakból érkeznek, ahol magas a születések száma, így a bevándorlók aránya fokozatosan növekvő méretű lesz – Németországban már a társadalom 17%-a migráns);

– **a szélsőségesesség (vallási) megjelenése** (a keresztény kultúrától eltérő, zömmel iszlám vallású közösségekben megjelenik a szélsőségesesség, a második és a harmadik generációs migránsok teljes integrációval, esetleg szélsőséges nézetekkel ellenőrizhetetlen folyamatok forrásai lehetnek);

– **a feketegazdaság erősödése** (az illegális tartózkodás miatt nem kapnak munkavállalási engedélyt, így csak a feketegazdaságban tudnak elhelyezkedni, valamint az ellátásuk is a feketegazdasághoz tartozik);

– **a terrorizmus támogatása** (a szélsőségesesség és az integráció hiánya többségi társadalom elleni erőszakot eredményezhet, valamint a bevándorlók részt vehetnek a terrorszervezetek pénzügyi finanszírozásában).

A negatív biztonsági tényezők komoly kihívás elé állítják az érintett országok rendvédelmi szervezeteit, amelyek túlterheltté válhatnak, valamint nem tudnak megfelelő figyelmet fordítani más feladataikra, így romolhat az állampolgárok biztonsági helyzete. Párizs külvárosában az elmúlt évtizedben több alkalommal történtek zavargások, amikor a társadalom periferiára szoruló bevándorlók tömegmegmozdulásai erőszakossá váltak. Németországban a menekülttáborok közelében rendszeres az összecsapások a szélsőséges németek és a bevándorlók között.

A népvándorlás negatív hatásait csökkentő lehetőségek

A migráció hatásainak csökkentése csak nemzetközi összefogás keretében valósítható meg, amelyhez mindenképpen kell az érintett államok konszenzusa, mert egyetlen ország ellentétes vagy külön utas álláspontja is megakadályozhatja a nemzetközi közösség hatékony fellépését. Egyes országok – migrációellenes – önálló lépései vagy intézkedései csak ideiglenes (időszakos) és rész megoldást jelenthetnek, de a problémát nem számolják fel.

A migráció elleni nemzetközi fellépést három részre kell bontani:

- a kiinduló országokban a migrációt kiváltó okok megszüntetése;
- a tranzitvonalak lezárása;
- a befogadó országokban a legális migráció előtérbe helyezése.

A nemzetközi közösségnek fel kell számolnia a kiinduló (kibocsátó) országokban azokat az okokat, amelyek előidézik a népvándorlást, mert láthatóan ezek az országok képtelenek – vagy nem is akarják – önállóan kezelni a fennálló problémákat. Ha az érintett országok nem mutatnak együttműködést, akkor a nemzetközi közösségnek be kell avatkoznia a helyzet rendezésébe, ennek érdekében szükség esetén akár békekikényszerítéssel is fel kell számolni a legakutabb problémákat, a fegyveres válságokat. Ebben az esetben a lakosság emberi jogait az államok/kormányzatok önrendelkezési jogánál előrébb kell helyezni.

A fegyveres konfliktusok mellett kezelni kell a humanitárius, a gazdasági, a pénzügyi és a társadalmi válságokat is, amelyek az éghajlatváltozásból, a víz- és élelmiszerhiányból, a gazdaság működésképtelenségéből, a munkanélküliségből vagy a járványokból, betegségekből erednek. A nemzetközi közösségnek ezeket különböző segélyprogramok által, majd gazdasági fejlesztési projektekkel kell kezelnie, és ki kell alakítania a megfelelő életkörülményeket a helyi lakosság számára. A nemzetközi közösségnek erős – stabil – államot kell kiépítenie az adott országban, amelynek nem biztos, hogy demokratikus jellegűnek kell lennie. Az elmúlt évtizedek is bebizonyították, hogy a demokrácia exportja ezekben az országokban sikertelennek bizonyult. A demokrácia eléréséhez ezeknek a társadalmaknak még hosszú fejlődési szakaszon kell átmenniük.

A tranzitútvonalak vonatkozásában – mind a nemzetközi közösségnek, mind az útvonalakon lévő országoknak – olyan intézkedéseket kell tenniük, amelyek lelassítják vagy megakadályozzák a migránsok áthaladását. A nemzetközi közösségnek azokon a területeken kell beavatkozni, ahol az útvonalon lévő országok képtelenek erre, például a nemzetközi vizeken vagy a működésképtelen országokban (Észak-Afrikában például Líbia). A tranzitországok elsősorban jogi szabályozással, valamint fizikai korlátokkal tudnak védekezni a migránsok ellen.

A jogi lehetőségek abban merülnek ki, hogy illegális tevékenységgé minősítik a migrációt, valamint súlyosan büntetik az illegális migrációt támogató tevékenységet, vagyis üldözik az emberkereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnözői csoportokat. A migráció elleni fellépésnek vannak negatív hatásai is, mert az előregedő nyugati társadalmak nem akarnak minden migránssal szemben eljárni, mivel szükségük van bevándorlókra. Ez jelentős dilemma elé állítja az országokat.

A fizikai korlátok alapvetően a határok hermetikus lezárásában, valamint a migránsok elleni fizikai fellépésben nyilvánulhatnak meg. A határok lezárása csak abban az esetben lehet hatékony, ha a teljes – több országra is kiterjedő – határszakaszt érinti. Ehhez szükség van szoros együttműködésre az összes érintett ország között, mert egy ország könnyen átjárható határai hatástalaníthatják a többi ország törekvését. Az illegális migránsok elleni fizikai fellépés kitoloncolást jelent. Emellett szükséges az Európai Unió egységes álláspontja a bevándorlási politikában, valamint közös fellépése a tranzitországokban az illegális migráció ellen. Erre egyik nagyon jó példa lehet az EU „Triton” és „Mare Nostrum” fedőnevű műveletei, amelyek a Líbiából induló illegális migrációs útvonalon tevékenykednek.

A befogadó országoknak nagy a felelősségük a migrációt illetően, mert ők képezik az áhított célállomást. Ha az általuk biztosított jogi és szociális feltételrendszer ösztönzi a bevándorlást, akkor a nemzetközi közösség és az érintett országok intézkedéseinek nincs értelme. A befogadó országoknak fel kell számolniuk a migránsokat csalogató szolgáltatásokat és ellátásokat, többek között az átlagon felüli szociális ellátóhálózatot és a pénzügyi támogatást. A bevándorlási politikában olyan eszközrendszert kell kialakítani, amely megakadályozza a migrációs hullámokat. Ehhez szükséges az Európai Unió tagországainak egységes állásfoglalása a migrációs politikában, mert jelenleg nemzeti alapon döntenek az illegális migránsok ügyében. A schengeni határok megvédése nem egy-egy tagország, hanem a közösség feladata.

A fentiek mellett a XXI. században számolni kell a globalizációs hatásokkal, vagyis a korszerű infokommunikációs rendszerekkel is. A médiának hatalmas szerepe van a migrációval kapcsolatos véleményalkotásnak mind a kiinduló, mind a tranzit-, mind pedig a befogadó országokban. Egy-egy pozitív, valamint népszerűsítő hír ezrek, tízezrek útba indulását idézheti elő. Továbbá a célországba megérkezett és letelepedett migránsok által keltett pozitív reklám nemcsak családok egyesítését, hanem egész közösségek bevándorlását is előidézhetheti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ADAMS, Paul: Migration: Are more people on the move than ever before? BBC, 2015.
- HARZIG, Christiane – HOERDER, Dirk: What is Migration History? Polity Press, Cambridge, 2009. ISBN 978 0 7456 4335 9
- KAROLINY Eszter – MOHAY Ágoston: A nemzetközi migráció jogi keretei. Publikon, Pécs, 2009.
- MANNING, Patrick: Migration in World History. Routledge, New York, 2005. ISBN 0415311470
- MCADAM, Jane: Climate Change, Forced Migration, and International Law. Oxford University Press, 2012. ISBN 978 0 19 958708 7
- MÜNZ, Rainer: Demography and migration: An outlook for the 21st century. MPI, 2013.
- PUSKÁS Julianna: Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880–1940. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. ISBN 963 05 2776 6
- Révai Nagy Lexikona, XIV. kötet. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., Budapest, 1916.
- TARRÓSY István – GLIED Viktor – KESERŰ Dávid (szerk.): Új népvándorlás: migráció a 21. században Afrika és Európa között. IDresearch, Pécs, 2011. ISBN 978 6155 001529
- Trends in International migrant stock: The 2013 revision – migrants by age and sex. UN, 2013.
- TRIANDAFYLIDOU, Anna: Irregular Migration in Europe. ASHGATE, Franham, 2010. ISBN 978 0 7546 7886 1

DR. BESENYŐ JÁNOS EZREDES

NEM AZ ISIS¹ TALÁLMA NYA – TERRORISTÁK A MIGRÁNSOK KÖZÖTT

A migránsok kérdése az **Amerikai Egyesült Államok** közvéleményét is megosztja, de az amerikaiak többsége az ország történelméből adódóan rendkívül toleráns és befogadó azokkal, akik náluk akarnak élni, boldogulni. Ez a hozzáállás azonban változik, amit jól jelez Lou Barletta szenátor, a Szenátus Terrorizmusellenes és Felderítési Bizottság tagjának nyilatkozata, amelyben veszélyesnek nevezte, hogy a kormányzat és más szervezetek több ezer szíriai, főként muzulmán menekült befogadását tervezik.² Hasonlóan foglalt állást Michael McCaul szenátor, a Belbiztonsági Bizottság elnöke is, aki szerint a már Amerikában élő szírek egy csoportja a „Dzsihádistá pipeline” részeként is biztonsági kockázatot jelent.³

A két politikus kemény fellépése némiképp meglepőnek tekinthető, hiszen mind a ketten maguk is bevándorló családok sarjai. Velük ellentétben azonban a menekültek egy része – főként a muzulmán háttérűek, akik a 310 milliós ország lakosságának 0,9%-át jelentik⁴ – nem akar az amerikai társadalomba beilleszkedni. Noha igénylik az ország összes kedvezményét, biztonságát, annak elveit, szokásait azonban nem hajlandóak elfogadni, elítélik és fel kívánják számolni azokat – szélsőséges esetben akár öngyilkos merénylettekkel is –, illetve a saját normáikat (saríja) akarják a befogadó, többségi társadalomra kényszeríteni.⁵

Egy szenátusi meghallgatás során Michael Steinbach, az FBI Terrorizmus Elleni egységének vezetője nyilvánvalóvá tette, hogy az amerikai biztonsági szervezetek jelenleg nem képesek kiszűrni a legális vagy illegális migránsok között elrejtőzött, ISIL/DAESH által küldött terroristákat.⁶

¹ A tanulmány további részében az ISIS neve ISIL/DAESH-ként szerepel.

² BARLETTA, Lou: U.S. Lacks Intel to Admit Syrian Refugees. <http://barletta.house.gov/media-center/press-releases/barletta-us-lacks-intel-to-admit-syrian-refugees>; letöltés: 2015.07.06.

³ HOHMAN, Leo: Congressman slams Obama's Syrian refugee program. WND exclusive, 06.15.2015. <http://www.wnd.com/2015/06/congressman-slams-obamas-syrian-refugee-program/>; letöltés: 2015.07.06.

⁴ The Global Religious Landscape a Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.

<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>;
letöltés: 2015.07.06.

⁵ Islamic Extremism: Common Concern for Muslim and Western Publics, Support for Terror Wanes Among Muslim Publics. PewResearch Center, July 14, 2005.

<http://www.pewglobal.org/2005/07/14/islamic-extremism-common-concern-for-muslim-and-western-publics/>; letöltés: 2015.07.06.

⁶ Ha csak békés muzulmánok érkeznének a befogadó országba, már az is komoly kihívásokat jelentene, mivel a többségi társadalommal ellentétes kultúrával, szokásjoggal rendelkeznek, és csak kisebb részük illeszkedik be problémamentesen. A többség passzív, zárt entitásként létezik a nyugati társadalmakban, ahol az összes jogosultságot (munkalehetőség, szociális ellátás stb.) igénybe veszik, és kevés olyan terület (inkább az életvitelükhöz kapcsolódóan) van, ahol aktívan kapcsolódnak a befogadó társadalmakhoz. Van azonban egy kisebb, de egyre jobban látható, a passzív többséget is uraló, egyre inkább radikalizálódó kisebbség, amely kimondottan gyűlöli az őket vagy szüleiket befogadó országokat; nem integrálódni akarnak, hanem a saját vallási előírásaikat, szokásait akarják ráerőltetni a többségi társadalmakra.

Hasonlóan nyilatkozott Nicholas Rasmussen, a Nemzeti Terrorizmus elleni Központ vezetője is, aki nemcsak a migránsokra, de a Szíriában és Irakban a terrrorszervezet oldalán harcoló, majd onnan visszatérő amerikaiak által képviselt veszélyekre is felhívta a Szenátus tagjainak a figyelmét. Ezek létszáma a hírszerzői jelentések szerint 100 fő körüli lehet.⁷ A Szíriából visszatérők veszélyességét megerősíti Thomas Hegghammer tanulmánya is, amelyben 945 külföldön harcoló muzulmán migráns tevékenységét vette górcső alá, és megállapította, hogy közülük 107 (minden kilencedik) a hazájába visszatérve terrortámadást hajtott végre az őt vagy családját befogadó nyugati államok ellen.⁸ Bár ez elenyésző számnak tűnik, de reális fenyegetést jelent, éppen ezért az általam vizsgált országoknál említtem meg a külföldi terrrorszervezetek (főleg ISIL/DAESH, Nuszra Front) soraiban harcoló muzulmán állampolgárok számát is.⁹

Hogy a migránsok között lehetnek terroristák, az megalapozott tény, és nem fikció, ahogy némely emberjogi szervezet állítja, amelyek szerint a nyugati országok minden menekültet kötelesek befogadni, mindegy, hogy azok honnan, milyen háttérrel és céllal érkeznek. Az 1960–1970-es években az egyiptomi Muzulmán Testvériség több terrorista múlttal rendelkező tagja telepedhetett le az országban, majd a biztonságos távoból különböző szociális és karitatív fedőtevékenységet végző szervezeteken keresztül biztosították több terrorista akció pénzelését. Rajtuk kívül több iraki, afgán és más közel-keleti országból származó terroristagyanús személy is menedékjogot majd állampolgárságot kapott.¹⁰

A terroristák beszivárgását bizonyítja Janice Kephart 2005 szeptemberében készített tanulmánya is, amelyben a 9/11 merényletet vizsgáló csoport tagjaként az 1990–2004 között az Amerikai Egyesült Államokban élt migráns terroristák háttérét vizsgálta. A cikk több érdekes megállapítást tett, de a mi szempontunkból az egyik legérdekesebb az volt, hogy a különböző merényletekben részt vett 94 terrorista közül 59 migránsként úgy érkezett Amerikába, hogy korábbi terrorista tevékenységét letagadta, álcázta, majd a hatóságok jóindulatát kihasználva újabb terrorcselekmények végrehajtásában vett részt.¹¹

⁷ NEUMANN, Peter R.: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 26/01/2015.

<http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.07.06.

⁸ HEGGHAMMER, Thomas: Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting. *American Political Science Review*, February 2013, pp. 1–15.

http://hegghammer.com/_files/Hegghammer_-_Should_I_stay_or_should_I_go.pdf; letöltés: 2015.07.06.

⁹ Ezt a feltételezést támasztja alá Jeanine de Roy van Zuijdwijn által készített tanulmány is, amely a Szíriában harcoló „nyugati” önkénteseket vizsgálja.

Bővebben: DE ROY VAN ZUIJDEWIJN, Jeanine: The Foreign Fighters' Threat: What History Can (not) Tell Us, *Perspectives on Terrorism*, Vol. 8, No. 5 (2014).

<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/378/html>; letöltés: 2015.07.06.

¹⁰ American Foreign Policy Council: *The World Almanac of Islamism*: 2014. pp. 28–35.

¹¹ KEPHART, Janice: Immigration and Terrorism, Moving Beyond the 9/11 Staff Report on Terrorist Travel. <http://cis.org/articles/2005/kephart.html>; letöltés: 2015.07.06.

Hasonló esetekkel találkozhatunk az Irakból befogadott közel 90 ezer ember kapcsán is, akik közül többen kaptak menekültstátust, majd állampolgárságot is, akik korábban terrorszervezetek tagjaiként gyilkosságokat és más bűncselekményeket követtek el. Például 2009-ben két ilyen, magukat a hazájukból a szélsőségesek által elűldözöttnek kiadó irakira bukkantak, akik Kentuckyban telepedtek le, és alig burkoltan adatokat gyűjtöttek a közelben állomásozó katonai egységekről.¹² Az egyikük Waad Ramada Alwan volt, aki menekültként érkezett az országba, holott korábban amerikai katonák elleni merényletekben vett részt. Lebukásához az vezetett, hogy az FBI ellenőrizte azt az adatbázist, amelyben az Irakban szolgáló katonák ellen merényleteket elkövetők ujjlenyomatai voltak. Gregory Carl (Terrorist Explosive Device Analytical Center – TEDAC) a témában adott tájékoztatója szerint az elmúlt időszakban 10–15 hasonló esetben folytattak nyomozást. Elmondása szerint nemcsak az a baj, hogy több terroristaháttérrel rendelkező irakit fogadtak be Amerikába, hanem az, hogy a muzulmán államokból érkezett migránsok és az általuk radikalizált amerikai fiatalok közül legalább százan csatlakoztak az ISIL/DAESH fegyvereseihez,¹³ akiknek a visszatérése hasonló vagy még komolyabb biztonsági kockázatot rejthet.¹⁴

Európában erre sokan legyintenek, és úgy vélekednek, hogy különböző beavatkozásaikkal maguk az amerikaiak provokálták ki a muszlim világ gyűlöletét, így a „megérdemelt” problémákat kapják. A menekülteknek álcázott terroristák azonban nemcsak az amerikaiaknak okoznak fejfájást, hanem az európai országoknak is.¹⁵ Ugyanis nem az ISIL/DAESH volt az első terrorszervezet, amely migránsokat szállított az európai országokba, hanem a GSPC és az Ansar al-Islam is, amelyek éveken keresztül több ezer migráns bejutását szervezték meg. Ez azt feltételezi, hogy mind a két szervezet jól működő hálózatot épített ki Európában is. Ők persze nem verték nagydobra, hogy migránsokat, illetve közéjük rejtőzve terroristákat – beleértve a saját tagjaikat is – hoznak Európába, amiből jelentős anyagi nyereséget könyveltek el, azt viszont újabb terrorcselekmények finanszírozására fordítottak.¹⁶

¹² Exclusive: US May Have Let 'Dozens' of Terrorists Into Country As Refugees. ABC News, Nov. 20, 2013. Quantico, Virginia. <http://abcnews.go.com/Blotter/al-qaeda-kentucky-us-dozens-terrorists-country-refugees/story?id=20931131>; letöltés: 2015.07.06.

¹³ NEUMANN, Peter R.: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 26/01/2015. <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.07.06.

¹⁴ ISIL in America: Domestic terror and radicalization, Thursday, February 26, 2015 – House of Representatives, Subcommittee on crime, terrorism, homeland security, and investigation committee on the judiciary, Washington, D.C. http://judiciary.house.gov/_cache/files/121d6120-6f86-4b4e-a39b-7076fa8c7825/114-6-93527.pdf; letöltés: 2015.07.06.

¹⁵ Az Amerikai Egyesült Államok kormánya által kiadott „Country reports on Terrorism 2014” jelentés szerint a terroristák toborzási listáján a migránsok igen előkelő helyen szerepelnek, ezért több európai ország terrorelhárító szervezetei a terrorakciók megelőzése fontos részének tartják a menekültek beépítését a befogadó társadalomba, még ha ez nem is mindig sikerül. <http://www.state.gov/documents/organization/239631.pdf>; letöltés: 2015.07.06.

¹⁶ PERRY, Marvin – NEGRIN, Howard E.: The Theory and Practice of Islamic Terrorism: An Anthology. Palgrave Macmillan, 2008. p. 161.

Persze az európai országok maguk is követték el hibát, hiszen engedékeny migránspolitikájukkal több olyan terroristának adtak menedékjogot, akik először bázisként újabb terrorakciók elkövetéséhez használták az őket befogadó államokat, később pedig már célpontnak tekintették azokat.¹⁷ Bár az európai országok éveken keresztül igyekeztek negligálni a migráció biztonsági kockázatait és más negatív hatásait, mára már ezeket egyre többen felismerik, és aggódnak a szűkebb környezetük és a kontinens jövője miatt. Elsősorban azok az országok érzik igazán veszélyben magukat, ahol a menekültek Európa területére érkeznek.

Az egyik ilyen ország **Olaszország**, ahova az arab tavaszt követően a migránsok főként Szíriából, Szomáliából, Eritreából és az észak-afrikai országokból érkeznek. Mára a 60 milliós ország lakosságának 3,7%-a muzulmán.¹⁸ Korábban a menekültek nagy része nem akart letelepedni Olaszországban, hanem továbbmentek az északi országokba (Franciaország, Svájc, Ausztria, Németország stb.). Onnan azonban visszatoloncolják őket, így Olaszországban rekednek, itt pedig a menekültek egyre több gondot okoznak. A menekültek között megjelentek az Iszlám Állam terroristái is. Nemrég fogták el a tunéziai Abdelmajid Touilt, aki részt vett a tunéziai Bardo Múzeum elleni terrortámadás megtervezésében, majd a migránsok közé rejtőzve Olaszországban próbált elrejtőzni.¹⁹

Nem valószínű, hogy ő az egyetlen. Líbiai források szerint a migránsokat Európába juttató csempészek üzletet kötöttek az Iszlám Állammal. Eszerint a dzsihadisták – akik már ellenőrzésük alatt tartják az ország egy részét – engedik nekik, hogy folytassák az embercsempészetet. Cserébe egyrészt a bevételük felét be kell szolgáltatniuk az Iszlám Államnak, másrészt pedig harcosokat is magukkal kell vinniük. Óriási probléma, hogy e terroristáknak a kiszűrése az európai hatóságok számára szinte lehetetlen feladatnak tűnik, mert az európai államok közötti hiányos együttműködést az ISIL/DAESH és más terrorista szervezet emberei képesek kihasználni.²⁰

Az EU határőrizeti szerve, a Frontex 2015-ös jelentése ugyancsak említi ezeket a problémákat, és jelzi, hogy nem tudják kiszűrni sem a migránsok közé rejtőzött terroristákat, sem a szíriai és az iraki műveletekből a nyugati országokba visszatérőket.²¹ Olaszországban legalább öt balkáni terrorista sejt működéséről

¹⁷ HEGGHAMMER, Thomas: Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting. American Political Science Review, February 2013, pp. 1–15.
http://hegghammer.com/_files/Hegghammer_-_Should_I_stay_or_should_I_go.pdf; letöltés: 2015.07.06.

¹⁸ The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.
<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>;
letöltés: 2015.07.06.

¹⁹ HOHMAN, Leo: Terrorist posing as „refugee” nabbed by Coops.
<http://www.wnd.com/2015/05/terrorist-posing-as-refugee-nabbed-by-cops/>; letöltés: 2015.07.06.

²⁰ MOOR, Jack: Lack of Co-ordination Leaves EU 'Vulnerable' to Jihadists Posing as Refugees, Newsweek, 1/30/15.
<http://europe.newsweek.com/lack-coordination-between-eu-members-leaves-bloc-vulnerable-jihadist-303305>; letöltés: 2015.07.07.

²¹ Frontex – Annual Risk Analysis.
http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf;
letöltés: 2015.07.07.

tudnak a hatóságok, amelyek az országban található albániai, koszovói, macedóniai és boszniai közösségekbe beépülve működnek, és amelyek több száz főt toboroztak az ISIL/DAESH, a Nuszra Front és más terrorcsoportokba,²² és akiknek a visszatérése jelentős veszélyeket rejt.²³ Úgy tűnik, már korábban is érkeztek menekültnek álcázott terroristák az országba, mint például azok az évek óta Olaszországban élő afgán és pakisztáni férfiak, akik az al-Kaida tagjaiként vettek részt külföldi terrortevékenységekben. A csoportra akkor csaptak le az olasz rendőrök, amikor azok egy a Vatikán ellen tervezett akció kivitelezésébe kezdtek.²⁴ Több más meghiúsított kísérlet is történt, amiket muzulmán radikálisok próbáltak kivitelezni, ezekről azonban a közvélemény nem értesült.²⁵ Az ország veszélyeztetettségét jelzi, hogy 2015. február 15-én, a 21 kopt keresztény lefejezését rögzítő videofelvételen az iszlamisták egyike ujjával Itália partjai felé mutatva mondta: „Elfoglaljuk Rómát is Allah akarata szerint”.²⁶

A szintén „kapuországnak” számító **Spanyolország** sincs könnyű helyzetben, mivel 46,5 milliós lakosságának mintegy a 14%-a migráns,²⁷ akiknek jelentős része muzulmán háttérrel rendelkezik, az arányuk pedig az összlakosságon belül eléri a 2,1%-ot.²⁸ Ezen felül egyre nagyobb biztonsági kockázatot jelentenek az illegális migránsok, és számuk folyamatosan növekszik. 2013-ban a spanyol rendőrség közel 7000 illegális bevándorlót kapott el, 2014-ben már 70%-kal többet, közel 13 000 főt.²⁹ Persze ennél sokkal többen jutnak be és maradnak az országban illegálisan. A muzulmán menekültek (főként észak-afrikaiak és szíriaiak) többsége Ceuta és Melilla enklávékon keresztül általában hamis iratokkal érkezik Európába.³⁰

²² Az ISIS állományában bizonyíthatóan csak 80 olasz állampolgárról tudunk, a többiek más szervezetekhez csatlakoztak. Peter R. NEUMANN: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 26/01/2015.
<http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.07.07.

²³ European Union Terrorism Situation and Trend Report 2015, EUROPOL, p. 22.

²⁴ Italy terror cell that plotted to bomb Vatican smashed, prosecutors say. The Guardian.
<http://www.theguardian.com/world/2015/apr/24/osama-bin-ladens-purported-former-bodyguards-held-in-italian-terror-raids>; letöltés: 2015.07.07.

²⁵ SIAM Security Impact Assessment Measures, Past Events & Threat Scenarios, Interdisciplinary Center for Technology Analysis & Forecasting At Tel Aviv University, 2012.
https://www.tu-berlin.de/fileadmin/f27/PDFs/Forschung/SIAM/6.1_Discourse_Analysis_Results.pdf;
letöltés: 2015.07.07.

²⁶ McDONALD-GIBSON, Charlotte: How ISIS Threatens Europe. Time, Feb 26, 2015.
<http://time.com/3720076/isis-europe-migrants/>; letöltés: 2015.07.07.

²⁷ ARANGO, Joaquin: Exceptional in Europe? Spain's experience with immigration and integration. Migration Polity Institute, March 2013.
<http://www.sem-ete.gr/wp-content/uploads/2014/07/TCM-Spaincasestudy.pdf>; letöltés: 2015.07.07.

²⁸ The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.
<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>;
letöltés: 2015.07.07.

²⁹ BADCOCK, James: Illegal immigration in Spain up 70 per cent in 2014. The Telegraph, 15 April 2015.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/11539439/Illegal-immigration-in-Spain-up-70-per-cent-in-2014.html>; letöltés: 2015.07.08.

³⁰ CORCORAN, Ann: Spain: illegal migrant numbers increase; Syrians lead the pack with phony documents. Refugee Resettlement Watch, April 15, 2015.
<https://refugeeresettlementwatch.wordpress.com/2015/04/15/spain-illegal-migrant-numbers-increase-syrians-lead-the-pack-with-phony-documents/>; letöltés: 2015.07.08.

A muzulmán menekültek beilleszkedése itt sem problémamentes, több esetben a demokratikus szabályokat kihasználva nyíltan fenyegetik az őket befogadó társadalom tagjait, és az általuk elkövetett bűncselekmények egyre inkább sokkolják a spanyol közvéleményt, ez pedig az idegenellenességet erősíti.³¹ A menekültek között sok marokkói van. Egy részük már korábban is szimpatizált az Al-Kaidával, de még többen radikalizálódnak az országba érkezésük után, és válnak egyre ellenségesebbé az őket befogadó országgal szemben.³² Ide is több olyan menekült érkezett, akik korábban terrorszervezethez tartoztak és terrorcselekményekben vettek részt. Ennek ellenére problémamentesen tartózkodhattak az országban, ahonnan újabb terrorcselekményeket terveztek meg és hajtottak végre.³³ Többségük 30–40 év közötti, első generációs migráns volt, jelentős harci tapasztalattal, főleg az észak-afrikai országokból és Szíriából. Szinte minden korlátozás nélkül, szabadon tevékenykedhettek.

A Wikileaks által kiszivárogtatott spanyol titkosszolgálati anyagok szerint 2005 körül 300–1000 közöttire becsülték a Spanyolországban élő terroristagyanús személyek számát.³⁴ Bár a madridi merénylet után a biztonsági és a bevándorlási szervezetek sokkal körültekintőbben és hatékonyabban ellenőrizték a migránsokat, a terroristák mégis képesek voltak beszivárogni az országba.

Az egyik ilyen személy Abu Musab al-Suri (a szíriai), aki először a szíriai Muzulmán Testvériség tagja volt, majd a titkosszolgálat elől Jordániába, majd Irakba menekült. Ott dzsihadisták kiképzésében vett részt, majd Franciaországba utazott. Spanyolországban 1985-ben telepedett le, ahol 10 éven keresztül háborítatlanul tevékenykedhetett. Már spanyol állampolgárként terroristákat képzett ki Pakisztánban, harcolt Afganisztánban, és ott bábáskodott az al-Kaida megszületésénél is. 1994–1997 között Londonban a GIA terrorszervezetnek dolgozott. Vélhetőleg részt vett az 1995-ös franciaországi terrortámadásokban, majd 1997-től ismét Afganisztánban tartózkodott, és részt vett a szeptember 11-i terrortámadás megtervezésében is. 2004-től az Amerikai Egyesült Államok legkeresettebb terroristáinak a listáján szerepel.³⁵

Ilyenek voltak a török Cengiz Yalcin és csecsen társai, Eldar Magomedov és Muhamed Ankari Adamov, akik távirányítású repülőgéppel akartak Gibraltárban terrorakciókat elkövetni a 2012-es londoni olimpia ideje alatt. A terroristák a 166 halálos áldozattal járó mumbai merényletet elkövető Lashkar-e-Taiba terrorszervezet tagjaiként még az országba érkezésük előtt Afganisztánban és Pakisztánban kaptak kiképzést, harcokban vettek részt, sőt az egyikük gyakorlott

³¹ FERNANDEZ, Jesus – MORAGA, Huertas – FERRER, Ada – SAIZ, Albert: Immigrant Locations and Native Residential Preferences in Spain: New Ghettos? <http://www.gatestoneinstitute.org/3780/spain-muslims-kings>; letöltés: 2015.07.08.

³² KERN, Soeren: Spain: The Mediterranean Corridor of Jihadism. Gatestone Institute, March 11, 2015. <http://www.gatestoneinstitute.org/5368/spain-mediterranean-jihadism>; letöltés: 2015.07.08.

³³ BEZUNARTEA, Patricia – LÓPEZ, José Manuel – TEDESCO, Laura: Muslims in Spain and Islamic Religious Radicalism, MICROCON Policy Working Paper 8, may 2009. http://www.microconflict.eu/publications/PWP8_PB_JML_LT.pdf; letöltés: 2015.07.08.

³⁴ KERN, Soeren: Barcelona: Islamist Stronghold on the Mediterranean. Gatestone Institute, December 16, 2010. <http://www.gatestoneinstitute.org/1731/barcelona-islamist-stronghold>; letöltés: 2015.07.08.

³⁵ KEPEL, Gilles: Beyond Terror and Martyrdom: The Future of the Middle East, pp. 110–112.

bombakészítőnek számított.³⁶ Ezen felül Spanyolországnak gondot okoznak még azok az állampolgárai is, akik a szíriai és az iraki harcokban az ISIL/DAESH oldalán harcoltak/harcolnak,³⁷ és egy részük már meg is kezdte a hazaszivárgást. Emellett természetesen folyik az újabb „önkéntesek” toborzása is, akik nemcsak az ISIL/DAESH-t segítik, hanem részt vesznek más terrrorszervezetek akcióiban is. Az egyik ilyen személy Benaissa Laghmouchi Baghdadi, aki Maliban harcolt az iszlamisták oldalán, majd a felelősségre vonást elkerülve visszatért Spanyolországba, ahol több társával létrehozta a „Sharia4Spain” szervezetet. Ez az ISIL/DAESH számára toborzott harcosokat, valamint újabb terrorakciók tervezésében vett részt.³⁸

Németország szintén veszélyeztetett.³⁹ Az Európába irányuló nemzetközi migráció legfőbb célországának számít, és a migránsok között a muzulmánok jelentős számban képviseltetik magukat. Mára Németország második legnagyobb vallási felekezetének az iszlám számít, a lakosság 5,8%-a⁴⁰ (3,8–4,3 millió fő) sorolható ide, közülük azonban csak 2 millióan rendelkeznek német állampolgársággal.⁴¹

Az országban élő muszlimok 70%-a Törökországból származik, őket követik a Bosznia-Hercegovinából, Iránból és Marokkóból érkező bevándorlók.⁴² Fontos megjegyezni, hogy Németországban él Európa legnagyobb afgán és kurd közössége.⁴³ Összességében megállapítható, hogy a harmadik világból érkező bevándorlók többsége muszlim vallású, és Németországban a számuk folyamatosan növekszik. A terrorizmushoz kapcsolható iszlamista bűnelkövetők száma is folyamatosan növekszik: 2003-ban 67, míg 2009-ben már 160 gyanúsított ellen folytattak vizsgálatot Németországban. Az iszlamista terrorizmushoz köthető

³⁶ CRUICKSHANK, Paul: Spain 'al Qaeda cell' may have targeted Gibraltar. CCN News, August 6, 2012. <http://edition.cnn.com/2012/08/05/world/europe/spain-terror-arrests/>; letöltés: 2015.07.08.

³⁷ Mértékadó információk szerint az országból 95 fő harcol az ISIS zászlaja alatt, ami más európai országokhoz képest nem tűnik túl soknak, de ha hozzászámoljuk azt a kb. 1200 marokkóit, aki spanyol tartózkodási/munkavállalási engedéllyel rendelkezik, akkor már legalább akkora veszéllyel néz szembe az ország, mint a szomszédos franciák.

DALY, John C. K.: Spain Grapples with Growing Islamic State Threat. Terrorism Monitor Volume: 12 Issue: 22, November 2014.

http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43119&cHash=6a2a7709eeb89e5edfdb1c072967fd73#.VaA8jk0w-po; letöltés: 2015.07.08.

³⁸ SPENCER, Robert: Islamic State: We Will Take Spain Back. JihadWatch, August 17, 2014. <http://www.jihadwatch.org/2014/08/islamic-state-we-will-take-spain-back>; letöltés: 2015.07.08.

³⁹ International Migration Report 2013, United Nations. http://esa.un.org/unmigration/documents/worldmigration/2013/Full_Document_final.pdf; letöltés: 2015.07.08.

⁴⁰ The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.

<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>; letöltés: 2015.07.08.

⁴¹ JESSA, Eckard – MANNEWITZ, Tom: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Germany Background Report. Open Society Foundation – Institute for Strategic Studies, 2014.

http://www.strategicdialogue.org/Country_Report_Germany_SF_FINAL.pdf; letöltés: 2015.07.08.

⁴² Islam in Germany. Euro-Islam.Info. <http://www.euro-islam.info/country-profiles/germany/>; letöltés: 2015.07.08.

⁴³ BASER, Dr. Bahar: Diaspora politics and Germany's Kurdish question. <http://www.kent.ac.uk/politics/carc/diasporas-and-securitisation/documents/diaspora-politics-and-germanys-kurdish-question.pdf>; letöltés: 2015.07.08.

letartóztatások száma 2012-ben elérte a 19-et.⁴⁴ Részben emiatt az utóbbi időben széleskörű társadalmi ellenállás bontakozott ki a muzulmán migránsokkal szemben.

Az ellenállás legismertebb képviselője a Pegida mozgalom,⁴⁵ és egyre több etnikai-vallási eredetű konfliktus fordul elő.⁴⁶ Mindezt jól mutatja, hogy 2014-ben Hamburg utcái csatatérre változtak, miután az ISIL/DAESH több száz szimpatizánsa összecsapott a városban élő kurdokkal.⁴⁷ Valós tehát az Iszlám Állam által jelentett fenyegetés, amit a Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal (BFV) által közzétett adatok is alátámasztanak: Németországból eddig 680-an utaztak a Közel-Keletre, hogy a terrorszervezet oldalán harcoljanak.⁴⁸

A BFV által közölt számok azt mutatják, hogy a szélsőséges nézeteket valló szalafita irányzat az utóbbi években jelentősen megerősödött az országban: 2011-ben 3800 szalafitát tartottak nyilván a hatóságok, számuk mára 7300-ra növekedett.⁴⁹ Az elmúlt években több olyan terrortámadást hiúsítottak meg a német hatóságok, amelyet muzulmán háttérű, már német állampolgárként radikalizálódó személyek terveztek,⁵⁰ de volt olyan megghiúsult akció is, amelyet keresztény háttérből áttérő németek (Sauerland csoport) akartak végrehajtani.⁵¹ Az egyetlen sikeres iszlamista terrortámadást 2011-ben hajtotta végre a koszovói Arid Uka, aki két amerikai katonát ölt meg a frankfurti repülőtéren.⁵²

A merénylők között itt is többen voltak olyanok, akik korábban terrorista szervezetek tagjai voltak, és a múltjukat eltitkolva, álnéven érkeztek Németországba, ahol terrorakciók tervezését, kivitelezését kezdték meg. Az egyik ilyen nagy visszhangot keltő esemény volt Salim Boukhari, Fouhad Sabour, Lamine Maroni és Aeroubi Beandalis esete, akik 2000-ben megpróbálták felrobbantani a strasbourggi

⁴⁴ JESSA, Eckard – MANNEWITZI, Tom: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Germany Background Report, Open Society Foundation – Institute for Strategic Studies, 2014. http://www.strategicdialogue.org/Country_Report_Germany_SF_FINAL.pdf; letöltés: 2015.07.08.

⁴⁵ A nyugat iszlamizálódása ellen fellépő mozgalomról részletesebben itt: A Common Statement on the Evolution of the PEGIDA Movement throughout Europe, Monday, 30th March 2015. http://www.jef.de/fileadmin/files_jef-d/dokumente/Common_Statement_on_PEGIDA_final_new.pdf; letöltés: 2015.07.08.

⁴⁶ SIEGEL, Jacob: In Germany, the Rise of Anti-Islam Terrorism. The Daily Beast, 05.08.15. <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/05/08/in-germany-the-rise-of-anti-islam-terrorism.html>; letöltés: 2015.07.08.

⁴⁷ KERN, Soeren: Germany: Holy War Erupts in Hamburg. Gatestone Institute, October 15, 2014. <http://www.gatestoneinstitute.org/4780/hamburg-holy-war>; letöltés: 2015.07.08.

⁴⁸ GARMIAN, Polla: Hundreds of Germans have flocked to ISIS, dozens have died fighting. Rudaw, 26.4.2015. <http://rudaw.net/english/world/26042015>; letöltés: 2015.07.08.

⁴⁹ BRANDON, James: Germany thwarts terrorist attack, but jihadist treat continues to grow. The Jamestown Foundation, May 15, 2015. http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43916&cHash=45216ddcf494ad3e72b82c71e04b685c#.VZt7Ck3-19A; letöltés: 2015.07.08.

⁵⁰ CRUICKSHANK, Paul: German police thwart Boston-style plot to bomb cycle race, source says. CNN, May 01, 2015. <http://edition.cnn.com/2015/04/30/europe/germany-terror-arrests/>; letöltés: 2015.07.08.

⁵¹ EJKMAN, Quirine: The German Sauerland Cell Reconsidered. Perspectives on Terrorism, 2014. <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/363/html>; letöltés: 2015.07.08.

⁵² JESSA, Eckard – MANNEWITZI, Tom: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Germany Background Report, Open Society Foundation – Institute for Strategic Studies, 2014. http://www.strategicdialogue.org/Country_Report_Germany_SF_FINAL.pdf; letöltés: 2015.07.08.

karácsonyi vásár helyszínét.⁵³ Egy másik esetben a Youssef Mohamad El Hajdib és Djihaad Hamad próbált meg két vonatot felrobbantani Kölnben, de a bombák összeszerelésekor elkövetett hibák miatt azok nem léptek működésbe. Hamadról csak később derült ki, hogy egy palesztin menekülttábor lakójaként – még az országba érkezése előtt – terroristaképzést kapott az al-Kaida embereitől, akik alvó ügynökként küldték őt Nyugatra, tehát nem Németországban radikalizálódott.⁵⁴ Hasonló személy Abdel-Akher Hammad is, akit Egyiptomban halálra ítélték terroristatevékenységért, majd Afganisztánban harcolt, ennek ellenére 2000-ben Németországban politikai menedékjogot kapott.⁵⁵

A fentiek mellett a németeknek szembesülniük kell azokkal a muzulmán radikálisokkal is, akik az ISIL/DAESH oldalán harcoltak és megkezdték visszaszivárgásukat Németországba. Hírszerzési értesülések szerint eddig közel 150 Szíriában harcolt terrorista érkezett vissza az országba, és komoly biztonsági kockázatot jelentenek.⁵⁶

A muzulmán migránsok számára szintén kedvelt célpont a 64 milliós **Nagy-Britannia**, amely lakosságának 4,8%-át muszlim bevándorlók teszik ki,⁵⁷ akik főként Szíriából, Eritreából és Pakisztánból érkeznek.⁵⁸ A bevándorlók egy része azonban nem kíván integrálódni a befogadó társadalomba. Ezt az bizonyítja, hogy a 2012 októbere és 2015 januárja között bebörtönzött 178 muzulmán közül 104-et tartóztattak le terrorista jellegű cselekményért,⁵⁹ illetve hogy terrorizmushoz köthető bűncselekményekben a legnagyobb százalékos arányban muzulmánok vettek részt.⁶⁰ Egy, a migrációs folyamatokat vizsgáló és nagy port felvert jelentés arra is rámutatott, hogy több olyan migráns kapott letelepedési engedélyt vagy állampolgárságot, akik hazájukban bűncselekményeket követtek el, sőt akár gyilkoltak is.⁶¹ Mivel a brit határőrizeti szervek nem kellő alapossgággal vizsgálták meg a menekültek korábbi

⁵³ Frankfurt Group. Global Jihad. <http://www.globaljihad.net/?p=2691>; letöltés: 2015.07.08.

⁵⁴ RABASA, Angel – BENARD, Cheryl : Eurojihad, pp. 75–76.

⁵⁵ MOUSSA, Ahmed: Egypt's most wanted. Al-Ahram Weekly Online, 18–24 October 2001, Issue No. 556. <http://weekly.ahram.org.eg/2001/556/11war3.htm>; letöltés: 2015.07.09.

⁵⁶ WEINTHAL, Benjamin: US intelligence: Islamic State fighters pose as Syrian refugees to enter Europe. The Jerusalem Post, 10.05. 2014. <http://www.jpost.com/International/US-intelligence-Islamic-State-fighters-pose-as-Syrian-refugees-to-enter-Europe-378084>; letöltés: 2015.07.08.

⁵⁷ HACKETT, Conrad: 5 facts about the Muslim population in Europe. <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/01/15/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/>; letöltés: 2015.07.09.

⁵⁸ Migration Statistics, Quarterly Report. May 2015. <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/migration1/migration-statistics-quarterly-report/may-2015/stb-msqr-may-2015.html>; letöltés: 2015.07.06.

⁵⁹ SHAW, Danny: Why the surge in Muslim prisoners? BBC News, 11 March 2015. <http://www.bbc.com/news/uk-31794599>; letöltés: 2015.07.09.

⁶⁰ Statistics, Terrorism arrests – analysis of charging and sentencing outcomes by religion. Gov. UK. 2013. <https://www.gov.uk/government/publications/terrorism-arrests-analysis-of-charging-and-sentencing-outcomes-by-religion/terrorism-arrests-analysis-of-charging-and-sentencing-outcomes-by-religion>; letöltés: 2015.07.09.

⁶¹ An Inspection of Nationality Casework, John Vine CBE QPM, Independent Chief Inspector of Borders and Immigration. April-May 2014. <http://icinspector.independent.gov.uk/wp-content/uploads/2014/12/Nationality-Report-web.pdf>; letöltés: 2015.07.09.

hátterét, tevékenységét, ezért több olyan muzulmán jutott be az országba, akik korábban terrorcselekményekben vettek részt.⁶²

Az egyik ilyen személy Adel Abdel Bari, akit különböző terrorcselekményekért ítétek el Egyiptomban, ennek ellenére 1993-ban politikai menedéjogot kapott, és 1998-as letartóztatásáig az Al-Kaidának dolgozott.⁶³ Ibrahim Hussein Idrus szintén terrorista háttérrel érkezett 1996-ban, és a politikai menedéjog megszerzése után részt vett az Amerikai Egyesült Államok két afrikai nagykövetségének felrobbantásában.⁶⁴ Ugyancsak több olyan egyiptomi kapott menedéjogot a britektől, akik korábban terrorcselekményekben vettek részt, mint például Yasser Tawfiq Ali El-Sirri, Khalid Abdulrahman al-Fawwaz, Abu Hamza al-Masri és Sayed Agami Muhalhal Mu'awwad.

Közéjük tartozik a „gyűlöletprédikátornak” nevezett Hani al-Sibai is, aki szintén Egyiptomból menekülve kapott politikai menedéjogot Nagy-Britanniában, bár ismertek voltak különböző terrorista szervezetekhez fűződő szoros kapcsolatai. Az őt befogadó állam lakosai ellen végrehajtott terrortámadásokat (köztük a 2005-ös metróróbbantásokat) igazságosnak és jogosnak nevezte, valamint ő inspirálta a tunéziai tengerparton külföldi turistákat legyilkoló Seifeddine Rezgui-t is. Bár maga fizikailag egyetlen terrortámadásban sem vett részt, de többeket biztatott erre, miközben ő úriasan él a brit kormány által biztosított szociális támogatásból.

Bár korábban a kormány a politikai korrektség jegyében igyekezett a migránsok között érkező terroristák kockázatát elbagatellizálni, mára ez már megváltozott. Legutóbb a brit migrációs miniszter, James Brokenshire jelentette ki, hogy szerinte reális kockázata van annak, hogy az országba igyekvő illegális menekültek közül többen radikális iszlámisták. Ők könnyen kihasználhatják a nagy létszámú muzulmán közösségek támogatását, főleg az észak-afrikaiakét, akik úgy érzik, hogy a britek szándékosan kirekesztik őket.⁶⁵

A felsoroltak ellenére a briteknek leginkább a másod- és a harmadgenerációs radikalizálódott muzulmánok okoznak problémát. Ilyenek voltak a 2005. július 7-i londoni bombatámadásokat szervező és végrehajtó terroristák, és azok is, akik 2014 végén a királynő ellen készítettek elő merényletet, de azt kivitelezni – a Scotland Yard közbelépése miatt – már nem tudták.⁶⁶ Még komolyabb kockázatot jelent az a közel 700 brit állampolgár, akik az ISIL/DAESH oldalán harcolnak Szíriában, és

⁶² American Foreign Policy Council: The World Almanac of Islamism: 2011. Rowman & Littlefield, 2014. pp. 396–408.

⁶³ Three Alleged International Terrorists Extradited from Great Britain. U.S. Attorney's Office, October 06, 2012.
<https://www.fbi.gov/newyork/press-releases/2012/three-alleged-international-terrorists-extradited-from-great-britain>; letöltés: 2015.07.09.

⁶⁴ MOUSSA, Ahmed: Egypt's most wanted, Al-Ahram Weekly Online, 18–24 October 2001, Issue No. 556.
<http://weekly.ahram.org.eg/2001/556/11war3.htm>; letöltés: 2015.07.09.

⁶⁵ KHOSROKHAVAR, Farhad: Terrorism in Europe and the Middle East.
http://www.ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf-filer/khosrokhavar.pdf;
letöltés: 2015.07.07.

⁶⁶ SAWER, Patrick: Remembrance Sunday: ring of steel around Queen to foil Cenotaph 'terrorist plot'. The Telegraph, 09. Nov 2014.
<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11219150/Remembrance-Sunday-ring-of-steel-around-Queen-to-foil-Cenotaph-terrorist-plot.html>; letöltés: 2015.07.09.

esetleg vissza kívánnak térni Nagy-Britanniába.⁶⁷ Ezért a hatóságok igyekeznek lecsapni az ISIL/DAESH számára fegyvereseket toborzókra, és visszatartani a Szíriába kimenni szándékozó muzulmánokat is,⁶⁸ valamint a visszatérőket bíróság elé állítani,⁶⁹ és ha szükséges, akkor a társadalom védelmében bebörtönözní őket.⁷⁰

Franciaországban is egyre több biztonsági kockázattal jár a migráció, de különösen azok a menekültek közé vegyült és terrorista múlttal rendelkező személyek,⁷¹ akiknek a kiszűrése már csak azért is nehéz, mert a lakosság 7,5%-át⁷² (4,7 millió fő) alkotják a muzulmán háttérű bevándorlók.⁷³

Az országban az ismert terrorcselekmények jelentős részét a helyben radikalizálódó másod- és harmadgenerációs fiatalok követik el, mint például Sid Ahmed Ghlam,⁷⁴ aki meggyilkolt egy fiatal anyát, illetve több keresztény templom ellen tervezett terrorakciót, vagy Yassin Salhi,⁷⁵ aki a főnöke levágott fejével pózolja készített szelfijét tette fel az internetre. De közéjük tartozik Chérif Kouachi, Said Kouachi és Amedy Coulibaly is, akik a Charlie Hebdo merénylet kapcsán váltak ismertté.⁷⁶ Ilyen személy Khaled Kelkal⁷⁷ is, aki több terrorcselekményben, köztük az 1995-ben a párizsi RER vasút egyik állomásán történt merényletben vett részt, amelynek egyenlege 16 halott és közel 300 sebesült volt.

⁶⁷ Who are Britain's jihadists? BBC News, 25 June 2015.

<http://www.bbc.com/news/uk-32026985>; letöltés: 2015.07.09.

⁶⁸ WHITEHEAD, Tom: Suspected Anjem Choudary associate allegedly tries to head for Syria posing as illegal immigrant, The Telegraph, 01. Dec 2014.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11266542/Suspected-Anjem-Choudary-associate-allegedly-tries-to-head-for-Syria-posing-as-illegal-immigrant.html>; letöltés: 2015.07.09.

⁶⁹ Less than 100 British jihadists prosecuted for Syria terrorism. RT UK, January 23, 2015.

<http://rt.com/uk/225615-uk-jihadi-prosecution-rates/>; letöltés: 2015.07.09.

⁷⁰ British jihadist Imran Khawaja jailed for 12 years, BBC News, 6 February 2015.

<http://www.bbc.com/news/uk-31166062>; letöltés: 2015.07.09.

⁷¹ France, Islam, terrorism and the challenges of integration: Research roundup, Journalistresource 2015.

<http://journalistresource.org/studies/international/conflicts/france-muslims-terrorism-and-challenges-of-integration-research-roundup>; letöltés: 2015.07.07.

⁷² The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.

<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>;

letöltés: 2015.07.07.

⁷³ Egyes előrejelzések szerint 2030-ra Franciaország és Belgium lehet az a két ország, ahol az Európai Unió belül elsőként lépi át a muzulmán hívők aránya a 10%-ot a teljes népességben, amely így 6,86 millió főre duzzad; ennek oka a folyamatos elvándorlás az iszlám országokból, illetve a muzulmán nők magasabb termékenységi rátája. Conrad HACKET: 5 facts about the Muslim population in Europe.

<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/01/15/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/>;

letöltés: 2015.07.07.

⁷⁴ <http://www.globaljihad.net/?p=13126>; letöltés: 2015.07.07.

⁷⁵ French terror suspect sent macabre selfie to contact in Syria, TheGuardian, 29. June 2015.

<http://www.theguardian.com/world/2015/jun/29/french-terror-suspect-sent-macabre-selfie-to-contact-in-syria>; letöltés: 2015.07.07.

⁷⁶ Charlie Hebdo attack: Three days of terror. BBC News, 14 January 2015.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>; letöltés: 2015.07.07.

⁷⁷ <http://www.globaljihad.net/?p=4090>; letöltés: 2015.07.07.

A párizsi merényletben azonban két olyan terrorista is részt vett – Boualem Bensaïd és Smain Aït Ali Belkacem –, akik bár Algériából terrorista múlttal érkeztek Franciaországba, a migránsok közé beolvadva eltűntek hatóságok elől.⁷⁸ Nem ők voltak az első menekülteként érkező terroristák. Már 1994-ben érkeztek olyan, magukat menekültnek kiadó személyek, akik Pakisztánban és Afganisztánban kaptak terroristakiképzést, illetve vettek részt harcokban, majd Franciaországba telepítették őket.⁷⁹ Nagy részük az algériai GIA (Groupe Islamique Armé) tagja, akik az országban élő algériai vagy észak-afrikai származású bevándorlóktól, vagy a már francia állampolgársággal rendelkező muzulmánoktól kapnak segítséget.⁸⁰

Más esetekben is bebizonyosodott, hogy migránsnak álcázott terroristák érkeztek Franciaországba, akik sokszor évekig tartó lapulás után követtek el újabb terror- vagy bűncselekményeket. Ennek tükrében érthető, hogy a francia hatóságok komolyan veszik az ISIL/DAESH vezetőinek az „alvó ügynökök” betelepítésével kapcsolatos fenyegetését.

Jelenleg azonban sokkal nagyobb fejfájást okoznak azok a francia állampolgárok, akik Szíriából vagy Irakból próbálnak visszaszivárogni az országba. Eddig 1430 főről tudnak, akik elhagyták Franciaországot, hogy harcolhassanak az ISIL/DAESH oldalán, közülük 85 harcban vesztette életét. Az eddigi adatok szerint a Szíriából hazatért dzsihadisták közül 11-en kerültek bíróság elé, és további 152 gyanúsítottat helyeztek előzetes letartóztatásba. A hatóságok még legalább 200 fő közeli visszatérésére számítanak.⁸¹

A készültség ellenére egy „exszíriai”, Mehdi Nemmouche kijátszotta a francia hatóságok figyelmét, bár nem Franciaországban, hanem Belgiumban hajtott végre terrorakciót 2014. május 24-én. A brüsszeli Zsidó Múzeumban ölt meg három látogatót és egy alkalmazottat fényes nappal, és néhány nap múlva egy újabb akció előtt jelentős fegyverkészlettel felszerelve fogták el francia rendőrök. Így a franciáké az a kétes dicsőség, hogy a Szíriából visszatérők közül az első terrorakciót az ő állampolgárjuk hajtotta végre.⁸²

A szomszédos **Belgium** 11 milliós lakosságának 10%-a bevándorló,⁸³ akiknek jelentős része muzulmán, arányuk a teljes népességben 2010-ben már elérte az 5,9%-ot, és folyamatosan növekszik. Nemzetbiztonsági ügynökségek szerint legalább 20 olyan, muzulmán terroristákból álló sejt – kb. 120–180 fővel – található főként Belgiumban, Franciaországban, Hollandiában és Németországban, amelyeket

⁷⁸ <http://www.globaljihad.net/?p=4091>; letöltés: 2015.07.07.

⁷⁹ HUSSEY, Andrew: The French Intifada: The Long War Between France and Its Arabs. p. 310; American Foreign Policy Council: The World Almanac of Islamism: 2011. pp. 416–418.

⁸⁰ KHOSROKHAVAR, Farhad: Terrorism in Europe and the Middle East. http://www.ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf-filer/khosrokhavar.pdf; letöltés: 2015.07.07.

⁸¹ Nearly half of European militants in Syria, Iraq are French: report. Al Arabiya News, 08.04.2015. <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/04/08/>; letöltés: 2015.07.07.

⁸² DICKEY, Christopher: French Jihadi Mehdi Nemmouche Is the Shape of Terror to Come. <http://www.thedailybeast.com/articles/2014/09/09/the-face-of-isis-terror-to-come.html>; letöltés: 2015.07.07.

⁸³ International Migration Statistics. Migration Policy Institute. <http://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/international-migration-statistics>; letöltés: 2015.07.10.

az ISIL/DAESH bármikor aktivizálhat. Közülük feltételezhetően sokan migránsként szivárogtak be a fent említett országokba.⁸⁴ Ez Belgium esetében igen könnyű, mivel az ország a liberális menekültügyi politikájáról híres, szinte mindenki számára „kinyitja a kaput”.⁸⁵

Így élték át éveken át Belgiumban Abdelkader Hakimi, a veterán terrorista, bár az országba érkezés előtt már több terrorcselekmény részese volt, majd később nyolc év bűntetésre ítélték, és szabadulása után is Belgiumban maradt. Innen ment ki Szíriába, ahol jelenleg az ISIL/DAESH soraiban harcol.⁸⁶ De nem ő az egyetlen. Több, hasonlóan terroristaműtettel rendelkező személyről tudunk, akik több-kevesebb ideig élhettek háborítatlanul az országban, mint például Ahmed Zaoui, Tarek ben Habib Maaroufi, Abdesattar Dahmane és Baraoui El Ouaer.⁸⁷

Belgiumban is tartanak a Szíriában harcoló 470 belga állampolgár közül hazatérő radikálisoktól, és nem is ok nélkül.⁸⁸ Ugyanis a franciaországi Charlie Hebdo szerkesztősége elleni merénylet után egy héttel, 2015 januárjában a belga rendőrök éppen csak néhány órával egy tervezett terrortámadás megkezdése előtt ütöttek rajta Verviers-ben egy Szíriából visszatért háromfős csoporton. A heves tűzharcban két terrorista életét vesztette, a harmadikat elfogták. Azóta több hasonló rajtaütést tartottak Belgium különböző pontjain, például Brüsszelben is. Az országban letartóztatottak közül többen szerepeltek az ISIL/DAESH interneten elérhető videóiban is, ahol halottakkal pózoltak. Belgiumban a négyfokozatú skálán hármas szintre emelték a terrorfenyegetettséget.⁸⁹

Belgiumhoz hasonlóan **Hollandia** is a muzulmán migráció kedvelt iránya. A 17 milliós lakosságból 1 965 000 főre becsülik a bevándorlók számát,⁹⁰ akik között igen sok muzulmán van, ők az ország lakosságának kb. 6%-a.⁹¹ Nagy részük marokkói, török, algériai, tunéziai, afgán, iraki és szomáliai származású.

⁸⁴ SMITH-SPARK, Laura – WATSON, Ivan – LISTER, Tim: Security boosted as Europe scrambles to handle growing threats. CNN, January 18, 2015.

<http://edition.cnn.com/2015/01/17/europe/europe-terrorism-threat/>; letöltés: 2015.07.10.

⁸⁵ Immigration and Islam in Europe.

<http://www.euro-islam.info/key-issues/immigration/>; letöltés: 2015.07.10.

⁸⁶ Convicted European top terrorist Abdelkader Hakimi has traveled to Syria.

<https://emmejihad.wordpress.com/2014/06/07/convicted-european-top-terrorist-abdelkader-hakimi-has-traveled-to-syria/>; letöltés: 2015.07.10.

⁸⁷ COOLSAET, Rik – STRUYE DE SWIELANDE, Tanguy: Belgium and counterterrorism policy in the Jihadi era (1986–2007). Egmont Paper 15, 2007, p. 5–8.

⁸⁸ DE BODE, Lisa: From Belgium to Syria and back: How an altar boy became an ISIL admirer. Aljazeera Amerika, March 5 2015, <http://america.aljazeera.com/articles/2015/3/5/how-one-belgian-went-from-altar-boy-to-isil-fan.html>; letöltés: 2015.07.10.

⁸⁹ CRUICKSHANK, Paul – ALMASY, Steve – FEYERICK, Deborah: Source: Belgium terror cell has links to ISIS, some members still at large. CNN News, January 17, 2015, <http://edition.cnn.com/2015/01/16/world/belgium-anti-terror-operation/>; letöltés: 2015.07.10.

⁹⁰ International Migration Statistics. Migration Policy Institute. <http://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/international-migration-statistics>; letöltés: 2015.07.11.

⁹¹ The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012. <http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>; letöltés: 2015.07.11.

Hollandia ellen kiemelt terrorcsoportot még nem követtek el,⁹² a terroristák eddig biztonságos bázisként, egyfajta logisztikai központként tekintettek az országra. A holland titkosszolgálat már az 1980-as években jelezte az akkor még csekély létszámú muzulmán radikálisok jelenlétét, de a 90-es évek végére egyre több terroristaháttérrel rendelkező személy érkezett politikai menekültként Algériából, Boszniából, Csecsenföldről, Egyiptomból és Szíriából. Bár elutasították az őket befogadó nyugati társadalmat, szinte „láthatatlanul” éltek abban. A terroristaműtől rendelkezők közé tartozott az egyiptomi Iszlám Dzsihád (Al-Jama'a al-Islamia) egyik vezetője, Osama Rushdie Ali Kalifa, aki társaival együtt hazájában több merényletben vett részt. A Franciaországban több terrortámadást végrehajtó GIA, valamint a Hamasz és az IBDA-C (Íslami Büyükdöğü Akıncılar Cephesi) terroristái is biztonságos menedéket találtak Hollandiában, ahol további akciókat készítettek elő, illetve megeremtetették azok anyagi bázisát.⁹³

Ez a helyzet azonban megváltozott, mivel egyre erősödnek a konfliktusok a muzulmán bevándorlók és a bevándorlást ellenzők között.⁹⁴ Mára odáig fajult a helyzet, hogy a muzulmán bevándorlók által szervezett hágai tüntetésen a marokkói fiatalok ISIL/DAESH-zászlóikat lengetve, Európa-ellenes szlogeneket harsogva, egy európai iszlám állam megalapítására buzdítanak.⁹⁵ Az ISIL/DAESH oldalán 200–250 holland állampolgár harcol,⁹⁶ akiknek a visszaszivárgása már megkezdődött, és akik komoly biztonsági kockázatot jelentenek.⁹⁷ Persze nemcsak az ISIL/DAESH, hanem a Nuszra Front és más terrorszervezetek soraiban is találhatunk hollandokat, akik szintén veszélyt jelenthetnek Hollandia biztonságára. A holland kormány ezért igyekszik semlegesíteni őket. Például 2014-ben egy Szíriából visszatérőt – aki terrorakcióra készült az országban, és újabb fegyvereket toborzott az ISIL/DAESH számára – a bíróság három év börtönre ítélte, de ezen felül terrorcselekményekkel

⁹² A gyakran felemlegetett és a liberális hollandokat megdöbbentő, Theo Van Gogh elleni brutális merényletet már egy Hollandiában született és ott radikalizálódott másodgenerációs muzulmán, Mohamed Bouyeri követte el. Ebben a tanulmányban ezzel az esettel nem foglalkozom, sem pedig a másod- és a harmadgenerációs bevándorlók által elkövetett egyre brutálisabb cselekményekkel. Ezekért ugyanis a befogadó társadalmakat is felelősség terheli, míg egy első generációs, terroristaműtől érkező személy teljesen más megközelítést igényel.

⁹³ Egy 2004-es titkosszolgálati jelentés szerint a számuk 100–200 fő körül lehetett. Bővebben: VELDHUIS, Tinka – BAKKER, Edwin: Muslims in the Netherlands: Tensions and Violent Conflict. MICROCON Policy Working Paper 6, Brighton: MICROCON. 2009. http://www.microconflict.eu/publications/PWP6_TV_EB.pdf; letöltés: 2015.07.11.

⁹⁴ KERN, Soeren: The Islamization of Belgium and the Netherlands in 2013. Gatestone Institute, January 13, 2014. <http://www.gatestoneinstitute.org/4129/islamization-belgium-netherlands>; letöltés: 2015.07.11.

⁹⁵ DE VISSER, Nadette: ISIS's Black Flags Are Flying in Europe. The Daily Beast, 07.28.14. <http://www.thedailybeast.com/articles/2014/07/27/isis-s-black-flags-are-flying-in-europe.html>; letöltés: 2015.07.11.

⁹⁶ NEUMANN, Peter R.: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 26/01/2015. <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.07.07.

⁹⁷ Summary of the 39th edition of the National Terrorist Threat Assessment for the Netherlands (DTN39). June 2015. <https://english.nctv.nl/publications-products/Terrorist-Threat-Assessment-Netherlands/index.aspx>; letöltés: 2015.07.11.

vádolt további személyek ellen is indítottak eljárást.⁹⁸ A hollandok tanultak korábbi hibáikból, és a bevándorlási szervezeteik igyekeznek a szíriai menekültek előéletét hatékonyabban ellenőrizni, ennek következtében többjüket kiutasították az országból, mivel azok bizonyítottan háborús bűnöket követtek el hazájukban.⁹⁹

Nincs könnyű helyzetben **Svédország** sem, amelynek a népessége 9,4 millió fő, amelynek jelentős része (15,1%) bevándorló, és számuk az ország jóléti vívmányai miatt folyamatosan növekszik.¹⁰⁰ A migránsok harmada muzulmán, főként irakiak, irániak, bosnyákok, kurdok és szomáliaiak, akik az ország lakosságának a 4,6%-át teszik ki, de az ő arányuk is folyamatosan növekszik.¹⁰¹

A muzulmán bevándorlók beilleszkedése nem problémamentes, illetve azok több alkalommal is erőszakos cselekedeteket hajtottak végre, ami egyre nagyobb ellenérzést, elutasítást vált ki a befogadó társadalomból, így növekszik az összecsapások száma a svéd őslakosság és a muzulmán migránsok között.¹⁰² Mára már a svéd kormány is elismeri, hogy képtelen a muzulmán migránsok integrálására, amit bizonyít az is, hogy a svéd rendőrség egy jelentésében felsorolja azokat a muzulmánok által lakott zónákat, ahová az őslakosoknak, de még a rendőrségnek sem ajánlatos a belépés.¹⁰³

Az országban több olyan terroristaháttérrel rendelkező személy kapott politikai menedékjogot vagy állampolgárságot, mint a szomáliai Fuad Mohamed Kalaf, aki svédországi tartózkodása során is harcosokat toborzott Szomáliába, újabb terrorakciók végrehajtását szervezte, majd 2004-ben visszatért Szomáliába, ahol az Iszlám Bíróságok, majd az Al-Shabab egyik prominens vezetője lett.¹⁰⁴ Hasonló személy volt a marokkói Mohamed Moumou, aki a GICM (Groupe Islamique Combattant Marocain) tagjaként az 1980-as évek közepén érkezett az országba, és a 90-es években az állampolgárságot is megkapta. Itt is folytatta a terrorcselekményeket,

⁹⁸ Az is megdöbbentő, hogy 2014-ben nemcsak a Hollandiában, hanem az Ausztriában, Csehországban és Finnországban is az összes terrorizmussal összefüggésbe hozott cselekményt muzulmánok követték el. European Union Terrorism Situation and Trend Report 2015. EUROPOL, pp. 15., 44.

⁹⁹ The Netherlands wrestles with Syrian 'war criminal' refugees. October 29, 2014. <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2014/10/the-netherlands-wrestles-with-syrian-war-criminal-refugees/>; letöltés: 2015.07.11.

¹⁰⁰ RAMALINGAM, Vidhya: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Sweden Background Report. Open Society Foundation, 2012. http://www.strategicdialogue.org/Sweden_paper_SF_FINAL.docx.pdf; letöltés: 2015.07.15.

¹⁰¹ The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012. <http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>; letöltés: 2015.07.15.

¹⁰² RAMALINGAM, Vidhya: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Sweden Background Report. Open Society Foundation, 2012. http://www.strategicdialogue.org/Sweden_paper_SF_FINAL.docx.pdf; letöltés: 2015.07.15. European Union Terrorism Situation and Report 2015. EUROPOL, p. 36.

¹⁰³ Swedish police: 55 official no-go zones. The Sweden report, October 29, 2004. <http://swedenreport.org/2014/10/29/swedish-police-55-official-no-go-zones/>; letöltés: 2015.07.15.

¹⁰⁴ RANSTORP, Magnus – GUSTAFSSON, Linus – HYLLENGREN, Peder: From the Welfare State to the Caliphate, How a Swedish suburb became a breeding ground for foreign fighters streaming into Syria and Iraq. Foreign Policy, February 23, 2015. http://foreignpolicy.com/2015/02/23/from_the_welfare_state_to_the_caliphate_sweden_islamic_state_syria_iraq_foreign_fighters/; letöltés: 2015.07.15.

és bár a 2003-as casablancai merényletben részt vett, és őt a marokkói kormány kérésére letartóztató dán rendőrség visszatoloncolta Svédországba. 2006-ban Irakba ment, ahol az al-Kaida második számú vezetője volt 2008. október 5-ig, amikor az amerikaiak likvidálták.¹⁰⁵

A migránsok között érkezett terroristaműlttal rendelkező személyek olyan szabadon tevékenykedhettek, hogy az Ansar al Sunnah terrorszervezet 2005-ben még magában Svédországban is működtetett egy kiképzőközpontot.¹⁰⁶ Az országban több olyan terrorista-háttérű iraki és csecsen menekült is letelepedhetett, akik később Szíriába mentek harcolni. A Svéd Biztonsági Szolgálat egy 2010-es jelentésében legalább 200 iszlamista szélsőségesről tett említést, akik közül legalább 30 különlegesen veszélyesnek volt tekinthető.¹⁰⁷

A svéd hatóságok is komoly nehézségekkel néznek szembe, ugyanis a svéd muzulmánok közül legalább 250–300 fő csatlakozott az ISIL/DAESH terrorcsoporthoz, és bár a hatóságok igyekeztek megakadályozni a visszatérésüket, legalább 80 fő ismét Svédországban tartózkodik.¹⁰⁸ Ha pedig az ISIL/DAESH betartja a már korábban említett ígétét, akkor az ország komolyabb terrorakciókkal szembesülhet.

Norvégia is a svédkéhez hasonló problémákkal küzd. Az ország 5 milliós lakosságából 805 000 fő migráns, ők a lakosság 15,6%-át jelentik,¹⁰⁹ míg a muzulmán (főként pakisztáni, iraki, iráni, török, bosnyák, koszovói, afgán és szomáliai)¹¹⁰ bevándorlók a lakosság 3,7%-át teszik ki.¹¹¹ Mivel az elmúlt években több problémát okoztak a muzulmán közösség tagjai, a norvég kormány jelentősen szigorította migrációs politikáját, igyekeznek sokkal hatékonyabban felderíteni a terroristaműlttal rendelkező migránsokat, illetve a már az országban tartózkodó migránsok közül az ilyeneket kitoloncolják. Több olyan magát menekültnek kiadó

¹⁰⁵ SIEGEL, Pascale Combelles: Coalition Attack Brings an End to the Career of al-Qaeda in Iraq's Second-in-Command. Publication: Terrorism Monitor Volume: 6 Issue: 21, November 7. 2008.

http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=34112&cHash=aecd5d51a9#.Vagpyk0w-po; letöltés: 2015.07.15.

¹⁰⁶ ROGIO, Bill: Al Qaeda in Iraq's second in command was a Swedish citizen. The Long War Journal, October 16, 2008.

http://www.longwarjournal.org/archives/2008/10/al_qaeda_in_iraqs_se.php; letöltés: 2015.07.15.

¹⁰⁷ Violence promoting Islamist extremism in Sweden. Säkerhetspolisen, 2010.

<http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.4f0385ee143058a61a89f3/1392294843261/Reportonviolence-promotingIslamistextremisminSweden.pdf>; letöltés: 2015.07.15.

¹⁰⁸ RANSTORP, Magnus – GUSTAFSSON, Linus – HYLLENGREN, Peder: From the Welfare State to the Caliphate, How a Swedish suburb became a breeding ground for foreign fighters streaming into Syria and Iraq. Foreign Policy, February 23, 2015.

http://foreignpolicy.com/2015/02/23/from_the_welfare_state_to_the_caliphate_sweden_islamic_state_syria_iraq_foreign_fighters/; letöltés: 2015.07.15.

¹⁰⁹ Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents, 1 January 2015. Statistics Norway, 4 March 2015.

<http://www.ssb.no/en/innvbeif>; letöltés: 2015.07.16.

¹¹⁰ STORHAUG, Hans: Norwegian Immigration Policy and 22 July 2011 Terrorist Attacks in Oslo, <http://aemi.eu/wp-content/uploads/2014/02/Hans-Storhaug.pdf>; letöltés: 2015.07.16.

¹¹¹ The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.

<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>; letöltés: 2015.07.16.

személy menekültekérelmét is visszautasították, akik a Nuszra Front,¹¹² az ISIL/DAESH, a Boko Haram vagy az Al-Shabaab terrorszervezetekhez köthetők.¹¹³ Ennek ellenére több terroristaműlttal rendelkező személy jutott be az országba, ahol éveken keresztül folytatták a terrort támogató tevékenységüket.

Ezek egyike Abdukadir Mohamed Abdukadir, avagy más néven Ikrima, aki 1998-ban részt vett a kenyai amerikai nagykövetség felrobbantásában, 2002-ben a mombasai merényletben és több más terrorakcióban. Ezzel a múlttal 2004-ben mégis letelepedhetett Norvégiában, ahol 2008-ig háborítatlanul élt, és közben újabb terrorakciók tervezésében segédkezett.¹¹⁴

Egy másik ilyen személy a kurd származású Mullah Krekar, aki nemcsak terroristaműlttal érkezett az országba 1991-ben, de az ott-tartózkodása alatt hozta létre az Anszar al-Islam terrorszervezetet, amely Kurdisztánban a vezetésével terrorakciókat követett el, amit persze tagadott. 2006-ban felkerült az ENSZ terrorista személyeket tartalmazó listájára, 2007-ben pedig a Norvég Legfelsőbb Bíróság az ország biztonságára veszélyes elemnek nyilvánította. Bár megpróbálták Irakba visszatoloncolni, az a hosszas jogi csatározás miatt nem sikerült. Miután halálosan megfenyegette az ország miniszterelnökét, három év börtönbüntetésre ítélték, majd szabadulása után nem sokkal méltatta a Charlie Hebdo merénylet elkövetőit, sőt a tettüket jogosnak nevezte, ezért a hatóságok ismét börtönbe zárták.¹¹⁵ Mellettük több más terroristaháttérrel rendelkező személy is tevékenykedhetett hosszabb-rövidebb ideig különösebb zaklatás nélkül Norvégiában.¹¹⁶

Bár a norvég hatóságok az elmúlt időszakban egyre több illegális migránst távolítanak el az országból, még így is 15 000 kiutasított bevándorlóról tudnak, akik még mindig az országban tartózkodnak, és így biztonsági kockázatot jelenthetnek.¹¹⁷

¹¹² PORTER, Tom: ISIS and Al-Nusra militants found among UN refugees bound for Norway. International Business Times, June 2, 2015.
<http://www.ibtimes.co.uk/isis-al-nusra-militants-found-quota-un-refugees-bound-norway-1503983>;
letöltés: 2015.07.16.

¹¹³ ISIL, al-Shabaab and Boko Haram had all tried to claim asylum in Norway. Norway News, 24.03.2015.
<http://www.norwaynews.com/en/~view.php?738DIB58dgljc672X36253Hsba84bTQ34544Ocs084kVQD88ePJb28>; letöltés: 2015.07.16.

¹¹⁴ NEUBERT, Michele – SIMMONS, Keir: The terrorist who got away: Why SEAL Team 6 was sent to snatch Ikrima from Somalia. NBC News, Nov 17, 2013.
<http://www.nbcnews.com/news/other/terrorist-who-got-away-why-seal-team-6-was-sent-f2D11609353>;
letöltés: 2015.07.16.

¹¹⁵ CAPON, Felicity: Charlie Hebdo Attacks Made Me 'Happy' Says Notorious Norwegian Cleric. Newsweek, 2/27/15.
<http://europe.newsweek.com/charlie-hebdo-attacks-made-me-happy-says-notorious-norwegian-cleric-310066>; letöltés: 2015.07.16.

¹¹⁶ VERMAT, Emerson: Norway and Sweden: A Safe Haven for Dangerous Islamist Terrorists. PipeLineNews.org, August 16, 2010.
<http://www.pipelinenews.org/2010/aug/19/norway-sweden-a-safe-haven-for-dangerous-islamist.html>;
letöltés: 2015.07.16.

¹¹⁷ 15,000 Illegal Immigrants Refusing to leave Norway. Norway News, 04.09.2014.
<http://www.norwaynews.com/en/~view.php?73aE1A58d4ohc672R6Z353Cw4984azS94544Ncv084cQJT88eWPc38>; letöltés: 2015.07.16.

A norvégok is komoly biztonsági kockázatnak tekintik a Szíriában működő terrorcsoportokhoz csatlakozó állampolgáraikat, illetve az esetleges hazatérésüket, ezért olyan törvényt hoztak, amely bünteti a terrrorszervezetekben harcolókat, de bünteti az azokba toborzókat is. A jelenlegi információk szerint ez legalább 60 személyt érint.¹¹⁸ Az első precedensként nemrég két albán származású testvér, Valon Avdyli, Visar Avdyli és a szomáliai származású Djibril Abdi Bashirt több év büntetésre ítélték a szíriai harcokban történő részvételükért, illetve terrorista szervezettel történő együttműködésért.¹¹⁹ Azóta egy másik norvég állampolgárt, Ishaq Ahmedet is elítélték, mivel az ISIL/DAESH tagjaként harcolt Szíriában.¹²⁰ De nemcsak az ISIL/DAESH-hez, hanem az Al-Shabaabhoz is több norvég állampolgár csatlakozott, köztük Hassan Abdi Dhuhulow, aki a 67 áldozattal járó, a kenyai bevásárlóközpont elleni 2013-as terrorakció egyik résztvevője volt.¹²¹

Dánia a harmadik északi ország, amely komoly migrációs problémákkal szembesül. Az ország népessége 5,5 millió fő, amelynek a 12,16%-a (668 704 fő) migráns.¹²² A teljes lakosságban a muzulmánok (török, bosnyák, iraki, palesztin, pakisztáni, iráni, szomáliai és afgán) aránya 4,1%.¹²³ Itt is problémás a többségi társadalom és a muzulmán bevándorlók kapcsolata. Felmérések szerint a dán lakosság szeretné, ha a muzulmán országokból érkezők bevándorlásának szabályozását biztonságuk megőrzése érdekében szigorítanák.¹²⁴

Ez érthető annak a tükrében, hogy Dániában is több terroristaműltal, -kapcsolatokkal bíró személy telepedhetett le, illetve innen folytathatta tevékenységét.¹²⁵ Közéjük tartozott Abdel-Hakem Mohamed Atia Soliman, Mohamed Shaaban Mohamed Hassanein és Mohamed Abdel Halim, akik az egyiptomi Al-Gama'a al-Islamiyya terrrorszervezet tagjaként telepedtek le Dániában, és közülük volt az

¹¹⁸ NEUMANN, Peter R.: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 26/01/2015.

<http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.07.16.

¹¹⁹ First three jailed under Norway's new Isis law. The Local, 08 May 2015.

<http://www.thelocal.no/20150508/first-convictions-under-norways-new-isis-law>; letöltés: 2015.07.16.

¹²⁰ Norwegian court convicts man of fighting for militants in Syria. Norway News, 14.07.2015.

<http://www.norwaynews.com/en/~view.php?73X3854XPb4822v285kiF844SO288bT476BAI35315I8>; letöltés: 2015.07.16.

¹²¹ Kenyan mall attack: Norwegian suspected of being attacker named as Hassan Abdi Dhuhulow, as chilling new video is released. The Independent, Friday 18 October 2013.

<http://www.independent.co.uk/news/world/africa/kenyan-mall-attack-norwegian-suspected-of-being-attacker-named-as-hassan-abdi-dhuhulow-as-chilling-new-video-is-released-8886653.html>; letöltés: 2015.07.16.

¹²² Immigrants and their descendants. Statistics Denmark, 2015.

<http://www.dst.dk/en/Statistik/emner/indvandrerere-og-efterkommere>; letöltés: 2015.07.16.

¹²³ The Global Religious Landscape. A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.

<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>; letöltés: 2015.07.16.

¹²⁴ LINDEKILDE, Lasse – SEDGWICK, Mark: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Denmark Background Report, Open Society Foundation, 2012.

http://www.strategicdialogue.org/Country_report_Denmark_AD_15_Oct_forwebsite.pdf; letöltés: 2015.07.16.

¹²⁵ American Foreign Policy Council: The World Almanac of Islamism: 2014. pp. 515–516.

1993-as World Trade Center elleni merénylethez. Az egyiptomi terrorista szervezetnek egyébként több tagja telepedett le Dániában, akik a World Trade Center elleni merényletet megtervező és kivitelező Omar Abdel Rahman hálózatához tartoztak.

Az egyik leghíresebb ilyen személy Abu Talal volt, aki annak ellenére kapta meg a menekültstátust, hogy nemcsak Egyiptom, de az Interpol is ellenezte azt. Talalt, aki a balkáni konfliktusban a bosnyákokkal próbált együttműködni, a horvát rendőrség elfogta, majd átadta az Amerikai Egyesült Államok kormányának, de az kiadta Egyiptomnak, ahol viszont a korábbi terrorcselekményeiért halálra ítélték és kivégezték. Az országban a GIA és más észak-afrikai terrororganizációk több tagja is menedékre talált, és innen folytatták a terrorcselekmények támogatását, illetve biztosították annak eszmei, pénzügyi és logisztikai hátterét. Közéjük tartozott az algériai Athmane Mehiri, aki 1995-ben a FIS tagjaként érkezett Dániába. Ott évekig dolgozott, majd 2001 júniusában az algériai terrororganizáció, a GSPC számára bankot rabolt, de hamarosan elfogták és elítélték.¹²⁶

Szintén az ország biztonságát veszélyeztette a 2007-ben elhunyt palesztin Ahmed Abu Laban, akit 1983-ban a Muzulmán Testvériség tagjaként Egyiptomból és Kuvaitból is száműztek. Dániában a Gama'a Islamiya terrorista szervezet vezetőjével, Abu Talal al-Qassimival került közeli kapcsolatba. Ezt a kapcsolatot érdekessé teszi, hogy Al-Qassimy Afganisztánban Oszama bin Laden és az al-Kaida több vezetőjével harcolt együtt, majd részt vett a szeptember 11-i terrortámadásban is.¹²⁷ Laban Dániában radikális vallási vezetőként tevékenykedett, és jelentős szerepe volt a Jyllands-Posten által 2005 szeptemberében megjelentetett karikatúrákkal kapcsolatosan kirobbant, az újságot, a karikatúrákat készítőket és Dániát érő – sokszor terror- – támadásoknak.¹²⁸ Azzal fenyegette meg a dánokat, hogy „rájuk szabadítja a poklot”. Bár maga fizikálisan nem vett részt terrorcselekményekben, de azokat nem ítélte el, sőt úgy tűnt, bátorította.¹²⁹

Ebből az országból is sokan – 100–150 fő – csatlakoztak a szíriai terrororganizációkhoz,¹³⁰ ennek ellenére Dánia a legtöbb állammal ellentétben a Szíriából visszatérőknek biztosít egy második esélyt az integrálódásra.¹³¹

¹²⁶ JENSEN, Michael Taarnby: Jihad in Denmark, an overview and analysis of Jihadi activity in Denmark 1990–2006. DIIS Working Paper no. 2006/35.

<http://www.cie.ugent.be/documenten/jihad-dk.pdf>; letöltés: 2015.07.16.

¹²⁷ AMMITZBØLL, Pernille – VIDINO, Lorenzo: After the Danish Cartoon Controversy. Middle East Quarterly, Winter 2007, pp. 3–11.

<http://www.meforum.org/1437/after-the-danish-cartoon-controversy>; letöltés: 2015.07.16.

¹²⁸ KEPEL, Gilles: Beyond terror and martyrdom, The future of Middle-East. pp. 214–231.

¹²⁹ LARSSON, Göran: Islam in the Nordic and Baltic countries. p. 44.

¹³⁰ NEUMANN, Peter R.: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 26/01/2015.

<http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.07.16.

¹³¹ HIGGINS, Andrew: For Jihadists, Denmark Tries Rehabilitation, The New York Times, DEC. 13, 2014.

http://www.nytimes.com/2014/12/14/world/for-jihadists-denmark-tries-rehabilitation.html?_r=0; letöltés: 2015.07.16.

Konklúzió

A tanulmány nem azért készült, hogy a muzulmán migránsokkal szembeni előítéleteket erősítse, sőt, elismerem a muzulmán bevándorlók mindazon értékeit, amelyekkel az őket befogadó nyugati országok társadalmait gazdagították/gazdagítják. Ennek ellenére látni kell, hogy igenis vannak olyan muzulmán terrorista háttérű emberek, akik kihasználva a nyugati társadalmak korábbi rendkívül megengedő migrációs politikáit, múltjukat eltitkolva menekülteként érkeztek a nyugati államokba, ahol továbbra is terrorista tevékenységet folytatnak, tudatosan támadják az őket befogadó társadalmakat, megkérdőjelezzik azok létjogosultságát, sőt terrorakciókat hajtanak végre azok tagjai ellen. Úgy gondolom, ezekkel a személyekkel szemben teljesen jogos és indokolt az önvédelem. Ez pedig azzal kezdődik, hogy a menekültek háttérét sokkal alaposabban kell megvizsgálni, és ha bármikor kiderül egy befogadott menekülről, hogy terrorista tevékenységet folytat és veszélyezteti a befogadó társadalmat, legyen lehetőség visszaküldeni abba az országba, ahonnan érkezett.

Az USA-ban jelenleg 2,5 millió muzulmán bevándorlót tartanak nyilván, és az Európai Unióban is több mint 43,5 millió muszlim él, akik a kontinens lakosságának 5,9%-t jelentik.¹³² Közülük a hatóságok képtelenek minden terroristagyanús elemet kiszűrni, így az ISIL/DAESH fenyegetését, hogy terroristákat küld a migránsok között Amerikába és az európai országokba, – az általam vizsgált esetek tükrében is – érdemes komolyan venni. Ugyanis az ISIL/DAESH vezetői nem csak beszélnek a kalifátus visszaállításáról, hanem azt minden rendelkezésükre álló eszközzel – leginkább terrorral – igyekeznek azt elősegíteni.

A bevándorlónak álcázott terroristákat segíti, hogy a terrorizmusellenes intézkedések miatt a többségi társadalom még elutasítóbb, intoleránsabb lesz a muzulmán bevándorlókkal szemben, akik már csak ezért is összezárhatnak a befogadó társadalom ellenében, és jobb esetben passzív, semleges félként szemlélik az egyre durvább terrorakciókat, vagy éppen aktívan támogatják az abban résztvevőket. Ezért kell megtalálni a nyugati országoknak a muzulmán bevándorlókkal azt a fajta együttműködést, amely semlegesítheti a bevándorlást álcaként használó muzulmán terroristákat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 15,000 Illegal Immigrants Refusing to leave Norway. Norway News, 04.09.2014.
<http://www.norwaynews.com/en/~view.php?73dAIF58d6nkc672R90353Gz9584bBU54544R6u084iXLT88eV1c38>; letöltés: 2015.07.16.
- A Common Statement on the Evolution of the PEGIDA Movement throughout Europe, Monday, 30th March 2015.
http://www.jef.de/fileadmin/files_jef-d/dokumente/Common_Statement_on_PEGIDA_final_new.pdf; letöltés: 2015.07.08.

¹³² The Global Religious Landscape. A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010. Pew Forum, 2012.
<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>;
letöltés: 2015.07.19.

- American Foreign Policy Council: The World Almanac of Islamism: 2011. Rowman & Littlefield, 2011.
- American Foreign Policy Council: The World Almanac of Islamism: 2014. Rowman & Littlefield, 2014.
- AMMITZBØLL, Pernille – VIDINO, Lorenzo: After the Danish Cartoon Controversy. Middle East Quarterly, Winter 2007, pp. 3–11.
<http://www.meforum.org/1437/after-the-danish-cartoon-controversy>; letöltés: 2015.07.16.
- An Inspection of Nationality Casework, John Vine CBE QPM, Independent Chief Inspector of Borders and Immigration April-May 2014.
<http://icinspector.independent.gov.uk/wp-content/uploads/2014/12/Nationality-Report-web.pdf>; letöltés: 2015.07.09.
- ARANGO, Joaquín: Exceptional in Europe? Spain's experience with immigration and integration, Migration Polity Institute, March 2013.
<http://www.sem-ete.gr/wp-content/uploads/2014/07/TCM-Spaincasestudy.pdf>; letöltés: 2015.07.07.
- BADCOCK, James: Illegal immigration in Spain up 70 per cent in 2014. The Telegraph, 15 April 2015.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/11539439/Illegal-immigration-in-Spain-up-70-per-cent-in-2014.html>; letöltés: 2015.07.08.
- BARLETTA, Lou: U.S. Lacks Intel to Admit Syrian Refugees.
<http://barletta.house.gov/media-center/press-releases/barletta-us-lacks-intel-to-admit-syrian-refugees>; letöltés: 2015.07.06.
- BEZUNARTEA, Patricia – LÓPEZ, José Manuel – TEDESCO, Laura: Muslims in Spain and Islamic Religious Radicalism. MICROCON Policy Working Paper 8, May 2009.
http://www.microconflict.eu/publications/PWP8_PB_JML_LT.pdf; letöltés: 2015.07.08.
- BRANDON, James: Germany thwarts terrorist attack, but jihadist threat continues to grow. The Jamestown Foundation, May 15, 2015.
http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43916&chash=45216ddcf494ad3e72b82c71e04b685c#.VZt7CK3-19A; letöltés: 2015.07.08.
- British jihadist Imran Khawaja jailed for 12 years. BBC News, 6 February 2015.
<http://www.bbc.com/news/uk-31166062>; letöltés: 2015.07.09.
- CAPON, Felicity: Charlie Hebdo Attacks Made Me 'Happy' Says Notorious Norwegian Cleric. Newsweek, 2/27/15.
<http://europe.newsweek.com/charlie-hebdo-attacks-made-me-happy-says-notorious-norwegian-cleric-310066>; letöltés: 2015.07.16.
- Charlie Hebdo attack: Three days of terror. BBC News, 14 January 2015.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>; letöltés: 2015.07.09.
- Convicted European top terrorist Abdelkader Hakimi has traveled to Syria, emmejihad.
<https://emmejihad.wordpress.com/2014/06/07/convicted-european-top-terrorist-abdelkader-hakimi-has-traveled-to-syria/>; letöltés: 2015.07.10.
- COOLSAET, Rik – STRUYE DE SWIELANDE, Tanguy: Belgium and counterterrorism policy in the Jihadi era (1986–2007). Egmont Paper 15, 2007. pp. 5–8.
- CORCORAN, Ann: Spain: illegal migrant numbers increase; Syrians lead the pack with phony documents. Refugee Resettlement Watch, April 15, 2015.
<https://refugeeresettlementwatch.wordpress.com/2015/04/15/spain-illegal-migrant-numbers-increase-syrians-lead-the-pack-with-phony-documents/>; letöltés: 2015.07.08.
- Country reports on Terrorism 2014.
<http://www.state.gov/documents/organization/239631.pdf>; letöltés: 2015.07.06.

- CRUICKSHANK, Paul – ALMASY, Steve – FEYERICK, Deborah: Source: Belgium terror cell has links to ISIS, some members still at large, CNN News, January 17, 2015.
<http://edition.cnn.com/2015/01/16/world/belgium-anti-terror-operation/>; letöltés: 2015.07.10.
- CRUICKSHANK, Paul: German police thwart Boston-style plot to bomb cycle race, source says. CNN, May 01. 2015.
<http://edition.cnn.com/2015/04/30/europe/germany-terror-arrests/>; letöltés: 2015.07.08.
- CRUICKSHANK, Paul: Spain 'al Qaeda cell' may have targeted Gibraltar. CCN News, August 6, 2012.
<http://edition.cnn.com/2012/08/05/world/europe/spain-terror-arrests/>; letöltés: 2015.07.08.
- DALY, John. C. K.: Spain Grapples with Growing Islamic State Threat. Terrorism Monitor Volume: 12 Issue: 22, November 2014.
http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43119&cHash=6a2a7709eeb89e5edfdb1c072967fd73#.VaA8jk0w-po; letöltés: 2015.07.08.
- DE BODE, Lisa: From Belgium to Syria and back: How an altar boy became an ISIL admirer. Aljazeera Amerika, March 5 2015.
<http://america.aljazeera.com/articles/2015/3/5/how-one-belgian-went-from-altar-boy-to-isil-fan.html>; letöltés: 2015.07.10.
- DE ROY VAN ZUIJDEWIJN, Jeanine: The Foreign Fighters' Threat: What History Can (not) Tell Us, Perspectives on Terrorism, Vol 8, No 5 (2014)
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/378/html>; letöltés: 2015.07.06.
- DE VISSER, Nadette: ISIS's Black Flags Are Flying in Europe. The Daily Beast, 07.28.14.
<http://www.thedailybeast.com/articles/2014/07/27/isis-s-black-flags-are-flying-in-europe.html>; letöltés: 2015.07.11.
- DICKEY, Christopher: French Jihadi Mehdi Nemmouche Is the Shape of Terror to Come. The Daily Beast, 09.09. 2014.
<http://www.thedailybeast.com/articles/2014/09/09/the-face-of-isis-terror-to-come.html>; letöltés: 2015.07.07.
- Dr. BASER, Bahar: Diaspora politics and Germany's Kurdish question.
<http://www.kent.ac.uk/politics/carc/diasporas-and-securitisation/documents/diaspora-politics-and-germanys-kurdish-question.pdf>; letöltés: 2015.07.08.
- EIJKMAN, Quirine: The German Sauerland Cell Reconsidered, Perspectives on Terrorism, 2014.
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/363/html>; letöltés: 2015.07.08.
- European Union Terrorism Situation and Trend Report 2015, EUROPOL.
<https://www.europol.europa.eu/content/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>; letöltés: 2015.07.06.
- Exclusive: US May Have Let 'Dozens' of Terrorists Into Country As Refugees. abc News, Nov. 20, 2013, QUANTICO, Virginia.
<http://abcnews.go.com/Blotter/al-qaeda-kentucky-us-dozens-terrorists-country-refugees/story?id=20931131>; letöltés: 2015.07.06.
- FERNANDEZ, Jesus – MORAGA, Huertas – FERRER, Ada – SAIZ, Albert: Immigrant Locations and Native Residential Preferences in Spain: New Ghettos?
<http://www.gatestoneinstitute.org/3780/spain-muslims-kings>; letöltés: 2015.07.08.
- First three jailed under Norway's new Isis law. The Local, 08 May 2015.
<http://www.thelocal.no/20150508/first-convictions-under-norway-new-isis-law>; letöltés: 2015.07.16.

- France, Islam, terrorism and the challenges of integration: Research roundup. Journalist's resource 2015.
<http://journalistsresource.org/studies/international/conflicts/france-muslims-terrorism-and-challenges-of-integration-research-roundup>; letöltés: 2015.07.07.
- French terror suspect sent macabre selfie to contact in Syria. TheGuardian, 29. June 2015.
<http://www.theguardian.com/world/2015/jun/29/french-terror-suspect-sent-macabre-selfie-to-contact-in-syria>; letöltés: 2015.07.07.
- Frontex – Annual Risk Analysis 2015.
http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf; letöltés: 2015.07.07.
- GARMANY, Polla: Hundreds of Germans have flocked to ISIS, dozens have died fighting. Rudaw, 26.4.2015.
<http://rudaw.net/english/world/26042015>; letöltés: 2015.07.08.
- HACKET, Conrad: 5 facts about the Muslim population in Europe.
<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/01/15/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/>; letöltés: 2015.07.09.
- HEGGHAMMER, Thomas: Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting. American Political Science Review, February 2013, p. 1–15.
http://hegghammer.com/_files/Hegghammer_-_Should_I_stay_or_should_I_go.pdf; letöltés: 2015.07.06.
- HIGGINS, Andrew: For Jihadists, Denmark Tries Rehabilitation. The New York Times, DEC. 13, 2014.
http://www.nytimes.com/2014/12/14/world/for-jihadists-denmark-tries-rehabilitation.html?_r=0; letöltés: 2015.07.16.
- HOHMAN, Leo: Congressman slams Obama's Syrian refugee program. WND exclusive, 06.15.2015.
<http://www.wnd.com/2015/06/congressman-slams-obamas-syrian-refugee-program/>; letöltés: 2015.07.06.
- HOHMAN, Leo: Terrorist posing as „refugee” nabbed by Coops.
<http://www.wnd.com/2015/05/terrorist-posing-as-refugee-nabbed-by-cops/>; letöltés: 2015.07.06.
- <http://www.globaljihad.net/?p=13126>; letöltés: 2015.07.07.
- <http://www.globaljihad.net/?p=2691>; letöltés: 2015.07.08.
- <http://www.globaljihad.net/?p=4090>; letöltés: 2015.07.07.
- <http://www.globaljihad.net/?p=4091>; letöltés: 2015.07.07.
- HUSSEY, Andrew: The French Intifada: The Long War Between France and Its Arab. Macmillan, 2014.
- Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents, 1 January 2015, Statistics Norway, 4 March 2015.
<http://www.ssb.no/en/innvbef>; letöltés: 2015.07.16.
- Immigrants and their descendants. Statistics Denmark, 2015.
<http://www.dst.dk/en/Statistik/emner/indvandrere-og-efterkommere>; letöltés: 2015.07.16.
- Immigration and Islam in Europe.
<http://www.euro-islam.info/key-issues/immigration/>; letöltés: 2015.07.10.

- International Migration Report 2013. United Nations.
http://esa.un.org/unmigration/documents/worldmigration/2013/Full_Document_final.pdf;
letöltés: 2015.07.08.
- International Migration Statistics. Migration Policy Institute.
<http://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/international-migration-statistics>;
letöltés: 2015.07.08.
- ISIL in Amerika: Domestic terror and radicalization. Thursday, February 26, 2015.
House of Representatives, Subcommittee on crime, terrorism, homeland security, and
investigation committee on the judiciary. Washington, DC.
http://judiciary.house.gov/_cache/files/121d6120-6f86-4b4e-a39b-7076fa8c7825/114-6-93527.pdf; letöltés: 2015.07.06.
- ISIL, al-Shabaab and Boko Haram had all tried to claim asylum in Norway. Norway
News, 24.03.2015.
<http://www.norwaynews.com/en/~view.php?738DIB58dgljc672X36253Hsba84bTQ345440cs084kVQD88ePJb28>; letöltés: 2015.07.16.
- Islam in Germany.
<http://www.euro-islam.info/country-profiles/germany/>; letöltés: 2015.07.08.
- Islamic Extremism: Common Concern for Muslim and Western Publics, Support for
Terror Wanes Among Muslim Publics. PewResearchCenter, July 14. 2005.
<http://www.pewglobal.org/2005/07/14/islamic-extremism-common-concern-for-muslim-and-western-publics/>; letöltés: 2015.07.06.
- Italy terror cell that plotted to bomb Vatican smashed, prosecutors say. The Guardian.
<http://www.theguardian.com/world/2015/apr/24/osama-bin-ladens-purported-former-bodyguards-held-in-italian-terror-raids>; letöltés: 2015.07.07.
- JESSA Eckard – MANNEWITZL, Tom: Impact of Counter-Terrorism on Communities:
Germany Background Report.
Open Society Foundation – Institute for Strategic Studies, 2014.
http://www.strategicdialogue.org/Country_Report_Germany_SF_FINAL.pdf;
letöltés: 2015.07.08.
- Kenyan mall attack: Norwegian suspected of being attacker named as Hassan Abdi
Dhuhulow, as chilling new video is released. The Independent, Friday 18 October 2013.
<http://www.independent.co.uk/news/world/africa/kenyan-mall-attack-norwegian-suspected-of-being-attacker-named-as-hassan-abdi-dhuhulow-as-chilling-new-video-is-released-8886653.html>; letöltés: 2015.07.16.
- KEPEL, Gilles: Beyond terror and martyrdom, The future of Middle-East.
Harvard University Press, 2009.
- KEPHART, Janice: Immigration and Terrorism, Moving Beyond the 9/11 Staff Report on
Terrorist Travel.
<http://cis.org/articles/2005/kephart.html>; letöltés: 2015.07.06.
- KERN, Soeren: Barcelona: Islamist Stronghold on the Mediterranean.
Gatestone Institute, December 16, 2010.
<http://www.gatestoneinstitute.org/1731/barcelona-islamist-stronghold>;
letöltés: 2015.07.08.
- KERN, Soeren: Germany: Holy War Erupts in Hamburg.
Gatestone Institute, October 15. 2014.
<http://www.gatestoneinstitute.org/4780/hamburg-holy-war>; letöltés: 2015.07.08.

- KERN, Soeren: Spain: The Mediterranean Corridor of Jihadism. Gatestone Institute, Marc 11, 2015. <http://www.gatestoneinstitute.org/5368/spain-mediterranean-jihadism>; letöltés: 2015.07.08.
- KERN, Soeren: The Islamization of Belgium and the Netherlands in 2013. Gatestone Institute, January 13, 2014. <http://www.gatestoneinstitute.org/4129/islamization-belgium-netherlands>; letöltés: 2015.07.11.
- KHOSROKHAVAR, Farhad: Terrorism in Europe and the Middle East. http://www.ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf-filer/khosrokhavar.pdf; letöltés: 2015.07.09.
- LARSSON, Göran: Islam in the Nordic and Baltic countries. Routledge, 2009. letöltés: 2015.07.16.
- Less than 100 British jihadists prosecuted for Syria terrorism. RT UK, January 23, 2015. <http://rt.com/uk/225615-uk-jihadi-prosecution-rates/>; letöltés: 2015.07.09.
- LINDEKILDE Lasse – SEDGWICK Mark: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Denmark Background Report. Open Society Foundation, 2012. http://www.strategicdialogue.org/Country_report_Denmark_AD_15_Oct_forwebsite.pdf; letöltés: 2015.07.16.
- McDONALD-GIBSON, Charlotte: How ISIS Threatens Europe. Time, Feb 26, 2015. <http://time.com/3720076/isis-europe-migrants/>; letöltés: 2015.07.07.
- Migration Statistics Quarterly Report, May 2015 <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/migration1/migration-statistics-quarterly-report/may-2015/stb-msqr-may-2015.html>; letöltés: 2015.07.06.
- MOOR, Jack: Lack of Co-ordination Leaves EU 'Vulnerable' to Jihadists Posing as Refugees. Newsweek, 1/30/15. <http://europe.newsweek.com/lack-coordination-between-eu-members-leaves-bloc-vulnerable-jihadist-303305>; letöltés: 2015.07.07.
- MOUSSA, Ahmed: Egypt's most wanted. Al-Ahram Weekly Online, 18–24 October 2001, Issue No. 556 <http://weekly.ahram.org.eg/2001/556/11war3.htm>; letöltés: 2015.07.09.
- Nearly half of European militants in Syria, Iraq are French. Al Arabiya News, 08.04.2015. <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/04/08/>; letöltés: 2015.07.07.
- NEUBERT, Michele – SIMMONS, Keir: The terrorist who got away: Why SEAL Team 6 was sent to snatch Ikrima from Somalia. NBC News, Nov 17 2013. <http://www.nbcnews.com/news/other/terrorist-who-got-away-why-seal-team-6-was-sent-f2D11609353>; letöltés: 2015.07.16.
- NEUMANN, Peter R.: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 26/01/2015. <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.07.06.
- Norwegian court convicts man of fighting for militants in Syria. Norway News, 14.07.2015. <http://www.norwaynews.com/en/~view.php?73X3854XPb4822v285kif844SO288bT476BA1353J5I8>; letöltés: 2015.07.16.
- PERRY, Marvin – NEGRIN, Howard E.: The Theory and Practice of Islamic Terrorism: An Anthology. Palgrave Macmillan, 2008.

- PORTER, Tom: ISIS and Al-Nusra militants found among UN refugees bound for Norway. International Business Times, June 2, 2015.
<http://www.ibtimes.co.uk/isis-al-nusra-militants-found-quota-un-refugees-bound-norway-1503983>; letöltés: 2015.07.16.
- RABASA Angel – BENARD, Cheryl: Eurojihad. Cambridge University Press, 2014.
- RAMALINGAM, Vidhya: Impact of Counter-Terrorism on Communities: Sweden Background Report, Open Society Foundation, 2012.
http://www.strategicdialogue.org/Sweden_paper_SF_FINAL.docx.pdf;
letöltés: 2015.07.15.
- RANSTORP, Magnus – GUSTAFSSON, Linus – HYLLENGREN, Peder: From the Welfare State to the Caliphate. Foreign Policy, February 23, 2015.
http://foreignpolicy.com/2015/02/23/from_the_welfare_state_to_the_caliphate_sweden_islamic_state_syria_iraq_foreign_fighters/; letöltés: 2015.07.15.
- ROGIO, Bill: Al Qaeda in Iraq's second in command was a Swedish citizen. The Long War Journal, October 16, 2008.
http://www.longwarjournal.org/archives/2008/10/al_qaeda_in_iraqs_se.php;
letöltés: 2015.07.15.
- SAWER, Patrick: Remembrance Sunday: ring of steel around Queen to foil Cenotaph 'terrorist plot'. The Telegraph, 09. Nov 2014.
<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11219150/Remembrance-Sunday-ring-of-steel-around-Queen-to-foil-Cenotaph-terrorist-plot.html>;
letöltés: 2015.07.09.
- SHAW, Danny: Why the surge in Muslim prisoners? BBC News, 11. March 2015.
<http://www.bbc.com/news/uk-31794599>; letöltés: 2015.07.09.
- SIAM, Past Events & Threat Scenarios, Interdisciplinary Center for Technology Analysis & Forecasting At Tel Aviv University, 2012.
https://www.tu-berlin.de/fileadmin/f27/PDFs/Forschung/SIAM/6.1_Discourse_Analysis_Results.pdf; letöltés: 2015.07.07.
- SIEGEL, Jacob: In Germany, the Rise of Anti-Islam Terrorism. The Daily Beast, 05.08.15.
<http://www.thedailybeast.com/articles/2015/05/08/in-germany-the-rise-of-anti-islam-terrorism.html>; letöltés: 2015.07.08.
- SIEGEL, Pascale Combelles: Coalition Attack Brings an End to the Career of al-Qaeda in Iraq's Second-in-Command. Publication: Terrorism Monitor Volume: 6 Issue: 21, November 7. 2008.
http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=34112&cHash=aecd5d51a9#.Vagpyk0w-po; letöltés: 2015.07.15.
- SMITH-SPARK, Laura – WATSON, Ivan – LISTER, Tim: Security boosted as Europe scrambles to handle growing threats. CNN, January 18. 2015.
<http://edition.cnn.com/2015/01/17/europe/europe-terrorism-threat/>; letöltés: 2015.07.10.
- SPENCER, Robert: Islamic State: We Will Take Spain Back. JihadWatch, August 17, 2014.
<http://www.jihadwatch.org/2014/08/islamic-state-we-will-take-spain-back>;
letöltés: 2015.07.08.
- Statistics, Terrorism arrests – analysis of charging and sentencing outcomes by religion. Gov. Uk. 2013; letöltés: 2015.07.09.
- STORHAUG, Hans: Norwegian Immigration Policy and 22 July 2011 Terrorist Attacks in Oslo.
<http://aemi.eu/wp-content/uploads/2014/02/Hans-Storhaug.pdf>; letöltés: 2015.07.16.

- Summary of the 39th edition of the National Terrorist Threat Assessment for the Netherlands (DTN39), June 2015.
<https://english.nctv.nl/publications-products/Terrorist-Threat-Assessment-Netherlands/index.aspx>; letöltés: 2015.07.11.
- Swedish police: 55 official no-go zones. The Sweden report, October 29, 2004.
<http://swedenreport.org/2014/10/29/swedish-police-55-official-no-go-zones/>;
letöltés: 2015.07.15.
- TAARNBY JENSEN, Michael: Jihad in Denmark, an overview and analysis of Jihadi activity in Denmark 1990–2006. DIIS Working Paper no. 2006/35.
<http://www.cie.ugent.be/documenten/jihad-dk.pdf>; letöltés: 2015.07.16.
- Terrorism arrests – analysis of charging and sentencing outcomes by religion. GOV. UK. 12 September, 2013.
<https://www.gov.uk/government/publications/terrorism-arrests-analysis-of-charging-and-sentencing-outcomes-by-religion/terrorism-arrests-analysis-of-charging-and-sentencing-outcomes-by-religion>; letöltés: 2015.07.09.
- The Global Religious Landscape A Report on the Size and Distribution of the World’s Major Religious Groups as of 2010, Pew Forum, 2012.
<http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/jesinst/pdf/Grim-globalReligion-full.pdf>;
letöltés: 2015.07.06.
- The Netherlands wrestles with Syrian ‘war criminal’ refugees, October 29, 2014.
<http://www.dutchnews.nl/news/archives/2014/10/the-netherlands-wrestles-with-syrian-war-criminal-refugees/>; letöltés: 2015.07.11.
- Three Alleged International Terrorists Extradited from Great Britain. U.S. Attorney’s Office, October 06, 2012.
<https://www.fbi.gov/newyork/press-releases/2012/three-alleged-international-terrorists-extradited-from-great-britain>; letöltés: 2015.07.09.
- VELDHUIS, Tinka – BAKKER, Edwin: Muslims in the Netherlands: Tensions and Violent Conflict. MICROCON Policy Working Paper 6, Brighton: MICROCON. 2009.
http://www.microconflict.eu/publications/PWP6_TV_EB.pdf; letöltés: 2015.07.11.
- VERMAT, Emerson: Norway and Sweden: A Safe Haven for Dangerous Islamist Terrorists. PipeLineNews.org, August 16, 2010.
<http://www.pipelinenews.org/2010/aug/19/norway-sweden-a-safe-haven-for-dangerous-islamist.html>; letöltés: 2015.07.16.
- Violence promoting Islamist extremism in Sweden, Säkerhetspolisen, 2010.
<http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.4f0385ee143058a61a89f3/1392294843261/Reportonviolence-promotingIslamistextremisminSweden.pdf>; letöltés: 2015.07.15.
- WEINTHAL, Benjamin: US intelligence: Islamic State fighters pose as Syrian refugees to enter Europe. The Jerusalem Post, 10.05. 2014.
<http://www.jpost.com/International/US-intelligence-Islamic-State-fighters-pose-as-Syrian-refugees-to-enter-Europe-378084>; letöltés: 2015.07.09.
- WHITEHEAD, Tom: Suspected Anjem Choudary associate allegedly tries to head for Syria posing as illegal immigrant. The Telegraph, 01. Dec 2014.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11266542/Suspected-Anjem-Choudary-associate-allegedly-tries-to-head-for-Syria-posing-as-illegal-immigrant.html>; letöltés: 2015.07.09.
- Who are Britain’s jihadists? BBC News, 25 June 2015.
<http://www.bbc.com/news/uk-32026985>; letöltés: 2015.07.09.

**A SZÍRIAI POLGÁRHÁBORÚ OKOZTA
REGIONÁLIS MENEKÜLTVÁLSÁG ÉS HATÁSA
AZ EURÓPAI MIGRÁCIÓS HELYZETRE**

Bevezetés

A 2011-ben szórványos tüntetésekkel kezdődött szíriai válság mára sokszereplős polgárháborúvá szélesedett. Az ország tartományainak többségében mindennaposak az összecsapások, amelyek negatív hatásai leginkább a polgári lakosságot érintik. Az emberi jogok megsértése, a nemzetközi jogok és a nemzetközi humanitárius jogok figyelmen kívül hagyása általánossá vált, a felek a hatalom és a befolyás megőrzése érdekében bármilyen eszköz és módszer bevetésére készek.

A gazdaság megrekedt és majdnem a négy évtizeddel korábbi állapotába süllyedt. A harcok kezdete óta a várható élettartam 13 évvel csökkent, az iskolások száma pedig több mint felére esett vissza. 2013 végén a szíriaiak háromnegyede szegénységben, 54%-uk pedig mélyszegénységben élt.¹ Mindezek miatt – az ENSZ adatai szerint² – már több mint négyemillió menekült hagyta el Szíriát, így a polgárháború az elmúlt negyedszázad legnagyobb humanitárius katasztrófáját okozta. Az összecsapások, a folyamatosan változó műveleti helyzet és a szíriai rezsimmel történő egyeztetések nehézségei miatt a Szíriában rekedtek megsegítése minimális szintű és rendszertelen, a környező országokban élő menekültek ellátása a folyamatosan jelentkező forráshiány miatt nehézkes. A befogadott embertömegek továbbá társadalmi, gazdasági és biztonsági téren is hatással vannak az érintett államokra.

A válság 2014 közepétől az Iszlám Kalifátus kikiáltásával, az ISIL/DAESH³ térnyerésével párhuzamosan terjedő szélsőséges erőszak növekedésével, majd az Amerikai Egyesült Államok által vezetett nemzetközi koalíció légcsapásaival és Törökország Szíria-politikájának változásával még inkább összetetté, átláthatatlanná és megoldhatatlanná vált. Ez a menekültek újabb hullámát indította el Szíriából. Az immáron végérvényesen kilátástalannak tűnő helyzetükben – a polgárháború lezárásába vetett hitüket teljességgel elvesztve – a menekültek egy része a biztonságosabbnak ítélt jövő, valamint a végleges letelepedés reményében Európa irányába indult, jelentősen megnövelve ezzel a kontinensre érkező migránsok számát.

¹ About the crisis, Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. 2014. november.

<http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>; letöltés: 2015.09.17.

² More than four million Syrians have now fled war and persecution. UNHCR, 2015. július 9.
<http://www.unhcr.org/559d648a9.html>; letöltés: 2015.09.16.

³ Islamic State of Iraq and the Levant. A DAESH a szervezet arab nevének (Daula Iszlámijja fi 'l-Irák va-'s-Sám) angol átírást követő rövidítése. Az ISIL/DAESH az al-Kaida iraki szárnyából kialakult, de mára már az al-Kaidától elkülönült és al-Zavahiri, a globális terrorszervezet vezetőjének irányításával szembefordult, főként Irakban és Szíriában aktív terrorszervezet. A médiában elterjedt Iszlám Állam elnevezés kerülendő, mert az sértő lehet az iszlámra és a muszlim államokra, továbbá fokozná a muszlimok Nyugat-ellenességét.

2015 közepére az európai államok soha nem látott mértékű menekültáradattal kényszerültek szembenézni, pedig 2014-ben a Földközi-tengeren Afrikából érkező rekordszámú, 170 ezer fő kezelésére, ellátásra, befogadására sem voltak felkészülve.

A szíriai menekültválság

A szíriai válság a politikai hatalmi játszmák színpadává vált, és jelenleg egy hosszán elnyúló polgárháború rémével fenyeget. A kezdetben kétszereplős harcok kiszélesedésével újabb és újabb felek jelentek meg, ami a katonai és a politikai megoldást is egyre inkább kilátástalanná teszi. A rezsim elkötelezett és kitartó, az ellenzék széttöredezett és részben magára utalt, míg a külső hatalmak hosszabb távú regionális és/vagy globális befolyásuk megőrzése érdekében kizárólag saját érdeküknek megfelelő mértékben vesznek részt a válság kezelésében.

A harcok mindeközben szinte az egész országot romhalmazzá változtatták, mivel az összecsapások döntő többsége a lakott területeket érinti. Az észak–déli Deraa–Aleppó és a kelet–nyugati Deir-ez-Zór–Aleppó tengely mentén valamennyi település ellenőrzéséért heves, sokszor patthelyzetet eredményező harcok dúlnak. A tüzérségi eszközök használata, a robbantásos merényletek és a légi erő támadásai egyre inkább lakhatatlanná teszik még az egykor gazdaságilag erős városokat is. 2015 közepén éles ellentét volt a harcokban érintett Aleppó és Homsz rommá lőtt házai és elnéptelenedett utcái, valamint a hadszíntértől távol eső tengerparti Tartúz és Latakia kávézóiban üldögélő és a tengerben fürdő alavita lakosság látványa között. Ez a helyzet azonban akár rövid távon is változhat, mivel az Idlib tartományban sikereket elért ellenzéki fegyveresek már Latakia északi régiójában is megvetették magukat. A rezsim alavita hátországa rövidesen szintén harcok színterévé válhat.

Az északkeleti tartományokban, elsősorban Rakkában és Deir-ez-Zórban az ISIL/DAESH tartja uralmát, és habár a szír–török határ mentén veszteségeket szenvedett el a kurdoktól, műveleti képességét megőrizve újabb területeket vont ellenőrzése alá a középső országrészben, és a déli régióban is egyre inkább törekszik befolyásának növelésére. Mindez újabb összecsapásokat, egy elhúzódó konfliktust vetít előre, amelyben a lakosság immáron elérte tűrőképessége határát.

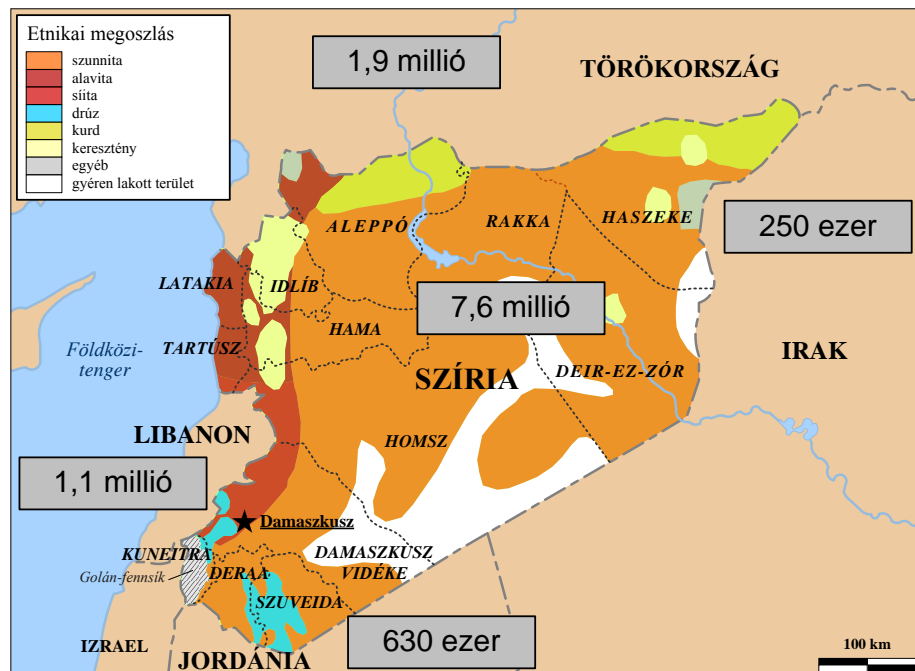
Az ENSZ Humanitárius Ügyeket Koordináló Hivatalának⁴ adatai szerint Szíria 23,3 milliós lakosságának⁵ közel fele, 12,2 millió személy szorul valamilyen humanitárius segélyre. Már 4,1 millió menekült elhagyta az országot, és legalább 7,6 millió fő pedig otthonát elhagyva Szírián belül keresett ideiglenes menedéket. A menekültek létszámának növekedése az elmúlt egy évben jelentősen felgyorsult, a hárommilliós határt 2014 szeptemberében átlépve csupán tíz hónapra volt szükség a négymillió eléréséhez. Ehhez hozzájárult, hogy a kurd erők és az ISIL/DAESH között a szíriai–török határon 2014 szeptemberétől kialakult harcok miatt jelentős mértékű elvándorlás volt megfigyelhető.⁶

⁴ United Nations of Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – OCHA.

⁵ Syrian Arab Republic. The World Bank, 2014.
http://data.worldbank.org/country/syrian-arab-republic#cp_wdi; letöltés: 2015.09.16.

⁶ 2014 szeptemberében az ISIL/DAESH támadásainak növekedése miatt több alkalommal előfordult, hogy pár nap leforgása alatt mintegy 180 ezer menekült lépte át a szír–török határt.

A polgárháború sújtotta országot elhagyók többsége a környező országokban, azaz Törökországban, Libanonban, Jordániában és Irakban, továbbá Egyiptomban keresett menedéket. A menekültek közel 45%-a (1,9 millió fő) a kapcsolatokat az Aszad-rezsimmel már a válság kezdetén megszakító és az ellenzékét valamennyi fórumon támogató Törökországban találhatja. Libanonban 1,1 millió, Jordániában közel 630 ezer szíriai állampolgár él. Az ugyancsak válság sújtotta Irakban 250 ezer, míg a 2011-es forradalmat követően stabilitásra törekvő Egyiptomban⁷ 132 ezer szíriai talált menedéket. E számok a regisztrált menekültekre vonatkoznak, így tényleges számuk ennél lényegesen magasabb is lehet.⁸

1. ábra. Szíria etnikai megoszlása és a menekültek létszáma
Szerk.: Szalontai Gábor őrgy.

KANAT, Kiliç Buğra – ÜSTÜN, Kadir: Turkey's Syrian Refugees – Toward Integration. Foundation for Political, Economic and Social Research, 2015. p. 49.

http://file.setav.org/Files/Pdf/20150428153844_turkey%E2%80%99s-syrian-refugees-pdf.pdf;
letöltés: 2015.09.15.

⁷ Egyiptomban a menekültek többsége Kairóban és körzetében, Alexandriában, valamint Damiettában található. A többi országhoz viszonyított alacsony létszám miatt, és hogy Egyiptom nem szomszédos Szíriával, az ide érkezett menekültekkel ez a tanulmány nem kíván foglalkozni. Továbbá Egyiptom vonatkozásában sokkal inkább az afrikai menekülthelyzet az irányadó.

⁸ Az OCHA internetes oldalának Szíriára vonatkozó adatai.
<http://www.unocha.org/syria>; letöltés: 2015.09.17.

A menekültek nagy száma jelentős kihívásokat támaszt a környező országokkal szemben, azokra politikai, gazdasági és biztonsági szempontból is hatással vannak. A menekültek folyamatosan növekvő tömegeit a befogadó országok újabb és újabb menekülttáborok építésével igyekeztek kezelni, de ez sem jelentett megoldást a kialakult helyzetben. Valamennyi országra igaz, hogy a menekülteknek csak a töredéke került táborokba, jelentős hányaduk inkább a határ menti vagy távolabbi településeken keresett szállást rokonoknál vagy magánszállásokon, ami így a települések és az őslakosok életét is befolyásolja.

Figyelembe kell venni továbbá, hogy Libanonban és Irakban már a szíriai polgárháború kezdetekor sem voltak teljes mértékben stabilak a belpolitikai viszonyok, és mint azt a 2015. júliusi–augusztusi történések mutatják, még a viszonylag stabilnak hitt török belpolitikai állapotokat is képes volt bizonyos mértékben befolyásolni. Mindezek megértése érdekében a következőkben a belső és a külső menekültek helyzetét, a táborokban uralkodó viszonyokat, továbbá a befogadó országokban kialakult helyzetet és tendenciákat mutatom be.

Belső menekültek

A folyamatos harcok miatt Szíriában már legalább 7,6 millió belső menekült (IDP⁹) él. Közülük majd 4,5 millióan olyan körzetekben, amelyet a nemzetközi humanitárius segítségnyújtók munkatársai képtelenek megközelíteni a harcok vagy a területet uraló fegyveres csoportok által jelentett fenyegetés miatt. 2014. októberi adatok szerint a legtöbb IDP Aleppó tartományban található (1,7 millió). Ezt követi Damaszkusz vidéke tartomány (770 ezer), Idlib (708 ezer), Homsz (560 ezer), Tartús (452 ezer), Deir-ez-Zór (440 ezer), a főváros Damaszkusz (410 ezer), Latakia (300 ezer), Deraa (266 ezer), Hama (245 ezer), Haszeke (197 ezer), Rakka (177 ezer), Kuneitra (72 ezer) és Szuveida (69 ezer).¹⁰ Bár a számadatok azóta változhattak, a tendenciák feltehetően nem módosultak jelentősen, vagyis a belső menekültek legnagyobb számban a Damaszkusz–Aleppó tengely mentén találhatók, ott, ahol a harcok a leghosszabb ideje tartanak.¹¹

Több városban, például Homszban egész negyedek dőltek romba a kormányerők és az ellenzék összecsapásai során, a polgári személyek pedig akár több alkalommal is kénytelenek voltak továbbköltözni. A katonai értelemben kialakult patthelyzetek, a hetekig, akár hónapokig tartó, folyamatosan ugyanazon körzeteket érintő támadások még sokkal inkább képesek hozzájárulni a polgári lakosság szenvedéseéhez. Ilyenkor a terület elhagyását, a mozgási szabadságot sok esetben a terület körbezárása vagy a különböző ellenőrzőpontok működtetése is hátráltatja, azokra csak a külső közvetítéssel létrejövő tűzszünetek alkalmával nyílik lehetőség.

⁹ Internally Displaced People.

¹⁰ CHARRON, Guillaume: Syria – Forsaken IDPs adrift inside a fragmenting state. IDMC, 2014. október 21. p. 2. <http://www.internal-displacement.org/middle-east-and-north-africa/syria/2014/syria-forsaken-idps-adrift-inside-a-fragmenting-state>; letöltés: 2015.09.14.

¹¹ Az IDP-k száma akár lényegesen magasabb is lehet, hiszen az adatokat többek között a szíriai kormányzati szervek, valamint az ellenzéki területeken tevékenykedő nem kormányzati szervezetek biztosítják, így politikai érdekeknek megfelelően módosíthatják a számadatokat. A frontvonalak elmozdulása, az egyes területet uraló csoportok belépési tilalma, vagy az adott régió korlátozott megközelíthetősége (pl. az ISIL/DAESH területei) is megnehezíthetik az adatok gyűjtését.

A harcokban érintett körzetekben általában az életminőség is kritikus szintet ér el. Rendszeresek az áramkimaradások, az emberek hetekig nem jutnak ivóvízhez, a hozzáférés az alapvető élelmiszerekhez pedig a jelentős mértékű drágulás miatt még akkor is nehézkessé válik, ha a konfliktus kivételesen éppen nem befolyásolja az előállítás vagy a szállítást. Feltételezések szerint a vízhez való hozzáférés közel felére csökkent, jelenleg mintegy 11,6 millió ember nem jut ivóvízhez. A kórházak fele megsemmisült vagy jelentősen megrongálódott, becslések szerint alig 43%-a üzemel valamilyen szinten.¹²

Számos szíriai állampolgár nemcsak a harcérinkezések miatt kényszerül addigi lakóhelye elhagyására, hanem azért is, mert közvetlen célponttá válik. A harcoló felek gyakran saját céljaik érdekében használják a lakosságot, letartóztatva, kínozza, akár élő pajzsként alkalmazva őket. További kiváltó ok a haderő vagy akár az ellenzéki és a terrorcsoportok kényszersorozása alól történő kibújás.

A belső menekültválság tendenciái a konfliktus eszkalációjával párhuzamosan módosultak. Az első időkben, amikor a hatóságok még csak kisebb mértékben, a rendőrség alkalmazásával léptek fel a kormányellenes demonstrációk ellen, a legtöbb áttelepülés is ezekhez kötődött. Az emberek leginkább csak a tüntetéseken érintett városokat hagyták el, és a közelben lévő kisebb településeken kerestek átmeneti menedéket, majd a lehetőségek függvényében azonnal visszatértek otthonaikba. Később a fegyveres harcok kialakulásával és folyamatos terjedésével leginkább a városok elszegényedett és külvárosi negyedei váltak érintetté, a belső menekültek száma pedig nagyobb mértékben emelkedett.

Ebben az időszakban az otthonukat elhagyók már hosszabb időre voltak kénytelenek berendezkedni, nem egy alkalommal a harcok miatt újból és újból áttelepülve. A válság országos méretűvé válását követően általánossá vált, hogy a menekültek a tartományok határát is átlépve kerestek új, biztonságosabbnak vélt lakóhelyeket. A szíriaiak elsősorban távolabbi rokonoknál, vagy a könnyebb beilleszkedés miatt az azonos vallási hovatartozású helyeken kerestek menedéket.¹³

Menekülttáborokkal nemcsak a szomszédos országokban, de Szíriában is találkozhatunk. A belső menekültek elhelyezésére már 2012-ben táborokat hoztak létre az ország különböző pontjain, elsőként a török határkörzetben. Ezek sok esetben szervezetlenül működő, spontán kialakult objektumok voltak. Számuk rohamosan nőtt, 2013 novemberében csak Idlib tartományban már 85 tábor volt, 2014 májusában pedig a menekülttáborok száma országsszerte mintegy 155 ezer ember elhelyezését tették lehetővé.

¹² 2015 Strategic Response Plan: Syrian Arab Republic. OCHA, 2014. december 8. https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/2015_SRP_Syria_EN_AdvanceCopy_171214.pdf; letöltés: 2015.09.17.

¹³ CHARRON, Guillaume: Syria – Forsaken IDPs adrift inside a fragmenting state. IDMC, 2014. október 21. pp. 9–10. <http://www.internal-displacement.org/middle-east-and-north-africa/syria/2014/syria-forsaken-idps-adrift-inside-a-fragmenting-state>; letöltés: 2015.09.14.

A nemzetközi szervezetek és a humanitárius segélyszervezetek a harcok országos eszkalációját követően viszonylag gyorsan, már 2012 közepén igyekeztek reagálni a helyzetre és támogatást nyújtani a rászorulóknak. A különböző programokban a forráshiány már a kezdetektől problémákat okozott, ennek ellenére 2013 decemberében a Világélelmezési Program már havonta 3,4 millió ételadagot juttatott el a rászorulóknak. Az egyes körzetek megközelítése számos esetben problémákba ütközött, a kormány például módszeresen lehetetlenné tette már az országba történő bejutást is, de hasonló helyzet alakult ki az ellenzéki területekre történő szállításoknál is.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa (BT) több alkalommal napirendre tűzött határozattervezeteket, amelyek igyekeztek felhívni a figyelmet a kialakult helyzet veszélyeire, a humanitárius helyzet kezelésének szükségességére és a civilek jogainak tiszteltetésére tartására. Ugyanakkor azokat Oroszország és Kína két alkalommal is megvetozták, mivel a rezsimet elítélő bekezdések is helyet kaptak bennük. Ennek hiányában a BT elnöke 2013-ban egy nyilatkozat kiadásával igyekezett befolyásolni a feleket, de az jelentősebb eredményekkel nem járt. A BT 2014-ben végül három határozatot is elfogadott a humanitárius helyzet normalizálása, a segélycsomagok rászorulókhöz történő eljuttatásának segítése érdekében.

A 2014 februárjában elfogadott 2139. számú határozat engedélyezte, hogy a szíriai rezsim előzetes értesítését követően az ENSZ humanitárius szállítmányait Szíriába juttassák. Ezt egy következő, a júliusban megszületett 2165. számú határozat négy további, az ellenzék által ellenőrzött határátkelővel¹⁴ egészítette ki, míg a mandátumot 2014 decemberében – a 2191. számú határozattal – 2016. január 10-ig meghosszabbították. Törökországból a szállítmányok már 2014 márciusában elindultak Haszeke tartományba, majd az újabb határátkelők bevonásával a segélyezésbe bevont területek kiegészültek Idlib, Aleppó, Hama és Latakia tartományokkal. Az említett területekre 2015 júliusáig hét humanitárius ügynökség mindösszesen 1116 menetoszloppal 3513 teherautónyi segélyt szállított.¹⁵

Jordánia irányából 2014 augusztusában érkezett az első, tíz teherautóból álló konvoj Szíriába,¹⁶ majd 2015 augusztusáig hat segélyszervezet 58 menetoszlop keretében összesen 832 teherautónyi segélyt juttatott Deraa és Kuneitra tartományokba.¹⁷

¹⁴ Jordániában egy (Ramtha), Törökországban kettő (Bab al Salam és Hawa), míg Irakban egy (Al Yarubiya) átkelőnél léphettek be Szíriába a segélyszállítmányok.

¹⁵ Fact Sheet: United Nations cross-border operations from Turkey to Syria under UN SCR 2139; Fact Sheet: United Nations cross-border operations from Turkey to Syria under UN SCR 2165/2191. OCHA, 2015. július 27.

<https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/stima/infographic/fact-sheet-united-nations-cross-border-operations-turkey-syria-under--0>; letöltés: 2015.09.18.

<https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/stima/infographic/fact-sheet-united-nations-cross-border-operations-turkey-syria-under-un>; letöltés: 2015.09.18.

¹⁶ First UN-authorized convoy enters Syria through Ramtha. The Jordan Times, 2014. augusztus 7. <http://www.jordantimes.com/news/local/first-un-authorized-convoy-enters-syria-through-ramtha>; letöltés: 2015.09.17.

¹⁷ United Nations cross-border operations from Jordan to Syria. OCHA, 2015. szeptember 7. <http://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/fact-sheet-united-nations-cross-border-operations-jordan-syria-july-2014>; letöltés: 2015.09.17.

A konfliktus kezdete óta problémát jelent, hogy a segélyszervezetek alkalmazottait és gépjármű-menetoszlopait rendszeresen támadások érik, így sok esetben nem, vagy nem azokhoz jutnak el a csomagok, akiknek szükségük lenne rá, vagy akiknek a szervezetek szánták. További negatívum, hogy a Szírián belüli humanitárius helyzet kezelésére 2015-ben legalább 2,9 milliárd dollárra lett volna szükség, de a donorországok ennek csak 28%-át, alig 819 millió dollárt biztosítottak.¹⁸

Törökország

Földrajzi elhelyezkedéséből adódóan Törökország EU-tagállamokkal és instabil országokkal egyaránt határos. Ebből következik, hogy elsődleges belépési pontnak tekinthető a migránsok és a menekültek számára Európába. Ezen kívül menekülési, illetve embercsempész útvonalak haladnak keresztül területén. Törökország egyike azoknak az államoknak,¹⁹ amelyek földrajzi korlátozással csatlakoztak a menekültek helyzetére vonatkozó 1951-es Genfi Egyezményhez. Ez az állapot azóta is fennáll, így csak az Európából érkező menedékkérők esetében folytat le menedékjogi eljárást, és csupán ezeket az állampolgárokat ismeri el menekültként a feltételek fennállása esetén. Tekintettel a földrajzi korlátozásra, az országban az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága²⁰ folytatja le az Európán kívüli menedékkérők kérelmeinek vizsgálatát, és a két fél közötti megállapodás értelmében az ENSZ köteles gondoskodni az így elismert menekültek Törökországból való mielőbbi áttelepítéséről valamely más befogadó országba.²¹

A korlátozások miatt a szíriaiak²² nem kaphatnak hivatalos menekültstátust, ezért a török hatóságok egyfajta „vendégnek” tekintik őket, és ideiglenes védelmi státust biztosítanak számukra, vagyis a kormány védelemben részesíti őket (nem toloncolják vissza őket Szíriába) és jogosultakká válnak a segélyekre. A táborokban élők az elhelyezésen és az étkezésen kívül oktatásban és egészségügyi ellátásban is részesülnek.²³ A táboron kívül élők csak abban az esetben jutnak az ingyenes orvosi ellátáshoz, ha regisztrálják magukat, de ezt sokan elmulasztják, így jogaikról is lemondanak.

A szíriai válság hatására az első menekültek 2011. április 29-én lépték át a török határt. A török politikai vezetés a tunéziai és az egyiptomi forradalmak alapján úgy vélte, hogy Bassár al-Aszad rezsimje hat, legfeljebb 12 hónapon belül megbukik, a menekültek pedig visszatérhetnek országukba. Emiatt Recep Tayyip Erdoğan miniszterelnök a „nyitott határ” politikáját hirdette meg, ígéretet téve arra, hogy akár a dokumentumok nélkül érkező szíriaiaknak is menedéket nyújtanak.

¹⁸ A környező országokban lévő szíriai menekültek ellátására 4,5 milliárd dollárt irányoztak elő, de a nemzetközi közösség annak csak a 30%-át biztosította.

Regional Funding Update – Syria Crisis. OCHA, 2015. augusztus 4.
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/regional_funding_update_4_aug_2015_150809.pdf;
letöltés: 2015.09.17.

¹⁹ Törökországon kívül Kongó, Madagaszkár és Monaco.

²⁰ United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR.

²¹ Magyar Helsinki Bizottság: Törökország – Országinformációs összefoglaló. 2009. p. 1.

http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Torokorszag_orzaginfo.pdf; letöltés: 2015.09.18.

²² A szíriaiakon kívül leginkább afgán, iraki, iráni és szómáliai menedékkérők tartózkodnak Törökországban.

²³ Effects of the Syrian refugees on Turkey. ORSAM Report No. 195, 2015. január. p. 12.

http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201518_rapor195ing.pdf; letöltés: 2015.09.14.

2012 augusztusában a menekültek száma elérte a 78 ezret, míg 2013 közepén már 600 ezer szíriai élt Törökországban, harmaduk a menekülttáborokban, míg a fennmaradók elsősorban a dél-törökországi városokban.

Az egyre kezelhetetlenebbé váló menekültáradat miatt Törökország – a többi befogadó országhoz hasonlóan – 2014 közepétől korlátozásokat léptetett életbe. Az intézkedések keretében azok a menekültek, akik a befogadó országból visszatértek Szíriába, már nem folyamodhattak újabb belépésre. Több határátkelőt bezártak, ami szintén a menekültek számának bizonyos mértékű csökkenését okozta. További korlátozásként a menekültek kizárólag valamilyen azonosító igazolvánnyal léphettek be az országokba. Ez utóbbi döntés viszont azzal járt, hogy lényegesen megnőtt a veszélyesebb útvonalakat választó, esetenként az embercsempészeket is igénybe vevő illegális határátlépők száma.²⁴

A korlátozások ellenére a regisztrált menekültek száma 2015 szeptemberében elérte az 1,9 millió főt, amely már extrém megterhelést jelent az országnak.²⁵ A menekülttáborokban lakók száma jelenleg közel 265 ezer, ami elvben meghaladja a befogadó helyek 227 ezres kapacitását. Ez viszont csak a menekültek közel 14%-a, ami azt mutatja, hogy mintegy 1,6 millió szíriai menekült a városokban, leginkább a déli tartományokban lévőkben igyekezett meghúzni magát. Egy 2014 novemberében készült felmérés szerint²⁶ a legtöbben Isztambulban (330 ezer) élnek, míg a határ közelében Gaziantep (220 ezer), Hatay (190 ezer) és Sanliurfa (170 ezer) a menekültek szempontjából legnépesebb városok.

A menekültek többsége a harcok által leginkább érintett, földrajzilag Törökországhoz is közeli Aleppó (35,7%), Idlib (20,9%) és Rakka (10,9%) tartományból érkezett. A fennmaradó közel egyharmad főként Latakia, Hama, Haszeke, Deir-ez-Zór és Damaszkusz vidéke tartományokból jutott Törökországba, a déli Deraa, Kuneitra és Szuveida tartományokból, valamint a tengerparti Tartúszból csak elvétve találhatók menedékkérők.²⁷

A Szíriából érkezettek ellátására a török kormány eddig 7,6 milliárd dollárt költött,²⁸ amihez az ENSZ és az EU tagállamai csak minimális mértékben (2014 közepéig alig 246 millió dollárral) járultak hozzá. Az elmúlt négy évben több mint félmillióan szorultak kórházi ellátásra és mintegy 35 ezer szíriai nő adott életet gyermekének. Több mint 200 ezer szíriai menekült dolgozik Törökországban, de

²⁴ No escape – Civilians in Syria Struggle to Find Safety Across Borders. Norwegian Refugee Council and International Rescue Committee, 2014. november. p. 9.

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/No%20Escape%20-%20Syria%20report%20-%20NRC-IRC%20-%20131114_final.pdf; letöltés: 2015.09.13.

²⁵ 2014 novemberében a regisztráltak létszáma 1,6 millió volt, míg becslések szerint összesen 2 millió szíriai tartózkodott Törökországban. Ezen arányokat figyelembe véve feltételezhető, hogy a regisztrált menekülteken kívül jelenleg még közel 500 ezer szíriai tartózkodik az országban, így számuk akár a 2,4 milliót is elérheti. Ez Szíria válság előtti népességének mintegy 10%-a.

²⁶ Effects of the Syrian refugees on Turkey. ORSAM Report No. 195. 2015. január. p. 15.

http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201518_rapor195ing.pdf; letöltés: 2015.09.14.

²⁷ Uo. p. 7.

²⁸ Turkey Has Spent Nearly \$8 Billion Caring For 2.2 Million Syrian Refugees.

Huffington Post, 2015. szeptember 18.

http://www.huffingtonpost.com/entry/turkey-syrian-refugees_55fbd728e4b08820d9183073;

letöltés: 2015.09.18.

mivel jelentős problémákat okoz az illegális munkavállalás, vélhetően ez a mutató is nagyobb a dokumentálnál.

A menekülttáborok közül tíz egyfajta konténerváros, ahol a sátorban történő elhelyezéssel szemben a rászorulóknak nagyobb komfortot nyújt, ami fontos, különösen ha évekig kényszerülnek ott tartózkodni. Egyéb országokkal összevetve a török táborokban tapasztalható körülmények (még sáortábor esetén is) magasabb színvonalúak. Megfelelő elhelyezést és higiéniai körülményeket, egészségügyi ellátást, szociális lehetőségeket (játsszótér, közösségi termek, tornatermek, mecsetek, internet-hozzáférés), oktatást (gyermek és felnőttek részére is) és legfőképpen biztonságot nyújtanak. A táborok rendezettek, megfelelően tiszták, éjszaka kivilágítottak, őrzésvédelmük pedig 24 órában biztosított. A menekültek ételmezését – az adományok mellett – adott összeggel feltöltött, a táborok üzletei által elfogadott kártyákkal oldják meg. A magas színvonalú kialakítás oka egyrésztől, hogy a török hatóságok kezdetben csak átmeneti megoldásban gondolkodtak, másrészt a létesítmények egy jövőbeni természeti vagy más jellegű katasztrófa esetén a török lakosság elhelyezését is szolgálhatják.

A menekültek eredetileg szintén rövid időre terveztek, és a mielőbbi hazatérés reménye éltette őket. Az elhúzódó válság miatt a lakóhelyüktől való távolmaradás leginkább pszichikailag és érzelmileg viselte meg őket, a táborélet monotonitását, unalmát egyre kevésbé bírják. A táborokban élők pénzkereseti lehetőséget és végleges letelepedési lehetőséget keresnének, gyerekeiknek rendezett jövőt biztosítanának, amiért cserébe akár a kényelmet és biztonságot nyújtó elhelyezést is képesek feladni.²⁹

Törökország a saját létesítményein kívül igyekszik segítséget nyújtani azon táboroknak is, amelyek ugyan közvetlenül a határ mentén, de a szíriai oldalon találhatóak. Ezekben közel 100 ezer, jogilag még belső menekültnek számító szíriai él, részben a törökországi regisztrációra és határátlépésre várva. A körülmények itt lényegesen rosszabbak, a különböző segélyszervezetek (USAID, UNICEF, Török Vörös Félhold) által biztosított sátrak nem tartósak, rosszak a higiéniai körülmények (25 sátorra jut egy fürdő) és az ételmezés, továbbá nincs orvosi ellátás és őrzésvédelem. A táborok sok esetben spontán, minden rendszer nélkül alakulnak ki, az ott lakók pedig a biztonsági helyzet függvényében rendszeresen cserélődnek.

A Törökországba menekült szíriai többsége a táborokon kívül él, jelenleg közel 1,6 millió fő, de a tényleges szám ennél akár számottevően is nagyobb lehet. Legnagyobb arányban a Szíriával határos vagy ahhoz közeli tartományok településein találhatóak, de 2015 közepére tulajdonképpen már Törökország valamennyi nagyobb városába, köztük Isztambulba és Ankarába is eljutottak. A kapacitás korlátai mellett egyéb tényezők is befolyásolják a táboron kívül élők választásukban. A határt illegálisan átlépők igyekeznek elkerülni a regisztrációt, ami a táborban való tartózkodáshoz kötelező. A szabályokhoz, az előírásokhoz, a tábori élethez alkalmazkodni nem akarók vagy nem tudók, a befogadó országban rokoni

²⁹ The situation of Syrian refugees in the neighboring countries: Findings, conclusions and recommendations. ORSAM Report No. 189, 2014. április. pp. 12–13.
http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201452_189ing.pdf; letöltés: 2015.09.13.

kapcsolatokkal (pl. kurdok) bírók, illetve a megfelelő pénzügyi háttérrel rendelkezők igyekeznek egyéb lehetőségeket választani.

A táboron kívüli élet – vélhetően a tehetősek kivételével – sok esetben alacsonyabb életkörülményeket biztosít a menekülteknek. Bár regisztráció esetén ugyanúgy jogosultak bizonyos szolgáltatásokra (egészségügyi ellátás, oktatás) és segélyekre, pénzügyi korlátaik miatt általában zsúfolt, bérelt tömegszállásokon élnek, elsősorban az elszegényedett külvárosokban. Anyagi helyzetük fokozatos romlása miatt ugyan igyekeznek munkát vállalni, arra azonban sok esetben csak illegálisan³⁰ van lehetőségük, így bérük is alacsonyabb, mint azt a piac diktálná. A minimális fizetés pedig leginkább csak életszínvonaluk szinten tartására elég.

A fenti, nem feltétlenül pozitív képet egy 2014-ben Hatayban végzett felmérés is alátámaszt. A háztartások többsége leginkább a munkalehetőség hiányától, a korlátozott élelmiszer-ellátástól, a befogadók diszkriminációjától, valamint a humanitárius segélyekhez való nehéz hozzáféréstől tartott. A havi bevétele a háztartások 16%-ának közel 400, 34%-ának 250–400, 22%-ának 150–250, 9%-ának 50–150, 1%-ának legfeljebb 50 dollár volt, míg 18%-nak egyáltalán nem volt bevétele. A lakhatással összefüggő havi bérleti díj 43%-nak 50–150, 41,5%-nak 150–250, 11%-nak 250, 1,5%-nak legfeljebb 50 dollár volt, míg 3% nem fizetett bérleti díjat. Egy lakóhelyen 34%-ban 1–5, 45%-ban 6–10 és 21%-ban több mint tíz személy lakik együtt.³¹

A városokban lakó szíriaiak azok, akik helyzetüknél fogva sokkal inkább érintkeznek a török társadalommal, és ezáltal meghatározzák a befogadók és a befogadottak közötti, sokszor feszültségektől sem mentes viszonyt. Ezek a hatások leginkább a határ menti tartományokban jelentkeznek, lévén itt a legnagyobb a menekültek száma. Problémákat okoz, hogy a szíriai illegális munkavállalók miatt jelentősen csökkentek a fizetések, a török állampolgárok részben kiszorultak a munkaerőpiacról, így folyamatosan nő a munkanélküliek száma is.³² Mindezek miatt tisztességtelen verseny alakult ki az illegális munkásokat foglalkoztató és az azt nem vállaló cégek között.

Ezzel párhuzamosan nőttek az élelmiszerárak és a lakbérek is, továbbá nehezebbé vált elfogadható ingatlant találni. Ez viszont magával hozta az építőipar fellendülését az érintett körzetekben, mivel a telektulajdonosok minél rövidebb idő alatt igyekeztek lakóházakat építeni, majd azokat a menekülteknek kiadni. A kivitelezés tempója azonban legtöbbször a minőség rovására ment, hibás vagy éppen nem kellően biztonságos ingatlanokat eredményezve, sok esetben illegálisan.

³⁰ Kezdetben – az átmenetinek tervezett menekültkérdés miatt – nem vehettek részt a foglalkoztatásban, de a válság elhúzódását látva a török hatóságok 2014 októberétől – földrajzi és munkaköri korlátozásokkal – engedélyezték a munkavállalást.

³¹ 48th Edition of Field Exchange: Turkey. UNHCR, 2014. november. p. 3.
<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=7586>; letöltés: 2015.09.13.

³² A munkavállalók egy része a szíriaiak megjelenésével magyarázza munkájának elvesztését. Munkaadói vélemények szerint azonban a menekültek leginkább olyan, szakértelmet nem igénylő pozíciókat töltenek be, amelyet a török munkavállalók amúgy sem vállalnának el (betanított munkás a gyárakban és a mezőgazdaságban), így tulajdonképpen a munkaerőhiányt csökkentik.

Az önkormányzatok tekintetében a menekültek megjelenése forráshiányt eredményezett, mivel a központi pénzek elosztása a török lakosság száma alapján történik. Az oktatási és egészségügyi intézményekben kapacitásbeli hiányosságok keletkeztek, és a közszolgáltatások (szemétszállítás, tömegközlekedés) is nehezen tudtak lépést tartani a megnövekedett létszámmal.

Az együttélésnek viszont nem csak negatív hatásai vannak. A nagyobb néptömegeknek köszönhetően egyes körzetek gazdasága fellendült, a menekültek ellátásában pedig közvetve a helyi vállalkozások (főként élelmiszer- és ruhaipari) is részt vállalnak. A szíriai üzletemberek egy része Törökországba (főként Mersin és Gaziantep) telepítette át tevékenységét, hozzájárulva ezzel a gazdasághoz. Becslések szerint megháromszorozódott a szíriai vállalkozások száma,³³ a befektetések értéke pedig elérte a több milliárd dollárt (becslések szerint csak Mersin tartományban négy milliárd dollár).

A menekültek megjelenése óta jelentősebb biztonsági probléma nem jelentkezett az érintett körzetekben. Terrorátadásokra csak ritkán és kizárólag a határ közelében került sor.³⁴ A közbiztonság nem romlott érezhetően az érintett körzetekben, a menekültek csak kis százalékban érintettek a bűnesetekben (kábitószerral való visszaélés, prostitúció), ráadásul legtöbbször ők az áldozatok.

A legnagyobb kihívást az okozza, hogy a török állampolgárok egy része – a kulturális, a nyelvi és társadalmi különbségek miatt – nehezen tudja elfogadni a kialakult helyzetet, vagy a menekültek nagy száma csökkenti a biztonságérzetet. Mindezek kisebb mértékű demonstrációkhoz is vezetnek, leginkább azokban a városokban, ahol 100 ezer fölött van a menekültek száma, a török lakosok pedig néha már kisebbségben érzik magukat. Általánosságban elmondható, hogy a menekültekkel szembeni bánásmód leginkább a vallási, az etnikai és a politikai identitástól függ.

A főként kurdok lakta területen sokkal inkább megengedők a kurd menekültekkel szemben, mint az arabokkal. A kurdok szerint az arabok a radikális eszmék terjedésének növekedését okozhatják. Az arabok ezzel szemben a kurdokat fogadják be nehezebben, mivel szerintük Szíria etnikai alapú felosztására törekednek (kurd autonómia iraki mintára) és akár a Kurd Munkáspárt terrorszervezetet is támogathatják.³⁵

A szíriai válság jelenlegi helyzetét figyelembe véve a menekültek várhatóan még hosszú ideig Törökországban maradnak, számuk pedig tovább nőhet, akár jelentős mértékben is. A külföldi források hiányában Törökország önmagában nem lesz képes megbirkózni a kihívással anélkül, hogy az valamilyen szintű gazdasági visszaesést ne okozzon. Emiatt akár a menekültpolitika megváltoztatása is szükségessé válhat, ami könnyebbé tenné a rászorulóknak társadalomba történő beilleszkedését és munkavállalását. A háború jövőbeni lezárását, majd a politikai

³³ Gaziantepben a válság előtt 60, 2014 októberében pedig 209 szíriai vállalkozást tartottak nyilván.

³⁴ 2012 februárjában robbantásos merénylet (17 halott) a Cilvegozu határátkelőnél, 2012 májusában két robbantásos merénylet (összesen 46 halott és több mint 100 sérült) Reyhanli központjában, valamint 2014 szeptemberében aknagránátok becsapódása (három sérült) Surucnál.

³⁵ Effects of the Syrian refugees on Turkey. ORSAM Report No. 195, 2015. január, pp. 19–20.

http://www.orsam.org.tr/en/uploads/Article/Files/201518_rapor195ing.pdf; letöltés: 2015.09.14.

rendezést követően a menekültek egy része biztosan visszatér Szíriába, de nagyobb hányaduk vélhetően Törökországban marad.³⁶ Ha egyesek végérvényesen a török társadalom részévé válnak, akkor szükség lesz további intézkedések meghozatalára a negatív hatások minimalizálása és az előnyök kiaknázása érdekében.

Libanon

A szíriai menekültválság a környező országok közül talán leginkább Libanont érinti, részint törekeny politikai rendszere miatt.³⁷ Az országot nem kizárólag a menekültek miatt érik kihívások, hanem azért is, mert egyes csoportok (pl. Hezbollah) aktívan részt vesznek a polgárháború eseményeiben. Emiatt a szír határ mentén folyamatosá váltak a harcok, amelyek időről-időre Libanon mélyebben fekvő területeire is átcsapnak.

Libanon nem ratifikálta a menekültek helyzetére vonatkozó 1951-es Genfi Egyezményt, sem az 1967-es Kiegészítő Jegyzőkönyvet. Emiatt jogában áll, hogy ne biztosítson menekültstátust vagy ideiglenes tartózkodási engedélyt a biztonsági okokból az országba érkezőknek. A Libanonban tartózkodó szíriai állampolgárok öt csoportba sorolhatók. Az első a kettős állampolgárok, akik libanoni és szíriai dokumentumokkal is rendelkeznek. A második a Libanonba legálisan érkezettek, akik meghosszabbították ideiglenes tartózkodási engedélyüket. A harmadikban azok vannak, akik ugyan legálisan érkeztek, de nem tudták meghosszabbítani engedélyüket, így illegálisan maradtak az országban. Az illegálisan Libanonba lépett, de hivatalos azonosító okmányokkal rendelkezők alkotják a negyedik csoportot, míg az ötödikbe azok tartoznak, akik illegálisan érkeztek és megfelelő igazolványokkal sem rendelkeznek.³⁸

2015 szeptemberében a regisztrált szíriai menekültek száma Libanonban 1,1 millió fő³⁹ volt, így az ország 4,5 millió⁴⁰ lakosságát tekintve itt a legmagasabb az egy főre jutó menekültek aránya. A szíriai menekültek közel ötöde él Libanonban, főként a legszegényebb negyedekben, néha elrettentő körülmények között. Mivel a hatóságok álláspontja szerint a szíriai menekültek nem tartósan,

³⁶ Egy felmérés szerint a Törökországban tartózkodó menekültek 78%-a még akkor sem költözne másik országba, ha lehetősége lenne rá, míg 16%-uk kész lenne költözni, például Németországba vagy Svédországba.

Survey: 78 percent of refugees want to stay in Turkey. Sundays Zaman, 2015. július 13. http://www.todayszaman.com/anasayfa_survey-78-percent-of-refugees-want-to-stay-in-turkey_393626.html; letöltés: 2015.09.19.

³⁷ Az országban egyfajta felekezeti hatalommegosztás működik, a három legnagyobb vallási felekezet (síiták, szunniták és keresztények) között osztják meg az elnöki, a miniszterelnöki és a házelnöki pozíciót. A parlamenti képviselők attól tartanak, hogy a menekültek nagy száma könnyen felboríthatja a kényes egyensúlyt.

³⁸ The situation of Syrian refugees in the neighboring countries: Findings, conclusions and recommendations. ORSAM Report No. 189. 2014. április. p. 34. http://www.orsam.org.tr/en/uploads/Article/Files/201452_189ing.pdf; letöltés: 2015.09.13.

³⁹ Az UNHCR adatai alapján az 1,1 millió határt először 2014 szeptemberében érte el a szíriai menekültek száma, így az elmúlt évben láthatóan stagnált a létszámuk. A legtöbb menekültet, majdnem 1,2 millió főt 2015 áprilisában regisztrálták Libanonban, azóta némileg csökkent a számuk. Az illetékesek szerint a regisztráltakon kívül legalább 500 ezer illegális menekült is tartózkodik az országban, így nem zárható ki, hogy összlétszámuk eléri az 1,5–1,6 milliót.

⁴⁰ Lebanon. The World Bank, 2014. <http://data.worldbank.org/country/lebanon>; letöltés: 2015.09.16.

hanem csak átmenetileg élnek Libanonban, ezért számukra nem engedélyezik házak építését, életben maradásukhoz csak a legszükségesebb feltételek biztosítottak. Debane településen például 23 szükségszállást tákoltak össze fából és föliából 30 család részére.⁴¹ A menekültek fele kevesebb, mint napi 4 dollárból, egyharmaduk pedig napi 2–3 dollárból él.

A menekültek nagyjából 1700, többségében az északi országrészben lévő településen élnek. Az érintett térségek lakosai és a menedékkérők között feszült a viszony, mivel sokan a Szíriából érkezettek miatt veszítették el állásukat, mert ők alacsonyabb fizetésért is hajlandóak elvállalni ugyanazt a munkát. Az ellenzés a befogadottakkal szemben folyamatosan nő, a lakosság megelégedte, hogy nem lehet munkához jutni, leszorítják az árakat, megtöltik a kórházakat és az iskolákat, valamint egyre nyomasztóbb az elektromos áram gyakori hiánya.⁴²

A libanoni kormány a beáramlás kordában tartása, valamint a lakosság növekvő ellenszenvé miatt a kezdeti „nyitott határ” irányelvet követően szintén korlátozások bevezetésére kényszerült. A kabinet 2014. októberi döntése értelmében csak azokat a szíriai menekülteket fogadják be, akik bizonyíthatóan humanitárius okokból érkeznek. Az intézkedés hatására a libanoni határra érkezők 60%-át visszafordították.⁴³ A menekültek továbbra is növekvő száma miatt 2015 januárjában a szíriai állampolgárok részére vízumkötelezettséget vezettek be, az érintetteknek a határátlépéskor közölniük kell tartózkodásuk célját és időtartamát. Az intézkedést követő három hónapban a menekültek száma 80%-kal csökkent 2014 azonos időszakához viszonyítva.

A kormány újabb döntése értelmében 2015. május elejétől az UNHCR felfüggesztette az újonnan érkezők regisztrációját. A szervezet és a libanoni illetékesek közötti megállapodás értelmében részben újraindult a nyilvántartásba vétel, de annak feltétele az állampolgárság, a polgári státus és a veszélyeztetettség megállapítását célzó interjú. A regisztrációk lecsökkenése azt eredményezi, hogy az újonnan érkezők nem jogosultak semmilyen a lakhatásra, ellátásuk pedig nem biztosított.

A libanoni helyzetet tovább bonyolítja, hogy a szíriaiak mellett nagyszámú palesztin menekült is igyekszik bejutni az országba, a két népcsoportra viszont eltérő szabályok vonatkoznak.⁴⁴ 2014 közepétől például megtagadták a belépést

⁴¹ ENSZ: Kilátástalan a szíriai menekültek helyzete Libanonban. *Orientalista*, 2015. április 17.

<http://orientalista.hu/ensz-kilatastalan-a-sziriai-menekultek-helyzete-libanonban/>; letöltés: 2015.09.19.

⁴² Libanon korlátozza a szíriai menekültek beáramlását. *Kitekintő*, 2014. október 20.

http://kitekinto.hu/iszlam/2014/10/20/libanon_korlatozza_a_sziriai-menekultek-bearamlasat/#.Vf1VHd_tmko; letöltés: 2015.09.19.

⁴³ No escape – Civilians in Syria Struggle to Find Safety Across Borders. Norwegian Refugee Council and International Rescue Committee, 2014. november. p. 9.

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/No%20Escape%20-%20Syria%20report%20-%20NRC-IRC%20-%2020131114_final.pdf; letöltés: 2015.09.13.

⁴⁴ A Szíriából érkező palesztin menekültek más szomszédos országokban is korlátozásokat tapasztalnak. Jordánia kormánya 2013 januárja óta megtagadja a határátlépési kérvényeket, míg ugyanebben az évben Törökországba is nehezebbé vált bejutásuk. A korábban Szíriában tartózkodó mintegy 560 ezer palesztin menekült 50%-a belső menekültté vált, míg 12%-uk Libanonban, a fennmaradók pedig Jordániában, a Gázai övezetben, Egyiptomban és Törökországban találtak menedéket.

a Szíriából érkező palesztin menekültektől, míg a már Libanonban tartózkodóknak nem engedélyezik a lejárt ideiglenes vízumuk vagy tartózkodási engedélyük meghosszabbítását. Ennek következtében jogilag védtelenekké válnak, és letartóztatják vagy visszatoloncolhatják őket.⁴⁵

Bár logikusnak tűnne, hogy a Libanonnal határos déli területekről érkeznek a legtöbb menekült az országba, ez az adatok szerint csak részben igaz. Az UNHCR felmérése szerint a rászorultak legnagyobb számban Homsz (217 ezer), Aleppó (175 ezer), Idlib (129 ezer), Damaszkusz vidéke (119 ezer), Hama (66 ezer), Deraa (61 ezer) tartományokból, valamint Damaszkuszból (45 ezer) érkeznek, de Rakka és Haszeke tartományokból is több tízezer indulnak Libanonba.⁴⁶ Annak az oka, hogy a viszonylagosan távolabbi területekről is érkeznek menekültek, részben a nyelvi azonosság, valamint a határátlépés anyagi vonzatai. A török–szír határon több alkalommal előfordult, hogy az ellenzék által ellenőrzött átkelőknél fejenként akár 30 dollárt is elkértek az átjutásért.⁴⁷

A szíriaiak többsége Libanonban az északi országrészben és a Bekaa-völgyben települ le, de kisebb számban (a menekültek 15%-a) a síita Hezbollah által uralt déli országrészben (Sour, Sidon és Bint Jbeil) is megtalálhatók. A többségében szunnita szíriai menekültek mindeddig nem okoztak biztonsági kihívást a síiták dominálta körzetben.

A Libanonba érkezett menekülteket érintő legnagyobb probléma a kormány azon irányelve, miszerint nem épít hivatalos táborokat. Ezek hiányában a befogadottak ad hoc jelleggel települnek le rokonoknál, barátoknál, esetleg ismeretségi alapon, vagy a velük együtt érkezőket követve. Az UNHCR adatai szerint mintegy 1600 libanoni településen található szíriai állampolgárok, elhelyezésük általánosságban öt kategóriába sorolható:

- házak, ahol csak egy család él;
- házak, amelyeket több család megoszt egymással;
- használaton kívüli raktárak és üzletek, amelyeket több család oszt meg;
- építés alatt álló ingatlanok, amelyekben – mérettől függően – akár több család is menedéket talál;
- sátrak.

⁴⁵ Szétszakadó családok: Libanon megtagadja a határátlépést a Szíriából érkező palesztin menekültektől. Amnesty International Magyarország, 2014. július 4.
<http://www.amnesty.hu/news/106/szetszakado-csaladok-libanon-megtagadja-a-hataratlepest-a-sziriaabol-erkezo-palesztin-menekultektol>; letöltés: 2015.09.19.

⁴⁶ Syrian Refugees in Lebanon: Place of Origin. UNHCR, 2014. március 27.
<http://www.undispatch.com/un-content/uploads/2014/04/syria-map-e1396555086967.png>;
letöltés: 2015.09.19.

⁴⁷ The situation of Syrian refugees in the neighboring countries: Findings, conclusions and recommendations. ORSAM Report No. 189, 2014. április. p. 35.
http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201452_189ing.pdf; letöltés: 2015.09.13.

Bár a kormány nem alakított ki hivatalos helyeket, a spontán kialakult sátoztáborokat a hatóságok már nem számolták fel, sőt a helyi hatóságok a nem kormányzati szervezetek közreműködésével hallgatólágoosan részt vesznek azok fenntartásában is. A kabinet ugyanakkor igyekszik e létesítmények méretét kordában tartani, Chtaura körzetében 600 főre például csak 100, míg Bar Elias közelében 250 főre csak 40 sátozból álló tábor található.

A lakhatási megoldásokon kívül részben problémát jelent a 18 év alattiak iskoláztatása is. Annak ellenére, hogy a kormány hozzájárult a libanoni iskolák „használatához”, az általános és a középiskolák alacsony kapacitása nem minden esetben teszi lehetővé, hogy a szíriaiak ott tanuljanak.⁴⁸ A főiskolai és az egyetemi oktatásban éppen fordított helyzet alakult ki, a hallgatók könnyen beilleszkedtek a libanoni felsőoktatási intézményekbe.

Az egészségügyi ellátást illetően a kormány döntése alapján a szíriaiakat ugyanazon jogok illetik, mint a libanoni állampolgárokat. A problémát ebben az esetben a kapacitás hiánya okozza, és hogy a szektor többsége magánkézben van, így a menekülteknek is fizetniük kell az ellátásért. Emiatt az UNHCR, valamint helyi és a nemzetközi nem kormányzati szervezetek pénzügyi támogatást nyújtanak a rászorulóknak, akik elsősorban alapellátást igényelnek a nem steril elhelyezési körülmények miatti fertőzések kezeléséhez. 2012 óta közel 52 ezer gyermek született Libanonban, a szabályozások miatt azonban csupán 31%-uk kapott anyakönyvi kivonatot a szükséges dokumentumok hiánya miatt.

Az állampolgárok menekültek irányába mutatott magatartása Libanonban is kettős. Egy részük az ingatlanok kiadása révén növelni tudta bevételeit, ugyanakkor nagyobb részük elutasító a befogadottakkal. Ez leginkább gazdasági és társadalmi okokból ered, mivel nőtt a munkanélküliség és csökkentek a munkabérek, továbbá a szíriai menekültek nagy száma miatt egyes településeknél a libanoniak rövidesen kisebbségbe kerülhetnek.⁴⁹

A Világbank 2014. márciusi adatai szerint a szíriai válság közel 7,5 milliárd dollár veszteséget okozott a gazdaságnak. Az adóbevételek 1,5 milliárd dollárral csökkentek, mialatt a kormány kiadásai 1,1 milliárddal nőtték. A menekültáradat megterhelte a közszolgáltatásokat (víz, csatorna), a korábbi állapotokra történő visszaállításuk pedig legalább 2,5 milliárd dollárnyi ráfordítás igényel.⁵⁰ Mindezek miatt szörványos tüntetések, szélsőséges esetben pedig a menekültek elleni kisebb támadások alakultak ki Libanon egyes körzeteiben.

⁴⁸ Az általános iskolákban a szíriai diákok száma meghaladja a libanoniak számát.
BERTI, Benedetta: The Syrian Refugee Crisis – Regional and Human Security Implications.
In: INSS Strategic Assessment, Vol. 17. 2015. január.

http://www.inss.org.il/uploadImages/systemFiles/adkan17_4ENG_7_Berti.pdf; letöltés: 2015.09.14.

⁴⁹ The situation of Syrian refugees in the neighboring countries: Findings, conclusions and recommendations. ORSAM Report No. 189, 2014. április. pp. 36–39.

http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201452_189ing.pdf; letöltés: 2015.09.13.

⁵⁰ No escape – Civilians in Syria Struggle to Find Safety Across Borders. Norwegian Refugee Council and International Rescue Committee, 2014. november. p. 6.

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/No%20Escape%20-%20Syria%20report%20-%20NRC-IRC%20-%2020131114_final.pdf; letöltés: 2015.09.13.

Jordánia

Jordánia hosszú évek óta menekültek ezreit fogadta be a Közel-Kelet válságkörzeteiből. Számos palesztin rászoruló érkezett az arab–izraeli háborúk során, de irakiak is jelentős számban találtak menedéket az országban. A szíriaiak tömeges érkezése miatt azonban már drámaivá vált a helyzet, Jordánia menekültek országává vált. A korábban befogadott több mint kétmillió palesztin, a közel 50 ezer iraki, és a korábbi háborúk miatt már eleve ott élő közel 400 ezer szíriai menekült felül 2015 szeptemberéig további 630 ezer szíriai érkezett,⁵¹ így a regisztrált palesztin, iraki és szíriai menekült összlétszáma meghaladja a hárommillió főt. Jordánia 6,6 milliós⁵² lakosságát tekintve érthető, hogy ez az arány milyen jelentős mértékben terheli meg az országot.⁵³

Jordánia – Libanonhoz hasonlóan – nem ratifikálta a menekültek helyzetére vonatkozó 1951-es Genfi Egyezményt, sem az 1967-es Kiegészítő Jegyzőkönyvet. Az ország minden menekültet, köztük a Szíriából érkezetteket is az idegenjogi törvény alapján kezel, amely – a nemzetközi törvényekkel összhangban – biztosítja a visszatoloncolás korlátozását. A polgárháború kezdetén, az első menekültek érkezésekor Törökországhoz és Libanonhoz hasonlóan az ország vezetése szintén a „nyitott határ” politikáját hirdette meg, de egyes határátlépők lezárásával már 2012-től igyekezett kordában tartani a menekültek áradatát.

Az elsőként meghozott intézkedések alapján megtagadták a belépést a palesztin menekültektől, a Szíriába menekült irakiaktól, az egyedül érkező férfiaktól (kivéve, ha bizonyítani tudták, hogy családjuk Jordániában található), valamint az igazolvány nélkül érkezőktől. Ezt követően 2012 szeptemberében lezárták a Ramtha határátkelőt, és 2013 közepéig csak a nyugati és a keleti, nem hivatalos határátkelőknél engedték be a menekülteket, amikor a nyugati, forgalmasabb átkelőt bezárták. 2014 májusától a repülőgéppel érkező szíriaiak csak abban az esetben léphetek be az ország területére, ha rendelkeztek tartózkodási engedéllyel. Mindezen döntéseket a jordániai kormány azzal indokolta, hogy a menekültek kezelésében az ország elérte teljesítőképessége határát.⁵⁴

A lezárt átkelők, továbbá a határ menti területeken a szíriai kormányerők és az ellenzék csoportjai közötti összecsapások miatt a menekültek többsége az északkeleti határszakaszon illegálisan keresztezi a határt, ahonnan a jordániai haderő tagjai szállítják őket a regisztrációs táborokba. A határon átkelő menekültek száma 2012-ben folyamatosan növekedett, és 2013 elején érte el a legnagyobb számot napi 2000–3000 fővel. A következő év azonos időszakában már csak napi 200–300 fő érkezett, míg 2014 közepén napi 500–600 fő volt az általános.

⁵¹ Jordán tisztségviselők szerint a menekültek tényleges száma elérheti akár az 1,3 milliót is.

⁵² Jordan. The World Bank, 2014.

<http://data.worldbank.org/country/jordan>; letöltés: 2015.09.16.

⁵³ The situation of Syrian refugees in the neighboring countries: Findings, conclusions and recommendations. ORSAM Report No. 189. 2014. április. pp. 20–21.

http://www.orsam.org.tr/en/uploads/Article/Files/201452_189ing.pdf; letöltés: 2015.09.13.

⁵⁴ The Global Refugee Crisis – A Conspiracy of Neglect. Amnesty International, 2015. június. p. 12.

<http://www.amnesty.hu/data/file/1441-p4575-global-refugee-crisis-syria.pdf?version=1415642342>; letöltés: 2015.09.19.

A menekültek száma 2012 második felében kezdett megnövekedni, 2013 első két hónapjában pedig megduplázódott, 2015 közepére elérte a jelenlegi 630 ezres szintet. Választásukban elsősorban a földrajzi közelség, az esetenként meglévő rokon kapcsolatok, a közös vallás és kultúra játszott szerepet. A menekültek első hulláma a Jordániával határos Deraa tartományból érkezett, a konfliktus terjedésével azonban már az ország egészéből találhatóak rászorultak Jordániában. Tízezer feletti létszámban érkeztek Deraa (281 ezer), Homsz (100 ezer), Damaszkusz vidéke (77 ezer), Aleppó (51 ezer), Hama (30 ezer) és Rakka (10 ezer) tartományokból, valamint a fővárosból, Damaszkuszból (48 ezer).

A menekültek részére a kormány két (Zatari, Azraq), míg az Egyesült Arab Emírségek⁵⁵ egy állandó tábor (Emirates-Jordan) hozott létre. További két, átmenetinek szánt létesítmény (Garden/King Abdullah tábor és a Cibercity tábor) található az északi, Szíriával határos ország részben, elsősorban a regisztráció támogatására. A 2012 júliusában elsőként megnyitott Zatari tábor 79 ezer főt fogad be. 2014 áprilisában megnyitották az Azraq tábor, amely jelenleg 23 ezer főt lát el, kapacitása (130 ezer) ugyanakkor a Zatari létesítménynél is nagyobb. Az Emírségek által finanszírozott táborban közel 6500 személy él, de lakóit a fenntartónak van joga kiválasztani.

A táborokat hivatalosan elhagyni nem lehet, de a szíriaiak többsége jobban preferálja a városokban történő letelepedést. Erre csak abban az esetben van lehetőségük, ha egy jordániai kezességet vállalnak értük, ezért a menekültek esetenként fizetni is hajlandóak. A visszaélések miatt 2014 júliusától már csak közeli rokon vállalhatta a szponzor szerepét, 2015 januárjától pedig felfüggesztették a tábor elhagyásának ezt a módját.

A Zatari táborban lakók 95%-a konténerekben él, az újonnan érkezőket átmenetileg sátrakban helyezik el. Családonként egy konténert (vízzel és árammal) vagy egy sátrort biztosítanak, 15 családra jut egy vizesblokk. A higiénias állapotok esetenként alacsonyok, az eső okozta problémák miatt a fertőzésveszély időnként megnőhet. Szükség esetén hat folyamatosan üzemelő kórház áll rendelkezésre. Bár a tábor jól kiépített, és a belső rendet a rendőrség, az őrzésvédelmét pedig a haderő biztosítja, kisvárosi mérete miatt azonban vannak bűnözéssel kapcsolatos biztonsági problémák. Az egyes részeket törzsek és családok, esetenként bűnözői csoportok ellenőrzik, ami konfliktusokat eredményezhet. Az Azraq tábor kialakítása hasonló, a feltételek viszont jobbak, több szolgáltatást és kényelmesebb elhelyezést biztosít.

Az Emirates-Jordan tábor a lakott településektől távol, a sivatagban található, azt kizárólag családok vehetik igénybe. A létesítmény megfelelő lakhatási, higiénias és szociális feltételeket biztosít, a gyerekek részére alap és középfokú oktatási lehetőség is van. Az esetenként szigorú szabályozások ugyanakkor problémát jelentenek a menekülteknek, ahogyan a tábor mindentől távol eső elhelyezkedése is.⁵⁶

⁵⁵ A tábor létesítéséhez Jordánia az ingatlanlással járult hozzá, a kialakítást és a fenntartást pedig az Emírségek finanszírozza.

⁵⁶ The situation of Syrian refugees in the neighboring countries: Findings, conclusions and recommendations. ORSAM Report No. 189. 2014. április. pp. 25–27.
http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201452_189ing.pdf; letöltés: 2015.09.13.

A menekülteknek csak 18%-a (109 ezer fő) él táborokban, a fennmaradó 82% (519 ezer fő) az urbanizált területeken keresett átmenetire tervezett lakhatást, elsősorban Ammán (28%), Irdib (22%), Mafraq (12%) és Zarqa (8%) tartományokban.⁵⁷ Habár az UNHCR (regisztráció és retinaszkennelés esetén) havonta 570 dollár segélyt biztosít, az életkörülmények – a hagyományosan nagy létszámú családok miatt – meglehetősen rosszak.

A családok legtöbbször öt-hat, 38%-ának annál is több tagja van. Negatívum, hogy 2014 novemberétől a hatóságok az egészségügyi központokat igénybe vevőkkel szemben – egyes családok kivételével – díjfizetési kötelezettséget vezettek be.

Az adminisztrációt nehezíti, hogy 2015 februárjától egy hitelesítő eljárás keretében ismételt regisztrálás alá vonták a táboron kívül élőket, amihez orvosi igazolás és érvényes ingatlanbérleti szerződés szükséges. A városokban élők élelmezése a pénzügyi támogatás és a segélycsomagok ellenére szegényes, a családok harmada nem jut megfelelő egészségügyi ellátáshoz, az iskoláskorú gyermekek harmada pedig a folyamatos fejlesztések ellenére sem jár iskolába.

Ez utóbbiban az is szerepet játszhat, hogy a családtagok vonatkozásában bizonyos szerepcseré figyelhető meg, mivel a nők és a gyerekek váltak pénzkeresővé, míg a férfiak egyre nagyobb arányban maradnak otthon. Mindezen negatív hatások azt eredményezik, hogy a városokban élő szíriai családok 69–85%-a a jordániai szegénységi küszöb alatt él, túlélésüket csak a segélyek biztosítják.

A menekültek nagy száma jelentős hatással van Jordánia amúgy is törékeny gazdaságára. A 80%-ban sivatagos területű ország hiányt szenved a természeti erőforrásokban (víz, kőolaj), gazdasági termelőképessége pedig alacsony. A befogadott menekültek száma megterheli az oktatási és az egészségügyi rendszert, amelyek költségei elérik a GDP 1%-át.

Egy 1952-ben elfogadott törvény értelmében külföldi állampolgárok csak minisztériumi engedély birtokában vállalhatnak munkát. A menekültek 40%-a a 18–49-es korosztályba tartozik, így a munkaerőpiacon történő nagy arányú megjelenésük a munkabérek csökkenését okozta. A többi befogadó országhoz hasonlóan azonban pozitív, gazdaságélénkítő hatások is érzékelhetők. Számos szíriai üzletbe fogott, a helyi vállalkozások pedig több lehetőséghez jutottak.

A befogadók és befogadottak közötti kapcsolat alapvetően jónak tekinthető, habár a szíriaiakkal szemben megjelentek némi előítéletek. A jordániai állampolgárok menekültekhez való viszonyát negatívan érinti, hogy diszkriminatívnak tartják külföldi segélyezésüket, továbbá a befogadottak miatt a munkavállalási feltételek csökkentek, az ingatlanok bérleti díjai pedig háromszorosára nőttek.

⁵⁷ Registered Syrians in Jordan. UNHCR, 2015. szeptember.
<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=9467> ; letöltés: 2015.09.20.

Irak

Az ISIL/DAESH térnyerése, a 2014 közepén kikiáltott Iszlám Kalifátus Irak biztonsági helyzetét is közvetlenül befolyásolja. A terrorszervezet jelenleg is ellenőrzése alatt tartja a szunniták által lakott Anbár és Ninive tartományok egészét, valamint olyan jelentős városokat, mint Moszul, Ramádi és Baidzsi. Az Amerikai Egyesült Államok vezette, 62 országból álló nemzetközi koalíció jelenléte, a folyamatos légitámadások, valamint az iraki haderő mentorálása és kiképzése ellenére a terrorszervezet megőrizte képességét, a felszámolására indított műveletek pedig várható elhúzódnak. Ez a biztonsági kihívásokon kívül politikai, gazdasági és társadalmi problémákat is generált, amelyet a menekültek helyzete is befolyásol.

Az ISIL/DAESH jelenléte a szír–iraki határ átjárhatóságát, így a menekültek mozgását is negatívan befolyásolta. 2014 közepétől leginkább a határ északi részén nyílt lehetőség az Irakba jutásra, de 2015 májusától a terrorszervezet tevékenysége miatt ott is korlátozottá vált. A kurd hatóságok mindeddig csak abban az esetben korlátozták a bejutást az autonómia területére, ha az általuk meghatározottak szerint a menekült a konfliktusban nem érintett körzetből érkezett.

A menekültek első hulláma 2012 áprilisában jelent meg Irakban, majd számuk folyamatosan nőtt. Alig két évvel később, 2014 elején már 223 ezer rászoruló tartózkodott Irakban, de az elmúlt másfél évben – részben a biztonsági helyzet miatt – már csak kisebb mértékben nőtt a számuk.

Irak 2015 szeptemberéig mintegy 250 ezer regisztrált szíriai menekültet (főként kurdokat) fogadott be, a harcok miatt azonban 3,1 millió iraki állampolgár is lakóhelye elhagyására kényszerült. Irak az 1971-ben elfogadott, politikai menekültekről szóló törvény alapján biztosít ellátást a menekülteknek. Az iraki központi kormány és a Kurd Regionális Kormányzat menekültekkel szembeni álláspontja ugyanakkor merőben különbözik.

A kurdok a szíriai válság kezdete óta a regisztrált menekültek részére tartózkodási engedélyt állítanak ki, ami lakhatási és munkalehetőséget, továbbá egészségügyi ellátást biztosít számukra.⁵⁸ Szabadon mozoghatnak, vállalhatnak munkát és juthatnak hozzá az autonómia által kínált szolgáltatásokhoz. A központi kormány ezzel szemben a Szíriából érkezőket nem ismeri el menekülteknek, ezért korlátozza mozgásukat és munkavállalási lehetőségeiket, segélyeket sem folyósít számukra, viszont igénybe vehetik az egészségügyi ellátást és az oktatási intézményeket.

A menekültek többsége a szíriai Haszeke és Aleppó tartományokból, valamint a fővárosból, Damaszkuszból érkezett, főként az iraki Erbil, Dahúk és Szulajmánijja tartományokba,⁵⁹ ahol kisebb részük kilenc menekülttáborban⁶⁰ él.

⁵⁸ No escape – Civilians in Syria Struggle to Find Safety Across Borders. Norwegian Refugee Council and International Rescue Committee, 2014. november. p. 14.
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/No%20Escape%20-%20Syria%20report%20-%20NRC-IRC%20-%2020131114_final.pdf; letöltés: 2015.09.13.

⁵⁹ UNHCR Registration Trends for Syrian Persons of Concern. UNHCR, 2015. szeptember 20.
<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=9464>; letöltés: 2015.09.20.

További egy tábor (al-Obaidi, 1500 fő) Anbár tartomány nyugati, Szíriával határos részén alakították ki, amelyet jelenleg az ISIL/DAESH ellenőriz. A korábban tárgyalt országokban tapasztalt trendeknek megfelelően az iraki kurd régióban is a menekültek főként az urbanizált területeken élnek (62%), igaz itt nem akkora az arány, mint Jordániában (82%) vagy Törökországban (84%). A városokban való letelepedés oka kezdetben főként a biztonságérzet, a táborélet unalma, valamint a szolgáltatások színvonala volt, bár ez később részben módosult. A táborokon kívül élők közül – a magas lakhatási és élelmezési költségek, valamint a megbízhatatlan munkalehetőségek miatt – többen véleményük megváltoztatására kényszerültek.

A táborokat az ott élők viszonylag biztonságosnak tartják, a kisebb rablásoktól és összecsordulésektől eltekintve jelentősebb incidensek ritkán történnek. A szolgáltatások a többség igényeinek megfelelőek, a jelzett problémák az egészségügyi ellátást, az oktatást és az élelmezést érintették. Bár minden táborban van iskola, a gyerekek többsége nem részesül oktatásban. Ennek oka részben a kifogásolható minőség, illetve a családok megélhetése érdekében a kiskorúak többsége is munkavállalásra kényszerül.

A városokban működő háztartások 84%-ának, míg a táborokban működők 88%-ának legalább egy tagja képes volt munkát vállalni. Ez utóbbi azért is lehetséges, mivel a kurd régióban a létesítményeket korlátozás nélkül el lehet hagyni. A legtöbben szakértelmet nem igénylő munkakört töltenek be gyárakban, építkezéseken vagy éttermekben, míg további bevételi forrást jelent a kereskedelem egy bizonyos szegmense, valamint a nem kormányzati szervezetek segélyei.

A menekültek számának növekedésével a munkalehetőségek – a lakhatási megoldásokkal együtt – lecsökkentek.⁶¹ Az esetleges feszültségeket a többi országhoz hasonlóan leginkább a munkabérek csökkenése és az árak növekedése okozza.

A városokban élő menekültek és a helyi lakosok kapcsolata alapvetően pozitívnak tekinthető, főként az etnikai azonosság miatt. Nyelvi problémák nincsenek, a különböző kurd dialektusokból eredő nehézségek vagy nem jelentenek problémát, vagy rövid idő alatt megoldódnak. Részben ez a pozitív kapcsolat magyarázhatja azt is, hogy habár a menekültek egy része a polgárháború lezárását követően leginkább visszatérne Szíriába,⁶² sokan azonban Irak kurdok lakta részén is el tudják képzelni jövőjüket. A harmadik országba történő távozás kérdése nem jellemző körükben.

⁶⁰ Dahúk tartományban Domiz-1 és Domiz-2 (összesen 47 ezer fő), Akre (1400 fő) és Gawilan (7 ezer fő), Erbil tartományban Kawergosk (10 ezer fő), Basirma (3500 fő), Darashakran (10 ezer fő) és Qushtapa (6600 fő), míg Szulajmánijja tartományban az Arbat (6700 fő) tábor.

⁶¹ WFP UNHCR Joint Assessment Mission: Kurdistan Region-Iraq. WFP/UNHCR, 2014. május. pp. 9–16.

<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=8308>; letöltés: 2015.09.20.

⁶² Érdemes megjegyezni, hogy bár tervezik visszatérésüket Szíriába, a válság gyors megoldásában nem hisznek, így hosszabb iraki tartózkodásra számítanak. További érdekes momentum, hogy a kurd menekültek Irak három északi régiójára saját országukként tekintenek, ahol testvérként és nem vendégként fogadták őket.

Összegzés

A menekültek helyzete jelenleg – státusukat tekintve – elfogadható, biztonságérzetük a környező országokban a rokoni kapcsolatok és az etnikai azonosság miatt jobb, mint Szíriában volt. A táborok az alapvető feltételeket az érintett országokban képesek biztosítani, bár sok esetben csak minimális szinten. A lakhatás, az ételmezés és az egészségügyi ellátás az átmeneti jelleg ellenére – kevés kivételtől eltekintve – szintén elfogadható, a táborélet bezártsága és monotonitása viszont a hosszabb ideje ott élőknel frusztráltságot és kitörési vágyat okozhat.

A táboron kívüli élet a menekültek számára minden országban azonos kihívásokat okoz. A korlátozott és többnyire illegális munkalehetőségek, továbbá az alacsony bérek miatt a bevételek nem elégségesek az általában nagy létszámú családok/háztartások maradéktalan fenntartására. A magas lakhatási költségek a bevételek nagy százalékát felemésztik, így az ételmezésre csak minimális szinten tudnak költeni, az ételek mennyisége többnyire csak a segélyekkel kiegészítve elegendő. Mindezek miatt a menekültek vagy javaik lassú felélésére, vagy kölcsönökre kényszerülhetnek, ami idővel kilátástalanná teszi helyzetüket.

A Szíriával szomszédos országokban élő menekültekkel kapcsolatban megállapítható, hogy többségük továbbra is átmeneti megoldásként tekint a menekültstátusra. A konfliktus elhúzódása miatt azonban helyzetüket idővel átértékelhetik, vagyis a szükségletek kielégítése és a család fenntartása a biztonság iránti igény fölé kerekedhet. Bár a befogadó országok saját kereteik között óriási erőfeszítéseket tesznek a menekültek minél emberségesebb és jobb ellátására, a rászorulókat (főként az első években érkezettek) egy része nyilvánvalóan belefáradt a nélkülözésbe, a korábbtól lényegesen eltérő életébe. A jelenlegi helyzetüket kilátástalannak tekintik, képtelenek megfelelő mértékben gondoskodni családjukról, jövőjükéről. Gyermekük iskolázottsága – Törökország, Libanon, Jordánia és Irak, valamint az adományozó szervezetek és államok szándékai és erőfeszítései ellenére – sok esetben még alapszinten sem biztosított, ami így a következő generációkra is negatívan hathat.

A szíriai polgárháború jelenlegi helyzetéből az prognosztizálható, hogy a biztonsági helyzet az országban akár még évekig feszült maradhat, a menekültek nem térhetnek vissza, sőt számuk tovább nőhet a régió államaiban. Ez a befogadó országokban olyan negatív trendeket eredményezhet, amelyek miatt a menekültek helyzete és életkörülménye a jelenleginél is rosszabbá válhat, továbbá az eddig tapasztalt viszonylagosan nyugodt helyzettel szemben – elsősorban a gazdasági problémák miatt – sokkal nagyobb feszültség alakulhat ki a befogadók és a befogadottak között. A nemzetközi közösség támogatásának jelentős mértékű növekedése és egy átfogó, tényleges megoldást jelentő stratégia kidolgozása nélkül a környező országok nem lesznek képesek megnyugtatóan kezelni a helyzetet.

E problémák miatt a harmadik országba történő távozás és a végleges letelepedés kérdése mindinkább előtérbe kerülhet. A felmérések alapján ez jelenleg főként a Törökországban és a Libanonban élő menekülteknél merül fel. A török menekülttáborok lakóinak a 16%-a kész lenne Németországba vagy Svédországba költözni. A 16% – arányát tekintve – persze nem kiugróan magas érték, ha azonban

figyelembe vesszük, hogy Törökországban jelenleg 1,9 millió menekült él, akkor az legalább 300 ezer, Európában letelepedni szándékozó szíriai állampolgárt jelent. Ezt a számot a szíriai belső menekültek hatalmas tömegének (minimum 7,6 millió fő) egy része kiegészítheti, ha a környező országokban kialakult helyzetet látva úgy dönt, hogy a közbelső lépést kihagyja és pénzügyi tartalékait felhasználva közvetlenül egy végső megoldás irányába fordul, és akár Európában, akár máshol a végleges letelepedés lehetőségét keresi egy biztonságot és tisztességes megélhetést nyújtó országban.

Az Európába irányuló migráció helyzete

Az Európába irányuló migráció egyfajta természetes folyamat, az mindig is a kontinens része volt. A II. világháborút követően a munkaerőhiány és a dekolonizáció miatt nőtt meg a migránsok száma. Több nyugat-európai ország, mint például Hollandia, Franciaország, Belgium és Nagy-Britannia elsősorban korábbi gyarmatairól fogadott be migránsokat, mivel a világháború okozta népességcsökkenés és a gazdasági fejlődés miatt jelentős munkaerőhiány lépett fel. Ez a folyamat egészen 1973-ig, az első olajválság kirobbanásáig tartott. Az 1973-as, majd az 1979-es olajválságot követő recesszió miatt a bevándorlókat már kevésbé fogadták szívesen, hiszen a munkalehetőség beszűkülésével konkurenciát jelentettek. Ennek hatására a bevándorláspolitikát fokozatosan szigorították, bár tagállamonként eltérő mértékben és ütemben. 1988-tól aztán megváltozott a migrációs helyzet, azt a gazdasági célú letelepedés helyett már inkább a menekültáradat jellemezte. Míg korábban az Európán kívülről (Afrika, Ázsia) érkezők voltak többségben, addig 1990-től a kontinensen belülről érkezők váltak meghatározóvá.⁶³

Az új évezredben újabb szigorítások történtek, amelyek háttérben az Amerikai Egyesült Államokat 2001-ben ért terrortámadás, az Európai Unió 2004-es keleti bővítése, majd a 2008-ban kezdődött pénzügyi és gazdasági válság húzódtak meg. A 2011-ben Észak-Afrika és a Közel-Kelet egyes arab országaiiban kitört forradalmak, majd a válságkörzetek (Líbia, Szíria, Irak és Afganisztán) elhúzódo fegyveres konfliktusai újabb menekültáradatot indítottak el Európa irányába.

2014-ben az Európai Unió 28 tagországa mintegy 510 milliós lakosságának közel 4,1%-a (20,4 millió fő) EU-n kívüli ország állampolgára volt. Emellett 13,7 millió EU-s állampolgár nem a hazájában, hanem másik uniós országban lakott huzamosabb ideje, azaz legalább 12 hónapot meghaladóan. A legtöbb külföldi, beleértve az uniós állampolgárokat is, Németországban (7,7 millió), Spanyolországban (5,1 millió), az Egyesült Királyságban (4,9 millió), Olaszországban (4,4 millió) és Franciaországban (4,1 millió) élt. A fenti öt ország az EU-ban élő bevándorlók 77%-át fogadja be, miközben szintén ez az öt állam osztozik az EU népességének 63%-án.⁶⁴

⁶³ KOLLER Inez Zsófia: Az európai migráció története a második világháborút követően. In: TARRÓSY István – KESERŰ Dávid – GLIED Viktor (szerk.): Új népvándorlás – Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Publikon, 2012. pp. 233–238. http://ittvagyunk.eu/application/essay/127_1.pdf; letöltés: 2015.09.18.

⁶⁴ KESERŰ Dávid – GLIED Viktor: Migrációs tendenciák, kihívások az európai unióban. In: TARRÓSY István – VÖRÖS Zoltán – GLIED Viktor (szerk.): Migrációs tendenciák napjainkban. Publikon, Pécs, 2014. p. 255. http://idresearch.hu/userfiles/File/eia/eia_migrtend_vfinal.pdf; letöltés: 2015.09.19.

Az európai társadalmak fokozatos elöregedése miatt a bevándorlókra mind gazdasági, mind társadalmi szempontból szükség van. Jelentős tényező, hogy az 1990-es évektől, de kiemelten az ezredfordulótól a legnagyobb részük muszlim volt. Az európai muzulmánok általában lényegesen rosszabb körülmények között élnek, mint a többségi társadalom. Általános probléma a gettósodás, az elidegenedés, a szegénység. A nagyvárosok külső kerületeiben kirekesztve élnek, a városok és a társadalom peremén megtűrik, de nem fogadják be őket. A fiatal muszlimok többsége elégedetlen társadalmi helyzetével, iskolázottságuk nem biztosított, munkalehetőségeik korlátozottak, a munkaerőpiacon többnyire diszkriminációval szembesülnek.⁶⁵

Mindezek miatt növekszik az európai/keresztény kultúra elutasíthatósága és az olyan radikális eszmék terjedése, amelyek komoly biztonsági kihívásokat jelenthetnek. Ez a fenyegetés pedig az őslakos társadalmak tűrőképességét is csökkentheti, ami muszlimellenes tüntetésekben és a szélsőjobboldali szervezetek aktivitásában is megnyilvánulhat. Az elmúlt években jelentkező migrációs hullám ennek a feszültségnek az erősödését is eredményezheti.

A 2011-ben kiugró migrációs hullám (141 ezer fő) a 2012-ben tapasztalt visszaesést követően 2013-ra ismételtelen növekedést mutatott, majd 2014-ben és 2015-ben rekordmértékűre emelkedett. Az európai határőrizeti ügynökség (Frontex) adatai szerint⁶⁶ 2014-ben rekordszámú, több mint 280 ezer illegális határátlépőt regisztráltak az Európai Unióban. Ennek legfőbb oka a szíriai polgárháború, továbbá az Észak-Afrikában, leginkább Líbiában tartósan feszültté vált biztonsági helyzet volt.

2014-ben a legtöbb migráns, 170 664 fő (2013-ban 45 298) a középső mediterrán⁶⁷ útvonalat használta, míg a keleti mediterrán⁶⁸ útvonalon 50 834 főt (2013-ban 24 799 fő) észleltek. 2014 végére – a koszovói migránsok növekvő száma miatt – a nyugat-balkáni⁶⁹ útvonal vált a harmadik leginkább használt úttá, itt 43 357 főt (2013-ban 19 951 fő) észleltek.

A középső mediterrán útvonal – 2011-hez hasonlóan – 2014-ben is az illegális határátlépők által leginkább használt volt, az összes regisztrált eset 60%-a ebben a körzetben történt. A legtöbben június és szeptember között érkeztek, havonta közel 20 ezer fő. A líbiai partok felől érkező menekültek legnagyobb részben szíriaiak és eritreaiak voltak. Az általában túlterhelt és tengeri hajózásra nem alkalmas csónakok balesetei miatt – az UNHCR becsült adatai szerint – közel 3400 személy halt meg vagy tűnt el a Földközi-tengeren.

⁶⁵ SZALONTAI Gábor: Az iszlám radikalizmus Európában és nemzetbiztonsági kihívásai. Diplomamunka. NKE, 2015. p. 33.

⁶⁶ Frontex: Annual Risk Analysis 2015. 2015. április. pp. 17–25.
http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf;
letöltés: 2015.09.08.

⁶⁷ Észak-Afrikából elsősorban Líbiát mint gyűjtőpontot érintve a Földközi-tengeren keresztül Olaszországba és Máltára érkezők használják.

⁶⁸ Törökország felől az Európai Unió területére Görögországon, Bulgárián vagy Cipruson keresztül vezet.

⁶⁹ Az útvonalat egyrészt a nyugat-balkáni országokból érkezők, másrészt az Európai Unióba a bolgár-török vagy a görög-török tengeri és szárazföldi határokon egyszer már belépett, majd a nyugat-balkánon keresztül Magyarországra tartó migránsok használják.

A keleti mediterrán útvonalon 2014-ben 50 834 illegális határátkelőt észleltek, az EU-ba hasonló módon érkezők 18%-át. Törökországból általában – 43 377 fő (2013-ban 11 829 fő) – az Égei-tengeren való átkelést választották Görögországba, míg az említett két ország, valamint a Törökország és Bulgária közötti szárazföldi útvonalat csupán 5938 fő (2013-ban 12 262 fő) vette igénybe.

2014-ben a regisztrált illegális határátkelők 28%-a (79 169 fő) szíriai volt, többségük pedig – elsősorban gazdasági okokból – nem abban az országban kért menedéket, ahol az EU területére belépett. Második legnagyobb népcsoportként az eritreaiak érkeztek 34 500 fővel Líbián keresztül a középső mediterrán útvonalon. Ez jelentős növekedés a 2013-ban észlelt 11 300 főhöz képest. Közülük többen úgy vallottak, hogy egy ideig Líbiában éltek, és a biztonsági helyzet romlása miatt döntöttek továbbutazásukról. Az afgán menekültek száma is jelentős mértékben emelkedett, a 2013-ban regisztrált 9500 főhöz képest 2014-ben 22 000 fő érkezett az EU-ba, ők leginkább a balkáni útvonalat használták. A Koszovóból érkező menekültek száma 2014 novemberétől nőtt meg jelentősebben, december végéig összesen 22 069 főt regisztráltak.

2015 első negyedében ez előzőekben vázolt tendencia megfordulni látszódott, a középső mediterrán útvonalon csupán 10 252 főt, míg a keleti mediterrán útvonalon 14 151 főt regisztráltak. Az első negyedéves adatok szerint 2015. január és március között – a koszovói migránsok jelentős száma miatt – a legtöbben a nyugat-balkáni útvonalat használták, számszerűen 44 013 fő. Ezt követően a koszovói migránsok létszáma az érintett országok⁷⁰ hatóságainak intézkedései miatt drasztikusan (83%-al) csökkent, viszont a szíriaiak száma közel négyszeresére, mintegy 20 000 főre, míg az afgánok száma háromszorosára, 18 850 főre nőtt. Az illegális határátkelők létszáma a nyugat-balkáni útvonalon így január és március között 56 804 fő volt.

A Frontex szeptemberben közzétett adatai szerint az Európai Unió területére 2015 első nyolc hónapja alatt már félmillió⁷¹ (egyedül augusztusban 156 ezer) menekült érkezett, ami – figyelembe véve az előző évek számadatait – messze várakozáson felüli.⁷²

A fenti adatokból jól látható, hogy a menekültek többsége (saját bevallásuk szerint) szíriai állampolgár, akik a polgárháború következményei miatt vállalták a hosszú, fáradtságos és veszélyekkel teli utat. A migránsok nemzetiségének a beazonosítása sok esetben nehéz. A menekültek a jobb elbírálás érdekében általában szíriainak vallják magukat. Ennek ellenőrzése az iratok nélkül érkezők esetében viszont szinte lehetetlen. A görög szigetekenél például azokban az esetekben, amikor a belépés helyszínén egy ellenőrző csoport képes volt az állított nemzetiség hitelességének vizsgálatára, az érkező migránsoknak csak a 36%-a vallotta magát szíriainak, míg az ellenőrzést nélkülöző helyeken ez az arány 86% volt.

⁷⁰ Koszovó, Szerbia, Magyarország, Ausztria és Németország.

⁷¹ A tényleges szám ennél némileg alacsonyabb lehet, mivel a magyar–szerb határon regisztráltak egy részét már Görögországba belépésükkor is nyilvántartásba vették.

⁷² More than 500 000 migrants detected at EU external borders so far this year.

Frontex, 2015. szeptember 14.

<http://frontex.europa.eu/news/more-than-500-000-migrants-detected-at-eu-external-borders-so-far-this-year-fGa82v>; letöltés: 2015.09.21.

A migránsok által használt keleti mediterrán útvonal alapvetően Törökországon (Izmír, Isztambul), Görögországon, Macedónián és Szerbián keresztül vezet Magyarországra, a schengeni kapunak is tekinthető röszkei⁷³ határátkelőhöz. A menekültek egy kisebb része Törökországból a szárazföldön, míg többségük tengeri útvonalon Görögországba, az Égei-tenger szigetein partra lépve. E szigetek közül 2015 első negyedében Leszbosz, Hiosz, Kosz, Számosz, Farmakoniszi, Szími és Agathoniszi szigetet használta a legtöbb migráns, de számos kisebb szigeten is megnőtt az észlelések száma.

Az EU-ba tartó menekültek jelentősen növekvő létszáma új útvonalak kialakulását is eredményezte. 2014 szeptembere óta megnövekedett a teherszállító hajók száma Dél-Törökország Szíriához közeli tengerpartjáról Olaszországba. Ez több millió eurós üzletet biztosított⁷⁴ a szervezett bűnözői csoportoknak, amelyek az így szerzett pénzügyi forrásokat további tevékenységükbe forgatják vissza. Az embercsempészek a dél-törökországi tengerpart kikötőiből, köztük legnagyobb számban Mersinből, kisebb csónakokon szállítják a menekülteket a parttól távolabb várakozó teherhajókhoz, amelyek aztán Olaszországba szállítják őket.

Az eddigiekben ismertetett statisztikai adatok alapján ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy a 2011-ben kezdődött polgárháborúnál miért 2014-ben, de leginkább 2015-ben érkezett el az a pont, amikor a szíriai menekültek az Európába irányuló bevándorlást választották helyzetük megoldásaként.

A válasz meglehetősen összetett. Valószínű, hogy a menekültek ilyen méretű áradatát nem kizárólag egyetlen faktor, hanem számos olyan apró, kisebb jelentőségű tényező összessége vagy ezek bármilyen kombinációja indította el, amelyek önmagukban nem jártak volna ilyen következménnyel. Ezek a lehetséges húzó és taszító tényezők⁷⁵ – a teljesség igénye nélkül – a következők lehetnek:

– A szíriai polgárháború jelenlegi helyzetét figyelembe véve leginkább egy elhúzódó konfliktusra számíthatunk, ahol akár még éveken keresztül folytatódhatnak az összecsapások, sőt Bassár al-Aszad elnök esetleges távozását követően akár egy újabb fejezet kezdődhet a hatalom megszerzéséért. A békés politikai rendezésre, a gazdaság újraindítására, a lakott területek újjáépítésére a szíriai állampolgároknak jelenleg semmi kilátásuk nincs.

– A belső menekültek – a kevés kivételtől eltekintve országos méretűvé vált polgárháború, a lassan végképp összeomló gazdaság és az ezekkel járó létbizonytalanság miatt – teljesítőképességük határára értek. Családjuk biztonsága és jövője szempontjából egy részüknek talán ez az utolsó pillanat, amikor pénzügyi lehetőségük még megengedi, hogy Európába induljanak.

⁷³ A tanulmányhoz szükséges adatgyűjtés ideje alatt.

⁷⁴ Egy teherszállító hajón akár 200–800 menekültet is elhelyeznek, fejenként 4500–6000 eurót kérve a szállításért. A magas árat az útvonal biztonsága és sikeressége magyarázza. Mindezek alapján – a hajó nagyságától és a menekültek számától függően – egy út alatt a bűnözői csoportok akár 2,5–4 millió eurót is kereshetnek. Frontex: Annual Risk Analysis 2015. 2015. április. pp. 21–22.

http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf;
letöltés: 2015.09.08.

⁷⁵ A húzó tényezők (pull factors) általában azok a jellemzők, amelyek a befogadó országba vonzzák a menekültet, míg a taszító tényezők (push factors) azok, amelyek kizárják a maradást a kibocsátó országban.

– Akár a külső, akár a belső menekültek elérkezettek abba az állapotba, amikor minden mindegy alapon – egy talán kiszámíthatóbb élet reményében – megkockáztatták az utazást Európába.

– A Szíriával szomszédos országokban, Törökországban, Libanonban, Irakban és Jordániában élő menekültek egy része – bár elhelyezésük táborban vagy urbanizált körzetekben biztosítja túlélésüket – jelenlegi kilátásainak beszűkülésével megelégteltek átmenetire tervezett státusukat. Bár viszonylagos biztonságban élnek, jövőjük kilátástalan, legjobb esetben is stagnáló, így abból kitörni vágynak. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy – a korábban leírtak szerint – a Törökországban élők 16%-a kész Európába utazni.

– Alapvetően az előző pontban említettekkel kapcsolatos, hogy a nemzetközi közösség a polgárháború teljes ideje alatt a szükségesnél lényegesen kisebb mértékben biztosított segélyeket. Emiatt mind a külső, mind a belső menekültek ellátása hiányosságokat szenvedett. A menekülteket befogadó országok sok esetben nagyobb anyagi eszközöket mozgósítottak, mint az EU tagállamai összesen.⁷⁶ A nemzetközi támogatások összege 2015-ben tovább csökkent, a Világélelmelési Program hozzájárulása pedig a forráshiányok miatt közel harmadával mérséklődött.

– A keleti mediterrán út 2015 közepére sokkal könnyebben járhatóvá vált. Ez annak az eredménye, hogy Macedónia a növekvő migrációs nyomás hatására 2015 júniusában módosította a menedékjogi törvényét. A szabályozás értelmében az illegális bevándorlók – regisztráció esetén, ideiglenes menekültstátus birtokában – 72 órás határidőt kaptak arra, hogy menekültkérelmet nyújtsanak be vagy távozzanak az országból. Ennek során pedig a közösségi közlekedés eszközeit (vonat, busz) vagy taxit is igénybe vehetnek. A döntés következtében egy hónap alatt megduplázódott az ebben az irányban utazó migránsok száma.⁷⁷

– A macedón kormány döntése miatt a keleti mediterrán útvonal a korábbinál olcsóbbá vált a menekültek számára, és így nem kellett a drágább és hosszabb, Olaszországba irányuló tengeri utat választaniuk.

– A polgárháború összecsapásainak következtében a korábban 350 ezres szíriai haderő létszáma egyes következtetések szerint közel 150 ezer főre csökkent.⁷⁸ A képesség fenntartása és a veszteségek pótlása érdekében folyamatosan behívásokat hajtanak végre.⁷⁹ A fegyveres harcot nem vállalók a retorziókat elkerülendő inkább elhagyják az országot, és akár az Európába tartó migránsokkal is tarthatnak.

⁷⁶ UN Syria Appeal Falls Short by \$4.6 Billion. US News. 2015. április 1.
<http://www.usnews.com/news/blogs/data-mine/2015/04/01/un-syria-appeal-falls-short-by-46-billion>;
letöltés: 2015.09.21.

⁷⁷ How Macedonia became the latest front in Europe's migrant crisis.
The Washington Post. 2015. augusztus 21.
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/08/21/how-macedonia-became-the-latest-front-in-europes-migrant-crisis/>; letöltés: 2015.09.19.

⁷⁸ The Syrian Army Is Shrinking, And Assad Is Running Out Of Soldiers.
International Business Times, 2014. december 7.
<http://www.ibtimes.com/syrian-army-shrinking-assad-running-out-soldiers-1761914>; letöltés: 2015.09.21.

⁷⁹ No point in fighting': Damascus youth under the shadow of conscription. Syria: direct. 2015. június 1.

– 2015 áprilisától a korábbi szigorú szabályokkal ellentétben lényegesen könnyebbé vált az útlevelek igénylése a szíriai állampolgárok számára.⁸⁰ A rezsim ezt még azoknak is engedélyezte, akik korábban a szomszédos országokban kerestek menedéket. Becslések szerint ez a szabályozás csak Libanonban mintegy egymillió szíriai állampolgár számára jelenthet megoldást még abban az esetben is, ha a dokumentum igénylésének összege megduplázódott.⁸¹

– A rokonok, családtagok és ismerősök, esetleg az azonos etnikai csoportba vagy törzsbe tartozók általában ugyanazon célországot választják, ami egyfajta migrációs láncot indít el. Sok esetben egyes családtagok már korábban az adott országba érkeznek, az ott munkával megkeresett pénzt pedig a többi családtag utaztatására fordítják, ami tovább növeli a migránsok számát. A célországban lévő ismerősöktől érkező pozitív jelek szintén húzó tényezővé léphetnek elő a döntés meghozatalakor.

– További húzó tényezőként értékelhető a német politikai vezetés azon szeptember eleji döntése, hogy a Szíriából érkezőket korlátozás nélkül befogadják Németországban.

– Önmagában a migráció egyfajta lavinaeffektust is elindíthat. Ezt segíthetik a már befogadó országban tartózkodók által a közösségi média használatával széles körben terjesztett pozitív hírek, valamint az is, hogy a tömegeket látva az egyes személyek kevésbé tartják kockázatosnak a hosszú utazást, mint önállóan vagy kisebb csoportban útra kelve.

– Utolsó faktorként érdemes az időjárást is megemlíteni. A hosszú, több országon át vezető, heteket igénybe vevő utazást a hideg téli időjárási körülmények lényegesen megnehezítik, így természetes, hogy a legtöbb migráns a tavasztól ősziig terjedő időszakot választja utazásához. Emiatt várható, hogy a menekültek létszáma az időjárási körülmények rosszabbodásával lecsökken, de 2016 elején ismét növekedni fog.

Összegzés, kilátások

Az ötödik éve tartó szíriai polgárháború soha nem látott méretű humanitárius válságot okozott, 2015 közepéig legalább 12,2 millió szíriai állampolgárt érintett. A belső menekültek száma 7,6 millió, míg a környező országokban menedéket keresőké meghaladta a 4 milliót. A nemzetközi közösség mindeddig nem tett elegendő erőfeszítést sem a konfliktus lezárása, sem a válság hatásainak enyhítése érdekében. A nélkülöző tömegek egy része 2014 közepére eljutott teljesítőképességének határára, és a remélt pozitívabb jövő érdekében Európába indult, hogy ott letelepedjen. A menekültek áradata 2015 közepére

<http://syriadirect.org/news/%E2%80%98no-point-in-fighting%E2%80%99-damascus-youth-under-the-shadow-of-conscription/>; letöltés: 2015.09.21.

⁸⁰ Ennek pénzügyi oka is lehet, de akár az is, hogy a rezsim a szunnita lakosság egy részét így akarja távozásra bírni, megváltoztatva ezzel az etnikai arányokat.

⁸¹ Syria relaxes passport rules, letting refugees and draft dodgers apply.

Aljazeera America. 2015. április 27.

<http://america.aljazeera.com/articles/2015/4/27/syria-relaxes-passport-rules-lets-refugees-apply.html>; letöltés: 2015.09.21.

rekordméretűvé vált, amely mind gazdasági, mind logisztikai szempontból jelentős mértékben megterheli az európai országokat. A csak a szíriai polgárháborúban érintett 12,2 millió főt tekintve az Európába érkezett menekültek aránya még így is viszonylag alacsonynak mondható.

A szíriai válság katonai és politikai megoldása rövid távon nem várható. Az ellenzék és a kormányerők összecsapásai változatlanul folytatódnak. A kormányellenes erők 2015-ben elért katonai sikerei az orosz befolyás augusztus óta tapasztalható növekedése miatt tulajdonképpen semmissé váltak. Aszad elnöki pozíciói megszilárdultak, a haderő képességének csökkenése pedig az orosz haditechnikai támogatás miatt lelassulhat. Ez az ISIL/DAESH jelentette fenyegetés fennmaradása mellett mindenképpen a polgárháború elhúzódását eredményezi.

A humanitárius válság megoldása mindezek miatt jelenleg nem lehetséges. A Szíriával szomszédos országokban továbbra is több millió menekült marad, helyzetük jelentős javulása – részben a segélyek hiánya miatt – nem várható. Számuk a megindult menekültáradat hatására sem csökken drasztikusan, hiszen az egyre kilátástalanabbá váló politikai rendezés hiánya miatt a kiáramlás folyamatos marad. Ez fenntartja és kiélezheti a szomszédos államokban tapasztalt feszültséget.

Az európai menekültválságot jelenleg és még jó pár hónapig leginkább a tömegek érkezése, regisztrálása, segítése és elhelyezése jellemzi. Még ha a téli hónapokban kismértékben mérséklődik is a jelenlegi tendencia, a válságkörzetek problémáinak fennmaradása miatt 2016 elején újra növekedhet a számuk. Hosszabb távon gondolkozva – a tömegáradat elmaradásával és a korábbi „normál” helyzet visszatéréssel – viszont figyelembe kell venni, hogy ezt a jelentős, akár milliós nagyságrendet is elérő tömeget nem lehet kizárólag segélyekkel fenntartani, a munkaerőpiacra történő integrálásuk pedig évekig problémákat okozhat.

Az Eurostat 2015. júliusi adatai⁸² szerint az EU 28 tagállamát tekintve a munkanélküliségi arány 9,5%, ami több mint 23 millió személyt jelent. A legkisebb az arány Németországban, ott a lakosság 4,7%-a van állás nélkül, míg a ranglista másik végén Görögország található 25%-kal.⁸³ A menekültek számára leginkább vonzó országokban sem sokkal jobb a helyzet: Nagy-Britanniában 5,6%, Franciaországban 10,4%, Svédországban 7,4%, Olaszországban 12%, Hollandiában 6,8%, Belgiumban pedig 8,5% volt a munkanélküliek aránya.

E számadatból jól látszik, hogy a menekültek munkavállalásának kérdése még hosszabb távon fennmarad, annak rendezéséig pedig feltehetően a szociális rendszert fogják terhelni. Munkalehetőség nélkül azonban nem lesznek képesek fenntartani magukat, a korábbi elvárások és a realitás közötti jelentős különbség frusztráltságot és feszültséget eredményezhet. A migránsok tömeges megjelenése az európai őshonos lakosság félelmeit is felerősítheti, ami megnyilvánulhat idegenellenességben, idegengyűlöletben, extrém esetben nacionalista, szélsőjobboldali megmozdulásokban is, ahogy erre Németországban már példa is adódott.

⁸² Unemployment statistics. Eurostat. 2015. július.
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics;
letöltés: 2015.09.14.

⁸³ A KSH adatai szerint Magyarországon a munkanélküliek aránya 2015 augusztusában 6,7% volt.

Mindezek alapján látható, hogy akármilyen politikai döntések is születnek a közeljövőben, a tömeges migráció jó időre megváltoztatta Európa képét, a belső biztonság megszilárdítása során pedig hosszú távon még jelentős kihívásokkal kell szembenézni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2015 Strategic Response Plan: Syrian Arab Republic. OCHA, 2014. december 8. https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/2015_SRP_Syria_EN_AdvanceCopy_171214.pdf; letöltés: 2015.09.17.
- 48th Edition of Field Exchange: Turkey. UNHCR, 2014. november. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=7586>; letöltés: 2015.09.13.
- BERTI, Benedetta: The Syrian Refugee Crisis – Regional and Human Security Implications. In: INSS Strategic Assessment, Vol. 17. 2015. január. http://www.inss.org.il/uploadImages/systemFiles/adkan17_4ENG_7_Berti.pdf; etöltés: 2015.09.14.
- CHARRON, Guillaume: Syria – Forsaken IDPs adrift inside a fragmenting state. IDMC, 2014. október 21. <http://www.internal-displacement.org/middle-east-and-north-africa/syria/2014/syria-forsaken-idps-adrift-inside-a-fragmenting-state/>; letöltés: 2015.09.14.
- Effects of the Syrian refugees on Turkey. ORSAM Report No. 195, 2015. január. http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201518_rapor195ing.pdf; letöltés: 2015.09.14.
- Fact Sheet: United Nations cross-border operations from Turkey to Syria under UN SCR 2139. <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/stima/infographic/fact-sheet-united-nations-cross-border-operations-turkey-syria-under--0>; letöltés: 2015.09.18.
- Fact Sheet: United Nations cross-border operations from Turkey to Syria under UN SCR 2165/2191. <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/stima/infographic/fact-sheet-united-nations-cross-border-operations-turkey-syria-under-un>; letöltés: 2015.09.18.
- Frontex: Annual Risk Analysis 2015. 2015. április. http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf; letöltés: 2015.09.08.
- How Macedonia became the latest front in Europe’s migrant crisis. The Washington Post, 2015. augusztus 21. <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/08/21/how-macedonia-became-the-latest-front-in-europes-migrant-crisis/>; letöltés: 2015.09.19.
- KESERŰ Dávid – GLIED Viktor: Migrációs tendenciák, kihívások az európai unióban. In: TARRÓSY István– VÖRÖS Zoltán – GLIED Viktor (szerk.): Migrációs tendenciák napjainkban. Publikon, Pécs, 2014. http://idresearch.hu/userfiles/File/eia/eia_migrtend_vfinal.pdf; letöltés: 2015.09.19.
- KOLLER Inez Zsófia: Az európai migráció története a második világháborút követően. In: TARRÓSY István – KESERŰ Dávid – GLIED Viktor (szerk.): Új népvándorlás – Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Publikon, Pécs, 2012. http://ittvagyunk.eu/application/essay/127_1.pdf; letöltés: 2015.09.18.

- No escape – Civilians in Syria Struggle to Find Safety Across Borders. Norwegian Refugee Council and International Rescue Committee, 2014. november. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/No%20Escape%20-%20Syria%20report%20-%20NRC-IRC%20-%20131114_final.pdf; letöltés: 2015.09.13.
- No point in fighting’: Damascus youth under the shadow of conscription. Syria: direct. 2015. június 1. <http://syriadirect.org/news/%E2%80%98no-point-in-fighting%E2%80%99-damascus-youth-under-the-shadow-of-conscription/>; letöltés: 2015.09.21.
- Registered Syrians in Jordan. UNHCR, 2015. szeptember. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=9467>; letöltés: 2015.09.20.
- Syria relaxes passport rules, letting refugees and draft dodgers apply. Aljazeera America, 2015. április 27. <http://america.aljazeera.com/articles/2015/4/27/syria-relaxes-passport-rules-lets-refugees-apply.html>; letöltés: 2015.09.21.
- Syrian Refugees in Lebanon: Place of Origin. UNHCR, 2014. március 27. <http://www.undispatch.com/un-content/uploads/2014/04/syria-map-e1396555086967.png>; letöltés: 2015.09.19.
- SZALONTAI Gábor: Az iszlám radikalizmus Európában és nemzetbiztonsági kihívásai. Diplomamunka. NKE, 2015.
- The Global Refugee Crisis – A Conspiracy of Neglect. Amnesty International, 2015. június. <http://www.amnesty.hu/data/file/1441-p4575-global-refugee-crisis-syria.pdf?version=1415642342>; letöltés: 2015.09.19.
- The situation of Syrian refugees in the neighboring countries: Findings, conclusions and recommendations. ORSAM Report No. 189, 2014. április. http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201452_189ing.pdf; letöltés: 2015.09.13.
- The Syrian Army Is Shrinking, And Assad Is Running Out Of Soldiers. International Business Times, 2014. december 7. <http://www.ibtimes.com/syrian-army-shrinking-assad-running-out-soldiers-1761914>; letöltés: 2015.09.21.
- UN Syria Appeal Falls Short by \$4.6 Billion. US News. 2015. április 1. <http://www.usnews.com/news/blogs/data-mine/2015/04/01/un-syria-appeal-falls-short-by-46-billion>; letöltés: 2015.09.21.
- UNHCR Registration Trends for Syrian Persons of Concern. UNHCR, 2015. szeptember 20. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=9464>; letöltés: 2015.09.20.
- WFP UNHCR Joint Assessment Mission: Kurdistan Region-Iraq. WFP/UNHCR, 2014. május. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=8308>; letöltés: 2015.09.20.

**A „TERMÉSZETES MEGOLDÁS” FEDŐNEVŰ
NEMZETKÖZI MŰVELET ELSŐ ÉVÉNEK ÉRTÉKELÉSE**

Az amerikai vezetésű, 62 nemzetet tömörítő, az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL/DAESH¹) terrorszervezet felszámolására létrejött koalíció „Természetes Megoldás” fedőnevű művelete² 2015. szeptember elején a második évébe lépett.

Az Amerikai Egyesült Államok vezette nemzetközi koalíció nem minden tagja vesz részt az iraki központi haderő és a kurd pesmerga erők kiképzésében, a terrorszervezet elleni különleges műveleti akciókban (csak Irak területén) és a légitámadásokban. A koalíciós légitámadások Irak területén 2014. augusztus 8. óta nyújt légi támogatást az iraki haderő alegységeinek és a kurd pesmerga erőknek, valamint folytatja a terroristák iraki állásainak a pusztítását. A 2014. szeptember 23-án megkezdődött szíriai légi műveletek célja kizárólag az ISIL/DAESH állásainak támadása, valamint ennek révén a terrorszervezet ellen fellépő fegyveres csoportok szárazföldi műveleteinek légi támogatása.

A légi műveletekben az Amerikai Egyesült Államokon kívül Ausztrália, Dánia, az Egyesült Arab Emírségek, Franciaország, Hollandia, Jordánia, Kanada, Katar, Nagy-Britannia és Szaúd-Arábia kijelölt erői vesznek részt. Az iraki központi haderő és a kurd pesmerga erők kiképzését/mentorálását ausztrál, belga, dán, finn, holland, magyar, brit, német, norvég, olasz, portugál, spanyol és új-zélandi katonák hajtják végre.³

Az ISIL/DAESH terrorszervezet

Az ISIL/DAESH becslések szerint 20–25 ezer harcossal és 25–30 ezer külföldi önkéntessel rendelkezik. A kalifátus működése érdekében 2015-re a szervezet vezetése kétféleképpen finanszírozta tevékenységét: egyrészt a 2014-ben Irak területén végrehajtott bankrablásokból, különböző adók és tranzitdíjak kivetéséből, váltságdíjakból és zsarolásokból, a lakosság önkéntes és/vagy kikényszerített adományaiból, külföldi támogatásokból, valamint illegális kőolaj-, ember- (főként nők) és egyéb kereskedelemmel tevődik össze. A legjelentősebb összegek a kőolaj feketepiaci értékesítéséből származnak. A terrorszervezet háziipari készítésű kőolajipari létesítményekkel is rendelkezik, amelyeket szándékosan a polgári lakossággal működtet.

A szervezetnek saját fizetőeszköze (arany és ezüstpénzek) és bankja is van, amely lakossági megtakarítási és kölcsönfelvételi szolgáltatásokat kínál.

¹ Islamic State of Iraq and the Levant/Islamic State of Iraq and Sham. A DAESH a szervezet arab nevének a rövidítése.

² Operation Inherent Resolve – OIR.

³ Az amerikai haderő Központi Parancsnokságának (CENTCOM) szeptember 14-ei adatai alapján.

Fegyverzete elsősorban a 2014-ben végrehajtott iraki offenzíva során az iraki erőktől zsákmányolt eszközökből áll. A terroristák fegyverszerzés céljából is folyamatosan támadják az iraki és a szíriai erők állásait és objektumait. Feketekereskedelem keretében, valamint a külföldi támogatások révén is hozzájutnak fegyverekhez, továbbá házilagosan is gyártanak bizonyos eszközöket. Az illegális hadfelszerelések áramlása az iraki–szíriai határon keresztül folyamatos.

Az összecsapások során életüket veszített harcosok pótlása érdekében a szervezet rendkívül aktív internetalapú toborzótevékenységet folytat, ennek eredményeként folyamatos a külföldi harcosok beáramlása a konfliktusövezetbe. A szervezet Irak és Szíria területén alkalmazza a kényszertoborzás és az emberrablás módszerét, illetve 10–15 év közötti gyermekeket vásárol. Mindezek mellett élvezzi több iraki szunnita törzs támogatását is.

A szervezet elsődleges célja a 2014. június 29-én kikiáltott Iszlám Kalifátus területi egységének megőrzése, lehetőség szerint annak kiterjesztése a Földközi-tenger keleti medencéjének irányába (Libanon).

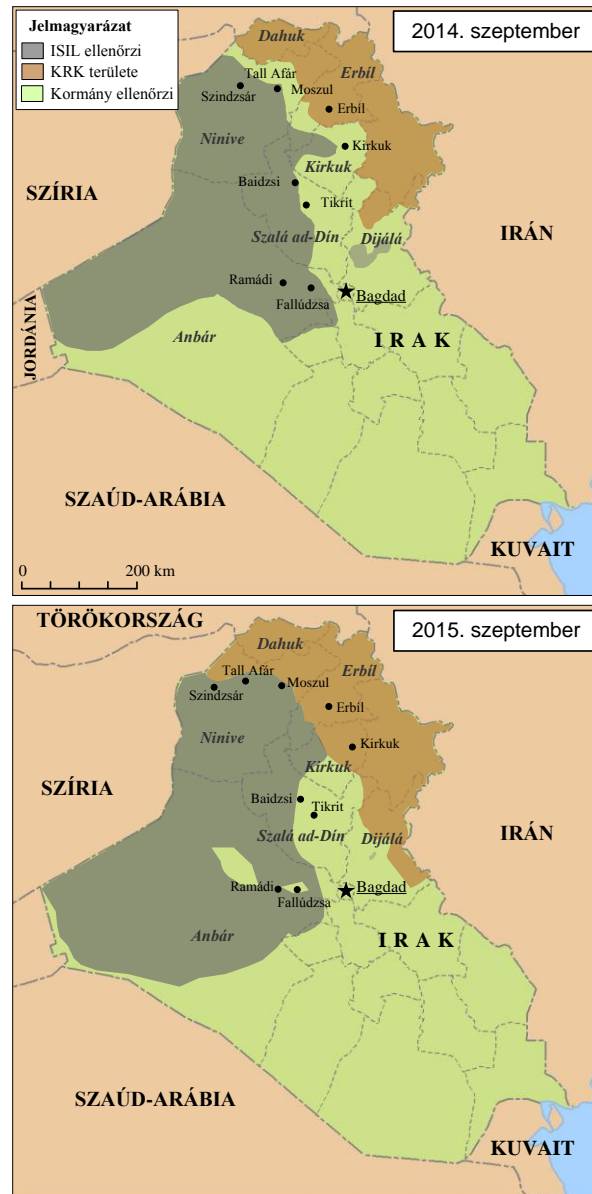
Az Irakra és Szíriára kiterjedő, főként közel légi támogatásra, légicsapásokra, valamint kiképzésre és tanácsadásra irányuló művelet eddigi eredményei megkérdőjelezhetők.

Műveletek Irakban

Az ISIL/DAESH az elmúlt egy évben területeket veszített Irakban. A koalíciós erők légicsapásai, az általuk mentorált iraki rendvédelmi erők, kurd pesmerga alegységek és az önkéntes/politikai/vallásfelekezeti alapon szerveződött népi fegyveres csoportok megállították a terroristák 2014 nyarán indított műveletét. A terrorszervezet fokozatosan feladta Dijálá és Bagdad tartományokat, valamint Szalá ad-Din és Kirkuk tartományok nagyobb részét. Az Iszlám Kalifátus kikiáltása óta ugyanakkor Ninive és Anbár tartományok majdnem egészét, Erbil, Szalá ad-Din és Kirkuk tartományok egy részét, összesen az ország 30%-át ellenőrzi. Az ISIL/DAESH fegyveresei már közel egy éve nem indítottak átfogó műveletet, de még mindig képesek nagyszabású, összehangolt, több városra kiterjedő támadásokra. A koalíciónak és a helyi fegyveres csoportoknak nem sikerült felszámolniuk a szervezet utánpótlási útvonalait, ezért – a tanulmány szeptemberi szerkesztésének idején – már hónapok óta húzódnak a Baidzsi közeli kőolaj-finomító, valamint a Ramádi és Fallúdzsa felszabadítását célzó műveletek.

A terrorszervezet fegyveresei – a koalíciós légierő tevékenysége ellenére – főként Szindzsár, Tall Afár, Moszul térségeiben, Erbil és Kirkuk tartományokban változatlanul naponta támadják a Kurd Regionális Kormányzat (KRK) határai mentén szétbontakozott pesmerga erőket. Akcióik célja betörni az autonómia területére és a félelemkeltés mellett demonstrálni képességeiket. A fegyveresek a vallásfelekezeti ellentétek fokozása érdekében naponta követnek el robbantásos merényletet a főváros főként síiták lakta kerületeiben, illetve támadásokra készülnek a két síita szent városban, Nádzsefben és Kerbelában is. A szervezet továbbá a már felszabadított területeken (többek között Tikritben) is egyre több merényletet indít az iraki erők ellen.

A koalíciós erők az izraeli haderő által alkalmazott módszerhez hasonlóan kísérletet tettek az ISIL/DAESH vezetőinek a célzott likvidálására is. Ez azonban csak részben bizonyult sikeresnek, mert a terrorcsoport viszonylag rövid idő alatt képes volt a vezetők pótlására.

1. ábra. Ellenőrzött területek Irakban
Szerk.: Simon Péter őrgy.

A szervezet még mindig jelentős mennyiségű, az iraki rendvédelmi erőktől zsákmányolt hadfelszereléssel (köztük harcokocikkal és páncélozott harcjárművekkel) rendelkezik. Saját fegyvergyártó képessége is van, ami azonban a koalíciós légierő tevékenysége révén csak korlátozott. Az ISIL/DAESH a házilagos készítésű robbanószerkezetek mellett mérgező harcanyagokat (mustárgáz, kén és klórgáz vegyülete), rakétákat, aknagránátokat és páncélozott járműveket állít elő.

Az ISIL/DAESH körülbelül 12 ezer fegyverest veszített az elmúlt egy évben, de a professzionális és aktív propagandatevékenysége következtében még mindig folyamatosan érkeznek soraiba a külföldi önkéntesek. A koalíciós erőknek egyelőre nem sikerült megakadályozniuk a külföldi harcosok tömeges beáramlását Irakba és Szíriába, illetve a szervezet internetalapú PR-tevékenysége elleni fellépés is eredménytelen volt. Az ISIL/DAESH számos közösségi oldalon jelen van, több nyelven ad ki havi/negyedéves kiadványokat (Dabiq) és saját rádióadóval is rendelkezik. Az általa ellenőrzött területeken változatlanul alkalmazza a kényszertoborzást, valamint a síita milíciák szunniták elleni támadásai miatt élvez számos szunnita törzs támogatását.

A koalíciós műveletek megtörték ugyan a kalifátus és így a szervezet gazdaságát, de még mindig önellátó. Változatlanul adókból, zsarolásokból, emberrablásokból és mükincs-kereskedelemből tartja fenn magát. A szervezet bevétele egyes vélemények szerint elérheti a napi hárommillió dollárt. Kőolaj-kitermelő és -finomító képessége a légicsapások következtében csökkent, de még mindig rendelkezik házilagos fűró- és finomítóberendezésekkel, amelyeket a polgári lakossággal működtet.

2015. szeptember elejéig a nemzetközi erők (azon belül főként az Amerikai Egyesült Államok⁴) több mint 4400 légicsapást mértek az ISIL/DAESH iraki állásaira, rejtkehelyeire, haditechnikai eszközeire, menetszlopaira, tagjaira és infrastrukturális létesítményeire. A bevetések csapásméréshez viszonyított száma jóval magasabb. A bevetések többsége felderítésre és célpontkeresésre irányult, mert földi célmegjelölés az esetek többségében nem áll a koalíció rendelkezésére. Bebizonyosodott, hogy egyedül a légierő alkalmazásával nem lehet felszámolni a terroristákat. A koalíciós parancsnokok állításai ellenére az iraki lakosság többször hangoztatta, hogy a légi műveletek járulékos polgári veszteségeket is okoztak.

Az iraki rendvédelmi erők (a központi haderő és a rendőrség), valamint a pesmergák kiképzése egyelőre nem az eredeti ütemterv szerint halad. A nemzetközi erőknek sikerült létrehozniuk a tervezett kiképző központokat és sikeresen megindultak a többhetes képzések, de a létszám főként az iraki katonák esetében elmaradt a kívánalmaktól. 2015. szeptemberig 13 ezer iraki és iraki kurd katona, valamint rendőr (utóbbiak létszáma elenyésző, képzésük csak 2015 közepén kezdődött) felkészítése fejeződött be a tervezett 25 ezer fővel szemben.

⁴ Az Amerikai Egyesült Államok mellett Ausztrália (177 csapás), Kanada (159 csapás), Dánia (183 csapás), Franciaország (189 csapás), Olaszország (felderítés), Jordánia (2 csapás), Hollandia (313 csapás), Szingapúr (légi utántöltés), Nagy-Britannia (276 csapás) vesz részt a légi műveletekben.

A létszám mellett problémát jelent, hogy az iraki kurdokat leszámítva a központi haderő állományának morálja és hadrafoghatósága változatlanul megkérdőjelezhető. Gyakori a parancsmegtagadás, a dezertálás és a hadfelszerelés hátragyása, magas a korrupció aránya és még mindig meghatározó a törzsi és a vallásfelekezeti kötődés. A kiképzéseken továbbá nem mindig áll rendelkezésre elég hadfelszerelés.

További kihívásokat jelentenek a fegyelmi problémák (igazolatlan távolmaradás), amelyek már a kurdok soraiban is jelentkeztek, bár az iraki haderőhöz viszonyítva sokkal kisebb mértékben. Általános probléma az illetmények több hónapos elmaradása, ezért az állomány tagjai közül többen másodállást kénytelenek vállalni. A 2015 első félévére tervezett, Moszul felszabeditására irányuló átfogó művelet elhalasztása részben a létszámhiánnyal, valamint az Anbár tartományi műveletek elhúzódnásával magyarázható. A központi haderő változatlanul külső segítségre szorul, amit a koalíciós erők és főként a síita milíciák biztosítanak.

A szunnita törzsi fegyveresek kiképzése sem az elképzelések szerint alakult. A jelentkezők/önkéntesek létszáma szintén elmarad a várakozásoktól, ami elsősorban a szunniták és a síita többségű központi kormány közötti bizalmatlansággal magyarázható. A szunnita törzsek szerint a síita vezetés, ahogyan eddig, úgy a jövőben sem fog változtatni az őket marginalizáló és megkülönböztető politikáján. A kormány pedig attól tart, hogy a szunniták érdekeik érvényesítése céljából ismét ellene fordulnak, mint 2011 és 2013 között, vagy csatlakoznak a terroristákhoz, ezért vonakodik felfegyverezni a szunnita harcosokat.

A szunnita törzsek megosztottak a terrorelleni harcot illetően, ami szintén hatással van kiképzésükre. A síita milíciák szunnita területeken történő alkalmazása miatt 2015 első félévében nőtt az ISIL/DAESH-hez csatlakozók száma. Emellett számos olyan törzs van, amely csak saját területén harcol, és nem csatlakozik a kormányerőkhöz. Egyes törzsek semleges álláspontot képviselnek, de elenyésző azok létszáma, akik a síitákhoz csatlakozva lépnek fel.

A központi haderő hadrafoghatóságának a megkérdőjelezhetősége és a szunnita törzsektől való félelem, illetve Irán „utasításai” miatt a kormány az elmúlt évben egyre inkább a síita milíciákra támaszkodott az ISIL/DAESH elleni műveletekben. A milíciák – eleget téve az iraki síita közösség vallási vezetőjének, Ali al-Szisztáni nagyajatollah 2014-ben tett felhívásának – egységbe tömörültek és létrehozták a Népi Mozgalmi Erők nevű ernyőszerkezetet. Kezdetben csak a síita területek, valamint a szunniták lakta országrészben lévő síita szent helyek védelmére koncentráltak. A védelmi jellegű feladatok Irán közbenjárására azonban fokozatosan átalakultak, és jelenleg ezek a milíciák (körülbelül 100 ezer fő) hajtják végre a műveleteket a szunnita tartományokban is.

A nemzetközi közösség által felajánlott hadfelszerelések jelentős része a milíciák birtokába került. A milíciák lényegében átvették a központi haderő szerepét, ami felveti a kérdést, hogy az ellenség felszámolását követően a kormány hogyan kíván rendelkezni velük (például a haderőbe történő integráció). A milíciák jövőbeni alkalmazását ugyanakkor jelentősen befolyásolhatja, hogy a kormány hónapok óta nem utalja át illetményüket, ezért aktivitásuk csökken.

A síita milíciák aktivitása kedvezőtlen hatást gyakorol Irak biztonsági helyzetére. A síita milíciák és a kurd pesmergák kapcsolatai nem rendezettek. A kezdeti szükségszerű együttműködés megszűnőben van, illetve volt már példa halálos áldozatokat követelő összecsapásokra is. A kurdok alapvetően a központi kormány végrehajtó szerveként tekintenek a síita milíciákra, amelyek szükség esetén ellenük is bevetethetők, ha a központi vezetés a kurdok által elfoglalt területek visszaszerzéséről dönt.

A síita fegyveresek az ISIL/DAESH elleni fellépés során a szunnita lakosságot is folyamatosan támadják. Ezt a szunniták egyfajta bosszúhadjáratnak tekintik, mert szerintük a síiták így vesznek revánsot a Szaddám Huszein több évtizedes zsarnoksága alatt elszenvedett sérelmeikért. A halálos áldozatokat követelő atrocitások mellett a síiták megakadályozzák a szunniták visszatérését a felszabadított városokba. Ezért nő a feszültség a vallásfelekezetek között, ami akár Szíriához hasonlóan polgárháborúba is sodorhatja az országot, legrosszabb esetben pedig Irak részekre szakadását okozhatja.

A kurdhoz hasonló önálló autonómia megteremtésének lehetősége már a szunniták és a síiták részéről is újra napirenden van. Az elképzelések szerint a Bagdadtól délre lévő tartományok alkotnák a síita, míg Ninive, Anbár, Szalá ad-Dín, Dijála, valamint Erbil és Kirkuk tartományok egyes részei pedig a szunnita autonómiát.

A síita milíciák az iraki kormány mellett az iráni érdekeket is szolgálják, így az elmúlt egy évben nőtt a perzsa állam befolyása az iraki biztonság- és belpolitikai folyamatokra. A síita fegyveres szervezetek többségének parancsnokai hűségeskütt tettek Ali Khamenei ajatollahnak, az iráni Legfelső Vezetőnek. Ennek megfelelően a milíciákat az Iszlám Forradalmi Gárdahadtest al-Kudusz Különleges Erők parancsnokán, Kaszem Szulejmáni tábornokon keresztül Irán irányítja. Az iraki lakosság értékelése szerint Szulejmáni lényegében az iraki védelmi tárca vezetőjévé, valamint a haderő vezérkari főnökévé vált. Az iraki síita milíciák az irányítás mellett élvezik az iráni rezsim teljes támogatását, valamint a gárda öt dandára is jelen van Irakban. Bagdad síita kerületeiben egyre nagyobb számban jelennek meg az iráni vallási vezetők fényképei (Khomenei és Khamenei ajatollahok). Az iraki síita politikusok rendszeresen Iránba látogatnak a megfelelő „iránymutatásért”.

Az ISIL/DAESH elleni fellépés során az iraki kurdok a nemzetközi közösség hadfelszerelési támogatásain és a koalíciós erők kiképzése révén megerősödtek. A kutató-felszámoló műveletek keretében fokozatosan kiterjesztették autonómiájuk határait, ellenőrzésük alá vonták a vitatott hovatartozású, kőolajban gazdag Kirkukot és körzetét, valamint az általuk a kurd régió részének tekintett területeket. Ezek a lépések növelték a háttérbe szorított iraki kurd regionális, illetve a központi kormány közötti ellentéteket.

A pesmergák megerősödése és modern fegyverekkel történő felszerelése, valamint a nemzetközi cégek jelenléte a kurd autonómiában ellentétes a központi kormány érdekeivel. A két kormány között ugyan több megállapodás is létrejött a kőolajbevételekből származó jövedelem megosztására, de a felek ezeket nem

tartották be. További problémaként merült fel a kurd politikusok részéről újra megfogalmazott függetlenség kérdése. Ez nem jelenti automatikusan nagy Kurdisztán kikiáltását, inkább az iraki kurd autonómia teljes elszakadását Iraktól. Az iraki kurdok a nemzetközi közösség támogatását és szimpátiáját érdekeik mentén használják fel, és megpróbálják hangsúlyozni, hogy a különböző országok összességében támogatják függetlenedési törekvéseiket. A látszólagos kurd belpolitikai egyensúly ugyanakkor megrendült Maszúd Barzáni, a régió elnöke mandátumának lejártával. Felszínre kerültek a három nagy párt ellentétei, amelyek egyelőre még nem okoztak zavargásokat, de a jövőben hozzájárulhatnak a belpolitikai ellentétek erősödéséhez.

Az iraki központi kormány munkájának megítélése sem feszültségektől mentes, amelyhez a vezetéssel szembeni társadalmi elégedetlenség is társul. Az Abádi miniszterelnök vezette kormány az elmúlt egy évben szinte egyetlen belső problémát sem volt képes megoldani. Az ISIL/DASEH egy évvel ezelőtti térnyerését követő ígéretek háttérbe szorultak, és a várt gazdasági fellendülés sem indult meg. A kormány tehetetlenségét megaláztatva a fővárosban és az ország déli, síiták lakta részében egyre többen vonulnak utcára, valódi reformokat, alkotmánymódosítást és kormányátalakítást követelve.

A kormányfő a helyzet enyhítése érdekében tett ugyan lépéseket (politikusok illetményének és a kormánytagok létszámának a csökkentése), de azok nem voltak elégségesek. A síita lakosság élvezzi a síita milíciák parancsnokainak támogatását, ami tovább gyengíti a kormányt és növeli Irán befolyását. Ezen felül az Iránhoz szorosan kötődő egykori miniszterelnök, Núri al-Málíki erőszakos kormányellenes propagandát folytat, és saját hatalmának a visszaállítására törekszik. Problémát jelent, hogy egyes síita milíciák támogatását is élvezzi.

Az ISIL/DAESH és a síita milíciák tevékenysége révén jelentősen nőtt az országon belüli menekültek létszáma, és 2015 szeptemberének elejére elérte a 3,1 millió főt. Az országot elhagyók száma ezzel szemben csekély, de folyamatosan nő. A menekültek közel fele a kurd autonómiában sátoráborokban, bérelt ingatlanokban és önkényes lakásfoglalások révén talált menedéket. Jelenlétük növekvő kihívást jelent a gazdasági és biztonsági problémákkal küzdő kurd regionális kormány számára, ellenszenvet ébreszt a helyi lakosságban, mert tömegesen jelennek meg a munkaerőpiacon. A kurd hatóságok tömeges kitoloncolásokat terveznek, ami várhatóan negatív hatással lesz a biztonsági helyzetre. A menekültek visszatérése változatlanul problémás, mert a síita milíciák megtagadják a visszaköltözést a felszabadított városok egy részébe, mondván, hogy az már a síiták lakta régió.

Kilátások

Az iraki konfliktus jelenlegi alakulásából eredően rövid távon nem várható semmilyen változás a biztonsági helyzetben. A nemzetközi erők erőfeszítései ellenére az iraki rendvédelmi erők, ahogyan az elmúlt egy évtizedben, úgy a jövőben sem lesznek képesek külső segítség nélkül felszámolni az ellenséget. A központi haderő állományának morálja, felkészültsége, felszerelése és hadrafoghatósága alacsony marad. Amíg a kormánynak nem sikerül felszámolnia a rendvédelmi szektort is átszövő törzsi, vallásfelekezeti kötődést és a korrupciót, addig nem

várható érdemi előrelépés. Mindezek következtében az ISIL/DAESH rövid távon nagy valószínűség szerint nem kényszerül jelentősebb területek feladására, ami összességében a kalifátus további erősödéséhez vezethet.

Az ISIL/DAESH elleni küzdelem mellett – több tényező együttes összehatása miatt – Irak egyre inkább polgárháborúba sodródik, aminek következtében az ország három önálló részre szakadhat. A síita többségű kormány által támogatott és napjainkban szinte már valós haderőként számon tartott síita milíciák szunnita többségű területeken folytatott, a szunnita lakosság ellen is irányuló tevékenysége a vallásfelekezetek közötti ellentéteket fokozódásához vezet, illetve egy újabb tömegbázist képezhet a terroristák számára. A síiták miatt a szunniták, ahogyan három-négy évvel ezelőtt, most is az erőszak alkalmazásához folyamodhatnak érdekeik érvényesítése érdekében. A kurdokhoz hasonló autonómiát követelhetnek maguknak, amely megvalósítására már tettek is lépéseket, amelyeket az iraki kormányt támogató/irányító perzsa birodalom sem ellenez feltétlenül.

A kurdok a koalíciós erők által támogatott kutató-felszámoló akcióik révén újabb területeket vonnak az ellenőrzésük alá, és rövid időn belül az általuk elképzelt mértékig terjesztik majd ki a kurd autonóm régió határait. Az expanziós tervek megvalósulását követően nagy valószínűség szerint újra, a jelenleginél sokkal markánsabban kerül napirendre az autonómia végleges politikai és gazdasági függetlenné válása Iraktól. A kurdok lépései és tervai teljes mértékben ellentétesek a központi kormány érdekeivel, ezért az ISIL/DAESH felszámolását követően Irak szinte automatikusan az egyik fegyveres konfliktusból egy másikba sodródhat. Alapvetően ez sem lenne új keletű, mert a két kormány az elmúlt években a kísérletek ellenére sem tudta rendezni a vitás kérdéseket, és már kétszer is fennállt a fegyveres összecsapás kirobbanásának az esélye.

Az iraki belpolitikai folyamatokban sem várható érdemi változás. A korábbi évekkel ellentétben már nemcsak a szunnita lakosság, hanem a síita közösség is egyre nagyobb mértékben elégedetlen a kormány tevékenységével, amit a növekvő méretű tömegdemonstrációk is alátámasztanak. Az iraki síita többségű vezetés tett és minden bizonnyal tesz is majd lépéseket, de azok változatlanul csak látszatintézkedések lesznek. Fennáll annak a lehetősége, hogy a síita milíciák parancsnokai, miután a kormány őket is csak hitegeti (az ISIL/DAESH elleni fellépésért járó illetmények elmaradása), saját kezükbe veszik a dolgok irányítását, és a tüntetőket támogatva puccsot kísérelnek meg. Ebben az esetben egyelőre beláthatatlan, hogy ki vagy kik vehetnék át az ország irányítását, mert a síita tábor sem egységes.

Irán regionális hatalmi státusának megerősödésével egyidejűleg iraki befolyásának fokozására törekszik. A perzsa birodalom saját érdekszférájának (proxyjának) tekinti Irakot, és alapvetően egy stabil, de általa irányható és függő iraki (akár egy föderatív, három államból álló) politikai rendszer megvalósításában érdekelt.

Műveletek Szíriában

Az amerikai vezetésű nemzetközi koalíció az ISIL/DAESH iraki állásai ellen indított támadásokat követően 2014. szeptember 23-án Szíriára is kiterjesztette a légi műveleteket.⁵ A légitámadásokban kezdetben az Amerikai Egyesült Államokon kívül Bahrein, Marokkó, Jordánia, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírségek légierője vettek részt. Szíriában 2015. augusztus 25-ig 2428 légitámadásra⁶ került sor, amelyből az amerikai légierő 2311-et⁷ önállóan hajtott végre. A légitámadások elsődleges célpontjai az ISIL/DAESH műveleti központjai, kiképzőtáborai, fegyverzeti és haditechnikai raktárai, valamint ellenőrzőpontjai voltak.

A szervezet pénzügyi forrásainak elapasztása érdekében támadták a terroristák által ellenőrzött szíriai kőolajmezők mobil kőolaj-finomító berendezéseit és üzemanyag-szállító gépjárműveit. A légitámadások főbb körzetei az észak-szíriai Rakka, Aleppó, Deir-ez-Zór és Haszeke tartományok voltak. A támadások további terrorszervezetek – többek között az al-Kaidához köthető Nuszra Front és a Khorasan csoport – ellen is irányultak. A bevetéseken egy koalíciós pilóta vesztette életét.⁸

A légitámadások kezdetével egyidejűleg – Törökország szinte folyamatos igénye ellenére – nem döntöttek légi tilalmi övezet létrehozásáról, ami elvileg azt jelentette, hogy a koalíciós erőknek számolniuk kellett a szíriai légierő aktivitásával. A problémát áthidalandó az Obama-adminisztráció 2014. szeptember 22-én Szíria ENSZ-nagykövetén keresztül hivatalosan értesítette a szíriai rezsimet a légitámadásokról. A koalíciós műveletek közel egy éve alatt egyetlen regisztrált incidens sem történt a szíriai és a koalíciós erők között, ezért feltételezhető, hogy folyamatos a bevetésekről szóló információk megosztása. A szíriai légierő ugyanakkor az északi országhatár körzetében csökkentette bevetéseit, és támadásait főként a Deir-ez-Zór és Aleppó tartományban települt szárazföldi erőinek légi támogatására korlátozta. A több mint 2000 légitámadás ellenére az ISIL/DAESH műveleti képességei jelentősen nem csökkentek, a légitámadások eredményessége pedig már 2015 elejére mérséklődött.

A műveletek kezdetét követően a terrorszervezet képes volt területének északi irányú kiterjesztésére, és 2014 végére ellenőrzése alá vonta a szíriai–török határtérség jelentős részét. A körzetben olyan meghatározó határvárosokat uralt, mint Dzsarábulusz, Ajn al-Arab⁹ és Tall Abjad, így hosszú időn keresztül képes volt biztosítani a Törökországból érkező utánpótlását és a külföldi fegyveresek beáramlását.

⁵ Statement by the President on Airstrikes in Syria. A Fehér Ház közleménye, 2014.09.23.
<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/23/statement-president-airstrikes-syria>;
letöltés: 2015.09.01.

⁶ A légitámadások csak a bevetések 12%-át jelentették. Irakban és Szíriába 51 187 bevetést hajtottak végre, amelyből 6500 volt célzott légitámadás.

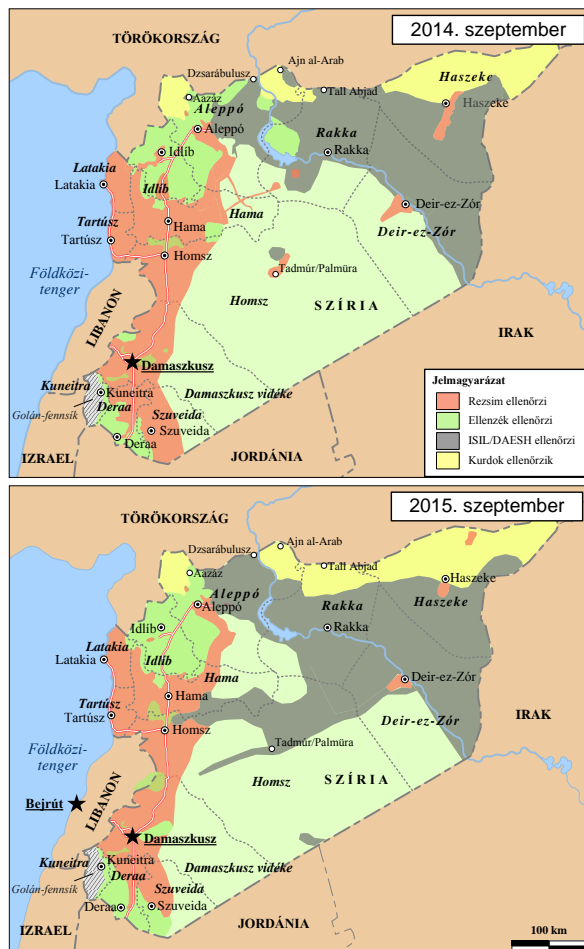
⁷ Operation Inherent Resolve. US Department of Defense.

http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve; letöltés: 2015.09.01.

⁸ 2014. december 24-én a jordániai légierő F-16 (Fighting Falcon) típusú vadászpilóta repülőgépet az ISIL/DAESH fegyveresei feltehetően egy légvédelmi rakétával Rakka közelében lelőtték. A terrorszervezet Moaz Youssef al-Kasasbeh hadnagyot elfogta, majd élve elégette.

⁹ Kurd nevén Kobani.

A határtérség biztonsági helyzetének konszolidációja kizárólag a koalíciós erők légitámaszaival nem valósulhatott meg, ahhoz a kurd milíciák tevékenysége is szükséges volt. A szimbolikus jelentőségű Ajn al-Arab felszabadítására indított több hónapos kurd művelet támogatása részben Törökországon keresztül történt. A politikai vezetés hozzájárult az ország területén végrehajtott csapatmozgásokhoz. A műveletekben elsősorban a kurd Népi Védelmi Erők (YPG¹⁰) és a vele koalícióra lépett Szabad Szíriai Hadsereg (FSA¹¹) tagjai vettek részt, de az iraki kurd pesmerga erők és a Kurd Munkaspárt (PKK¹²) iraki fegyveresei is támogatták a műveletet.

2. ábra. Ellenőrzött területek Szíriában
Szerk.: Szalontai Gábor őrgy.

¹⁰ Yekineyên Parastina Gel.

¹¹ Free Syrian Army.

¹² Partiya Karkeren Kurdistan – Érdekes momentum és az aktuális politikai és katonai érdekek döntéshozó jelentőségét mutatja, hogy Törökország az általa terrorszervezetnek tartott csoport tevékenységét támogatta.

2015. január végére a terrorszervezetet sikerült kiszorítani a településről. 2015 közepére az Eufrátesz folyótól Irakig tartó határszakaszon – a szíriai válság kezdete óta először – összefüggő kurd terület alakult ki. A terrorszervezet mindezek ellenére változatlanul ellenőrzi Rakka és Deir-ez-Zór tartományok jelentős részét, fenntartotta a Szíria és Irak közötti utánpótlási útvonalait és a kőolajban gazdag területek ellenőrzését.

Az ISIL/DAESH a kurd műveletek miatt jelentős területeket veszített a szíriai–török határtérségben, de még mindig ellenőrzi az Eufrátesztől nyugatra fekvő és az Aazáz–Aleppó tengelyig tartó 110 km hosszú határszakaszt, amely utánpótlása szempontjából elsődleges fontosságú. Az északi területek veszteségeit közép- és dél-szíriai térnyeréssel kompenzálta. Elfoglalta Palmürát, ami előrevetítette a középső és a déli országrész irányába történő műveleteket. 2015 augusztusában a terrorszervezet Homsz tartományi központ körzetére is kiterjesztette ellenőrzését, szeptember elején pedig fegyveresei behatoltak Damaszkusz déli, Kadam nevű városrészébe és a főváros kormányerők által ellenőrzött központját 5 km-re megközelítették.¹³

A terrorszervezet középső és déli országrészekben elért sikereihez az is hozzájárult, hogy a polgárháború ötödik évének kezdetére a szíriai haderő műveleti képességei – az élőerőben és a haditechnikai eszközökben elszenvedett veszteségei miatt – csökkentek. Ezt a tényt Aszad elnök is elismerte, hozzátéve, hogy ennek ellenére a politikai vezetés elhivatott, de a rezsim fennmaradása szempontjából létfontosságú területek¹⁴ megtartása érdekében bizonyos körzeteket fel kellett adni.

A koalíciós műveletek keretében beindult a szíriai ellenzék egyes csoportjainak kiképzését célzó program is. A tervek szerint amerikai vezetéssel a mérsékelt szíriai ellenzék harcosokból hozzák létre az Új Szíriai Védelmi Erőket (ÚSZVE), amelynek feladata az ISIL/DAESH szíriai erőinek a felszámolása. Az új szervezet kialakítása várhatóan három évet vesz igénybe, létszáma 15 ezer fő lesz. A kiképzésre Törökországban és Jordániában került sor,¹⁵ de a biztonsági átvilágítások nehézségei miatt a program jelentős késedelmet szenvedett, az állomány létszáma pedig elmaradt a várakozásoktól. A kiképzett alegységek felkészültsége változatlanul kérdéses. A médiában Division 30 néven megjelent, közel 60 fős első csoportot az Aazáz és Aleppó közötti frontvonalon vetették be, de az alegység több tagja életét veszítette a Nuszra Front július végi támadása során. A csoport parancsnoka a kiképzési programot hibáztatta veszteségeikért. Véleménye szerint a terroristák támadása azért lehetett sikeres, mert harcosai nem kapták meg a kért légi támogatást. Ellenezte továbbá, hogy az ÚSZVE-t a szíriai haderő ellen alkalmazzák. A csoportparancsnoki bírálat összhangban van a szíriai ellenzék kifogásaival, miszerint a légicsapások kizárólag az ISIL/DAESH objektumai és fegyveresei ellen irányulnak, Aszad elnök erői ellen pedig nem léptek fel.

¹³ Az ISIL/DAESH már korábban is megpróbálta növelni befolyását a déli országrészben, elsősorban Daraa tartományban, de az FSA és a Nuszra Front erőteljes jelenléte ezt csak minimális mértékben tette lehetővé.

¹⁴ A szíriai vezetés számára Damaszkusz, valamint az alaviták hátszágának számító Latakia és Tartús tartományok, továbbá a körzeteket összekötő Homsz és Hama tartományok ellenőrzése vált elsődlegessé.

¹⁵ Korábban még Szaúd-Arábia és Katar is szóba került, de 2015 közepéig csak Törökországban és Jordániában indult el a program.

Az ellenzék kiképzését és felfegyverzését célzó program nehézségei az amerikai törvényhozói testület egyes tagjaiban is kérdéseket vetettek fel, miután a közel egy éven át hangoztatott 500 millió dolláros program keretében 2015 közepéig csupán 60 fegyveres felkészítése fejeződött be.

A kiképzésben azóta újabb csoportok vettek részt, igaz változatlanul a vártnál kisebb létszámban. A mai napig sem tisztázott, hogy milyen támogatást, illetve védelmet kapnak a koalíciós erőktől Szíriába történő visszatelepítésüket követően, továbbá miként biztosítható, hogy kizárólag az ISIL/DAESH ellen lépjenek fel és ne forduljanak az Aszad-rezsim ellen. A látható problémák miatt megkezdődött a program felülvizsgálata, az ÚSZVE tagjai a jövőben feltehetően sokkal inkább összekötő szerepet látnak el.

A szíriai légitámaszpontokban részt vevők köre az elmúlt év során változott. Elsőként Kanada jelentette be, hogy a műveletben részt vevő erői mandátumát kiterjeszti Szíriára is. 2015 júliusában David Cameron brit kormányfő – a katonai vezetés kezdeményezésére – javasolta a brit erők mandátumának Szíriára történő kiterjesztését,¹⁶ míg augusztusban az Amerikai Egyesült Államok Ausztráliát kérte műveletei¹⁷ bővítésére. Szeptember elején pedig már a francia védelmi tanács ülésén is szerepelt a légi erő szíriai alkalmazásának a lehetősége.

A legnagyobb változást a török politikai fordulat hozta. A július 20-án és 22-én Törökország déli részén az ISIL/DAESH és a Kurd Munkáspárt fegyvereseinek halálos áldozatokat követelő támadásaira válaszul a török haderő július 25-től légi és tüzérségi műveleteket kezdett Szíria¹⁸ és Irak északi régióiban. Ezzel a lépéssel Törökország a koalíció aktívabb tagja lett, bár augusztus végéig a terroristák elleni fellépésében a török haderő nagyobb figyelmet fordított a PKK elleni harcra, részben belpolitikai érdekek miatt.

A török kormány engedélyezte továbbá az amerikai vezetésű koalíció tagjai számára a törökországi Incirlik légibázis igénybevételét, ahová az amerikai légi erő pilóta nélküli repülőeszközöket, hat F-16 típusú harci repülőgépet és közel 300 fős kiszolgáló személyzetet telepített.

A hetekig tartó, diplomáciai csatározásoktól sem mentes amerikai–török egyeztetéseket követően augusztus 28-án a török légi erő – már a koalíció aktív részeként – újrakezdte az ISIL/DAESH szíriai állásainak bombázását. A török szerepvállalással egyidejűleg egyeztetések kezdődtek a török–szír határ mentén kialakítandó, ISIL/DAESH-mentes övezet létrehozásáról, amelynek biztosítását akár az amerikai kiképzésen átesett ellenzéki csoportok is elláthatnák.

¹⁶ Kiseb belpolitikai csatározást okozott – miután kiderült –, hogy a brit légi erő pilótái már korábban is részt vettek a szíriai légitámaszpontokban, a kanadai és az amerikai légi erő repülőgépeivel. A kormány szerint ez nem jelenti a mandátum megszegését, ugyanakkor az ellenzék a pilóták azonnali visszahívását követelte.

¹⁷ Az ausztrál légi erő Dubajban települt F/A-18 Hornet típusú vadászrepülőgépei 2014 októbere óta vesznek részt az iraki műveletekben.

¹⁸ Szíriában a határ átlépése nélkül, a török területekről hajtották végre mind a szárazföldi csapatokat, mind a légi erő rakétaindításait.

Az ISIL/DAESH elleni szíriai fellépést árnyalja a 2011 óta tartó polgárháború komplex, átláthatatlan, sokszereplős és hosszan elnyúló összecsapásokkal fenyegető helyzete. A szíriai rezsim változatlanul egységes és elkötelezett, a külső támogatások révén változatlanul hatalmon maradt. Bár az Aszad rendszerével szemben fellépő ellenzék az évek során többször került nyerő pozícióba, folyamatos megosztottsága, a belső hatalmi harcok és a külső politikai érdekek miatt nem tudta kihasználni helyzetét. A kaotikus állapotokat, a nemzetközi közösség tehetetlenségét és tanácstalanságát az ISIL/DAESH kihasználta. Szíria a szélsőséges fegyveresek kiképzőbázisává, háttérországává vált.

Kilátások

A szíriai polgárháború katonai és politikai megoldása rövid távon nem várható, az ISIL/DAESH pedig változatlanul jelentős kihívást jelent valamennyi szereplő számára. A kormányellenes erők és a rezsim közötti kiegyezés esélye a nemzetközi közösség közvetítési kísérletei ellenére minimális. Mindezzel párhuzamosan a szíriai orosz jelenlét augusztus óta tapasztalható növekedése egy teljességében új helyzetet teremtett. Az orosz erők megjelenése – még akkor is, ha Putyin elnök retorikája szerint az a terrrorszervezet elleni fellépés érdekében történt – már önmagában is képes volt politikailag megerősíteni Aszad elnök pozícióját. Az ellenzék által 2015-ben elért katonai sikerek – az orosz haditechnikai támogatás miatt – alapvetően semmissé váltak, hiszen a szíriai haderő erodálása, ha meg nem is fordul, de mindenképpen lelassul.

A szeptember végi ENSZ-közgyűlésen elhangzottak alapján a nemzetközi közösség valamennyi tagja egyetért abban, hogy a jelenlegi legnagyobb kihívást az ISIL/DAESH jelenti. E feladat érdekében az Aszad azonnali távozását követelő országok álláspontjában is minimális elmozdulás figyelhető meg, többek között készek együttműködni az Aszad-rezsimet támogató országokkal. A hangsúlyváltás legmarkánsabb bizonyítékát Törökország szolgáltatta, amelynek államfője, Recep Tayyip Erdoğan szerint Aszad elnöknek szerepe lehet az átmeneti politikai időszakban. Korábban ez a politikus részéről fel sem merülhetett, következetesen a szíriai elnök távozását követelte. Mindezek miatt leginkább egy olyan forgatókönyv látszódnak körvonalazódni, amelyben még az ellenzékot támogató államok is hallgatólagosan hozzájárulnak Aszad elnök átmeneti időszakban történő hatalmon maradásához. Azt követően persze ismét felerősödnek a távozását követelő felszólalások, de kérdés, arra vajon mikor kerülhet sor.

Az ISIL/DAESH mindaddig képes volt kihasználni a sok esetben kaotikus szíriai állapotokat, a sokszereplős polgárháború adta lehetőségeket. Területeit többségében megtartotta, befolyását pedig folyamatosan igyekszik kiterjeszteni a középső és a déli országrészre. Várhatóan nagy területek rövid időn belüli elfoglalására már nem lesz képes, de rugalmassága és képességének fennmaradása révén visszaszorítása is jelentős erőfeszítésekbe kerülhet. Mivel a nemzetközi közösség vélhetően csak a légi támogatás fenntartásában gondolkodik, a szíriai kurd és az ellenzéki erők eddig is hatékony koalíciója változatlanul szerepet kaphat a szárazföldi műveletekben.

Egy lehetséges forgatókönyv alapján az első ütemben a jelenlegi kurd területekről az iszlamista szervezet de-facto fővárosa, Rakka irányába várhatóak műveletek, majd annak elfoglalását, ezáltal a terrorszervezet területébe történő beekelődést követően Aleppó, majd Deir-ez- Zór tartomány felszabadítása várható. Az utolsó momentum a középső országrészben lévő Tadmúr/Palmüra elfoglalása lehet. Ettől eltérő forgatókönyvet idézhet elő, ha az orosz közvetítésnek köszönhetően a szíriai szárazföldi erők is részt vállalnak a tevékenységben, és az északi műveletekkel párhuzamosan Damaszkusz irányából támadják az ISIL/DAESH állásait Tadmúr/Palmüra körzetében. Ez egyfajta párhuzamos, de nem közös műveletet eredményezne az orosz és a koalíciós, a szíriai, valamint az ellenzéki és kurd erők között, ahol a légi támogatásokat térben is sikeresen külön lehetne választani.

Egyéb válságkörzetek

Az ISIL/DAESH elleni koalíció tevékenységét az is árnyalja, hogy a terrorszervezet mennyire tudta növelni befolyását más válságkörzetekben. Az iraki és a szíriai térnyerést követően elsőként az Egyiptomban tevékenykedő Anszár Bajt al-Makdisz elsőként tett hűségesküt a terrorszervezetnek,¹⁹ de később Líbiában, Jemenben, a Gázai övezetben is megjelentek az ideológiájukra fogékony személyek, szervezetek.²⁰ 2015 márciusában a nigériai Boko Haram, majd két tunéziai, két algériai és egy mali szervezet jelentette be, hogy szövetségre lépnek az ISIL/DAESH szervezettel, míg egy szudáni csoport támogatásáról biztosította azt. Ezen kívül Közép-Ázsiában (Afganisztán, Pakisztán, India) és a Távols-Keleten (Fülöp-szigetek, Indonézia) számos olyan kisebb, esetenként kevésbé ismert csoport van, amelyek az elmúlt közel egy évben a terrorszervezet mellett kötelezte el magát.

Líbiában a hatalmi vákuum miatt kialakult polgárháborúk közeli helyzetet²¹ az ISIL/DAESH 2014 végétől, 2015 elejétől térnyerésre használta ki. Abu Bakr al-Bagdadi, a terrorszervezet vezetője 2014 végén több tanácsadóját Líbiába küldte, hogy támogassák a Líbiai Iszlám Állam megalakítását, valamint kiépítsék a terrorszervezet vezetési struktúráját.

Bagdadi törekvései csak részben valósultak meg, mert egységes szervezet nem jött létre, az ideológiával szimpatizáló csoportok önállóan tevékenykednek, de a terrorszervezet líbiai fegyveresei jelentős területeket vontak ellenőrzésük alá az ország középső régiójában lévő Szurt körzetében. A város elfoglalásával a szervezet a líbiai tengerpart közel 200 km-es szakaszát ellenőrzi, fegyveresei alig 150 km-re helyezkednek el a legfontosabb líbiai kőolajlelőhelyektől, kőolajtermináloktól. Ezen kívül jelen vannak Darna, Bengázi, Tripoli és Szabráta egyes körzeteiben.

¹⁹ Ezzel egyidejűleg nevét Sínai Tartományra változtatta.

²⁰ Többségük azért tett hűségesküt, hogy nagyobb médiavisszhangot kapjon. Az ISIL/DAESH és az al-Kaida között a globális vezető szerepért folytatott versengés figyelhető meg, ami utóbbi aktivitásának ismételt növekedését eredményezheti.

²¹ Az ország helyzetét a 2011. évi beavatkozást követően a hatalomért folytatott harc határozza meg. Jelenleg két parlament és két kormány rivalizálása, valamint a nemzetközi közösség politikai megoldásra irányuló törekvései figyelhetők meg. Líbiában gyakorlatilag megszűnt a reguláris haderő, a szemben álló kormányokat a különböző fegyveres csoportok támogatják.

A líbiai csoportok többségének nincs közvetlen kapcsolata az ISIL/DAESH központi vezetésével, a terrrorszervezet feltehetően fegyverzeti, anyagi vagy pénzügyi támogatást sem nyújt a líbiai csoportoknak. A csoportok a szíriai–iraki hadszíntéren alkalmazott szociális-karitatív rendszert nem, ellenben vallási rendőrséget működtetnek, amely a terrort és a megfélemlítést szolgálja.

Egyiptomban a katonai és a politikai vezetést a főként a Sínai-félszigeten aktív Anszár Bajt al-Makdisz (Sínai Tartomány) tevékenysége 2011-óta növekvő kihívás elé állítja. A haderő műveletei, valamint a 2014 végén bevezetett rendkívüli állapot és az éjszakai kijárási tilalom ellenére sem sikerült konszolidálni a félsziget északi részének biztonsági helyzetét. A Sínai Tartomány terrrorszervezet 2015 elejére növelte műveleti területét, a korábban főként a félsziget északi részén végrehajtott támadások mellett több támadást hajtott végre a Szezei-csatornától nyugatra fekvő területeken, elsősorban a Nílus deltavidékén és Kairóban. A rendvédelmi erők tagjai és objektumai mellett nőtt a polgári célpontok elleni akcióik száma, de a külföldi érdekeltségek²² is egyre inkább célpontjaikká váltak.

A támadásokon kívül a Sínai Tartomány tagjai 2015 júliusában először raboltak el külföldi állampolgárt. A horvát Tomislav Salopeket a sikertelen egyeztetéseket követően augusztusban kivégezték, ami megkérdőjelezi az egyiptomi hatóságok azon állítását, hogy az országba látogató turistákat, illetve az ott dolgozó külföldieket nem fenyegeti veszély. A legutóbbi támadások azt bizonyítják, hogy a rendvédelmi erők még a kiemelten védett területeken, például Kairó körzetében sem képesek garantálni a külföldiek biztonságát. A támadással az ISIL/DAESH ismételen rávilágított, hogy műveleti területe már nem kizárólag a Sínai-félsziget, hanem az ország egésze.

A *Gázai övezetben* a gazdasági válság és a humanitárius katasztrófához közeli állapotok generálta társadalmi elégedetlenséget kihasználva jelentek meg az ISIL/DAESH-t támogató csoportok. Az övezeti szalafitákat tömörítő csoportok (Iszlám Állam Támogatói/vagy Követői/ Jeruzsálemben, az Omár Hadid Brigádok, a Szalafita trend, az Al-Nusra al-Maqdisia és az Al-Omma Salafist Army in Bait Al-Maqdis) létszáma elenyésző. Ugyanakkor a szalafizmus fokozatosan erősödik az övezetben, jelenleg a lakosság 17%-a támogatja.

A szervezetek elsősorban propagandatevékenységet folytatnak. Ellenségnek tekintik az övezetet irányító Hamaszt és a Palesztin Iszlám Dzsihádot, illetve Izraelt. Megítélésük szerint a Hamasz nacionalista szervezetté alakult, amely nem tartja tiszteletben az iszlám törvényeit. Céljuk az Iszlám Kalifátus létrehozása az övezetben. Az elmúlt fél évben többször támadták közvetlenül a Hamaszt, illetve az izraeli célpontok elleni 15–20 rakétatámadásuk révén közvetve is. A szalafiták tisztában vannak vele, hogy az izraeli kormány az övezetből indított rakétákért a Hamaszt teszi felelőssé és annak létesítményeire mér válaszcsepásokat.

²² Fegyveresei 2015. július 11-én gépjárműbe rejtett házi készítésű robbanószerkezetet hoztak működésbe Olaszország konzulátusa bejáratánál, 29-én pedig három fegyveres tüzet nyitott a Niger kairói nagykövetségét biztosító egyiptomi rendvédelmi erőkre. Feltehetően szintén a terrrorszervezettel hozhatók összefüggésbe a Sínai-félszigeten szeptember 3-án végrehajtott robbantásos merényletek, amelyek során a Többnemzeti Erő és Megfigyelők (Multinational Force and Observers – MFO) misszió hat tagja megsebesült.

A Hamasz a nemzeti ellenállási/felszabadítási mozgalom képviselőjeként ellenzi a kalifátus létrehozását, igyekszik megakadályozni az ISIL/DAESH térnyerését. A Hamasz rendvédelmi erői kutató-felszámoló akciókat hajtanak végre a szalafiták ellen. A szalafita csoportok tagadják, hogy bármilyen módon is kapcsolatban lennének a Sínai Tartomány fegyvereseivel. Izraeli biztonságpolitikai szakértők szerint fennáll a lehetősége, hogy a szalafiták megkísérlik átvenni a hatalmat a Hamasztól.

Jemen nyugati részén a hatalmi vákuumot és a feszült biztonsági helyzetet kihasználva az ISIL/DAESH fokozatosan teret nyer. A kisebb szélsőséges csoportok közül már többen hűségesküt tettek a terrorszervezetnek, ugyanakkor egyelőre egymástól függetlenül, egységes irányítás nélkül harcolnak. A terrorszervezet jemeni harcosai főként a Huthi Mozgalom és a jemeni rendvédelmi erők síita tagjait támadják.

Összegzés

Az amerikai vezetésű nemzetközi koalíció 2014 augusztusa és 2015 augusztusa között több ezer légicsapást hajtott végre Irak és Szíria területén, támogatta az ISIL/DAESH ellen fellépő reguláris és irreguláris fegyveres csoportokat. Mindezek ellenére a terrorszervezet nem gyengült meg, jelenlétével változatlanul számolni kell. Szíriában újabb területeket vont ellenőrzése alá, míg Irakban a kiképzések és a folyamatos műveletek ellenére sem voltak képesek érdemben csökkenteni befolyási övezetét.

A műveletek első éve egyértelművé tette, hogy kizárólag a légi erők alkalmazásával nem lehet megoldani a fennálló problémát. A koalíciós erők parancsnokságának eredeti elképzelése szerint a művelet szárazföldi komponensét Irak vonatkozásában a központi haderő és a kurd pesmerga erők, míg Szíria vonatkozásában a mérsékelt ellenzék soraiból kiválasztott és felkészített fegyveresek (ÚSZVE) alkották volna. Moráljuk és képességeik hiánya miatt ugyanakkor hadrafoghatóságuk alacsony, ezért a műveleti helyzetben középtávon sem várható érdemi változás.

A koalíciót alkotó tagállamok katonai vezetése ezt felismerte, de a politikai akarat hiányában csak a rendelkezésre álló lehetőségekkel és eszközökkel tudja folytatni a műveleteket, ami viszont csak a jelenlegi állapot konzerválásához elegendő, a tényleges megoldáshoz viszont nem. Külföldi harcoló alakulatok telepítése csak abban az esetben várható, ha a nemzetközi közösség az ENSZ szintjén képes lesz elfogadni egy átfogó rendezésre vonatkozó, az erők telepítését is tartalmazó határozatot.

Az ISIL/DAESH elsődleges célja változatlanul a kalifátus működésének a fenntartása Irakban és Szíriában, ugyanakkor távlati törekvései között szerepel globális befolyásának fokozása. Ennek során természetesen előfordulhat, hogy a rá nehezedő, katonai értelemben vett nyomás időszakosan visszaveti műveleti képességeit, de összességében még hosszú távon számolni kell a terrorszervezet jelentette biztonsági kihívásokkal.

Mivel az ISIL/DAESH nem csupán Irakban és Szíriában jelent kihívásokat, a problémát sem lehet csupán regionálisan kezelni. Ennek nyilvánvalóságát ugyan a nemzetközi közösség is felismerte, tetteit azonban sokkal inkább az elvi állásfoglalások, politikai nyilatkozatok és különböző határozatok meghozatala jellemzi, mintsem a tényleges fellépés szándéka. Ezt a hiányosságot használta ki és használja ki a jövőben is az ISIL/DAESH a globális befolyásának növelésére. Ez előrevetíti annak a lehetőségét, hogy hosszú távon kell majd szembenézni a fenyegetés valamennyi aspektusával, ha a nemzetközi közösség nem változtatja meg jelenlegi hozzáállását.

Ezek a negatív tényezők hozzájárultak ahhoz, hogy Irán a korábbiakhoz képest sokkal markánsabb szerepre törekedett a konfliktusok rendezésében katonai erő alkalmazásával. A koalíciós műveletek korlátozott eredményei lehetőséget teremtettek Oroszország számára is, hogy nagyhatalmi tényezőként ismét megjelenhessen a Közel-Keleten, átalakítva ezzel a teljes régió hatalmi status quo-ját.

A legnagyobb problémát a kérdésben az jelenti, hogy a Nyugat a korlátozott katonai erő alkalmazása mellett nem fordít kellő figyelmet a közel-keleti konfliktusok gyökereinek, ezen belül az ISIL/DAESH jelentette fenyegetésnek a megoldására. Nem kezeli kellő mértékben a vallásfelekezeti ellentétet, a területi vitákat, a szélsőséges eszmék terjedését (globális mértékű toborzás, közösségi oldalak jelentősége) és a regionális hatalmi érdekeket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- COHRS, Sonny: Air Force Master Sgt, U.S. Air Forces Central Command: One year in, officials assess anti-ISIL progress.
<http://www.centcom.mil/en/news/articles/1-year-in-officials-assess-anti-isil-progress>;
letöltés: 2015.08.30.
- How ISIS Territory Has Changed Since The U.S. Bombing Campaign Began.
The Atlantic, 2015.
<http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/isis-territory-map-us-campaign/404776/>; letöltés: 2015.09.02.
- Lead Inspector General for Overseas Contingency Operations Operation Inherent Resolve. Quarterly Report to the United States Congress, 2015.
http://www.dodig.mil/IGInformation/archives/LIG_OCO_OIR_Public_8192015.pdf;
letöltés: 2015.09.01.
- Operation Inherent Resolve. US Department of Defense honlapja.
http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve;
letöltés: 2015.09.01.
- Operation Inherent Resolve: An Interim Assessment.
The Washington Institute for Near East Policy, 2015.
<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/operation-inherent-resolve-an-interim-assessment>; letöltés: 2015.09.05.
- ZENKO, Micah : One-Year Anniversary Of Operation Inherent Resolve.
<http://blogs.cfr.org/zenko/2015/08/12/one-year-anniversary-of-operation-inherent-resolve/>; letöltés: 2015.09.01.

**AZ ÖSSZADAT FORRÁSÚ FELDERÍTÉS
AZ ASZIMMETRIKUS KONFLIKTUSOKBAN**

Bevezetés

A XXI. században egyre nagyobb az esély a nem hagyományos fegyveres konfliktusok kialakulására. Ez nem azt jelenti, hogy a konvencionális hadviselést el kell felejteni,¹ de a NATO 2010-es lisszaboni csúcserőkezletén elfogadott Stratégiai Koncepciójában már komolyan számol a nem hagyományos hadviselés során megjelenő aszimmetrikus kihívásokkal.² Az aszimmetrikus kihívások eredményezik az aszimmetrikus konfliktusok³ kialakulását, amely során a két szemben álló fél nem képvisel hasonló erőt, ezért eltérő tevékenységi rendszer jellemzi őket a céljaik elérése érdekében. Az „erősebb” fél a hagyományos oldalról, míg a „gyengébb” fél a nem hagyományos oldalról közelíti meg a konfliktust. A hagyományos megközelítés az erő klasszikus alkalmazását (reguláris erők harcbevételét, tűzcsapások és manőverek végrehajtását stb.), míg a nem hagyományos a gerilla-hadviselést folytató kisalegységesség harcászatot, a lakosság támogatásának megszerzését és terrorcselekmények megszervezését jelenti.⁴ A történelem bizonyította, hogy az aszimmetrikus konfliktusokban – amennyiben az „erősebb” fél nem tud érdemben reagálni a megváltozott körülményekre – a „gyengébb” fél kerül ki győztesen.⁵

Az „erősebb” félnek meg kell tanulnia módosítani a kialakult harceljárásokon, ki kell egészítenie a tevékenységi fajtáit, szükséges alkalmazkodnia a megváltozott körülményekhez, mert e nélkül nem kerülhet ki győztesen a konfliktusból.

A felderítőrendszereknek képeseknek kell lenniük az aszimmetrikus konfliktusokban megjelenő kihívások kezelésére, tekintettel arra, hogy az új típusú kihívások során a felderítés egyre inkább központi helyet foglal el a korábbi támogató szerep helyett.⁶

¹ HOFFMAN, Frank: The Rise of Hybrid Wars. Potomac Institute for Policy Studies, 2007. december. p. 7. www.potomac institute.org; letöltés: 2015.03.21.

² BÉRES-DEÁK Dénes: Felkelésellenes műveletek általános jellemzői.

In: Felderítő Szemle, XII. évfolyam 1. szám, 2013. március. pp. 182–199. HU ISSN 1588-242X

³ „Az aszimmetrikus hadviselés pontosan körvonalazott, politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségen alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, amelyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratunkat az ellenségre.”

In: Dr. RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKÚTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. p. 23. ISBN 978 963 327 592 4

⁴ Dolgozatomban nem célom az aszimmetrikus hadviselés részletes bemutatása.

⁵ TOFT, Ivan Arreguin: How the weak win wars? – A theory of asymmetric conflict. International Security 2001. www.fdu.nl/docentes_does/ma/aens-MA-2004.pdf; letöltés: 2015.02.08.

⁶ COIN operations and intelligence collection and analysis, Military Review 2006. www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/zeytoonian.pdf; letöltés: 2015.02.08.

Ez nagy rugalmasságot kíván meg az aszimmetrikus konfliktusokban részt vevő „erősebb” fél felderítőrendszerétől. Először meg kell érteni a nem hagyományos jellegű, a klasszikus hadviselési elvektől eltérő körülményeket és az állandó változást megkövetelő alkalmazkodási képességet. Ez azt jelenti, hogy a felderítőerők nem a megszokott és a hagyományosnak nevezhető módon tevékenykednek, az évtizedes elveket és doktrínákat gyakran eltérően alkalmazzák, időnként fel is rúgva azokat. Ennek egyik legfontosabb lépése volt megérteni, hogy a hadszíntéren mindenkinek felderítést kell folytatnia, ugyanis mindenkinek lehetősége van adatokat gyűjtenie a biztonsági helyzet valamelyik szegmenséről.⁷ Ezt azonban szervezett formában kell megtenni, és ebben a felderítőtörzseknek van a legnagyobb felelőssége. Nekik kell megszervezni, egységes rendszerbe foglalni az adatgyűjtést, mert csak így lehet elérni a célt, vagyis az összadat forrású felderítést. „Az összadat forrású felderítés különböző fajtájú önálló felderítőrendszereket, valamint változást érzékelő adatgyűjtő szenzorrendszereket integrál magában.”⁸

Minden adatszerzési módot alkalmazni kell. Ezek egyike sem élvezhet prioritást, mert azok kiegészítik egymást, ezért az adatgyűjtési terv elkészítésekor mindegyiket figyelembe kell venni. Az összadat forrású felderítés során megszerzett információk segítenek megérteni a **komplex műveleti környezetet**, mert ennek ismerete elengedhetetlen a küldetés sikeres teljesítéséhez. Emiatt szakítani kell a régi „ellenségközpontú felderítéssel”, mert a felkelésellenes tevékenységek során inkább a „lakosságközpontú” gondolkodás megértése szükséges, amihez elengedhetetlen az összadat forrású felderítés.⁹

Célom, hogy bemutassam az aszimmetrikus konfliktusokban részt vevő kontingensek felderítőbiztosításában az összadat forrású felderítés jelentőségét. Meggyőződésem, hogy a komplex műveleti környezet megértéséhez minden létező adatszerzési módot ki kell használni és azok összességéből kell létrehozni a felderítési produktumokat.

A kontingensek információigénye

A kontingensek tevékenysége mindenoldalú biztosításának markáns része a biztonsági környezethez kapcsolódó információigények kielégítése, vagyis a felderítőbiztosítás.¹⁰

⁷ FLYNN, Michael T. – POTTINGER, Matt – BATCHELOR, Paul D.: Fixing Intel: A Blueprint for Making Intelligence Relevant in Afghanistan, Voices from the Field 2010. www.cnas.org/files/documents/publications/AfghanIntel_Flynn_Jan2010_code507_voices.pdf; letöltés: 2015.02.08.

⁸ VADÁSZ Pál: Információkeresés a nyílt forrású hírszerzésben. In: Felderítő Szemle, XIV. évfolyam 1. szám, 2015. március. pp. 81–100. HU ISSN 1588-242X

⁹ CONNABLE, Ben: Military Intelligence Fusion for Complex Operation. RAND, National Defense Research Institute 2012. pp. 20–21. www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2012/RAND_OP337.pdf; letöltés: 2015.02.08.

¹⁰ Dr. KIS-BENEDEK József: A felderítés szerepe a békétámogató műveletekben. In: Felderítő Szemle, I. évfolyam 2. szám, 2002. december. pp. 102–120. HU ISSN 1588-242X

A kezelőtisztnek ismernie kell a kontingens tevékenységét, feladatait, aktívan be kell kapcsolódnia a művelettervezés fázisaiba. Folyamatosan konzultálnia kell a támogatott kontingenssel, mert csak így lehet tisztában a támogatott elem parancsnokának a specifikus- és a kritikus információigényeivel.

Egy kontingens műveletének¹¹ megtervezéséhez szükséges felderítési információkat alapvetően három nagy csoportra oszthatjuk:¹²

- a) alapinformációk (basic intelligence);
- b) napi hírszerzési információk (current intelligence);
- c) célinformációk (target intelligence), amelyek négy további részre bonthatóak:¹³
 - általános jellegű felderítési információk;
 - specifikus információk;
 - azonnali veszélyfigyelmeztetések;
 - kritikus információk.

a) Az alapinformációk az adott műveleti területet jellemző olyan információk, amelyek a földrajzi, a politikai, a vallási, a gazdasági, a kulturális stb. helyzetet mutatják be. Az alapinformációk már a konfliktus kialakulása előtt összeállításra kerülhetnek, mert azokat gyors változások nem jellemzik. Ilyen például egy országismereti kézikönyv.

b) A napi hírszerzési információk a műveleti helyzetet aktuálisan bemutató tájékoztatók vagy jelentések, amelyek segítséget adnak egy terület, egy adott időszak biztonsági helyzetének megismeréséhez. Ilyenek például a napi felderítő összefoglaló jelentések.

c) A célinformációkon belül az általános jellegű felderítési információk csoportjába tartoznak az adott célra készített biztonsági helyzetelemzések, terepelemzések, a célpontlistán szereplő személyek kapcsolati ábrái, az ellenséges csoportok általános harceljárásai, létszámai stb. Az általános információigény kielégíthető az informatikai hálózatokon létrehozott adatbázisokkal és a szakközegek által készített anyagok igénylésével. Ezek segítségével el lehet kezdeni a tervezést és a felkészülést a feladatra, de nem teszik lehetővé a művelet megkezdését, mert nem feltétlenül biztosítják a végrehajtás megkezdéséhez szükséges legfontosabb információkat.

A specifikus információk már az adott művelet végrehajtását közvetlenül segítik. Ezek ismerete lehetővé teszi a felkészülést a kontingens adott műveletének részfeladataira, valamint a részt vevő állomány tagjai számára a tevékenység begyakorlását.

¹¹ Műveletként minden táboron kívüli tevékenységet értek, mint pl. járőrözés, kutatás-területzárás, rajtaütés stb.

¹² NATO-elvek szerinti felosztás.

¹³ Ez a felsorolás saját tapasztalaton alapul, és nem azonos a hivatalos katonai döntéshozatali folyamatban foglaltakkal.

Specifikus információk a következők (a teljesség igénye nélkül):

- az adott ellenálló parancsnok vezetése alatt lévő csoport fegyverzete, felszerelése, rendelkezésre álló lőszerkészlete, utánpótlási lehetőségei (gyorsaság, kapacitás), járművei (típus, hadrafoghatóság, tárolás);
- a célpontlistán szereplő ellenálló parancsnok csoportjához tartozók kiképzettsége, motiváltsága, etnikai összetétele, lojalitása, egészségi állapota, pihentetési rendszere;
- az ellenálló parancsnok által fogantatosított védelmi rendszabályok jellege, az előrejelző rendszere, az információbiztonság érdekében tett intézkedései;
- az ellenálló parancsnok életkörülményei, napi rutinja;
- az adott parancsnok közvetlen testőrségének létszáma, fegyverzete, felszerelése, elhelyezkedése, alkalmazott harceljárásai;
- a célszemély tartózkodási helyének minél pontosabb leírása (a kerítés jellege/anyaga/magassága, a kapu jellege/anyaga/nyílási iránya, kutya jelenléte, az udvar beépítettsége, az ajtók és az ablakok anyaga/elhelyezkedése, az épület alaprajza, az ajtók nyílási iránya, a fal anyaga/vastagsága, berendezési tárgyak, pincék, jelen lévő személyek stb.);
- az adott ellenálló parancsnok elfogásának vagy megölésének pozitív és negatív hatásai az általános biztonsági helyzetre, csoportjára, a területen lévő többi ellenálló parancsnok további tevékenységére;
- a célszemélyről készült legfrissebb fénykép;
- a célszemély telefonszáma (az ellenálló parancsnokok a SIGINT-képességekben rejlő lehetőségek ismeretében egyre kevésbé hordanak maguknál mobiltelefonokat, illetve gyakran cserélik azokat, ezért célravezetőbb lehet a közvetlen környezetében lévő, a hierarchiában alacsonyabb szinten tevékenykedők, mint például testőrök mobiltelefonszámainak megszerzésére törekedni.);
- a célszemély közvetlen környezetében lévő személyek (családtagok, nők, gyerekek stb.);
- az ellenállók mozgási útvonala;
- a művelet közvetlen területének részletes leírása (légi és műholdfelvételek kiegészítése), természetes és mesterséges műszaki akadályok, aknamezők, házilagos készítésű robbanószerkezetek;
- a külföldről érkező ellenállók helyi támogatói.

Egy adott művelet végrehajtásának a kulcsa mindig az az információ, amely biztosítja az adott időpontban megkezdhető feladatvégrehajtást. (Például hiába tudunk mindent a keresett ellenálló parancsnok lakhelyéről, de nem tartózkodik ott, akkor felesleges megkezdni a műveletet.)

Az azonnali veszélyfigyelmeztetések a kontingensek feladatainak végrehajtását közvetlenül befolyásoló olyan információk, amelyek az ellenállók harctevékenysége közvetlenül vonatkoznak. Ilyenek például a lesállítások és rajtaütések megtervezésére és megszervezésére utaló információk, amelyekről a leggyorsabban tájékoztatni kell az érintett alegység parancsnokokat.

Kritikus információk lehetnek:

- az adott lakhelyén való tartózkodás pontos ideje;
- az egy menetvonalon történő mozgásának pontos ideje;
- a jelenleg használt mobiltelefonjának hívószáma.

Rendelkezésre álló összadat forrású lehetőségek

A műveletben részt vevő kontingensek részére számos adatszerzési lehetőség áll rendelkezésre.¹⁴ Ezeket négy nagy csoportra oszthatjuk:

- a) az adott hadszíntéren a nemzetközi erők által üzemeltett, minden szövetséges partner részére hozzáférhető, informatikai hálózaton létrehozott adatbázisok;
- b) a külön igénylésre, szakemberek által készített anyagok (például kapcsolati háló, incidenslista stb.);
- c) a nemzeti hírszerzés által biztosított információk;
- d) saját erőforrásból megszerzett információk (pl. járőrök, forráshálózat működtetése, lehallgatóberendezések stb.).

a) A műveleti területeken az idő előrehaladtával egyre jobban kiépített informatikai hálózatok működnek. Ezekben különböző adatbázisokat hoznak létre az illetékesek, amelyek között megtalálhatóak a biztonsági helyzetre, a területre és az ellenség fontos személyeire vonatkozó is. A megfelelő jogosultságok igénylése után az információszerzéssel foglalkozó személyek hozzáférhetnek ezekhez az adatbázisokhoz, azokról adatokat hívhatnak le, illetve tölthetnek fel oda.

b) A felderítőtiszték jogosultak információigények elkészítésére és megküldésére a nemzetközi kötelék magasabb szintű felderítőszerve és a különböző szakmai szervezetek részére. Ezek az információigények magukban foglalhatják légi és műholdfelvételek, valós idejű légi megfigyelések, helyzetelemzések, ismert ellenállói telefonszámok/frekvenciák stb. igénylését és biztosítását. A szakemberek által készített termékek (helyzetelemzések, műholdfelvételek) nem az adott időintervallumra vonatkoznak, hanem a közelmúlt egy pillanatát jelenítik meg.

¹⁴ Kontingens alatt a műveletben részt vevő önálló felelősségi területtel rendelkező, vagy különálló tevékenységet folytató katonai alegységet/egységet értek, amely saját felderítő/hírszerző részleggel rendelkezik.

c) A nemzeti hírszerzési vonalat külön információ-szerzési lehetőségnek tekinthetjük. A hadszíntérre telepített nemzeti hírszerző elemek¹⁵ végzik a kontingensek felderítőbiztosításának hírszerző támogatását. Ők a hazai bázison lévő nemzetbiztonsági szolgálatok által biztosított, a műveleti területen folytatott nemzetközi együttműködés során megkapott, illetve a saját erőből megszerzett információkat adják át a kontingenseknek.¹⁶

d) A NIC-ek képesek lehetnek önerőből történő információgyűjtésre is. Az adatok megszerzése céljából a kontingensek felderítőszervezetei emberi erővel folytatott felderítést (Human Intelligence – HUMINT), rádióelektronikai felderítést (Signal Intelligence – SIGINT), képfelderítést (Imagery Intelligence – IMINT), nyílt forrású információszerzést (Open Source Intelligence – OSINT) és kiberhírszerzést (Cyber Intelligence – CYBINT) folytathatnak.

HUMINT

A kontingensek műveleti tevékenységéhez szükséges specifikus és kritikus információk legnagyobb eséllyel a forráshálózat működtetésével szerezhetők meg. Ennek oka, hogy a foglalkoztatott kapcsolati személyek rendelkezhetnek valós idejű hozzáféréssel a releváns információkhoz. Ennek érdekében a NIC-ek és a HUMINT-csoportok olyan forráshálózat kiépítésére törekszenek, amely alkalmas a kontingens információigényeinek a megválaszolására, vagyis lehetőségük van, illetve hajlandóak az információ átadására és a kezelőtisztek számára megközelíthetőek.

A forráshálózattal szembeni követelmények:

- a forrásoknak legyen hozzáférésük a megszerzeni kívánt információkhoz;
- a forráshálózat tagjai legyenek motiváltak a megszerzett információk átadására;
- legyen meg a kommunikációs rendszer (összeköttetés, tolmács), amely lehetővé teszi a kapcsolattartást a forrásokkal;
- a forráshálózat tagjai lehetőleg ne ismerjék egymást, hogy egyikük bukása esetén az ne fedhesse fel a többit;
- legyen lehetőség a hálózat tagjait felkészíteni az elvárt feladatokra (eljárások, technikai eszközök);
- a forráshálózat tagjai egyértelműen tudják, hogy mit várunk el tőlük, legyenek tisztában a feladatvégrehajtással járó kockázatokkal;
- a forráshálózat tagjaival végzendő közös szakmai munkát a vállalható kockázatokon belül lehessen tartani;
- a kontingens műveletei ne jelentsenek veszélyt a forráshálózat tagjaira;

¹⁵ NIC – National Intelligence Cell.

¹⁶ KRISTOFFERSEN, Eirik: A Requirement for a National Intelligence Support Team in Direct Support of Special Operations Forces Task Groups in Multinational Operations. Master of Military Studies. pp. 13–14.
www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a509219.pdf; letöltés: 2015.02.18.

- a hálózat legyen alkalmas az újonnan megjelenő feladatok rugalmas támogatására is;
- a szakmai együttműködést megfelelő módon „leplező legenda” kialakításának a lehetősége legyen biztosítva.

Speciális célpontmegjelölő, ún. „trigger” feladatok

A különleges műveleti csoportok (KMCS) feladatainak tervezése során a felderítési információk pontossága és időszerűsége létfontosságú. Itt kevés az általános jellegű helyzetértékelés/elemzés, ugyanis pontos tények szükségesek.

A KMCS-k feladatainak egyik markáns része az ellenség kulcsbeosztású személyeinek az elfogására/megölésére és az illegális fegyverraktárak felderítésére irányuló tevékenység. Az ilyen jellegű műveleteknél szükség van egy olyan forrásra, aki **pontosan** meg tudja mutatni vagy mondani, hogy hol van az adott hely vagy célszemély. Az objektum pontos ismerete nélkül a KMCS nem tudja a feladatot végrehajtani, mert arra nincsen kapacitása és ideje, hogy nagy területet vizsgáljon át a vállalható kockázaton belül.

Ha sikerül is olyan forrást találni, aki képes a meghatározott feladatot végrehajtani, akkor a legnagyobb problémát az jelenti, hogy az általa ismert pontos helyet tudassa a kezelőtiszttel.

A legjobb megoldás GPS segítségével levetetni az adott hely koordinátáját és azokat továbbítani a kezelőtisztnak. Ez azonban nem ilyen egyszerű! Először is ki kell képezni a forrást egy olyan eszköz használatára, amely alkalmas GPS működtetésére. Másodszor megfelelő legendát kell kialakítani a forrás részére, hogy miért birtokol ilyen jellegű technikát. A legcélszerűbb megoldást a mobiltelefonba épített GPS használata jelentheti. (Természetesen figyelemmel kell lenni, hogy a forrás ne akkor akarja a GPS-alkalmazást használni, amikor a telefonszolgáltatás éppen nem működik.)

További megoldást jelenthet a rejtőeszközbe telepített GPS-készülék használata. Ez esetben is a GPS memóriájából utólag nyerhetjük ki a számunkra releváns adatokat. Természetesen itt is kiemelt figyelmet kell fordítani a környezethez/forráshoz illő eszköz alkalmazására.

A másik elvi lehetőség, hogy a pontos célobjektumot térképről vagy légi fényképről azonosítsa be a forrás. Ez csak elvétve alkalmazható, mert általában a források nem képesek térképolvasásra.

A következő lehetőség a célpont területének a lerajzoltatása és annak utólagos, a kezelőtiszt általi térképi beazonosítása. Ez úgyszintén pontatlanságot eredményezhet, hiszen a források távolságbecslései és a jellegzetes tereptárgyak megmutatása nem mindenkor éri el az általunk kívánt szintet.

A források közvetlen művelettámogató feladatainak szerves része – az objektum pontos megmutatása mellett – a célszemély ott tartózkodásának a jelzése. (Ez azért fontos, mert hiába tudjuk a célszemély lakhelyét, indokolatlan műveletet tervezni ellene, ha nem tartózkodik ott.) Ezt a munkát a dekonspiráció elkerülésével és a stabil összeköttetés biztosításával kell megszervezni.

Az aszimmetrikus konfliktusok érdekessége, hogy – ellentétben a hagyományos hadviseléssel – a célpontmegjelölő folyamatok általában „alulról felfelé” irányulnak, mert az alsóbb szinteken áll rendelkezésre a legtöbb, a feladat végrehajtását támogató információ.¹⁷ Ez azt jelenti, hogy a szükséges kritikus információkat az alsóbb szinten lévő felderítőerők általában maguk szerzik be.

Az előbbiekből is látszik, hogy a forráshálózat működtetése rendkívül bonyolult feladat. Egyértelmű, hogy a műveleti területen a kezelőtisztek és a források közötti kapcsolat fizikai meglétét fedni nehéz, emiatt a kapcsolat mélységének és minőségének a konspirációjára kell a hangsúlyt helyezni. Fokozott gondossággal kell a megfelelő legendát kialakítani.

Egyéb HUMINT-tevékenységek

Műveleti területen a HUMINT-tevékenységek nem merülnek ki a forráshálózat foglalkoztatásában. Számos más „biztonságosabb” lehetőség is a rendelkezésre áll. Ilyen például a saját erők kikérdezése. Alapvetően, hogy minden táboron kívül tevékenykedő katona felderítést hajthat végre, mert amikor elhagyják a bázist, akkor sok mindent látnak és hallanak. Megfelelő felkészítéssel és a feladat végrehajtása utáni beszámoltatással információt lehet tőlük megtudni.

Az elfogott ellenállók kihallgatása szintén releváns információkhoz juttathatja a felderítőket. Itt minden esetben figyelemmel kell lenni a nemzetközi jog által megfogalmazottakra, és a visszaéléseket el kell kerülni. A Magyar Honvédségben kihallgatás során szigorúan tilos erőszakot alkalmazni.¹⁸

A műveleti területen számos civil szervezet is kitelepül és alaprendeltetéséből adódó feladatokat hajt végre, következőképpen fontos információkkal rendelkezhetnek. Emiatt a velük történő rendszeres és a mindkét fél számára előnyös kapcsolattartás elengedhetetlen. Itt lényeges a kapcsolattartás hírszerző jellegének a fedése, mert e szervezetek kényesen ügyelnek arra, hogy távol maradjanak a nemzetbiztonsági szolgálatoktól, ezért megközelítésükben a fokozott óvatosság indokolt.

A HUMINT-lehetőségek széles skáláját bővíti a „Human Terrain Team-ek – HTT” kialakítása és működtetése.¹⁹ Afganisztánban alkalmazták ezeket a csoportokat, amelyek feladata a hadműveleti szintű parancsnokok tevékenységének a támogatása volt. A HTT-k a felelősségi területükön információt gyűjtöttek a lakosságról, a társadalmi kapcsolatokról, a kultúráról, a vallási kérdésekről, az egészségügyi helyzetről stb. A HTT-k alkotta rendszer kiegészítette a felderítés által folytatott adatgyűjtést.²⁰

¹⁷ GOMEZ, Jimmy A.: The Targeting Process: D3A and F3EAD, Small Wars Journal, 2011.06.16. p. 12. www.smallwarsjournal.com/blog/journal/docs/816-gomez.pdf; letöltés: 2015.02.08.

¹⁸ KEMÉNY János: Kihallgatási módszerek és eljárások a terrorizmus elleni küzdelemben. In: Felderítő Szemle, VII. évfolyam 1. szám, 2008. március. pp. 67–79. ISSN 1588-242X

¹⁹ Hozzávetőleg: Humán Terepcsoportok.

²⁰ KIPP, Jacob – GRAU, Lester – PRINSLOW, Karl – SMITH, Don: The Human Terrain System: A CORDS for the 21st Century. Military Review 2006. szeptember–október. p. 6. www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/kipp.pdf; letöltés 2015.02.08.

A HUMINT-tevékenységek között meg kell említeni a passzív megfigyelést is. Ennek folyamán a kontingens erre a célra kijelölt alegysége egy adott területet megfigyel, és feljegyzi/rögzíti a látottakat. Erre a feladatra bármilyen lövészalegység képes, ezért nem alkalmaznak HUMINT-csoportot vagy hírszerző tiszteket.

SIGINT

Műveleti területen a SIGINT egy rendkívül hasznosan alkalmazható adatszerzési lehetőség, de egyben eléggé korlátolt és érzékeny terület is. Technikai felderítési módként a telepítése és az alkalmazása költséges.

A SIGINT-adatok – felhasználói oldalról – három nagy csoportba oszthatók:

- a) a SIGINT-alegységek által korábban megszerzett és az adatbázisba feltöltött információk;
- b) valós idejű SIGINT-információ;
- c) SIGINT segítségével történő helymeghatározás.

a) A SIGINT-alegységek folyamatosan végzik a feladatukat és a megszerzett adatokat – rendszerezést követően – adatbázisokba töltik fel. Ezek az adatbázisok a megfelelő jogosultsággal rendelkezők részére elérhetőek, vagyis felhasználhatóak a művelettervezés során általános vagy specifikus jellegű információként. Ezek a SIGINT-alegységek képesek konkrét igények kielégítésére is.

b) Valós idejű SIGINT-információn azt értem, hogy egy műveletben részt vevő alegység hordozható SIGINT-eszközt visz magával, amellyel figyeli a környezetében lévő ellenállók rádió és mobiltelefonon végrehajtott forgalmazását. Az „elfogott” forgalmazások segítségével szerencsés esetben következtetni lehet az ellenállók szándékára, ami lehetővé teszi az ellentevékenység időbeni megkezdését.

c) A SIGINT képes rádióadó és mobiltelefon helyének a meghatározására is. Ez a kritikus információ elsősorban a KMCS tevékenységét segíti, mert például egy keresett ellenálló parancsnok mobiltelefonjának bemérése segítheti a KMCS célravezetését.

IMINT

AZ IMINT adatszerzési módokat három kategóriába lehet csoportosítani:

a) Az egyik, amikor a nemzetközi kötelék megfelelő szervezeti egységeitől a felderítőtisztek légi vagy műholdképeket igényelnek. A képeket elemzetten célszerű megkérni, mert akkor azok többletinformációval rendelkeznek. A vizuális megjelenítés nagymértékben segíti a munkát.

b) A másik kategória, amikor a felderítőtiszt maga készíti el a számára szükséges IMINT-produktumot. Ez úgy lehetséges, hogy a nemzetközi kötelék által működtetett minősített számítógépes hálózaton nagyon jó felbontású légi felvételek

vannak. A megfelelő programok (pl. iGEOSIT, ARC GIS) segítségével ezeket az alapfelvételeket fel lehet javítani kiegészítőkkal. Ilyen módon elkészíthetők pl. megközelítési útvonalak, objektumok, láthatósági vázlat, incidensek területi eloszlása stb., mindez 3D minőségben.

Az első két kategória hátránya, hogy a képek nem valós idejűek, hanem a múlt egy pillanatát örökítették meg.

c) A harmadik kategória, amikor a műveleten részt vevő alegységet pilóta nélküli felderítő-repülőgép támogatja, amely valós idejű képet továbbít az operátor képernyőjére, aki így segíteni tudja a parancsnok munkáját. Ezzel a módszerrel hatékonyan lehet megfigyelni az alegység tevékenységének a környezetét, és időben felfedhető az ellenállók tevékenysége is. Az éjszaka és a rossz látási viszonyok nem befolyásolják ezt, de ez alól kivételt képezhet a homokvihár.

Az IMINT így általános, specifikus és kritikus információkkal is támogathatja a felderítőtörzs munkáját.

OSINT

Az OSINT a művelettervezéshez szükséges általános jellegű információkat képes biztosítani a felderítők részére. Az OSINT az egyik legdinamikusabban fejlődő adatszerzési lehetőség. Óriási mennyiségű adathoz lehet hozzáférni, ezért a kihívást azok feldolgozása, rendszerezése és tárolása jelenti. Előnyei a költséghatékonyság és – a mindenütt jelen lévő újságíróknak, illetve a szinte mindenki tulajdonában lévő képrögzítésre alkalmas mobiltelefonoknak köszönhetően – a gyorsaság. A felderítők számára mindkét tényező fontos.

Külön foglalkozni kell a nyílt forrásból elérhető adatok hitelességének a kérdésével. Az adatok feldolgozása során külön figyelemmel kell lenni az ellenérdekelt fél dezinformációs törekvéseire, azokat időben ki kell szűrni.²¹

Az OSINT esetében meg kell említeni a „szürke adatgyűjtést”, ami a nem minősített adatok megszerzését célozza meg, de eléréséhez nem teljesen legális módszereket is alkalmaz (pl. hamis profilok létrehozása közösségi oldalakon). E lehetőségnek a kihasználása kiváló adatszerzési lehetőséget nyit meg a felderítők előtt.²²

Ki kell emelni a helyi médiában megjelenő híreket, mert az a helyiek véleményét és álláspontját tükrözheti bizonyos kérdésekben. Ezek ismerete fontos lehet a döntések meghozatalában.

²¹ Dr. VIDA Csaba: A különböző információforrások elemző-értékelő szempontú osztályozása. Egyetemi előadás ppt, 2015.03.09.

²² HULNICK, Arthur S.: The Downside of the Open Source Intelligence. International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 2010.10.10. p. 11.
www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08850600290101707#.VNvAL-aG9e8; letöltés: 2015.02.11.

CYBINT

A XXI. században a CYBINT az egyik legtöbb lehetőséggel rendelkező adatszerzési mód, de az aszimmetrikus konfliktusokban a felhasználhatósága korlátolt, mert a „gyengébb” általában nem rendelkezik kifinomult informatikai rendszerekkel, amelyekkel szemben a CYBINT használható lenne. Ráadásul tisztában van az „erősebb” fél ilyen irányú lehetőségeivel, ezért szándékosan kerüli is ezek használatát.

Egyéb

Külön adatszerzési opcióként lehet tekinteni azokra a feladatokra, amelyeket egy adott esemény helyszínelése során végrehajtanak. Kutató művelet vagy ellenálló elfogása során a helyszínen sok információ található (pl. újjilyenomatok, fegyverek, számítástechnikai eszközök, fényképek stb.). Az ezekről történő adatgyűjtés, majd az elemzés-értékelés új ismereteket kínálhat a felderítőtörzsek számára, ezért a helyszínelést végző szakembereknek minden esetben adatgyűjtést is kell végrehajtani az érintett területen.²³ Az adatgyűjtést nem lehet egyik adatszerzési módba sem besorolni, mert magában foglalhat – a teljesség igénye nélkül – a helyszínen lévő személyek kikérdezését (HUMINT), fényképek elemzését (IMINT), vagy informatikai eszközökön tárolt adatok letöltését, esetleg helyreállítását (CYBINT).

Fontos megemlíteni a magánszektor szerepét. Az elmúlt évek konfliktusaiban egyre nagyobb szerep jutott a magánvállalatoknak, kiemelten a logisztika és a hírszerzés területein. Egyre többször találkozunk olyan kifejezésekkel, mint a „hírszerzés privatizációja” és a „hírszerzés kiszervezése magáncégek” számára. Ezek a civil cégek egyre szélesebb adatszerző lehetőségekkel rendelkeznek, beleértve a titkos információgyűjtés témakörét is, ezért a műveleti területen a felderítőrendszer számára potenciális információforrásként kezelendők.²⁴ Minden esetben figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy az adott cég melyik országhoz köthető (általában az Amerikai Egyesült Államokhoz), mert elsősorban annak az érdekeit fogja szem előtt tartani.

Az összadat forrású felderítést minden esetben rendszerben kell kezelni, mert ellenkező esetben káosz alakulna ki, ami az erőforrások kevésbé hatékony felhasználásához vezetne. Emiatt a felderítőtörzseknek adatgyűjtési tervet kell készítenie, amely egyes elméletek szerint a hírszerzési ciklus második lépését jelenti.²⁵ Erre három jellegzetes módszer áll rendelkezésre: a hírszerzés, a megfigyelés és a felderítés²⁶ vagyis ezeket kell ésszerűen és hatékonyan összehangolni és koordinálni.²⁷

²³ US Army Tactical Site Exploitation and Cache Search Operations, No.07-26, 2007. p. 31.
www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB410/docs/Tactical%20site%20Exploitation.pdf;
letöltés: 2015.02.08.

²⁴ SZALAI Gábor: A nemzeti hírszerzés és a magánszektor kapcsolatának alapkérdései az USA-ban.
In: Hadtudományi Szemle, 1. évfolyam 2. szám, 2008. pp. 22–29.
www.epa.oszk.hu/02400/02463/00002/pdf/EPA02463-hadtudomanyi_szemle_2008_2_022_029.pdf;
letöltés: 2015.02.15.

²⁵ ROLINGTON, Alfred: Hírszerzés a 21. században. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. p. 140.
ISBN 978-963-87486-3-8

²⁶ ISR – Intelligence, Surveillance, Reconnaissance.

²⁷ RISSINGER, Todd – LA JOIE, Will – VANCLEAF, Jessica: ISR in the Joint and Coalition Environment.
2014.09.12. pp. 3–5.
www.cicde.defense.gov.fr/cicde_istar_xp_briefing; letöltés: 2015.02.23.

Ezzel a feladattal a felderítőtörzsekben külön menedzsment foglalkozik. Igaz a mondás: „Az egész szervezet igazi ereje nem a részei erejének egyszerű összegzésében, hanem azok koordinálásában rejlik.”²⁸

Következtetés

Az aszimmetrikus konfliktusokban a felderítés szerepe döntő jelentőségű, de a sikeres végrehajtáshoz nagyfokú rugalmasság és alkalmazkodóképesség szükséges. Nem szabad a régi dogmáknál leragadni.

A felderítést nem szabad centralizálni, mert a hosszú döntési út miatti késlekedés problémákhoz vezet. Az alacsonyabb szintű parancsnokoknak és felderítőtiszteknek önállóságot kell biztosítani, mert a problémához minél közelebb kell a döntést meghozni, hiszen ők rendelkeznek a megfelelő információkkal. Ehhez az alacsonyabb szinteken szükséges a felderítés gyakorlati oldalát megszervezni.²⁹

Az információ áramlását – a régi elvektől eltérően – célszerű úgy megszervezni, hogy nemcsak felfelé és lefelé irányuljon, hanem oldalirányba is. Elengedhetetlen, hogy az információról minden érintett időben értesüljön.³⁰ Ez pedig a gyorsan változó helyzetek miatt nem oldható meg akkor, ha csak az előljáró szerveken keresztül ér el a címzetthez.

Az összadat forrású felderítés elemzésekor nem szabad szó nélkül elmenni a technikai színvonal mellett. A valós idejű IMINT- és SIGINT-támogatással a felderítés egy része „virtuálisan” együtt mozog a támogatandó alegységgel. Ezzel az információ azonnal ott van az alegységparancsnok előtt, aki így ezzel a támogatással tudja meghozni a legjobb döntést. A támogatás még jobban felértékelődik egy „személykimenekítő” akció³¹ során, amikor a saját csapatoktól elszakadt katonát kell elirányítani biztonságos helyre.

Egy aszimmetrikus konfliktus során az információk megszerzésével több szervezet foglalkozik. Megengedhetetlen, hogy sovinizmusból vagy hanyagságból az információmozaikok ne találkozzanak, és ne álljanak össze a „nagy képpé”. Ehhez viszont a teljes spektrumú felderítés szükséges.³²

Tanulmányomban bemutattam, hogy az összadat forrású felderítés során mennyi adatszerzési lehetőség létezik. A felderítőtörzsek felelőssége, hogy ezeket hatékonyan, gazdaságosan és eredményesen kihasználják, biztosítva a parancsnok információigényeinek a kielégítését.

²⁸ ROLINGTON, Alfred: Hírszerzés a 21. században. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. p. 170. ISBN 978-963-87486-3-8

²⁹ INGRAM, Christopher G.: Targeting and Intelligence at the Company Level. Small Wars Journal, 2013. pp. 1–2.

www.smallwarsjournal.com/jml/art/targeting-and-intelligence-at-the-company-level-lessons-learned-form-a-coist-in-afghanistan; letöltés: 2015.02.08.

³⁰ KATZ, David J.: Fitting Intelligence to the fight: Lessons from Afghanistan. Small Wars Journal, 2013. p. 3. www.smallwarsjournal.com/jml/art/fitting-intelligence-to-the-fight-lessons-from-afghanistan; letöltés: 2015.02.08.

³¹ Personnel Recovery – PR.

³² Dr. PORKOLÁB Imre: Különleges műveleti erők és a hírszerzés újszerű alkalmazása az aszimmetrikus fenyegetések kezelése során.

In: Felderítő Szemle, XIII. évfolyam 2. szám, 2014. június. pp. 65–73. HU ISSN 1588-242X

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÉRES-DEÁK Dénes: Felkelésellenes műveletek általános jellemzői.
In: Felderítő Szemle, XII. évfolyam 1. szám, 2013. március. pp. 182–199.
HU ISSN 1588-242X
- COIN operations and intelligence collection and analysis. Military Review 2006.
www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/zeytoonian.pdf; letöltés: 2015.02.08.
- CONNABLE, Ben: Military Intelligence Fusion for Complex Operation.
RAND, National Defence Research Institute, 2012. pp. 20–21.
www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2012/RAND_OP337.pdf;
letöltés: 2015.02.08.
- FLYNN, Michael T. – POTTINGER, Matt – BATCHELOR, Paul D.:
Fixing Intel: A Blueprint for Making Intelligence Relevant in Afghanistan.
Voices from the Field 2010.
www.cnas.org/files/documents/publications/AfghanIntel_Flynn_Jan2010_code507_voices.pdf;
letöltés: 2015.02.08.
- GOMEZ, Jimmy A.: The Targeting Process: D3A and F3EAD.
Small Wars Journal, 2011.06.16. p. 12.
www.smallwarsjournal.com/blog/journal/docs/816-gomez.pdf; letöltés: 2015.02.08.
- HOFFMAN, Frank: The Rise of Hybrid Wars.
Potomac Institute for Policy Studies, 2007. december. p. 7.
www.potomac institute.org; letöltés: 2015.03.21.
- HULNICK, Arthur S.: The Downside of the Open Source Intelligence.
International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 2010.10.10. p. 11.
www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08850600290101707#.VNvAL-aG9e8;
letöltés: 2015.02.11.
- INGRAM, Christopher G.: Targeting and Intelligence at the Company Level.
Small Wars Journal, 2013. pp. 1–2.
www.smallwarsjournal.com/jrnl/art/targeting-and-intelligence-at-the-company-level-lessons-learned-form-a-coist-in-afghanistan; letöltés: 2015.02.08.
- KATZ, David J.: Fitting Intelligence to the fight: Lessons from Afghanistan.
Small Wars Journal 2013.
www.smallwarsjournal.com/jrnl/art/fitting-intelligence-to-the-fight-lessons-from-afghanistan; letöltés: 2015.02.08. p. 3.
- KEMÉNY János: Kihallgatási módszerek és eljárások a terrorizmus elleni küzdelemben.
In: Felderítő Szemle, VII. évfolyam 1. szám, 2008. március. pp. 67–79.
ISSN 1588-242X
- KIPP, Jacob – GRAU, Lester – PRINSLOW, Karl – SMITH, Don: The Human Terrian System: A CORDS for the 21st Century. Military Review 2006. szeptember–október.
www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/kipp.pdf; letöltés 2015.02.08. p. 6.
- Dr. KIS-BENEDEK József: A felderítés szerepe a béketámogató műveletekben.
In: Felderítő Szemle, I. évfolyam 2. szám, 2002. december. pp.102–120.
HU ISSN 1588-242X

- KRISTOFFERSSEN, Eirik: A Requirement for a National Intelligence Support Team in Direct Support of Special Operations Forces Task Groups in Multinational Operations. Master of Military Studies.
www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a509219.pdf; letöltés: 2015.02.18. pp. 13–14.
- Dr. PORKOLÁB Imre: Különleges műveleti erők és a hírszerzés újszerű alkalmazása az aszimmetrikus fenyegetések kezelése során.
In: Felderítő Szemle, XIII. évfolyam 2. szám, 2014. június. pp. 65–73.
HU ISSN 1588-242X
- Dr. RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKÚTI Bálint:
Aszimmetrikus hadviselés a modern korban.
Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. p. 23. ISBN 978 963 327 592 4
- RISSINGER, Todd – LA JOIE, Will – VANCLEAF, Jessica:
ISR in the Joint and Coalition Environment, 2014.09.12.
www.cicde.defense.gov.fr/cicde_istar_xp_briefing; letöltés: 2015.02.23. pp. 3–5.
- ROLINGTON, Alfred: Hírszerzés a 21. században.
Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. p. 140.
ISBN 978-963-87486-3-8
- SZALAI Gábor: A nemzeti hírszerzés és a magánszektor kapcsolatának alapkérdései az USA-ban.
In: Hadtudományi Szemle, 1. évfolyam 2. szám, 2008. pp. 22–29.
www.epa.oszk.hu/02400/02463/00002/pdf/EPA02463-hadtudomanyi_szemle_2008_2_022_029.pdf; letöltés: 2015.02.15.
- TOFT, Ivan Arreguin: How the weak win wars? – A theory of asymmetric conflict. International Security, 2001.
www.fd.unl.pt/docentes_does/ma/aens-MA-2004.pdf; letöltés: 2015.02.08.
- US Army Tactical Site Exploitation and Cache Search Operations, No.07-26, 2007.
www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB410/docs/Tactical%20site%20Exploitation.pdf; letöltés: 2015.02.08. p. 31.
- VADÁSZ Pál: Információkeresés a nyílt forrású hírszerzésben.
In: Felderítő Szemle, XIV. évfolyam 1. szám, 2015. március. pp. 81–100.
HU ISSN 1588-242X
- Dr. VIDA Csaba:
A különböző információforrások elemző-értékelő szempontú osztályozása.
Egyetemi előadás ppt, 2015.03.09.

AZ ISZLÁM RADIKALIZMUS EURÓPÁBAN ÉS NEMZETBIZTONSÁGI KIHÍVÁSAI – II.¹

Az iszlám radikalizmus Európában

Az iszlám radikalizmus vizsgálata előtt érdemes leszögezni, hogy az iszlám nem egyenlő a terrorizmussal vagy a radikalizmussal, a muszlimok pedig nem kizárólag az erőszak révén képesek céljaikat elérni. Az elmúlt évek, évtizedek alatt kialakult problémák, a nyilvánvalóan sokkoló merényletek miatt az őshonos európai lakosság egyes rétegeiben olyan erős előítélet és általánosítás alakult ki, hogy ezen előbbi kijelentések számukra nem egyértelműek. Az őshonos lakosságban általánosan felerősödött idegenellenesség, szélsőséges esetben idegengyűlölet tovább nehezíti a két oldal közeledését. Az előítéletek által táplált téveszmék meglétét bizonyítja az a felmérés is, amely szerint egyes európai államok őshonos lakossága a ténylegesnél jóval nagyobbra becsülte a hazájában élő muszlim közösség létszamarányát.² Ezt nyilvánvalóan az iszlámtól való félelem és a téves beidegződések okozhatták. Mindezekkel szemben az Európai Unió tagállamainak 21 milliós muszlim lakosságához viszonyítva a radikális eszmékre fogékony muszlimok létszáma elenyésző, főleg, ha azt is hozzátesszük, hogy még e szűk rétegnek is csak egy kis hányada kész a szélsőségesen erőszakos megnyilvánulásokra, azaz a terrorizmusra.³

A terrorizmus tehát nem egyenlő az iszlámmal, bár az is tény, hogy az elmúlt évtizedekben számos muszlim hajtott végre támadást a „szent háborúra”, a dzsihádra hivatkozva. Igaz, hogy a *dzsiháda* küzdelmet jelent, de azt sokan tévesen értelmezik. A Korán arra szólítja fel a muszlimokat, hogy küzdjenek Isten útján, Isten ügyének érdekében. Ezt a küzdelmet az egyénnek részben saját magában, hite megerősítése, lelkének bűnöktől való megtisztítása érdekében kell megvívnia, részben pedig az iszlám közösség védelmében. Ebben az értelmezésben tehát a dzsiháda nem támadó, hanem védekező jellegű.⁴

Az iszlám radikalizmus számtalan formában és helyszínen van jelen Európában. Mérsékeltebb vagy szélsőségesebb megjelenési formáival majd minden olyan állam szembesülni kénytelen, ahol jelentősebb muszlim közösségek találhatók. Az elmúlt években egyre intenzívebben, de a 2000-es évek elejétől már rendszeressé váltak a kisebb-nagyobb tüntetések és utcai megmozdulások, a különböző terrortámadások hatására pedig a fenyegetettség mértéke is nőtt.

¹ A tanulmány első része a Felderítő Szemle 2015/2. számában olvasható.

² A felmérés során több kirívó eredmény is született. Franciaországban például a tényleges 8% helyett a közvélemény által becsült adat 31%, Spanyolországban ugyanez 2% helyett 16%, Németországban 6% helyett 19%, Nagy-Britanniában pedig 5% helyett 21%. Magyarországon a közvélemény 7%-ra becsülte a muszlim bevándorlók és leszármazottaik számát, holott hazánkban ez az arány 0,1 % körül alakul. KERESZTES Imre: Senki nem próféta. In: HVG, 2015/3. szám. p. 6.

³ KIS-BENEDEK József: A nemzetközi terrorizmus jelenlegi tendenciái Európában. In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam Különszám, 2006. január. p. 12. <http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2006-K.pdf>; letöltés: 2015.03.10.

⁴ DÉVÉNYI Kinga: Dzsihadisták, iszlamisták, terroristák. Az „iszlám fundamentalizmusra” használt kifejezések. In: Rubicon történelmi magazin, 2015/2. szám, p. 38.

A radikalizmus ugyanakkor nem egyik napról a másikra alakul ki, annak folyamata, azaz eleje, egy kezdeti pontja és egy jól behatárolható végkimenetele is van. A következő részben ezt vizsgálom meg.

A radikalizálódás folyamata

Az egyén radikalizálódása leginkább egy folyamat, annak kezdeti pontja pedig az egyén frusztráltságának realizálása, az életével, a társadalmi helyzetével, vagy akár a politikai vezetőkkel szembeni elégedetlenség. Ezen egyének egyfajta sorsközösség kialakítására törekednek frusztráltságukat hasonló okokkal magyarázó, azaz a hasonlóan gondolkodó további egyénekkel. Idővel ezek a laza kötődésű csoportosulások különböző események láncolatán jutnak keresztül, ami a külső befolyásoló tényezők hatására szélsőséges megnyilvánulásokhoz vezethet. Az iszlám radikalizmus folyamatában a legfontosabb befolyásoló tényező a dzsihadista szalafita vagy dzsihadista⁵ ideológia. Ez az ideológia a szalafizmus egy újjáéledő ága, amely a szalafita hagyományok, azaz a tiszta iszlámhoz való visszatérés mellett politikai célokat is szolgál, mégpedig a világméretű Kalifátus kiépítése, az iszlám jogrend bevezetése az adott ország rendszere helyett. Miközben a szalafizmus önmagában nem feltétlenül alkalmaz erőszakot vallási/politikai céljai eléréséhez, a dzsihadista szalafiták az iszlám hitszónokokat felhasználva igyekeznek a fegyverek és az erőszak alkalmazását vallásilag igazolni.

A New York-i rendőrség egy tanulmánya⁶ szerint a dzsihadista szalafizmus ideológiája alapján négy lépcsőben (pre-radicalization, self-identification, indoctrination és jihadization)⁷ radikalizálódik az egyén. Az első szakaszban az egyén normál hétköznapi életét él, amelynek során még nem találkozott az ideológiával és nem is adoptálta azt. A második szakaszban külső és belső tényezőktől befolyásolva felfedezi és tanulmányozza a szalafizmust, eltávolodik korábbi énjétől és életétől, kapcsolatot kezd kialakítani az azonosan gondolkodókkal és magáévá teszi az ideológiát. Ebben a szakaszban kapnak szerepet azok a gazdasági, társadalmi, politikai vagy személyes jellegű, általában negatív tényezők, amelyek végérvényesen a dzsihadizmus útjára terelik az egyént. Ezt követi a folyamat harmadik fázisa, amelynek során immár teljes mértékben megismeri, magáévá teszi és elfogadja az ideológiát, továbbá meggyőződésévé válik, hogy az adott körülmények szükségessé teszik az erőszak alkalmazását. Ebben a szakaszban jelentős szerepe van az egyén által korábban választott azonos gondolkodók csoportjának, mert a közösség ereje ösztönző lehet az adott személyre. Az ezt követő utolsó szakaszban a csoportot alkotó egyének elfogadják személyes szolgálatukat a dzsihadban való részvételben, önmagukra pedig szent harcosként tekintenek. A csoport megkezdí a terrortámadás

⁵ Egy általánosan elterjedt téveszme szerint a dzsihád szent háborút jelent, és a dzsihád nevében a muszlimok állandó harcot folytattak és folytatnak. A dzsihád ezzel ellentétben erőfeszítést, törekvést jelent, erőfeszítést a jó megvalósítására és a rossz leküzdésére. Az is tény ugyanakkor, hogy a modern iszlám világban a dzsihádot erőszakos akciók legitimálására is használják.
ROSTOVÁNYI Zsolt: Az iszlám és a nyugat ütközésének színtere Európa.

⁶ <http://vilag.transindex.ro/?cikk=20287>; letöltés: 2015.02.15.
⁷ Radicalization in the West: The Homegrown Threat, NYPD, 2007. pp. 6–7.
http://sethgodin.typepad.com/seths_blog/files/nypd_report-radicalization_in_the_west.pdf;
letöltés: 2015.03.10.

⁷ Elő-radikalizáció, önazonosulás, befogadás, dzsihadizáció.

tervezését és előkészületeit, majd végrehajtja azt. Az egyes szakaszok időintervalluma jelentősen eltér egymástól. Míg az első három fázis akár éveket is igénybe vehet, addig a negyedik fázis ennél lényegesen rövidebb, általában hónapokat, de akár heteket is jelenthet.

A terrorcsoportok megjelenése és átalakulása

A nemzetközi terrorizmus az 1960-as években jelent meg a kontinensen, elsősorban a Palesztin Felszabadítási Szervezet és további palesztin fegyveres csoportok tevékenysége révén.⁸ Támadásaik legismertebbike a Fekete Szeptember nevű szervezet 1972-es müncheni olimpián történt támadása⁹ volt.

Az iszlám terrorizmus okozta fenyegetettség megjelenése ezzel szemben az 1990-es évek elejére volt tehető, a csoportok felépítése, feladata és kapcsolatrendszere pedig az elmúlt 25 év során jelentős változásokon ment keresztül, jól elhatárolható szakaszokat alkotva. E fázisok végigkísérése jól mutatja, hogy Európa külső terrorfenyegetettsége miként vált egyfajta belső fenyegetettséggé.

A terrorcsoportok 1990-es évek elejére tehető megjelenése kapcsolható a Szovjetunióhoz az 1980-as években végrehajtott afganisztáni műveleteihez. A szovjet csapatok elleni küzdelemben több tízezer észak-afrikai önkéntes, leginkább algériai és egyiptomi állampolgárságú muszlim vett részt, harcukat az Amerikai Egyesült Államok¹⁰ és az Öböl-államok finanszírozták. A kiképzett és harci tapasztalatokat szerzett veteránok még saját országaik támogatását is élvezték, Egyiptomban például bebörtönzött radikálisokat is szabadon engedtek a hatóságok, hogy csatlakozhassanak a harcokhoz.¹¹

Ugyanakkor az észak-afrikai kormányok nem látták előre, hogy a Szovjetunió afganisztáni kivonulását követően a hazatérő harcosok egy része saját kormánya ellen, a szekularizált politikai rendszer megdöntése érdekében is kész volt folytatni harcát. Az észak-afrikai országok különböző megközelítési módot alkalmaztak a probléma kezelésére, de többségében rövid időn belül sikerült felszámolniuk a radikális mozgalmak törekvéseit. A fegyveresek a rendvédelmi erők erőteljes fellépései elől az illegális bevándorlók között elvegyülve leginkább Európába menekültek, ahol menedéjre kértek és többnyire kaptak. Itt aztán a szélsőségesek vagy ismét egy válságövezetbe (Afganisztán, Bosznia-Hercegovina, Csecsenföld) utazva folytatták korábbi tevékenységüket, vagy letelepedtek Nyugat-

⁸ RÉPÁSI Krisztián: A terrorizmus az Európai Unióban. In: Nemzet és Biztonság, 2014/3. szám, p. 31. http://nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2014_3_05_repasi_krisztian.pdf; letöltés: 2015.01.12.

⁹ 1972. szeptember 5-én a Fekete Szeptember nevű palesztin terroristacsoport a müncheni olimpián 11 izraeli sportolót ejtett túszul. A terroristák Izraelben bebörtönzött 234 társuk, továbbá a hírhedt német Baader–Meinhof csoport vezetőinek szabadon bocsátását és Egyiptomba való szabad távozásukat követelték. A kudarcba fulladt túszmentő akció során a túszokon kívül egy rendőr és öt terrorista is életét veszítette. http://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%BAAszdr%C3%A1ma_a_m%C3%BCncheni_olimpi%C3%A1n; letöltés: 2015.03.08.

¹⁰ A Nyugat támogatását annak ellenére elfogadták, hogy többségük Nyugat-ellenes radikális szervezet tagjaként érkezett Afganisztánba.

¹¹ DR. KIS-BENEDEK József: Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában. In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2007. március. p. 79. <http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>; letöltés: 2015.03.08.

Európában és helyi hálózatukat kiépítve igyekeztek pénzügyi és logisztikai támogatást nyújtani a kiutazóknak és a kint tartózkodóknak.

Információs csatornáik és kapcsolataik szélesítése során további európai szervezetekkel, az al-Kaida központi vezetésével és az al-Kaidával kapcsolatban álló csoportokkal, köztük az Észak-Afrikában aktív Igehirdetés és Harc Szalafita Csoporttal,¹² a Líbiai Iszlám Harci Csoporttal¹³ vagy az egyiptomi al-Dzsemá al-Iszlámíja terroristaszervezettel¹⁴ is kapcsolatokat építettek ki. Az Európában aktív csoportok nem hajtottak végre támadásokat a fogadó országokban, tevékenységük a nemzetközi terrorizmus támogatására irányult, ugyanakkor részt vettek olyan szervezetek támogatásában, amelyek európai célpontok ellen hajtottak végre támadásokat. Ilyen volt az Algériai Iszlám Csoport (GIA)¹⁵ által 1995-ben végrehajtott merénylet a párizsi metróban.

Az 1990-es évek második felétől vált jellemzővé, hogy az Európában kiépített hálózatok a muszlim közösségekkel kapcsolatba lépve aktív toborzásba kezdtek a szélsőséges ideológiákra fogékonyak között. A beszerzés az első időkben kizárólag a mecseteket érintette, de később lakásokon, börtönökben és az interneten is megjelentek. Az önkénteseket rendszerint Pakisztánba küldték felkészítésre, hogy később nyugati érdekeltségek ellen hajtsanak végre támadásokat. Mindezek ellenére az európai kontinens az algériai GIA szervezeten kívül még ekkor sem számított elsődleges célpontjuknak, sokkal inkább háttérrel biztosító területnek, ahol az Európán kívüli¹⁶ támadásokat előkészíthették.¹⁷

A 2001. szeptemberi terrortámadásokat követően életre hívott terrorellenes intézkedések (afganisztáni beavatkozás, pénzügyi források elvágása) meggyengítették az al-Kaida vezetését, ezért a támadások végrehajtása során egyre inkább a helyi szervezetek jutottak szerephez, bár továbbra is az al-Kaida ideológiáját követve. Az európai intézkedések (határellenőrzések, kitoloncolások, bevándorlási politika szigorítása) hatására az európai hálózatok is mindinkább felbomlottak, decentralizálódtak.¹⁸

Európa 2003 környékén jelent meg az iszlám radikalizmus célpontjaként. A helyi muszlim közösségek radikalizálódott tagjai a korábbi transznacionális támogatás helyett már saját terroristacsoport létrehozását célozták meg. A korábban Európában tevékenykedő terroristacsoportokkal szemben e sejtek tagjai többségében

¹² The Salafist Group for Preaching and Combat / Group Salafist pour la Prédication et le Combat (GSPC) A csoport 2007-től az al-Kaida az Iszlám Magreb Földjén nevet viseli.

¹³ Libian Islamic Fighting Group (LIFG).

¹⁴ VARGA Attila: Terrorizmus – Az iszlám dzsihadista hálózatok.

In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2007. március. p. 98.

<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>; letöltés: 2015.03.08.

¹⁵ The Armed Islamic Group / Groupe Islamique Armé (GIA).

¹⁶ A 2001. szeptember 11-ei merényleteket például részben Hamburgban készítették elő.

¹⁷ VARGA Attila: Terrorizmus – Az iszlám dzsihadista hálózatok.

In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2007. március. p. 99.

<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>; letöltés: 2015.03.08.

¹⁸ RÉPÁSI Krisztián: Európa az iszlamista terrorizmus árnyékában.

In: Hadtudományi Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2013. március. p. 2.

http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_1/2013_1_br_repasi_krisztian_41_56.pdf; letöltés: 2015.03.01.

a korábban ide érkezett menekültek vagy bevándorlók már a kontinensen született gyerekeiből, azaz a második vagy a harmadik generációs muszlimokból kerültek ki. Ezek a fiatal muszlimok elsősorban szociokulturális, pszichológiai, politikai és vallási okokból váltak fogékonnyá a radikális ideológiákra. Ezek a szakirodalom által *homegrown*-nak nevezett csoportok ugyan ideológiai szempontból még függtek a nemzetközi terrorcsoportoktól, leginkább az al-Kaidától, de tevékenységük már egyre inkább függetlenné vált, a célpontok és a támadás módjának kiválasztásánál már többnyire önállóan döntöttek.¹⁹

Elsősorban a velük szemben történő fellépést nehezítette az a tulajdonságuk, hogy a „tradicionális” terrorszervezeteknél mai napig is meglévő vezetési és irányítási rendszerrel szemben náluk nem igazán létezett alá- és fölérendeltségi viszony, emiatt nem is találni igazán vezető személyiséget. Fontos kiemelni egy további jelentős változást az újonnan létrejött iszlám radikális csoportoknál, miszerint a célpontok kiválasztása tekintetében az Európán kívüli események helyett már sokkal inkább az európai politikai, külpolitikai és társadalmi folyamatok játszottak szerepet, mint például a 2005-ös dán karikatúrabotrány. Ennek megfelelően a célpontok között elsősorban az adott ország meghatározó személyei vagy intézményei szerepeltek.²⁰ Bár a fiatal muszlimok által alkotott európai radikális csoportok tevékenységük során már egyre kevésbé kerültek szoros kapcsolatba az Európán kívüli terrorszervezetekkel, a kiképzések végrehajtása során továbbra is ezekre az elsősorban az al-Kaida központi vezetéséhez kötődő csoportokra²¹ támaszkodtak.

Mint látható, az iszlám radikális csoportok jelentős mértékben átalakultak. A menekültek által létrehozott, a nemzetközi terrorszervezetekkel szoros kapcsolatban álló, európai hálózatot is kiépítő támogató csoportokból az évek alatt az európai muszlimok másod- vagy harmadgenerációs tagjaiból verbuválódott, függetlenségre törekvő, terrortámadásokat végrehajtó csoportokká váltak. Ugyanakkor nem ez volt az egyedüli megfigyelhető változás. A támadások végrehajtásának módjai, a célpontok kiválasztásának a szempontrendszere, valamint az alkalmazott eszközök megválasztása, azaz az ún. *modus operandi* is fokozatosan módosult.

Modus operandi

A nemzetközi terrorizmus megjelenése, azaz az 1990-es évek eleje óta napjainkig eltelt közel negyed évszázadban történt változásokat (a politikai és a biztonsági helyzet, illetve a műveleti környezet alakulását, valamint a támogatás módosulását, a terrorellenes intézkedések szigorítását stb.) figyelembe véve a támadások végrehajtásában vagy a célpontok kiválasztásában történt eltérés egy

¹⁹ VARGA Attila: Terrorizmus – Az iszlám dzsihadista hálózatok.
In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2007. március. pp. 99–100.
<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>; letöltés: 2015.03.08.

²⁰ RÉPÁSI Krisztián: Európa az iszlamista terrorizmus árnyékában.
In: Hadtudományi Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2013. március. p. 3.
http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_1/2013_1_br_repasi_krisztian_41_56.pdf; letöltés: 2015.03.01.

²¹ Megemlíthető köztük az észak-afrikai al-Kaida az Iszlám Magreb Földjén, a jemeni al-Kaida az Arab-félszigeten, vagy a szómáliai al-Shabaab. A 2015 januárjában Párizsban merényletet végrehajtott Kouachi testvérpár egyik tagját például Jemenben képezték ki.

természetes jelenség, hiszen fejlődő világunk miatt a terrorcsoportok önmaguk is adaptálódni kényszerültek.

Az adott időszakot tekintve két markáns átalakulás volt megfigyelhető. Az egyik, hogy a célpontok kijelölése egyre inkább szelektívve vált. Az 1990-es években és a 2000-es évek elején még a találmra kiválasztott, nagy létszámú, főként polgári áldozatokkal járó, elsősorban a közlekedési eszközökön vagy csomópontokon végrehajtott támadások domináltak. Ilyen volt a a párizsi metróban 1995-ben történt merénylet, de ide sorolhatók a madridi²² és a londoni²³ robbantások is. Az elmúlt években a célpont kiválasztása már sokkal tudatosabban (rendvédelmi erők tagjai, zsidók, a Próféta kigúnyolói, az iszlám támadói) valósult meg, mint azt a 2015. januári párizsi merényletek is mutatják, ahol a Mohamed-karikatúrák miatt vették célba a Charlie Hebdo szerkesztőségét és annak munkatársait. A másik meghatározó változás az alkalmazott eszközök és taktikák tárházának kiszélesedésében nyilvánult meg. Míg korábban főként csoportok hajtottak végre elsődlegesen robbantásos merényleteket, addig az elmúlt években egyre gyakoribbá váltak a magányos elkövetők, az eszköztárban pedig a még mindig legnagyobb arányban alkalmazott robbanószerkezeteken kívül egyéb fegyverek, pl. a különböző szúró és vágóeszközök, illetve a lőfegyverek is megjelentek.²⁴

A végrehajtott vagy megakadályozott merényletek vizsgálata során további következtetések is levonhatók. A támadások többsége, közel kétharmada változatlanul robbantásos merénylet, ugyanakkor nőtt a kiválasztott személyek elleni célzott likvidálások és a fegyveres támadások száma. Ezek során két egyéb fegyver is bekerült a radikális csoportok eszköztárába: a kés és a lőfegyver. Az ezekkel végrehajtott támadások száma az utóbbi 20 év alatt majdnem ötszörösére (7,3%-ról 33%-ra) nőtt.²⁵ Továbbra sem jellemző ugyanakkor az európai radikális szervezetekre a túszejtések végrehajtása, annak ellenére sem, hogy egy ilyen támadás jelentős médiavisszhangot váltana ki, amely a végrehajtók támogatása és toborzása szempontjából pozitívan hatna.

A célpontok kiválasztása során csökkent a légi és a tömegközlekedési eszközök, valamint a közlekedési csomópontok (vasúti és buszpályaudvarok, metróállomások), illetve az Amerikai Egyesült Államok európai érdekeltségei elleni támadások száma, ugyanakkor nőtt a katonai célpontok (katonák, objektumok) aránya. A korábbinál többfajta robbanószerkezetet alkalmaznak, és a robbanószerkezeteket is fejlesztették.²⁶

²² 2004. március 11-én a madridi helyi érdekű vasúti hálózat négy szerelvényén összesen tíz robbanószerkezetet hoztak működésbe az al-Kaida ideológiáját követő, de a szervezettel közvetlen kapcsolatban nem álló szervezet tagjai. A robbanásokban 191 személy életét veszítette.

²³ 2005. július 7-én négy robbanószerkezetet hoztak működésbe három metrószerelvényen és egy emeletes buszon Londonban. A robbanásokban 56 személy életét veszítette. A támadások elkövetői brit állampolgárságú muszlim férfiak voltak, három pakisztáni és egy jamaicai származású.

²⁴ NESSER, Petter – STENERSEN, Anne: The Modus Operandi of Jihadi Terrorists in Europe in Perspective on terrorism. Vol. 8., Issue 6., 2014. p. 1.
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/388/html>; letöltés: 2015.02.16.

²⁵ Uo. pp. 5–6.

²⁶ NESSER, Petter – STENERSEN, Anne: The Modus Operandi of Jihadi Terrorists in Europe in Perspective on terrorism. Vol. 8., Issue 6., 2014. pp. 7–16.
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/388/html>; letöltés: 2015.02.16.

A *modus operandi* vizsgálata során megállapítható, hogy a támadások többségét a korábbi trendeknek megfelelően jelenleg is kisebb, leginkább két-háromfős csoportok hajtják végre. Ugyanakkor a 2000-es évektől egyre inkább terjedni látszik az ún. *magányos farkas*²⁷ jelenség, amit az is mutat, hogy az elmúlt közel hat évben a merényletek mintegy 40%-át így hajtották végre. Emiatt ennek a jelenségnek a vizsgálata részletesebb magyarázatot tesz szükségessé.

Magányos farkasok

A magányos farkas mint jelenség nem új és nem is kifejezetten az iszlám radikalizmus szülötte vagy annak egyedüli velejárója. A támadások ilyen módon történő elkövetésével már a XIX. században lehetett találkozni az anarchista mozgalmak, illetve az általuk preferált *vezető nélküli ellenállás* (leaderless resistance) stratégiája kapcsán, de az 1980 utáni időszakban leginkább a szélsőjobboldalhoz köthető a legtöbb single-actor, azaz a merényletet egyedül végrehajtó személy. A vallási indíttatású terrorizmus eszköztárában csak a 2000-es évek elején vált egyre inkább jelentőssé, napjainkban pedig lassan meghatározóvá. Az iszlámisták lone-wolf ideológiájának megalkotásában jelentős szerepe volt Abu Muszab asz-Szuri, az al-Kaida stratégiai gondolkodójának. Szuri a 2005-ben az interneten megjelent írásában központi elemet szánt annak a gondolatnak, hogy a dzsihadista mozgalmaknak szervezeti háttér szükségére nélkül kellene végrehajtaniuk támadásaikat. Szuri a sikert az egyéni küzdelemben, valamint a kis létszámú, önálló csoportok hálózatában rejlő önfenntartó rendszerben látta megvalósulni.²⁸

A jelenség terjedése egyszerű műveleti okokra is visszavezethető, azon oknál fogva, hogy az elmúlt években foganatosított ellenintézkedések révén a magányos elkövetők sokkal inkább képesek rejtve maradni a nemzetbiztonsági szolgálatok és rendvédelmi erők előtt. További tényező lehet az internet és a közösségi oldalak növekvő szerepe, amelyek széleskörű használata a radikális csoportok számára sokkal könnyebben elérhetővé tette ideológiájuk és céljuk terjesztését akár azon személyek irányába is, akik egyéb módon nem léptek volna kapcsolatba velük.

Érdemes azt is megvizsgálni, hogy mitől neveznek valakit magányos elkövetőnek. A szakirodalom különböző tagozódást alkalmaz a magányos elkövetőkkel kapcsolatban, elsősorban attól függően, hogy az ideológiai, hálózati vagy logisztikai kötődése milyen mértékű egy adott terrorcsoporthoz. Egyfajta megközelítés szerint beszélhetünk szólóterroristáról és magányos farkasról. Az előbbi, habár egyedül tevékenykedik, de kapcsolatban áll és akár támogatást is kaphat egy adott terrorcsoporttól, míg az utóbbi teljességgel egyedül tevékenykedik, egyedül választja és szerzi be fegyverét, a különböző radikális mozgalmaktól vagy terrorcsoportoktól csak az ideológiát „kapja”.²⁹

²⁷ A magyar kifejezés az angol nyelvű szakirodalom által használt „lone-wolf” kifejezés szó szerinti fordításából ered.

²⁸ RÉPÁSI Krisztián: Európa az iszlámista terrorizmus árnyékában. In: *Hadtudományi Szemle*, VI. évfolyam 1. szám, 2013. március. p. 5. http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_1/2013_1_br_repasi_krisztian_41_56.pdf; letöltés: 2015.03.01.

²⁹ NESSER, Petter – STENERSEN, Anne: The Modus Operandi of Jihadi Terrorists in Europe in *Perspective on terrorism*, Vol. 8., Issue 6., 2014. pp. 12–13. <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/388/html>; letöltés: 2015.02.16.

Egy másik megközelítés már négy különböző kategóriába sorolja a magányos merénylőket: a *loner*, a *lone-wolf*, a *lone-wolf pack*, valamint a *lone attacker*. Az első, azaz a *loner* kategóriába az a személy tartozik, aki sem a radikalizáció folyamata alatt, sem a merényletre való felkészülésnél, sem pedig a végrehajtás során nem áll kapcsolatban más szélsőségesekkel. A *lone-wolf* ezzel szemben már valamilyen szinten kapcsolatot létesít egy terrorista szervezet tagjaival, akik biztatják, vagy akár irányítják is az elkövetőt. A *lone-wolf pack* csupán annyiban különbözik ettől, hogy egy néhány fős, laza szerveződésű, de önállóan tevékenykedő csoportról van szó. Az utolsó, a *lone attacker* annyiban tér el a *lone-wolf*-tól, hogy habár egyedül hajtja végre a támadást, a háttérben végig ott van az őt felkészítő és irányító terrorszervezet.³⁰

Egy további megközelítés szerint a *lone-wolf* „kategóriába” kizárólag az a személy kerülhet be, aki megfelel az alábbi kritériumoknak:

- önállóan tevékenykedik;
- nem tartozik egyetlen szervezett terroristacsoporthoz vagy hálózathoz sem;
- egy vezető vagy hierarchia közvetlen befolyásától mentesen tevékenykedik;
- taktikáit és módszereit kizárólag saját maga döntötte el és irányította, mindenféle közvetlen külső parancstól vagy irányítástól mentesen.³¹

Akármennyire is különböznek bizonyos szinten a fenti megközelítések, közös jellemzője mindnek az önálló tevékenység, valamint az egyén megkerülhetetlen szerepe a tervezés és a végrehajtás során. A magányos elkövetők többsége szociális problémákkal küzd, tetteik vezérlő elvében megjelenik a magány érzete, esetükben pedig nagyobb a mentális betegség meglétének valószínűsége, mint egyéb terroristáknál. Míg a terroresoportok támadásának motivációjában vagy a célpont kiválasztásánál elsősorban a politikai sérelmek játszanak szerepet, addig a magányos elkövetőknél mindez keveredik a személyes sérelmekkel is.

Toborzás

A radikális csoportok az önkéntesek toborzása során aktív és passzív módszereket alkalmaznak.³² Az aktív módszer a meggyőzésre és beszerzésre épít, ezért a személyes kapcsolat nélkülözhetetlen. A hatékonyság szempontjából megfelelő

³⁰ PANTUCCI, Raffaello: A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists. International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, London, 2011.

In: RÉPÁSI Krisztián: Európa az iszlamista terrorizmus árnyékában.

In: Hadtudományi Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2013. március. p. 6.

http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_1/2013_1_br_repasi_krisztian_41_56.pdf; letöltés: 2015.03.01.

³¹ Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement: Lone-wolf terrorism.

European Research Project, 2007. p. 6.

<http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Lone-Wolf%20Terrorism.pdf>; letöltés: 2015.03.02.

³² DR. KIS-BENEDEK József: Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában.

In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2007. március. p. 85.

<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>; letöltés: 2015.03.08.

helyszíneket leginkább két kategóriába lehet sorolni. Az elsőbe tartoznak az olyan helyszínek, ahol a muszlimok nagyobb számban előfordulnak. Ezek lehetnek pl. mecsetek, különböző ifjúsági táborok, internetkávézók, iszlám könyvesboltok, éttermek, konditermek stb. A másik kategóriába sorolhatók azok a helyek, ahol a muszlimok sérülékenységtük, orientációjuk hiánya vagy magánéleti válságuk okán fogékonyabbá válhatnak a radikális eszmékre. Ilyenek a börtönök, a menekülttáborok, a bevándorlási központok, a különböző szociális ügynökségek, de akár az egyetemek is. Természetesen vannak olyan helyszínek, amelyek egyik kategóriába sem sorolhatók, de ekkor a helyszín önmaga lényegében másodlagos szerepet tölt be a személyes kapcsolat kialakítása szempontjából.³³

A mecsetek a muszlimok mindennapi életének szerves részét képezik, és nem csak az iszlám előírása szerinti napi ötszöri imádkozás szempontjából töltenek be fontos szerepet. A mecsetek az oktatás, a szociális támogatás és a közösség tagjainak találkozási pontjából is meghatározó terek, más szóval a muszlim közösség életének központjai. Egyes mecseteket a muszlimok tulajdonképpen bármilyen rendezvényre, eseményre igénybe vehetnek, természetesen a vallási helyet felügyelő tanács és az igazgatást végző hitszónok (imám) engedélyével. Mindezek miatt nyilvánvaló, hogy a szélsőségesek is megpróbálják saját érdekében felhasználni a mecseteket, hogy támogatást szerezzenek, és új tagokat toborozzanak.

Egyértelműen a mecset az a hely, ahol a legnagyobb számban találkozhatnak olyan, az iszlám előírásait betartó hívőkkel, akik fogékonyak a vallással átitatott politikai üzenetek befogadására. A különböző radikális csoportok ezért erőfeszítéseket tettek arra, hogy a mecset ellenőrzését, irányítását átveve egyfajta radikális központtá tegyék, a toborzáson kívül meghatározó legyen a logisztika és a pénzügyi támogatás biztosításában is, valamint közelről figyelemmel kísérhessék az önkéntesek radikalizálásának a folyamatát. Kiváló példák a hamburgi al-Kudsz és a londoni Finsbury Park mecset, illetve a milánói Iszlám Kulturális Központ, amelyek egyfajta gyűjtőhellyé váltak a radikális muszlimok számára.

Mindezek ellenére az elmúlt években a toborzás szempontjából csökkent a mecsetek jelentősége. Ennek oka, hogy a radikalizmus központjának számítók, a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok látókörébe került mecseteket vagy bezárták, vagy azok irányítását egy mérsékeltebb vezetés vette át, ugyanakkor a muszlim közösség védelme érdekében a felügyeletet ellátó bizottságok sem voltak hajlandók többet személni a mecsetben zajló, radikalizmust támogató tevékenység felett. A mecsetek természetesen továbbra is fontos szerepet játszanak a potenciális önkéntesek felkutatásában és a személyes kapcsolat felvételében, ugyanakkor mára a szervezés további lépéseit sokkal inkább a külvilágtól elzárva, például magánlakásokban igyekeznek megvalósítani.

Különböző tanulmányok szerint a mecsetekkel ellentétben a börtönök szerepe az elmúlt években fokozatosan nőtt a toborzás kapcsán. Ez azért is lehet meglepő, mivel a mecsetek sokkal kevésbé kontrolált területek, mint az elvben

³³ Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant. King's College London for the European Commission, 2007. pp. 11–15.
http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1234516791ICSREURResearchReport_Proof1.pdf;
letöltés: 2015.03.13.

szigorúan ellenőrzött börtönök. Ugyanakkor az egyének kilátástalan és sérülékeny, magára maradott helyzetükből kifolyólag a börtönökben sokkal inkább a vallás felé fordulnak, a vallás intenzívebben kap szerepet mindennapjaikban. A vallásukat korábban elhanyagoló vagy csak kisebb mértékben gyakorló muszlimok elkötelezett hívökké válnak. További érdekes momentum, hogy a börtönökben az iszlám vallásra áttértek aránya nagyobb, mint a társadalomban. A vallás a börtönlét során biztonságot nyújt és egyben lehetőséget a múlttal való szakításra.

Számos európai börtönben alakultak radikális csoportok, amely a bebörtönzötteknek a társadalmi csoporthoz tartozás élményét adták egy olyan helyen, ahol legtöbbször csak magukra számíthatnak. Megszűnt az elszigeteltség, védelmet nyújtott más csoportokkal szemben, ráadásul erőt és fölényt biztosított a tagoknak, akik egy új szolgálat érdekében szakítottak a múltjukkal.

A börtönélet szigorúsága és ellenőrzött világa ugyanakkor felveti a kérdést, hogy mennyire számítottak ezek a benti csoportosulások elszigeteltnek, milyen kapcsolat alakulhatott ki közöttük és a külvilág radikális szerveződései között. A kapcsolat létesítésének egyik lehetősége a radikális imámok, hitszónokok, akik hitoktatásra hivatkozva nyertek belépést a büntetés-végrehajtási intézményekbe. Bár számos országban felismerték ezt a módszert, megszüntetni nem feltétlenül voltak képesek. A másik lehetőség, ha a börtöntársak között egy kapcsolatokkal már rendelkező radikális személy is található, aki nemcsak hogy képes a kapcsolattartásra a csoportjával, de korábbi aktív tevékenysége és tapasztalata révén sokkal nagyobb meggyőző erőt képvisel, mint bármelyik radikális hitszónok.

A börtönben történő toborzás jelentette probléma komolyságát és biztonsági kihívását mutatja, hogy míg 2001 előtt kizárólag a francia börtönökben lehetett ezzel a módszerrel jelentősebb mértékben találkozni, azt követően gyakorlatilag pár év alatt az Európai Unió több országában, köztük Spanyolországban és Nagy-Britanniában is sokszorosára nőtt az arány. A legnagyobb kihívást azoknak a muszlimoknak a kiszűrése okozza, akik viszonylag kisebb, pár év letöltendő börtönbüntetéssel kerültek be, majd radikalizálódtak.

A börtönön kívül érdemes röviden megemlíteni a különböző oktatási intézmények, elsősorban az egyetemek helyzetét is, mivel ezek is kedvelt toborzási helyszínei az iszlám radikális csoportoknak. A tapasztalatra vágyó, elszigetelt és jövőjük bizonytalanságai miatt sérülékeny hallgatók könnyen fogékonyá válhatnak a radikális eszmék iránt, hiszen az egy biztonságot nyújtó és útirányt mutató közösséget ajánl a számukra. Tény ugyanakkor, hogy az egyetemeken aktív radikális csoportosulások többségében nem műveleteket végrehajtó terrorcsoportok, hanem a radikális eszméket befogadó fiatalok „orientációját” elősegítő támogató szervezetek.

A passzív toborzás legismertebb és napjainkban leginkább használt eszköze az internet. A világháló a radikális és a terroristacsoportoknak számos lehetőséget kínál tevékenységük támogatására, köztük a támadások megtervezésére, az információgyűjtésre, a pénzügyi források felkutatására, a felderítésre, és akár a pszichológiai hadviselésre is. Az internet a különböző csoportok számára fontos kommunikációs eszköz, valamint kiválóan alkalmas az információ terjesztésére, a kapcsolattartásra, a potenciális támogatók meggyőzésére és a toborzásra.

2001-ben Ajman az-Zaváhiri, az al-Kaida terrorszervezet akkori helyettes vezetője az internet fontosságát abban látta, hogy nagy társadalmi tömegekhez tudták eljuttatni üzenetüket, amivel ellensúlyozhatóvá vált az ellenük folytatott nyugati médiakampány.³⁴

A radikális csoportok szempontjából az internet használata alapvetően három módon, három felületen keresztül valósul meg.³⁵ Az első felületet a hivatalos honlapok jelentik, amelyek többek között bemutatják a vallási vezetőket, a stratégiákat és az iszlamista militáns szervezeteket. Ezek az oldalak kevésbé megbízhatóan működnek, de többnyire jól felépítettek, azaz tartalmazznak letölthető videókat, közleményeket és vallási iránymutatásokat is, továbbá lehetőséget kínálnak a vezető személyiségekkel történő kapcsolatfelvételre. A második felület a többnyire helyi támogatók által üzemeltetett fórumok és közösségi oldalak,³⁶ amelyek helyet adnak az aktuális eseményekről szóló vitáknak, a csoportok megalakulásának és a kommunikációnak. Videók továbbítására, kiképzési anyagok és további szélsőséges oldalak címeinek a terjesztésére a fórum is kiválóan alkalmas. A harmadik csoportot azok az adminisztratív oldalak alkotják, amelyek tulajdonképpen az iszlamista csoportok internetes jelenlétét támogatják.

Az internet nagymértékű elterjedése és használata ellenére a toborzás folyamatában soha nem vesz részt teljes mértékben, azt csupán jelentős mértékben támogatja, a személyes kapcsolat pedig továbbra is kiemelt jelentőséggel bír az önkéntesek beszerzésében. Az internet személytelenségből származó előnye a toborzásnak pont az egyik legfontosabb elemét teszi lehetetlenné, a személyes ismeretségen alapuló bizalmat.

Az internet először is illusztrálja és támogatja azt az ideológiai eszmét, amelyet az önkéntesek a személyes találkozók során befogadnak. Ezt leginkább a tanulási folyamathoz lehet hasonlítani, amikor a hallott ismeretek részleteinek megismerése, azok megerősítése érdekében keresünk kiegészítő információkat. Másodszer az internet lehetővé teszi az azonosan gondolkodók közötti kapcsolat felvételét, egyfajta hálózat kialakulását. Természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy az interneten kutakodók, érdeklődők bizonyos százaléka a névtelenség jótékony leplét felhasználva csak eljátszik a gondolattal és ún. „karosszék-terrorista” marad, éppen ezért fontos továbbra is a személyes kapcsolat felvétele, amikor már ki kell bújni az internet személytelen takarásából.

³⁴ Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant. King's College London for the European Commission, 2007. p. 26.
http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1234516791ICSREURResearchReport_Proof1.pdf;
letöltés: 2015.03.13.

³⁵ Uo. p. 27.

³⁶ A Washington Intézet által 2014 utolsó negyedében végzett vizsgálat szerint legalább 46 ezer, az ISIL/DAESH terrorcsoporttal szimpatizáló Twitter-fiók működik, de a számuk a valóságban akár 90 ezer is lehet, rajtuk keresztül a szélsőségesek több millió felhasználót képesek elérni. A jelzett Twitter-oldalakat többnyire Irakban és Szíriában működtetik, háromnegyedük arab nyelvű és az oldalaknak átlagosan ezer követőjük van.
In: Több tízezer Iszlám Állam-támogató Twitter-fiók működik.
<http://sg.hu/cikkek/111128/tobb-tizezer-izlam-allam-tamogato-twitter-fiok-mukodik>;
letöltés: 2015.03.13.

A toborzás módja és intenzitása az iszlám radikalizmus európai megjelenése óta az európai és a világpolitikai események hatására folyamatosan változott. A módszerben történő változásra a mecsetek, míg a toborzottak létszámának változására az iraki események alkalmasak példának. Irak Nyugat általi 2003-as megszállását követően erőteljes növekedés volt megfigyelhető az Európában toborzott és az iraki hadszíntérre utazó muszlimok létszámában. Több, nyugati érdekeltségek ellen Irakban elkövetett támadás végrehajtója Európából származott. Az Abu Muszab al-Zarkavi vezette Iraki al-Kaida terrorcsoporthoz például Olaszországban, Németországban, Franciaországban, Spanyolországban és Nagy-Britanniában élő muszlimok csatlakoztak, akik Törökországon és Szírián keresztül jutottak Irakba.³⁷

Finanszírozás

A radikális vagy terroristacsoportok finanszírozása a működés szempontjából az egyik leglényegesebb és legérzékenyebb terület. Az európai országok nemzetbiztonsági szolgálatai hatalmas erőfeszítéseket tettek és tesznek a támogatások nyomom követésére és befagyasztására, de azok szerteágazó volta és az azonosítás nehézségei miatt nem minden esetben jártak sikerrel.

A terrorcsoportok elsődleges pénzügyi bevételei általánosságban állami szereplők támogatásaiból, illegális és legális tevékenységekből, valamint a támogatók felajánlásaiból származik. Az európai szervezetek esetén az állami szereplőkkel nem kell számolni, de a további három terület lényeges finanszírozásuk szempontjából. A fenti nagyobb halmazokat felbontva 14 különböző bevételi forrás jelenik meg: személyes anyagi eszközök, hitelek és kölcsönök, családi támogatás, üzleti tevékenység, lopás és rablás, hamisítás, csalások, tiltott kereskedelem, az emberrablás és zsarolás, a jótékonyság, az adománygyűjtés, az egyéni adományok, a nemzetközi terrorcsoportok támogatása, valamint a további európai csoportok és támogató hálózatok felajánlásai. Az európai terrorszervezetek többsége a fenntartható működés érdekében egynél több pénzügyi forrással rendelkezik.³⁸

Az Európában aktív csoportok részére a legnagyobb bevételi forrást az illegális tevékenységek jelentik, amelyek között akár utcai rablások is előfordulnak. Bizonyos illegális tevékenységekben való részvétel kettős célt szolgál. A hamis útlevél vagy vízum az eladás révén bevételt jelent, de a terrorcsoport tagjai saját utazásukhoz is felhasználhatják. Természetesen számolniuk kell azzal is, hogy az illegális tevékenységben való részvétel a bűnüldöző szervek figyelmét is felkeltheti.

A legális bevételi források³⁹ jelentősége az évek során folyamatosan nőtt, 1994–2002 között jelentősebb, azt követően csak mérsékelt mértékben. A források között meg kell említeni a terrorcsoport tagjainak esetleges fizetését, a szociális

³⁷ TAARNBY, Michael: Recruitment of Islamist Terrorists in Europe – Trends and Perspectives. University of Aarhus, Centre for Cultural Research, 2005. január. pp. 18–19. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.176.2718&rep=rep1&type=pdf>; letöltés: 2015.02.16.

³⁸ OFTEDAL, Emilie: The financing of jihadi terrorist cells in Europe. Norwegian Defence Research Establishment (FFI), 2015. január. p. 18. <http://www.ffi.no/no/Rapporter/14-02234.pdf>; letöltés: 2015.02.16.

³⁹ A csoportok mintegy háromnegyede rendelkezik legális bevételi forrásokkal.

segélyeket, a legális üzleti tevékenységből származó bevételeket, a személyi hiteleket, de akár a családtagoktól és barátoktól érkező támogatást is. Mindezen legális pénzek annak veszélye nélkül kerülhetnek a terrorcsoportokhoz, hogy felhívják a hatóságok figyelmét tevékenységükre, ugyanakkor tény, hogy a szükséges dokumentumok révén lekövethetővé válhatnak a szervezet tagjai, ráadásul a megszerzhető pénzüsszegek nagysága is kisebb, mint az illegális tevékenységnél.

A lakossági támogatás az adománygyűjtésekből, a jótékonykodásból, a tehetős személyek adományaiból, a tagsági díjakból és az „adókból” állhat.

A finanszírozás kapcsán a bevételeken kívül a pénzeszközök mozgatása is fontos kérdés. Az európai csoportok leginkább a különböző pénzáttalási szolgáltatások (különösen a Western Union) és banki utalások révén mozgatják a pénzeket.⁴⁰ A pénzeszközök mozgatására a hamis kereskedelmi számlák kiállítása, a modern mobiltechnológia vagy a havala-rendszer⁴¹ alkalmazása nem jellemző. Igaz, ez utóbbinak a kiszűrése jellegénél fogva meglehetősen bonyolult.

AZ EURÓPAI ISZLÁM RADIKALIZMUS NEMZETBIZTONSÁGI KIHÍVÁSAI

Az előzőekben említettek alapján többféle ideológia által vezérelt radikalizmus van jelen Európában, ugyanakkor az államok és a különböző szervezetek értékelései alapján az iszlám radikalizmus az, amely a legnagyobb kihívást jelenti. Habár jelentős létszámú áldozatokkal járó terrortámadás utoljára 2005-ben Londonban volt, számos kisebb léptékű támadást, merényletet hajtottak végre kis létszámú csoportok vagy magányos elkövetők.

Ezen okok miatt nem vitatható, hogy a radikális csoportok európai jelenléte és tevékenysége jelentős biztonsági kihívásokat okoz, amelyekre az Európai Unió és a tagállamai törvényi szabályozások, stratégiák és intézkedések életbeléptetésével igyekeztek és igyekeznek folyamatosan reagálni. A radikalizálódás megelőzését és visszaszorítását célzó intézkedések kialakítása és végrehajtása a tagállamok felelősségi körébe tartozik, bár a radikális csoportok nincsenek tekintettel a nemzeti határokra. A foganatosított intézkedések ellenére továbbra is számolni kell terrortámadásokkal, amelyek végrehajtói egyre nagyobb arányban európai állampolgárok, akik laza kötődésű csoportokba szerveződnek vagy önállóak maradnak.

⁴⁰ OFTEDAL, Emilie: The financing of jihadi terrorist cells in Europe. Norwegian Defence Research Establishment (FFI), 2015. január. pp. 14–15.
<http://www.ffi.no/no/Rapporter/14-02234.pdf>; letöltés: 2015.02.16.

⁴¹ A havala a korai középkor tradicionális vallási értékeire épülő, személyes kapcsolatokon és a bizalmon alapuló informális pénztovábbítási rendszer. Lényege, hogy két, általában különböző országban levő személy vagy vállalkozás között teremt meg a pénzek továbbítását, akár percekben belül. Mivel a bankrendszeren kívül működik, ezért olyan országokban is alkalmazható, ahol hiányzik vagy nem megbízhatóan funkcionál a bankrendszer.

KATONA László: Hagyományos pénztovábbítási rendszerek és modern technológiák alkalmazása a pénzmosás és a terrorfinanszírozás területén.

In: Hadtudományi Szemle, VII. évfolyam 2. szám, Budapest, 2014. p. 2.

http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2014/2014_2/2014_2_alt_katonal.pdf; letöltés: 2015.03.13.

Tevékenységük ugyanakkor nem korlátozódik Európára. Gyakori jelenség, hogy a szélsőséges propaganda és toborzás hatására az európaiak a válságkörzetekben aktív terrorcsoportokhoz csatlakoznak. Ennek elsődleges oka, hogy katonai és egyéb speciális, például robbanószervezetekkel kapcsolatos kiképzésben, majd a harcokban részt vállalva bizonyos szakértelmet és tapasztalatokat szerezzenek. Ezt követően egyéb válságkörzetben, vagy akár Európába visszatérve bevethetővé válnak. Az egyik legaktuálisabb ilyen jellegű kihívás a Szíriában kialakult, majd Irakra is áttért válság kapcsán jelent meg. A fegyveres harcokhoz az ISIL/DAESH és további terrorcsoportok hívó szavára minden kontinensről, köztük Európából is érkeztek külföldi fegyveresek. A következőkben ezt az aktuális problémát és kockázatait kívánom bemutatni.

A válságkörzetekben tevékenykedő európaiak

2014 februárjában a Bassár al-Aszad elnök vezette szíriai rezsim hatalmának megdöntése érdekében harcoló ellenzék egy tagja öngyilkos merényletet hajtott végre az aleppói börtönnél. A merényletet a Nuszra Front nevű szélsőséges ellenzéki szervezet szerint egy 41 éves brit állampolgár hajtotta végre.⁴² A szíriai polgárháború során nem ez a merénylő volt az első külföldi, aki a szemben álló felek valamely fegyveres csoportjához csatlakozva részt vett a harcokban, de az első európai, aki öngyilkos merényletet követett el.

Az európai nemzetbiztonsági szolgálatok vezetői, a biztonságpolitikával foglalkozó nem kormányzati szervezetek és a civil kutatóintézetek elemzői 2012 óta növekvő intenzitással igyekeztek felhívni a politikai vezetők figyelmét a Szíriában megjelenő külföldi fegyveresek jelentette problémára. A politikusok első komolyabb reakciójára 2013 elejéig kellett várni. David Cameron brit miniszterelnök és Francois Hollande francia elnök 2013 januárjában tárgyalásokat folytatott annak érdekében, hogy a kérdésben jelentős mértékben érintett két ország szoros együttműködés keretében igyekezzen nyomon követni a Szíriába tartó európai muszlim szélsőségeket és közös megoldást találjanak az általuk nyújtotta fenyegetésre.⁴³ Nagy-Britannia és Franciaország mellett Németország is viszonylag korán felismerte a problémát. A német hatóságok kezdetben a Szíriába tartó állampolgárok nyomon követésével, illetve az utazást megghiúsító letartóztatásokkal igyekeztek csökkenteni a biztonsági kihívásokat.

A külföldi fegyveresek 2012-ben kezdtek el jelentősebb mértékben csatlakozni a harcokhoz, azt követően, hogy a Nuszra Front az interneten közzétett videoüzenetében bejelentette megalakulását, Ajman al-Zaváhíri, az al-Kaida vezetője pedig az ellenzékhez való csatlakozásra és a rezsim elleni harcra biztatta a külföldi szélsőségeket.⁴⁴

⁴² UK suicide bomber in Syria named as Abdul Waheed Majid.
<http://www.bbc.com/news/uk-26156533>; letöltés: 2015.03.16.

⁴³ EU nations weigh risk of jihadist spillover from Syria.
http://www.spacewar.com/reports/EU_nations_weigh_risk_of_jihadist_spillover_from_Syria_999.html;
letöltés: 2015.03.16.

⁴⁴ Syria uprising: Al-Qaeda's al-Zawahiri lends support.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17002573>; letöltés: 2015.03.16.

Természetesen a Szíriában és Irakban megfigyelhető jelenség nem új keletű. A Szovjetunió Afganisztán elleni invázióját követően az 1990-es (Bosznia, Csecsenföld), majd a 2000-es évek (Irak, Szomália) konfliktusaiban is találkozni lehetett a harcokhoz ideológiai vagy más okból csatlakozó „önkéntesekkel”.

Ami a mostani esetben aggodalomra adhat okot, az a külföldi fegyveresek kiugróan magas létszáma, bár annak pontos behatárolása több tényező miatt is nehezen megoldható. Egyrészt természetes, hogy a csatlakozók igyekeznek eltitkolni országuk hatóságai elől utazásuk tényleges szándékát, másrészt az érintett országok adatközlése sem minden esetben működik megfelelően, de sokszor az is előfordul, hogy igyekeznek saját hatáskörben kezelni az ügyeket. Szakértők szerint 2013 közepéig több ezer fegyveres, köztük legalább 600 európai állampolgár⁴⁵ csatlakozott a harcokhoz, míg pár hónappal később, 2013 végére ez a szám elérte a 11 ezret.⁴⁶ Jelenleg 15–20 ezer közé tehető a külföldről érkezettek létszáma.⁴⁷

A fegyveresek valamennyi kontinens mintegy 80 országából érkeztek, köztük legnagyobb arányban Észak-Afrika és a Közel-Kelet arab országaiból, elsősorban Líbiából, Tunéziából, Jordániából, Egyiptomból és Szaúd-Arábiából, de további személyek csatlakoztak Délkelet-Ázsiából, Észak-Amerikából, Ausztráliából, a szovjet utódállamokból és Afrika nem arab országaiból is.

Európában leginkább a hagyományosan jelentősebb muszlim kisebbséggel rendelkező nyugat-európai országok (elsősorban Nagy-Britannia, Franciaország, Németország és Belgium), valamint a balkáni államok (leginkább Koszovó, Albánia és Bosznia-Hercegovina) érintettek. A kontinensről érkezettek létszáma jelenleg közel 4 ezer fő, ami a 2013-ban kalkulált adat duplája.⁴⁸ Ez a szám sokkal nagyobb, mint az elmúlt 20 évben bármelyik konfliktusövezetbe kiutazott európaiak összlétszáma.⁴⁹

⁴⁵ West worries: Threat posed by militants in Syria begins to sink in.
<http://www.presstv.ir/detail/2013/07/29/316114/1000s-of-foreign-fighters-flooding-syria/>;
letöltés: 2015.03.16.

⁴⁶ ICSR Insight: Up to 11,000 foreign fighters in Syria; steep rise among Western Europeans.
<http://icsr.info/2013/12/icsr-insight-11000-foreign-fighters-syria-steep-rise-among-western-europeans/>; letöltés: 2015.03.16.

⁴⁷ A szíriai–iraki válságövezetben lévő külföldi fegyveresek aktuális létszáma ettől eltérő lehet, mivel a becslések szerint a külföldiek 5–10%-a életét vesztette a harcokban, további 10–30%-uk pedig vagy már visszatért hazájába, vagy egy harmadik állam területén tartózkodik.
Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s.
ICSR, 2015.01.26.

<http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.03.23.

⁴⁸ Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s.
ICSR, 2015.01.26.

<http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.03.23.

⁴⁹ BYMAN, Daniel – SHAPIRO, Jeremy: Be Afraid. Be A Little Afraid: The Threat of Terrorism from Western Foreign Fighters in Syria and Iraq. Foreign Policy in Brookings, 2014. november. p. 10.
<http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/11/western-foreign-fighters-in-syria-and-iraq-byman-shapiro/be-afraid--web.pdf>; letöltés: 2015.03.23.

Szíria vonzerejét elsősorban viszonylag könnyű megközelítése adja. Afganisztánba egy hosszú, időigényes, fáradtságos és nem utolsósorban veszélyes út végén érkeztek meg a fegyveresek, ezzel szemben Szíriába a nyugati állampolgárok Törökország érintésével akár pár óra alatt eljuthatnak. Az EU-tagállamok polgáraival szemben Törökország nem alkalmaz vízumkényszert, így beutazásuk a több milliónyi turista között nem jelent feltűnést. Törökország és Szíria 650 km hosszú közös határa nehezen ellenőrizhető, a fegyveresek helyzetét pedig tovább könnyíti, hogy a szíriai oldal több határátkelőjét az ellenzéki fegyveresek ellenőrzik. A nyugati államok többször is felrótták a török vezetésnek, hogy nem kellő mértékben ellenőrzi a szíriai határszakaszt, aminek egyik okaként a szíriai rezsimmel való szembenállását jelölték meg.⁵⁰

A szíriai–iraki válságkörzetbe utazók többnyire 18–29 éves fiatal férfiak, habár 15–17 évesek és a 30-as éveikben járók is vannak közöttük, továbbá egyre gyakoribb a nők megjelenése. Az előbbi beleillik a jelenkor terrorizmusának azon trendjébe, miszerint egyre fiatalabb személyek⁵¹ radikalizálódnak és lépnek az erőszak alkalmazásának útjára.

A többség nem rendelkezik semmilyen katonai kiképzéssel vagy tapasztalattal, ugyanakkor olyanok is vannak közöttük, akik évek óta Irakban harcoltak az Iraki al-Kaida csoportjaiban. Az oroszok főként Csecsenföldön szereztek tapasztalatot, míg az Észak-Afrikából érkezők a regionális konfliktusokban. Bizonyos esetekben a fegyveresek harmadik országban, például Líbiában lévő táborokban már kaptak egyfajta alapképzést, de harci tapasztalattal még nem rendelkeznek.

A motiváció akár egyéneknél is változhat, de több jól körülhatárolható indok is van. Ezek közül több azonos a radikalizáció általános magyarázatával, mint például a magány, a társadalmi kirekesztettség, a kilátástalanság és a Nyugat-ellenesség. További motiváló tényező lehet a szíriai állampolgárok támogatása a rezsimmel szemben, az iszlám és a muszlimok védelme, a vallásfelekezetek közötti örökös ellentétek, de akár az itthon maradt barátok előtti kérkedés, vagy a kaland és az izgalom keresése is. Természetesen számos esetben a megélhetés biztosítása miatt is csatlakoztak fegyveresek, amennyiben hazájukban nem találtak megfelelő munkalehetőséget, vagy nagyobb keresetben reménykedtek.

A válságkörzetekben tevékenykedő európaiak jelentette fenyegetés sokféle lehet. A harcokban részt vevő, tapasztalatokat szerzett fegyveresek a hazájukba visszatérve nem csak támadások végrehajtásával jelenhetnek problémát. Részt vehetnek a radikális eszmék terjesztésében, a toborzás megszervezésében vagy végrehajtásában, a konfliktusövezetben kialakított és fenntartott kapcsolataik révén

⁵⁰ Turkey's porous Syria border no barrier for jihadists.
<http://news.yahoo.com/turkeys-porous-syria-border-no-barrier-jihadists-024405025.html>;
letöltés: 2015.03.23.

⁵¹ Az afganisztáni harcokhoz csatlakozók átlagéletkora 25–35 év között volt.
BARRETT, Richard: Foreign Fighters in Syria. The Soufan Group, 2014. június. p. 15.
<http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf>;
letöltés: 2015.02.24.

pedig újabb önkéntesek utazását támogathatják.⁵² Ez egyfajta ördögi körként is felfogható, hiszen az újabb önkéntesek visszatérve ismét toborzásba kezhetnek. A téma vizsgálatánál természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy nem feltétlenül jelent problémát minden egyes visszatérő a hazájában. Azok, akik csak rövid ideig tartózkodtak a harcokban érintett övezetben és így a radikális eszmékkel csak felületesen találkoztak, esetleg hazatérésüket követően segítséggel vagy önállóan, de ismét beilleszkedtek a társadalomba, várhatóan hosszabb távon sem jelentenek fenyegetést.

A jelenséggel kapcsolatos biztonsági kihívások számos vita tárgyát képezik a politikusok, a biztonságpolitikai szakemberek, az akadémikusok és a közvélemény között is. Sokan túlzónak tartják az aggodalmakat. Tény, hogy Európában 2013 végéig nem volt olyan terrormerénylet, amelyet összefüggésbe lehetett volna hozni a Szíriából visszatért muszlim személyekkel.⁵³ Az első ilyen támadásra 2014. május 24-én Brüsszelben került sor, amikor egy francia állampolgár, aki 2013-ban a szíriai polgárháborúban harcolt, lövöldözni kezdett a Zsidó Múzeumban, több látogató halálát okozva.⁵⁴

Ugyanakkor a másik oldal érvei is meggyőzőek lehetnek. 2013-tól kezdve már 11 olyan esetet lehetett azonosítani, amikor a hatóságok terrorcselekmény tervezésének a vádjával hajtottak végre letartóztatásokat, és a gyanúsítottak valamelyikénél pedig bebizonyosodott, hogy korábban Szíriában vagy Irakban kapott kiképzést.⁵⁵ A fenyegetettség mértékét természetesen számos tényező befolyásolja. Pozitívan hat, hogy számos külföldi fegyveres életét veszti a harcokban, esetleg más konfliktusövezetbe utazik, vagy soha nem tér haza, de ide sorolható, ha hazatérve nem folyamodik erőszakhoz, vagy a nemzetbiztonsági szolgálatok jelzései alapján a bűnüldöző szervek őrizetbe veszik.

Az Európai Unió terrorizmus elleni fellépése

Az Európai Unió már az Amerikai Egyesült Államok ellen 2001-ben végrehajtott támadások előtt felismerte a terrorizmus növekvő fenyegetését, de igazán hatékony, átfogó intézkedések csak 2001 után születtek.

Az EU-t létrehozó, 1992-ben aláírt Maastrichti Szerződés bel- és igazságügyi együttműködést szabályozó rendelkezése közös érdekű ügyként fogalmazta meg a nemzetközi bűnözés súlyosabb formáinak (nevesítve benne többek között a terrorizmust, a szervezett bűnözést és a kábítószer-kereskedelmet)

⁵² BYMAN, Daniel – SHAPIRO, Jeremy: Be Afraid. Be A Little Afraid: The Threat of Terrorism from Western Foreign Fighters in Syria and Iraq. Foreign Policy in Brookings, 2014. november. p. 2. <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/11/western-foreign-fighters-in-syria-and-iraq-byman-shapiro/be-afraid--web.pdf>; letöltés: 2015.03.23.

⁵³ TE-SAT 2014. p. 21. <https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2014-european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2014>; letöltés: 2015.01.12.

⁵⁴ France arrests suspect in Brussels Jewish museum shooting. <http://www.reuters.com/article/2014/06/01/us-belgium-shooting-france-idUSKBN0EC17P20140601>; letöltés: 2015.03.23.

⁵⁵ List of alleged violent plots in Europe involving Syria returnees. <http://andrewzammit.org/2014/06/29/list-of-alleged-violent-plots-in-europe-involving-syria-returnees/>; letöltés: 2015.03.23.

megelőzése és leküzdése érdekében egyfajta rendőri együttműködés kialakítását a tagállamok között. Az 1999-ben életbe lépett Amszterdami Szerződésben előrelépésnek számított annak a felismerése, hogy a tagállamok saját erejükből, önállóan nem voltak képesek hatékonyan fellépni a jelenség ellen, ezért minél szélesebb körű együttműködés kialakítása vált szükségessé. Habár az évek alatt egy sor további terrorizmusellenes intézkedésre került sor, az Amszterdami Szerződés jelentősége éppen abban rejlik, hogy általa nyílt lehetőség a terrorcselekmény tényállásával és a hozzá kapcsolt szankcióval összefüggésben olyan minimális elvárások kerethatáratban történő megfogalmazására, amelyek aztán jelentős befolyással bírtak valamennyi tagállam belső jogalkotására.⁵⁶

A 2001. szeptemberi terrortámadásokat követően az Európai Unió – felismerve, hogy a közös fellépés elengedhetetlen a hasonló terrortámadások európai kontinensen történő megakadályozására – a tagállamok közötti együttműködés elmélyítésének fontosságára igyekezett felhívni a figyelmet. További pozitív meglátás volt, hogy nem csupán a terrorizmusra, de a fenyegetést sokkal komplexebb módon értékelve a terrorizmushoz kapcsolódó bűncselekményekre is igyekezett fókuszálni.

Az Európai Unió elsősorban a terrorizmussal kapcsolatos Unión belüli és kívüli bűnmegelőzésre és bűnüldözésre, a terrorizmus finanszírozási lehetőségeinek felszámolására, a terrorakciók következményeinek elhárítására, valamint a terrorizmus számára táptalajul szolgáló jelenségek kezelésére koncentrált.⁵⁷ E fellépés alapját a 2002-ben elfogadott kerethatározat, valamint a terrorizmus elleni 2005. évi stratégia jelenti.

Bár a terrorizmus fogalmát illetően az EU-nak továbbra sem sikerült egységes megállapodásra jutnia, a terrorizmushoz kapcsolódó egyes fogalmakat és meghatározásokat már képes volt egységesíteni és lefektetni a terrorizmusellenes fellépésről szóló 2002-es kerethatározatában. Ilyen volt a terrorista bűncselekmények egységes fogalmának a meghatározása, továbbá a terrorcsoport és az ahhoz kapcsolódó, valamint a terrorizmussal összefüggő bűncselekmények meghatározása.

A kerethatározat fő célja az volt, hogy egységesítse a nemzetközi jogban bűncselekményként meghatározott egyes cselekmények bizonyos célok érdekében történő elkövetésének terrorcselekménnyé nyilvánítását. E célok lehetnek a lakosság súlyos megfélemlítése, egy kormány vagy nemzetközi szervezet jogellenes módon történő kényszerítése arra, hogy valamit tegyen vagy ne tegyen meg, illetve egy ország vagy nemzetközi szervezet alapvető politikai, alkotmányos, gazdasági vagy társadalmi rendjének súlyos destabilizálása vagy lerombolása.

⁵⁶ DR. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft., 2011. pp. 141–143.
<http://dfk.sze.hu/images/kiadvanyok/Bartko%20Robert%20-%20A%20terrorizmus%20elleni%20kuzdelem%20kriminalpolitikai%20kerdesei.pdf>, letöltés: 2015.02.26.

⁵⁷ TÁLAS Péter – PÓTI László – TAKÁCS Judit: A terrorizmus elleni küzdelem fogalmi és tartalmi keretei, különös tekintettel annak katonai dimenziójára. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Központ, 2004/3. szám. p. 4.
http://netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-e-2004-3-a-terrorizmus-elleni-kuzdelem-fogalmi-es-tartalmi-keretei-talas-poti-takacs.original.pdf, letöltés: 2015.03.18.

Az előzőekben felsorolt célok érdekében a tagállamok az alábbi bűncselekményeket nyilváníthatják terrorcselekménnyé:

- személy élete elleni támadás, amely halált okozhat;
- személy testi épsége elleni, azt súlyosan veszélyeztető támadás;
- emberrablás vagy túszejtés;
- jelentős méretű károkozás egy közösségi/kormányzati létesítményben, közlekedési hálózatban, infrastruktúrában, ideértve az információs rendszert, egy a kontinentális talajszinten elhelyezkedő rögzített emelvényben, közösségi helyen vagy magántulajdonban, emberi élet veszélyeztetésével vagy súlyos gazdasági veszteség okozásával;
- vízi vagy légi jármű, illetve más tömegközlekedési vagy áruszállítási eszköz hatalomba kerülése;
- fegyverek, robbanóanyagok vagy nukleáris, biológiai vagy vegyi fegyverek előállítás, birtoklás, megszerzése, szállítása, átadása vagy használata csakúgy, mint a biológiai és a vegyi fegyverek kutatása, fejlesztése;
- emberi életet veszélyeztető anyagok kibocsátása, tűz, robbanás vagy árvíz okozása;
- víz, áram vagy más alapvető természeti erőforrás akadályozása vagy megszakítása, aminek hatására emberi élet kerül veszélybe, valamint
- a fenti cselekmények elkövetésével való fenyegetés.⁵⁸

Az EU felsorolása alapján a terrorizmus tehát még abban az esetben is jól körülhatárolhatóvá vált, hogy annak pontos meghatározása továbbra sem készült el. Meghatározták azonban a terroristacsoport fogalmát, valamint a hozzá kapcsolódó bűncselekmények körét is. Az EU megfogalmazása szerint terroristacsoport a kettőnél több személyből álló, hosszabb idő alatt létrehozott szervezett csoport, amely terrorista bűncselekmények elkövetése végett összehangoltan működik, míg a hozzá kapcsolódó bűncselekmény a terroristacsoport irányítása, valamint részvétel terroristacsoport tevékenységében, beleértve információk vagy anyagi források szolgáltatását, és a tevékenység bármilyen módon történő finanszírozását is, annak tudatában, hogy ez a részvétel hozzájárul a terroristacsoport büntetendő cselekményeihez.⁵⁹

A 2004-ben Madridban, majd 2005-ben Londonban végrehajtott merényletek azt mutatták, hogy a terrorizmus továbbra is veszélyt jelentett Európára nézve, a terrorcsoportok pedig újabb módszereket alkalmaztak hatékonyságuk növelésére. Ez a kerethatározat felülvizsgálatát tette szükségessé. Az EU a 2008-ban elfogadott⁶⁰

⁵⁸ Az Európai Unió Tanácsának 2002/475/IB. számú Kerethatározata a terrorizmus elleni küzdelemről. Luxemburg, 2002. p. 2.

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=HU;](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=HU)

letöltés: 2015.02.26.

⁵⁹ Uo. pp. 2–3.

⁶⁰ A határozat ratifikálása csak kevés esetben sikerült határidőre, egyes tagállamok pedig csak 2011-ben vagy 2013-ban tettek eleget vállalásaiknak. Írország és Görögország továbbra sem hozta meg a szükséges jogszabályi rendelkezéseket.

módosításban hívta fel a figyelmet az internet terrorizmussal kapcsolatos használatának (benne az ösztönzéssel, a mozgósítással és a kiképzéssel kapcsolatos információ megosztása) folyamatos növekedésére, és hogy a szervezett, hierarchikus csoportok helyébe egymáshoz lazán kötődő, részben önálló sejtek léptek, azaz a vezető nélküli (leaderless) csoportok megjelenésére. A határozatban új tényállásként jelent meg a „terrorista bűncselekmény elkövetésére való nyilvános izgatás”, a „terroristák toborzása”, valamint a „terroristák kiképzése”.⁶¹ A toborzásra és a kiképzésre irányuló kísérlet büntethetővé tétele ugyanakkor opcionális volt a tagállamok részére.

A kerethatározat és a módosításainak a megalkotása és elfogadása ellenére az Európai Unió felismerte, hogy nem elég önmagában a terrorizmussal mint bűncselekménnyel szemben tisztán büntetőjogi eszközökkel fellépni, hanem a terrorizmushoz szervesen kapcsolódó egyéb bűncselekményekre komplex módon kell fókuszálni.

Ennek érdekében az Európai Unió 2005-ben elfogadta a Terrorizmusellenes Stratégiáját (a továbbiakban Stratégia). Ennek lényege a tagállamok szintjéről történő építkezés, amelyet a szervezet összefog és koordinál. Az EU perspektívájából ez azt jelenti, hogy a terrorizmus elleni küzdelem elsősorban a tagállamok feladata, az EU pedig csak ennek kiegészítésében tud és akar szerepet vállalni.

A Stratégia nemzeti, európai és nemzetközi szintű munkát igényel. A terroristák száma növekedésének megakadályozására, a potenciális célpontok védelmére, a meglévő hálózatok tagjainak üldözésére és a terrortámadásokra való megfelelő reagálóképesség javítása érdekében pedig az alábbi négy pillérré épít:⁶²

– *Megelőzés:* az emberek terrorizmushoz való fordulásának megakadályozása azon tényezők kezelésével és azon okok megszüntetésével, amelyek radikalizálódáshoz és toborzáshoz vezethetnek Európában és nemzetközi szinten is.

– *Védekezés:* a polgárok és az infrastruktúra védelme, valamint a támadásokkal szembeni sebezhetőség csökkentése a határok, a közlekedés és a kritikus infrastruktúra nagyobb biztonsága révén.

– *Üldözés:* a terroristák határon átnyúló és az egész világra kiterjedő üldözése, az ellenük folytatott nyomozás; a tervezés, az utazás és a kommunikáció megakadályozása, a hálózatok bomlasztása, a finanszírozási csatornák és a támadásokhoz használt anyagokhoz való hozzáférés elvágása, a terroristák igazságszolgáltatás elé állítása.

– *Reagálás:* az EU felkészülése a terrortámadások következményeinek kezelésére és minimalizálására, képességeinek javításával a támadás utáni helyzet, a reagálás koordinációja és az áldozatok szükségletei kezelése terén.

⁶¹ Az Európai Unió Tanácsának 2008/919/IB Kerethatározata a terrorizmus elleni küzdelemről szóló 2002/475/IB kerethatározat módosításáról. Brüsszel, 2008. p. 2.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0919&from=HU>;
letöltés: 2015.02.26.

⁶² Az Európai Unió terrorizmusellenes stratégiája. Az Európai Unió Tanácsa, 2005. november.
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4&l=hu>; letöltés: 2015.02.16.

Mint látható, az EU a terrorizmus elleni fellépés során egy komplex, a prevenciót kihangsúlyozó, de a reagálásra is figyelmet fordító megközelítési módot alkalmaz. A megelőzés során a legfontosabb célok a radikalizálódás és a toborzás létrejöttének elkerülése, amelyet az EU 2002-es kerethatározatának 2008-as módosítása is támogat.

Ennek a tagállamok jogi rendszerébe történő átültetése révén lehetővé vált azon egyének üldözése, őrizetbe vétele és elítélése, akik másokat ideológiailag radikalizálni, terrorcsoporthoz való csatlakozásra buzdítani és terrorcselekmények elkövetésére biztatni akartak, vagy akik egy tervezett támadáshoz szükséges információkat a potenciális elkövetőknek átadtak.

A Stratégia fontos területnek jelöli a radikalizálódást kiváltó okok vizsgálatát és azok megszüntetését. Ez utóbbi abból a szempontból számít újfajta megközelítésnek az EU gondolkodásában, hogy figyelmet fordít azoknak a körülményeknek a megismerésére is, amelyek révén az egyén hajlamossá válhat a radikális eszmék befogadására.

A megelőzésben tehát szerepet kapott az EU média- és kommunikációs stratégiája, a társadalmi és gazdasági változások elősegítése, az interkulturális párbeszéd fejlesztése, valamint a kérdések megismerésére irányuló kutatások folytatása.

A védekezés egy jelentős területet felölelő pillér, amelynek egyik legfontosabb, a schengeni övezet miatt a tagállamok széleskörű együttműködését igénylő eleme a határvédelem. A határbiztonság növelésére számos intézkedés történt az elmúlt években: 2006-ban a biometrikus útleveleket, 2011-ben pedig a Vízuminformációs Rendszert⁶³ vezették be, míg 2013-ban megkezdte működését a Schengeni Információs Rendszer második generációja.⁶⁴

⁶³ Visa Information System – VIS. A VIS célja, hogy javítsa a közös vízumpolitika végrehajtását, a konzuli együttműködést és a központi vízumhatóságok közötti konzultációt. A nemzeti hatóságok és az Európa konkrét esetekben hozzáférést kérhetnek a VIS adataihoz terrorcselekmények és egyéb súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése és vizsgálása érdekében. A rendszer a schengeni régióon kívül is kiterjesztésre került, első lépcsőben a tagállamok az észak-afrikai régió országaiiban (Algéria, Egyiptom, Líbia, Marokkó, Mauritánia és Tunézia) található külképviseletein, majd a Közel-Keleten Izraelben, Jordániában, Libanonban és Szíriában, végül Afganisztánban, Bahreinban, Iránban, Irakban, Kuvaitban, Ománban, Katarban, Szaúd-Arábiában, az Egyesült Arab Emírségekben és Jemenben. A VIS segíti a menekültügyi eljárást is, valamint hozzájárul a bármely tagállam belső biztonságát érintő fenyegetések megelőzéséhez, ezzel jelentős mértékben növelve a magyar és más uniós polgárok biztonságát.
<http://konzuliszolgalat.kormany.hu/az-unios-szintu-vizuminformacios-rendszer-kiterjesztese>;
letöltés: 2015.03.18.

⁶⁴ Schengen Information System II – SIS II. A rendszer lehetővé teszi, hogy a nemzeti határellenőrzési hatóságok, vám- és rendőri hatóságok könnyen cseréljenek információt a súlyos bűncselekmények elkövetésében esetleg érintett személyekről. A belső határellenőrzések eltörlésével a SIS II továbbra is alapvető szerepet játszik a személyek schengeni térségen belüli szabad mozgásának megkönnyítésében. A SIS II az 1995 óta működő Schengeni Információs Rendszer második generációja, amely kiterjesztett funkciókkal rendelkezik, lehetőség van például biometrikus adatok (ujjlenyomatok és fényképek) bevitelére, új riasztási típusokat tartalmaz (lopott légi járművekre, hajókra, konténerekre, fizetőeszközökre), vagy a különböző riasztások (például egy személyre és egy járműre vonatkozó riasztás) összekapcsolására.
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-309_hu.htm; letöltés: 2015.03.18.

A közlekedési eszközök használatának biztonságosabbá tétele során kiemelten kezelték a polgári repülés elleni támadások, támadáskísérletek visszaszorítását, amelyek érdekében újabb technológiájú ellenőrző berendezéseket, köztük biztonsági szkennereket szereltek fel. A szigorú ellenőrzések nyilvánvalóan hozzájárultak ahhoz, hogy a célpontok kiválasztása során csökkent a légi közlekedési eszközök ellen végrehajtott támadások száma.

Az üldözés témakörében elsősorban az információk gyűjtésére, elemzésére és megosztására, a terroristák műveleti és mozgásszabadságának megakadályozására, valamint a finanszírozás ellehetetlenítésére koncentráltak. Egyes elemek végrehajtásához jelentős mértékben hozzájárult az Europol, köztük az elemzések és az adatbázisok elkészítése, egyes korai előrejelző rendszerek kiépítése, valamint az információcsere kiszélesítése révén.

Az információk megszerzése, elemzése, megosztása és a veszélyfigyelmeztetés területén kapott jelentős szerepet az EU Külügyi Szolgálata alárendeltségében lévő EU Hírszerző Központ (EU INTCEN) és EU Katonai Törzs (EUMS). Mindezek azért kiemelten fontosak, mert a 2015 januárjában történt párizsi támadások elkövetői is ismertek voltak a hatóságok előtt, korábban nyomozás folyt ellenük vagy felügyeleti intézkedések alanyai voltak. Ez is azt mutatja, hogy a biztonsági és a bűnüldözői hatóságoknak fokozniuk kell együttműködésüket a már rendelkezésükre álló adatok és információk hatékonyabb megosztása, az uniós adatbázisok hatékony felhasználása, valamint az uniós ügynökségekkel való együttműködés révén.

Az információmegosztásban történő további előrelépést támogatná az utas-nyilvántartási adatállomány felhasználása, amely révén lehetővé válna a radikalizálódott és a nemzetbiztonsági szolgálatok látókörébe került állampolgárok polgári légi járatokkal történő mozgásának nyomon követése. A terrortámadások megelőzését, felderítését, kivizsgálását és a gyanúsítottak büntetőeljárás alá vonását támogató rendszert ugyanakkor – bizonyos adatvédelmi aggályok miatt – 2007-ben történt felvetése óta nem sikerült bevezetni.

A Párizsban elkövetett terrortámadásokat követően egyes tagállamok nyomására ismét napirendre tűzték a kérdés megvitatását, de elfogadásának és bevezetésének lehetséges időpontja továbbra is kérdéses.⁶⁵

A Stratégia utolsó pillére a reagálás. Mivel az EU felismerte, hogy képtelen a terrortámadások kockázatát teljes mértékben lecsökkenteni, törekszik felkészülni a minél gyorsabb és hatékonyabb reagálásra. A természeti katasztrófák következményeinek kezelésére szolgáló rendszereket az esetleges terrortámadások során is kiválóan lehet alkalmazni, így alkalmazható a már korábban kiépített polgári védelmi mechanizmus is. Az EU további hangsúlyt kíván helyezni a nemzetközi szervezetekkel való együttműködésre, a terrorizmus áldozatainak segítségnyújtására és a kockázatértékelés kifejlesztésére.

⁶⁵ Adatgyűjtés a nemzetközi légi utasokról. Európai Parlament/Hírek, 2015. február 19.
<http://www.europarl.europa.eu/news/hu/news-room/content/20150218STO24902/html/Adatgy%C5%B1jt%C3%A9s-a-nemzetk%C3%B6zi-l%C3%A9gi-utasokr%C3%B3l>;
letöltés: 2015.03.18.

A felsorolt, elsősorban a tagállamok szintjén alkalmazandó négy pillérhez az EU további négy módon biztosíthat támogatást. Ezek a nemzeti képességek erősítése, az európai együttműködés elősegítése, az együttes képesség javítása és a nemzetközi partnerség előmozdítása.

A Stratégia politikai áttekintését az Európai Tanács végzi, a terrorizmusellenes intézkedésekről folytatott magas szintű politikai párbeszédet pedig az Európai Tanácsban, az Európai Parlamentben és az Európai Bizottságban is meg kell valósítani. A Stratégia megvalósításával kapcsolatos kérdéseket az Állandó Képviselők Bizottsága tekinti át a terrorizmus elleni küzdelemmel foglalkozó koordinátor⁶⁶ és a Bizottság által nyújtott rendszeres és naprakész tájékoztatás segítségével.

Az újabb kihívások természetesen a már meglévő határozatok és stratégiák felülvizsgálatát, módosítását és újabbak kidolgozását, továbbá uniós szervezetek és szervezeti egységek létrehozását követelik meg az Európai Uniótól. A jelenleg az egyik legnagyobb biztonsági kihívásnak tekinthető, az európaiak nagy létszámban történő toborzására és elsősorban Szíriába, illetve Irakba történő kiutazására szintén hatékonyan igyekezett válaszolni. Az EU felismerte, hogy a terrortámadások túlmutatnak a haláleseteken és a gazdasági károkon: megalapozhatják az európai közösségek közötti megosztottságot, ami egyre inkább reakciós és szélsőséges nézetek kialakulásához vezethet a társadalom egyéb csoportjaiban. Mindez hozzájárul a szélsőséges táptalajának kialakulásához, fenntartva a radikalizálódás, agresszió és erőszakos fellépés ördögi körét.

A probléma kezelésére 2014-ben az Európai Bizottság egy határozatot⁶⁷ fogadott el „A terrorista radikalizálódás és az erőszakos szélsőségek megelőzése” tárgyában, amely számos preventív jellegű intézkedést tartalmaz. A radikalizálódás megelőzését, az azzal szembeni fellépést célzó intézkedések kialakítását és végrehajtását továbbra is a tagállamok körében hagyja, ugyanakkor támogatja azok létrejöttét és megvalósítását. Ennek egyik formája a már 2011-ben létrehozott, radikalizálódást figyelő uniós információs központ (RAN⁶⁸), amely több mint 700 európai szakértőt és gyakorlati szakembert számlál. Tevékenységei között szerepel a szakértői tapasztalatok gyűjtése, illetve több témakörben – köztük a helyi szereplők felelősségvállalása – a tapasztalatcsere megkönnyítése a szakértők részvételével megrendezett nemzetközi konferenciák szervezése révén.⁶⁹

⁶⁶ 2007. szeptember 19. óta a belga Gilles de Kerchove.

⁶⁷ A terrorista radikalizálódás és az erőszakos szélsőségek megelőzése: az EU válaszána megerősítése. Európai Bizottság, 2014. p. 2.
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/HU/1-2013-941-HU-F1-1.Pdf>;
letöltés: 2015.01.21.

⁶⁸ Radicalisation Awareness Network. A szervezetet az Európai Bizottság hívta életre olyan ernyőszervezetként, amely az erőszakos politikai szélsőségek előretörésével szemben fellépő szakértőket és gyakorlati szakembereket fogja össze. A hálózatban különböző munkacsoportok megosztják a szélsőségekkel kapcsolatos tudásukat, tapasztalataikat, illetve a legeredményesebb módszereiket. A RAN mind uniós, mind tagállami szinten támogatja a szélsőségek ellen irányuló politikai és szakmai tevékenységeket. Az összesen nyolc RAN-munkacsoport az Európai Bizottság mellett tanácsadó testületként működik.
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/index_en.htm; letöltés: 2015.03.19.

⁶⁹ A terrorista radikalizálódás és az erőszakos szélsőségek megelőzése: az EU válaszána megerősítése. Európai Bizottság, 2014. p. 3.

A tagállamok erőfeszítéseire az Európai Bizottság az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjével együttműködve, és a terrorizmus elleni küzdelem uniós koordinátora támogatásával az alábbi kezdeményezésekkel és javaslatokkal járult hozzá:

- a radikalizálódás megelőzését célzó nemzeti szintű stratégiák létrehozása;
- a RAN és a tagállami szükségletek közötti fokozott összhang megteremtése;
- a radikalizálódás megelőzésével foglalkozó gyakorlati szakemberek képzése;
- az erőszakos szélsőségekkel felhagyó személyeket segítő „kilépési stratégiák” kidolgozása;
- szorosabb együttműködés a civil társadalommal és a magánszférával az online kihívások kezelésében;
- az áldozatok helyzetének bemutatása a radikalizálódás megelőzésének elősegítése érdekében;
- fokozott fellépés annak ösztönzése érdekében, hogy a fiatalok kritikusan fogadják a szélsőséges üzeneteket;
- a radikalizálódás tendenciáinak kutatása és a meglévő gyakorlatok értékelése;
- szorosabb együttműködés a partnerországokkal az EU-n belüli és kívüli radikalizálódás megelőzése és az azzal szembeni fellépés érdekében.⁷⁰

Habár az EU a szervezeti, a kidolgozott stratégiák, a kerethatározatok és az intézkedések révén jelentős lépéseket tett a terrorizmusellenes fellépés során, a feladat nagyobbik része deklaráltan is nemzeti szinten valósul meg. A következőkben a tagállamok által alkalmazott megközelítési módokat mutatom be.

A tagállamok intézkedései

Ha eltérő mértékben is, de az európai államok többségében jelen van az iszlám radikalizmus, amelynek visszaszorítására az EU tagállamai a 2000-es évek elejétől intézkedések széles skáláját vezették be. Az elmúlt évek tendenciái, a „homegrown” terrorizmus elterjedése miatt leginkább az iszlám radikalizmus⁷¹ megakadályozását tekintették elsődlegesnek, de több ország a már radikalizálódott személyek társadalomba való visszaillesztésére, az ún. deradikalizálásra is figyelmet fordított.

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/HU/1-2013-941-HU-F1-1.Pdf>;
letöltés: 2015.01.21.

⁷⁰ A terrorista radikalizálódás és az erőszakos szélsőségek megelőzése: az EU válaszána megerősítése. Európai Bizottság, 2014. pp. 4–13.

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/HU/1-2013-941-HU-F1-1.Pdf>;
letöltés: 2015.01.21.

⁷¹ Az elért sikerek ellenére több országban súlyos társadalmi vitákat okozott, hogy a fellépés során kifejezetten az iszlám radikalizmus visszaszorítására koncentráltak, holott egyéb ideológiák mentén létrejövő radikalizmus is jelen van Európában.

Az európai országok sorában Nagy-Britannia úttörőnek számít, hiszen már 2003-ban létrehozta saját terrorizmusellenes stratégiáját. Az ezt követő években ennek egyes elemeit több ország is átvette, vagy hasonló rendelkezéseket vezettek be, közülük többet az EU 2005-ös stratégiájának ösztönző hatására. Ugyanakkor 2014-ig kizárólag Nagy-Britannia, Hollandia, Dánia és Norvégia vezetett be átfogó jellegű, a célokat, a módszereket és a felelőségeket tartalmazó, pénzügyi forrásokkal megfelelően alátámasztott nemzeti radikalizmusellenes stratégiát. A tagállamok nemzeti intézkedéseiben céljuk, felépítésük, költségvetésük szempontjából számos eltérés található, de azok nem vonatkoztathatóak el az adott politikai, kulturális és jogi környezettől. A programok kétféle formája figyelhető meg a nemzetek között: az általános megelőző kezdeményezések és a célzott beavatkozás.⁷²

A megelőzés célja, hogy a radikalizáció adott célcsoportja kevésbé váljon sérülékeny, vagyis az egyén ellenállóbb legyen a radikális eszmék befogadásával szemben. A programot alkalmazó országokban számos módszerrel lehet találkozni. Nagy-Britanniában például kormányzati támogatással az iszlám hagyományait maximálisan tiszteletben tartó hitszónokok tartanak előadásokat a fiatal muszlimoknak, amelyeken a vallás felől megközelítve ítélik el és mondanak nemet a terrorizmusra. Más programok a muszlimok integrációjának elősegítésére törekednek, munka vagy továbbtanulási lehetőséget biztosítva. Amszterdam egyik, főként muszlimok lakta negyedében tanfolyamokat tartanak a családottság kezelésére, míg Dániában a külügyminisztérium egyik irodája középiskolákban és ifjúsági központokban igyekszik a dán kormány külpolitikáját bemutatni, megmagyarázni. Az ehhez hasonló, azaz az őshonos és a muszlim lakosság közötti bizalom erősítését célzó programok általában a radikalizmusellenes stratégia központi feladata. Nagy-Britanniában például egyes városokban, városrészekben a muszlim közösség és a rendőrség tagjai teljes hétfőgőket töltenek el, hogy miközben közös programokon (főzés, sport, szerepjátékok) vesznek részt, jobban megismerjék egymást és problémáikat.

A másik módszert, azaz a célzott beavatkozást alig pár éve alkalmazzák az európai országok. A több lépcsőből álló folyamat célja, hogy a radikalizációra lépett személyt azonosítsa és egyénre szabott lépések során visszatérítse a társadalomba. Az első lépésben a helyi rendőröknek, tanároknak, szociális munkásoknak vagy közösségi vezetőknek van jelentős feladatuk, hiszen ők azok, akik – lévén napi kapcsolatban vannak a muszlim fiatalokkal – felfigyelhetnek az egyén életében történt változásokra. Az ezt követő elemzés célja, hogy a látókörükbe került fiatalról begyűjtött valamennyi információ alapján döntsenek a beavatkozás szükségességéről, majd a harmadik lépésben annak mikéntjéről. A személyenként változó módszerek közös célja, hogy meggingassák az illetőt a radikalizmusban és a többségi társadalomba „visszaterelve” hosszú távú perspektívát kínáljanak neki.

Természetesen ennek a módszernek az alkalmazásában is mutatkoznak kisebb eltérések. Nagy-Britanniában leginkább a rendőrség felügyeli a programot, míg Hollandiában és Dániában a lépések többségét önkormányzati alkalmazottak és szakértők végzik. Ez utóbbi azt szolgálja, hogy a program alá eső személyek ne rendőri intézkedésként, hanem egy új lehetőségként éljék meg a beavatkozást.

⁷² VIDINO, Lorenzo: European Strategies Against Jihadist Radicalisation. CSS, Zürich, 2013. pp. 2–3. <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/CSS-Analysis-128-EN.pdf>; letöltés: 2015.03.14.

A radikalizmusellenes módszerek ugyanakkor számos kérdést is felvetnek, pl. hogy milyen mértékben terjesszék ki azokat. Szükség van-e valamennyi radikalizálódott személy esetében az intézkedésekre, vagy csak azoknál, akik erőszakos módszerekhez is folyamodnak? A szélesebb körű alkalmazást támogató szakértők azzal érvelnek, hogy a radikalizálódott személy a következő fokozatot, vagyis az erőszak alkalmazását már viszonylag rövidebb idő alatt éri el, amikor a beavatkozás már elkészt. További érv, hogy a radikalizáció – legyen az erőszakos vagy erőszakmentes – alapjaiban nehezíti meg a muszlimok integrációját. A kérdés még inkább megválaszolhatatlannak tűnhet, ha hozzátesszük, hogy számos muzulmán szervezet van jelen Európában, amelyek bizonyos szinten kötődnek például a Muzulmán Testvériséghez vagy más szalafita mozgalomhoz, amelyek mindegyike hivatalosan is elutasítja a Nyugattal szembeni erőszak alkalmazását.

A különbözőségek ellenére abban minden országban egyetértenek, hogy mivel széles körben nem határozható meg, hogy miért, milyen indítatásból történik a radikalizálódás, mint ahogy az sem, hogy egyesek miért fordítanak háttal a fegyveres csoportoknak, ezért viszonylag széles megközelítést kell alkalmazni a programok során, a folyamatos kutatás és elemzés révén pedig fejleszteni és a célcsoportokhoz legjobban közelíteni azokat.

Az európai államok aktuális intézkedései leginkább a 2012 óta megfigyelt és egyre inkább terjedő jelenség, a külföldi fegyveres válságkörzetekben történő szerepvállalásával kapcsolatos biztonsági kihívásokra igyekeznek választ adni.

Bár az egyes országok minimális szinten eltérő megközelítési módokat alkalmaznak, abban azonosak az elképzelések, hogy mind a kiutazás előtt, mind a visszaérkezést követően szükség van radikalizmusellenes, adminisztratív és büntetőjogi lépésekre. További azonosság, hogy önmagában a válságövezetbe történő utazást csak abban az esetben⁷³ szankcionálják a hatóságok, ha egyértelműen bebizonyosodik a terrorcsoporthoz történő csatlakozás vagy a harcokban való részvétel szándéka, illetve ha ezek előkészülete során már törvénysértés történt. Ennek megfelelően a visszatérők esetében is többnyire csak abban az esetben alkalmaznak büntetőjogi lépéseket, ha a visszaérkezés előtt vagy azt követően bizonyíthatóan történt bármilyen erőszakos cselekmény.

A büntetőjogi intézkedések között általában a terrorizmussal kapcsolatos tevékenységek kriminalizálása jelenik meg. Így például a terrorcselekmény elkövetése mellett az annak érdekében történő nyilvános uszítás, toborzás, kiképzés vagy felkészítés végrehajtása, illetve az azon történő részvétel.

Az adminisztratív lépések sorában az utazási okmányok bevonása egy széleskörűen alkalmazott eljárás azok esetében, akiknél ugyan feltételezhető, de nehezen bizonyítható a tényleges szándék. Ezen kívül számos egyéb módszerrel is lehet találkozni az európai államokban, Belgiumban például az utazást tervező személyt a kommunikációs lehetőségektől is elvághatják (telefon, internet), de preventív jelleggel akár őrizetbe is vehetik. A nem büntetőjogi lépések sorába tehetők az európai országok korábban bemutatott intézkedései is, amelyek a külföldi

⁷³ Az utazásra számos más okból kerülhet sor, gondoljunk például a humanitárius segítségnyújtásra vagy akár a média képviselőire.

fegyveresek jelentette kihívás során is megfelelőek. A különböző programok meggátolhatják a radikalizálódást és a csatlakozást a válságövezetben aktív terrorcsoportokhoz, de ugyanakkor segíthetik a visszatérők társadalomba történő visszailleszkedését is.

Mindezek a stratégiák, intézkedések, programok azt mutatják, hogy a radikalizmus és a terrorizmus kezelése jelentős erőforrásokat igényel, az elmúlt években történt merényletek, különösen a párizsi események alapján pedig sajnálatosan kijelenthető, hogy a leghatékonyabbnak tűnő eljárások sem lehetnek teljes mértékben sikeresek.

A nemzetbiztonsági szolgálatok hatalmas erőfeszítéseket tesznek a Szíriába és Irakba utazó vagy utazást tervező európaiak azonosítására, nyomon követésére, valamint a visszatértek viselkedésének megfigyelésére, a veszélyt jelentő személyek kiszűrésére. Andrew Parker, az MI5, a brit elhárítás vezetője szerint „*nincs olyan, hogy nulla kockázat*”, azaz bármekkora személyi, technikai és anyagi erőforrásokat is mozgósítanak az országok, mindig lesznek olyan személyek, akik átjutnak a különböző szűrőkön, mert minden potenciálisan veszélyes embert nem lehet megfigyelés alatt tartani. Ezt a nézetet vallja Alain Rodier, a Hírszerzési Kutatások Francia Központjának terrorizmussal és szervezett bűnözéssel foglalkozó kutatási igazgatója is. Szerinte a titkosszolgálatok képtelenek 100%-os biztonsággal megelőzni a terrorakciókat. Jó példa erre Izrael, ahol az elhárítás és a hírszerzés is a világ egyik legjobbja, és nyilván nagyon sok terrorakciót megüszít, mégis néha becsúszik egy-egy merénylet – és nem szükséges ehhez az, hogy a titkosszolgálatok hibázzanak.⁷⁴

KÖVETKEZTETÉSEK

A korábban tett megállapítások, az európai muszlim közösségek helyzete, a radikalizmus jellege és módzatai, a terrorcsoportok helyzete és tevékenysége, a terrortámadások jelenlegi trendjei, valamint az EU és tagállamainak intézkedései ismeretében a témát összegezve az alábbi következtetéseket lehet levonni:

– A muszlim közösségek továbbra is jelen lesznek Európában, létszámuk növekedése pedig a bevándorlás és a tradicionálisan többgyermekes családmodell miatt a jövőben is folytatódik. Az őshonos lakosságnak az „ellenállás” helyett a minél szélesebb körű együttműködés politikáját kell alkalmaznia, kívülálló helyett partnerekként tekintenie a muszlimokra. Az elsősorban muszlimok számára indított tájékoztató programok mellett a jelentősebb muszlim közösséggel rendelkező városokban, városrészekben az őshonos lakosság iszlámmal kapcsolatos ismereteinek bővítése közelebb hozhatná a két társadalmi csoportot. Erre jó példa a Nagy-Britanniában már létező program, amelynek során a muszlimok és a helyi rendőrség tagjai ismerhetik meg jobban egymást.

⁷⁴ A legjobb titkosszolgálatok sem mindenhatóak. Index, 2015.01.09.
http://index.hu/kulfold/2015/01/09/a_legerosebb_titkosszolgálatok_sem_mindenhatóak/;
letöltés: 2015.02.26.

– A terrorcsoportok támadásai, a médiában is megjelenő kegyetlenkedései tovább növelhetik az európai őshonos lakosság bizonyos rétegeiben tapasztalható iszlámellenességét. A keresztény közösségek egyes tagjai az iszlám valódi értékeit nem vagy csak felületesen ismerve az iszlámot a terrorizmussal azonosíthatják, ami a szélsőjobboldali, bevándorlás- és muszlimellenes tüntetések, valamint a muszlim közösségek meghatározó képviselői, tagjai és értékei (mecsetek, történelmi helyek, kulturális központok) elleni támadások számát növelheti.

– A radikális eszmék terjedésének megakadályozására a legjobb stratégia az Európai Unió és az európai államok által is preferált megelőzést célzó módszer. Ennek keretében elsősorban a valós társadalmi integrációra törekvő, a probléma gyökereinél ható intézkedéseket kell előnyben részesíteni, hogy az európai muszlimok ne kirekesztve, kilátástalanul, gettóba zárva éljék meg hétköznapjaikat, hanem az európai társadalom részeként, amelyért nekik is érdemes erőfeszítéseket tenniük. Amennyiben nem sikerül kezelni azt az Európa-részte megfigyelhető tendenciát, hogy a másod- és harmadgenerációs muszlimokat felmenőik hazájához már semmi nem köti, ugyanakkor igazán európainak sem vallhatják magukat, a folyamatos frusztráció a radikális eszméknek továbbra is megfelelő táptalajt biztosít.

– A radikalizálódott személyek titkosszolgálati eszközökkel történő kiszűrése és monitorozása a nemzetbiztonsági szolgálatoktól továbbra is óriási erőforrásokat igényel, de azok még ennek ellenére sem válnak képessé valamennyi terrortámadás megakadályozására. A különböző kommunikációs csatornák figyelése ráadásul csak akkor lehet hatékony, ha a terrorcsoportok élnek is annak használatával. A titkosszolgálati módszerekkel, a nemzetbiztonsági szolgálatok képességeivel ugyanakkor sok esetben a merénylők is tisztában vannak, ezért igyekeznek tevékenységüket, mozgásukat vagy éppen a támadás előkészületeit rejtve végezni. A sikeres elhárítás alapvető pillére a megfelelő tartalmú és megfelelő időben érkező információ, ezért a jövőben még inkább szükségessé válik a tagállamok bűnüldöző hatóságai és nemzetbiztonsági szolgálatai, valamint az Európai Unió különböző szervezetei közötti együttműködés elmélyítése, az információáramlás folyamatossá tétele és felgyorsítása.

– A terrortámadások teljes mértékű kiszűrése, elhárítása a leghatékonyabb szolgálatok esetén sem megoldható, ezért továbbra is számolni kell merényletekkel. A terrorcsoportok módszereinek átalakulása, kisebb mértékű módosulása folytatódik. A homegrown terrorizmus Európában meghatározóvá válik, ugyanúgy, ahogy a nagyobb csoportok helyett a kisebb, egymással csak laza kapcsolatot tartó sejték, illetve a magányos elkövetők tevékenységének növekedése lesz megfigyelhető. A kontinensen a robbantásos merényletek mellett egyre nagyobb arányban kapnak szerepet a lőfegyverrel végrehajtott célzott támadások, amelyek félelemkeltő hatása sok esetben a robbantásos merényletnél is nagyobb lehet. Az ISIL/DAESH megjelenésével a korábbi támadásoknál akár sokkal brutálisabb eszközök is megjelenhetnek. Ezek között kell megemlíteni az egyelőre még csak a válságkörzetekben alkalmazott lefejezéseket, elégetéseket és hasonló, jelentős médiavisszhangot kiváltó kivégzéseket.

– A terrortámadások végrehajtói törekednek az új, eddig nem tapasztalt módszerek alkalmazására, amelynek elsődleges célja a meglepetés okozása. Az egyik ilyen lehet a kiberterrorizmus, ahol a különböző internetes oldalak módosítása helyett már lényegesen nagyobb károkat okozva a kormányzati vagy a kritikus infrastrukturális rendszerekhez is hozzáférhetnek.

– Az ISIL/DAESH és további terrorista és szélsőséges csoportok szíriai és iraki jelenléte középtávon jelentősen meghatározza az európai iszlám radikalizmus képét. Folytatódik az európai fiatal muszlimok vagy áttértek válságkövetekbe történő utazása és részvétele a harcokban, akik a művelési terület viszonyai miatt még abban az esetben is radikalizálódnak, ha kiutazásuk előtt nem is kerültek kapcsolatba ilyen eszmékkel. A kiképzett, immáron tapasztalatokkal és kapcsolatokkal is rendelkező fegyveresek visszatértük esetén több szempontból is fenyegetést jelenthetnek az európai biztonságra. A kiutazást akadályozó jogi lépések, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a bűnüldöző szervezetek erőfeszítései ellenére az európai fegyveresek – európai viszonylatban – nagyarányú jelenléte (2014 végén létszámuk már 4 ezer fő volt) miatt mindenképpen számolni kell támadásokkal, még ha azok kisebb mértékűek is lesznek a jelenleg jelzettnél.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A legjobb titkosszolgálatok sem mindenhatóak. Index, 2015.01.09.
http://index.hu/kulfold/2015/01/09/a_legerosebb_titkosszolgálatok_sem_mindenhatóak/;
letöltés: 2015.02.26.
- A terrorista radikalizálódás és az erőszakos szélsőségek megelőzése: az EU válaszána megerősítése. Európai Bizottság, 2014.
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/HU/1-2013-941-HU-F1-1.Pdf>;
letöltés: 2015.01.21.
- Adatgyűjtés a nemzetközi légi utasokról. Európai Parlament/Hírek, 2015. február 19.
<http://www.europarl.europa.eu/news/hu/news-room/content/20150218STO24902/html/Adatgy%C5%B1jt%C3%A9s-a-nemzetk%C3%B6zi-l%C3%A9gi-utasokr%C3%B3l>;
letöltés: 2015.03.18.
- Az Európai Unió Tanácsána 2002/475/IB. számú Kerethatározata a terrorizmus elleni küzdelemlről. Luxemburg, 2002. p. 2.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=HU>;
letöltés: 2015.02.26.
- Az Európai Unió Tanácsána 2008/919/IB Kerethatározata a terrorizmus elleni küzdelemlről szóló 2002/475/IB kerethatározat módosításáról. Brüsszel, 2008. p. 2.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0919&from=HU>;
letöltés: 2015.02.26.
- Az Európai Unió terrorizmusellenes stratégiája.
Az Európai Unió Tanácsa, 2005. november.
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4&l=hu>;
letöltés: 2015.02.16.

- BARRETT, Richard: Foreign Fighters in Syria. The Soufan Group, 2014. június. p. 15. <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf>; letöltés: 2015.02.24.
- DR. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft., 2011. pp. 141–143. <http://dfk.sze.hu/images/kiadvanyok/Bartko%20Robert%20-%20A%20terrorizmus%20elleni%20kuzdelem%20kriminálpolitikai%20kerdesei.pdf>; letöltés: 2015.02.26.
- BYMAN, Daniel – SHAPIRO, Jeremy: Be Afraid. Be A Little Afraid: The Threat of Terrorism from Western Foreign Fighters in Syria and Iraq. Foreign Policy in Brookings, 2014. november. <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/11/western-foreign-fighters-in-syria-and-iraq-byman-shapiro/be-afraid--web.pdf>; letöltés: 2015.03.23.
- DÉVÉNYI Kinga: Dzsihadisták, iszlamisták, terroristák. Az „iszlám fundamentalizmusra” használt kifejezések. In: Rubicon történelmi magazin, 2015/2. szám, p. 38.
- EU nations weigh risk of jihadist spillover from Syria. http://www.spacewar.com/reports/EU_nations_weigh_risk_of_jihadist_spillover_from_Syria_999.html; letöltés: 2015.03.16.
- Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. ICSR, 2015.01.26. <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>; letöltés: 2015.03.23.
- France arrests suspect in Brussels Jewish museum shooting. <http://www.reuters.com/article/2014/06/01/us-belgium-shooting-france-idUSKBN0EC17P20140601>; letöltés: 2015.03.23.
- http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/index_en.htm; letöltés: 2015.03.19.
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-309_hu.htm; letöltés: 2015.03.18.
- http://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%BAszdr%C3%A1ma_a_m%C3%BCncheni_olimpi%C3%A1n; letöltés: 2015.03.08.
- <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/az-unios-szintu-vizuminformacios-rendszer-kiterjesztese>; letöltés: 2015.03.18.
- ICSR Insight: Up to 11,000 foreign fighters in Syria; steep rise among Western Europeans. <http://icsr.info/2013/12/icsr-insight-11000-foreign-fighters-syria-steep-rise-among-western-europeans/>; letöltés: 2015.03.16.
- Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement: Lone-wolf terrorism. European Research Project, 2007. p. 6. <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Lone-Wolf%20Terrorism.pdf>; letöltés: 2015.03.02.

- KATONA László: Hagyományos pénztovábbítási rendszerek és modern technológiák alkalmazása a pénzmosás és a terrorfinanszírozás területén.
In: Hadtudományi Szemle, VII. évfolyam 2. szám, Budapest, 2014. p. 2.
http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2014/2014_2/2014_2_alt_katonal.pdf; letöltés: 2015.03.13.
- KERESZTES Imre: Senki nem próféta. In: HVG, 2015/3. szám. p. 6.
- KIS-BENEDEK József: A nemzetközi terrorizmus jelenlegi tendenciái Európában.
In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam Különszám, 2006. január. p. 12.
<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2006-K.pdf>; letöltés: 2015.03.10.
- DR. KIS-BENEDEK József: Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában.
In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2007. március.
<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>; letöltés: 2015.03.08.
- List of alleged violent plots in Europe involving Syria returnees.
<http://andrewzammit.org/2014/06/29/list-of-alleged-violent-plots-in-europe-involving-syria-returnees/>; letöltés: 2015.03.23.
- NESSER, Petter – STENERSEN, Anne: The Modus Operandi of Jihadi Terrorists in Europe in Perspective on terrorism, Vol. 8., Issue 6., 2014. pp. 12–13.
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/388/html>;
letöltés: 2015.02.16.
- OFTEDAL, Emilie: The financing of jihadi terrorist cells in Europe.
Norwegian Defence Research Establishment (FFI), 2015. január. pp. 14–15.
<http://www.ffi.no/no/Rapporter/14-02234.pdf>; letöltés: 2015.02.16.
- PANTUCCI, Raffaello: A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists. International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, London, 2011.
- Radicalization in the West: The Homegrown Threat, NYPD, 2007. pp. 6–7.
http://sethgodin.typepad.com/seths_blog/files/nypd_report-radicalization_in_the_west.pdf;
letöltés: 2015.03.10.
- Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant.
King's College London for the European Commission, 2007. p. 26.
http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1234516791ICSREURResearchReport_Proof1.pdf; letöltés: 2015.03.13.
- RÉPÁSI Krisztián: A terrorizmus az Európai Unióban.
In: Nemzet és Biztonság, 2014/3. szám, p. 31.
http://nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2014_3_05_repasi_krisztian.pdf;
letöltés: 2015.01.12.
- RÉPÁSI Krisztián: Európa az iszlamista terrorizmus árnyékában.
In: Hadtudományi Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2013. március. p. 2.
http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_1/2013_1_br_repasi_krisztian_41_56.pdf; letöltés: 2015.03.01.

- ROSTOVÁNYI Zsolt: Az iszlám és a nyugat ütközésének színtere Európa.
<http://vilag.transindex.ro/?cikk=20287>; letöltés: 2015.02.15.
- Syria uprising: Al-Qaeda's al-Zawahiri lends support.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17002573>; letöltés: 2015.03.16.
- TAARNBY, Michael: Recruitment of Islamist Terrorists in Europe – Trends and Perspectives. University of Aarhus, Centre for Cultural Research, 2005. január. pp. 18–19.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.176.2718&rep=rep1&type=pdf>;
letöltés: 2015.02.16.
- TÁLAS Péter – PÓTI László – TAKÁCS Judit: A terrorizmus elleni küzdelem fogalmi és tartalmi keretei, különös tekintettel annak katonai dimenziójára. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Központ, 2004/3. szám. p. 4.
http://netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-e-2004-3-a-terrorizmus-elleni-kuzdelem-fogalmi-es-tartalmi-keretei-talas-poti-takacs.original.pdf; letöltés: 2015.03.18.
- TE-SAT 2014.
<https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2014-european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2014>; letöltés: 2015.01.12.
- Több tízezer Iszlám Állam-támogató Twitter-fiók működik.
<http://sg.hu/cikkek/111128/tobb-tizezer-islam-allam-tamogato-twitter-fiok-mukodik>;
letöltés: 2015.03.13.
- Turkey's porous Syria border no barrier for jihadists.
<http://news.yahoo.com/turkeys-porous-syria-border-no-barrier-jihadists-024405025.html>;
letöltés: 2015.03.23.
- UK suicide bomber in Syria named as Abdul Waheed Majid.
<http://www.bbc.com/news/uk-26156533>; letöltés: 2015.03.16.
- VARGA Attila: Terrorizmus – Az iszlám dzsihadista hálózatok. In: Felderítő Szemle, VI. évfolyam 1. szám, 2007. március. pp. 97–106.
<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>; letöltés: 2015.03.08.
- VIDINO, Lorenzo: European Strategies Against Jihadist Radicalisation. CSS, Zürich, 2013. pp. 2–3.
<http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/CSS-Analysis-128-EN.pdf>;
letöltés: 2015.03.14.
- West worries: Threat posed by militants in Syria begins to sink in.
<http://www.presstv.ir/detail/2013/07/29/316114/1000s-of-foreign-fighters-flooding-syria/>;
letöltés: 2015.03.16.

HACKERC SOPORTOK TEVÉKENYSÉGE ÉS FELOSZTÁSA

Bevezetés

Az általános ismeretek és a mindennapi emberek tudatában élő világkép alapján a hackerek és hackercsoportok olyan, a számítástechnikában jártas fiatalok, akik az internet adta lehetőséget kihasználva képesek idegen informatikai eszközök¹ felett átvenni az irányítást, illetve illegális módon érzékeny vagy személyes adatokat² megszerezni az infokommunikációs hálózatokból.

Az elmúlt évtized elején az esetek túlnyomó többségében valamiféle bűncselekménnyel kapcsolatban kerültek a figyelem középpontjába ezek a csoportok, így sokan hajlamosak egyszerűen párhuzamot vonni a hackerek és a köztörvényes bűnözők közé (a kettő nem zárja ki egymást). A valóság azonban ennél jóval árnyaltabb és komplexebb képet mutat, mert a rendvédelmi szervezetek sokkal inkább egy sajátos szubkultúrával, mintsem kizárólag nyereségvágyból elkövetett bűncselekményeket elkövető bűnözőkkel állnak szemben.

A hackercsoportok kialakulása óta³ napjainkra tendenciaváltozás figyelhető meg, az eddig ismert hacktivizmus⁴ mára az indirekt hadviselés és a propaganda egyik fontos és nélkülözhetetlen eleme lett.

Egyes országok felismerték (kiemelten Oroszország, Kína, Észak-Korea) az önálló hackercsoportokban rejlő kiberhírszerzés vagy információs hadviselés lehetőségét is. Jelenleg egyes hackercsoportok már szervezett módon, sok esetben államilag finanszírozottan, vagy kormányzati szereplők, pártok, szervezetek szigorú útmutatásával tevékenykednek a kibertérben. E publikáció a hackereket motivációjuk alapján csoportosította, mivel idáig ez az egyetlen mód, ami alapján rendszerezni lehet (vagy érdemes) őket. Finanszírozási, etnikai, vallási, földrajzi vagy iskolázottsági alapon osztályozva őket túl sokféle csoportot kellene megkülönböztetnünk.

Az esetek túlnyomó többségében a motiváció meghatározza az adott csoport tevékenységi körét, így ebben a bontásban könnyebben rendszerezhetőek. Emellett a közös motiváció általában feltételezi azt, hogy a csoport tagjai hasonló társadalmi rétegből kerülnek ki, hasonló célkitűzésekkel.

¹ Asztali számítógép, okostelefon, táblagép stb. (általában olyan eszközök, amelyek képesek a hálózati kapcsolatra).

² Személyi azonosító és társadalombiztosítási szám, bankkártya és számla adat, telefonszámok, lakcímadatok, jelszavak stb.

³ Az első akció 2006-ban a Habbo nevű közösségi hálózat ellen került sor, amelyet az Anonymous csoport hajtott végre.

⁴ A hacktivizmus vállalatok, szervezetek és egyének elleni olyan hackertámadások, amelyek főleg politikai indíttatásúak.

<http://blackcell.hu/fenyekettssegek/hackivism/>; letöltés: 2015.09.06.

Hackercsoportok motivációjában megfigyelhető változások

Az elmúlt öt évben megfigyelhető legfőbb motivációk között az ismertség, az elismertség és a hírnév szerepelt. Általánosan megállapítható, hogy tevékenységük során a figyelemfelhívás volt az elsődleges cél, így előszeretettel éltek és élnek a defacement⁵ lehetőségével. Látványos műveleteik során kormányzati oldalakat rajzoltak és szerkesztettek át, ahova az esetek többségében az általuk képviseltekkel kapcsolatos, negatív kritikájú anyagokat helyeztek el.

Azok a klasszikus hackerek és hackercsoportok, akik valamilyen ideológia miatt lázadtak az aktuális politikai rendszer ellen, mára a korábban kritizált kormányok eszközeivé váltak.⁶

Motivációk és tevékenységek

Megtévesztés, propagandatevékenység

A defacement a hackertevékenység egyik leglátványosabb része. Az angol *deface* ige jelentése bemocskolni, elcsúfítani, kitörölni, kivakarni, leszakítani, letépni, megcsontkítani, olvashatatlaná tenni, megrongálni – az arcukat. Szakmai körökben a defacement/deface azt jelenti, hogy az elkövető egy weboldalt egy általa készített oldalra cseréli vagy módosítja azt.

A hacker személyes diadala akkor is tovább él, miután a feltört szerveren visszaáll az eredeti állapot, és a deface-elt oldal is helyreáll. Az interneten megtalálhatóak olyan oldalak, amelyek direkt erre a célra létrehozott honlapok. Nincs olyan rövid életű deface, amelyet valahol valaki ne mentett volna le, hogy aztán ebbe az „archívumba” kerüljön.⁷

Anyagi haszonszerzés

A hackercsoportok napjainkban a szervezett bűnözői csoportokhoz hasonlóan jelentős anyagi károkat okozó bűncselekményeket is elkövetnek. A pénzügyi szektor⁸ mára kiemelt prioritással kezeli ezeket a bűncselekményeket. Az anyagi haszonszerzés ezeknek a szervezeteknek mára elsődleges célja lett. Az e kategóriába sorolható hackercsoportok kiemelt célja az olyan érzékeny adatok megszerzése, amelyekkel közvetve tényleges tőkéhez juthatnak, vagy ennek érdekében visszavásároltatják az információt a tulajdonossal, esetlegesen megszarolják – ransomware⁹ szoftverek segítségével – a károsultat.

⁵ Az elkövető felülírja vagy módosítja az eredeti elektronikus oldal felületét. Az esetek túlnyomó többségében ezek csak látványos módosítások, amelyek nem járnak adatlopással.

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Website_defacement; letöltés: 2015.09.10.
<http://www.trendmicro.com/vinfo/us/security/definition/website-defacement>; letöltés: 2015.09.10.
<http://www.zone-h.org/archive?zh=1>; letöltés: 2015.09.10.

⁷ Magyarországon az egyik legismertebb deface „archívum” a <http://deface.haxor.hu/>, amely a hackerek által elhelyezett oldalt, a feltört operációs rendszer megnevezését, a törés időpontját és végrehajtójának nickjét (becenevét) tartalmazza.

⁸ Különösen a PCI (DSS) Payment Card Industry (Data Security Standard).

⁹ A Simplelocker néven ismert program a telefonok és táblagépek SD-kártyáit célozza meg. A fizetésre felszólító üzenetet orosz nyelven jelenik meg, a váltásdíjat pedig ukrán hrvnyában kéri. A memóriakártyákat „lezárja” (AES-titkosítással kódolja), majd egy adott összeg kifizetése esetén a tulajdonos visszakapja saját adatait.

A közvetett haszonszerzés további ismert formája, amikor a megszerzett információkat továbbértékesítik klasszikus szervezett bűnözői csoportoknak, amelyek már a jól ismert bűnözői módszerekkel szerzik meg a javakat a károsultaktól.

Kiemelt kockázatot jelentenek azok a szervezett bűnözői csoportok, amelyekbe beolvadtak informatikai szakértők is, mivel így a bűnözői csoporton belül létrejön egy hackercsoport, amely a befolyt pénzzel már a klasszikus bűnözői tevékenységet is támogatja.

Az anyagi haszonszerzésre szakosodott csoportok módszerei közé sorolható a „social engineering”, a botnetek¹⁰ és a „skimmerek”¹¹ alkalmazása.¹²

Kiberhírszerzés – Ipari kémkedés

Az anyagi haszonszerzés mellett az ipari kémkedés, amely szintén az anyagi haszonszerzés egyik válfajának tekinthető,¹³ a kiberhírszerzés egyik fő célja lett. Kiemelt nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek azok a csoportok, amelyek haditechnikai eszközök fejlesztésével kapcsolatos információkat tulajdonítanak el. Médiainformációk szerint Kína ebben a tevékenységben élenjáró országnak minősül. Feltételezhetően gyakran hajt végre ilyen kiberhírszerző akciókat az Amerikai Egyesült Államok hadiipari beszállítói ellen.¹⁴

Sajtóinformációk és információbiztonsági cégek elemzése alapján Kína az ipari szintű kiberkémkedés legjobb példája. A cikkek alapján ezeket az ipari kémkedéssel kapcsolatos tevékenységeket a kínai kormány koordinálja, amely előszeretettel alkalmaz hackercsoportokat az ilyen jellegű feladatok végrehajtásához. Ebben az esetben már több motivációs tényező együttes hatása látszik, mivel maga a hackercsoport hazafias tevékenységet hajt végre, miközben feltételezhető, hogy a kormány részéről komoly anyagi és szakmai támogatást is kapnak.

¹⁰ A botnet célja, hogy nagy teljesítményű, gyors, mégis anonim infrastruktúrát nyújtson a spammernek, amellyel az könnyen és gyorsan tud nagy mennyiségű spamet küldeni, illetve más törvénytelen cselekedeteket végrehajtani. Nemcsak spammerek vagy a spammafia használnak botneteket, hanem más bűnözői csoportok is, többféle ártó szándékkal (károkozás, megfélemlítés stb.). Azokat a zombi számítógépeket, amelyeket spamküldésre használnak, spambotnak nevezzük.

¹¹ Bankkártyák klónozására használt eszköz.

¹² <http://www.csoonline.com/article/2938529/cyber-attacks-espionage/cybercrime-much-more-organized.html>; letöltés: 2015.09.11.

<http://www.usnews.com/news/articles/2014/08/11/the-new-mafia-battling-hackers-like-organized-crime>; letöltés: 2015.09.08.

<http://www.carnegiecyberacademy.com/facultyPages/cyberCriminals/operate.html>; letöltés: 2015.09.11.

¹³ Az ipari, technológiai kémkedés során közvetett módon valósul meg az anyagi haszonszerzés, mivel a K+F tevékenységre előirányzott magas összegek megtakaríthatóvá válnak.

¹⁴ <http://thediplomat.com/2015/09/chinese-cyber-espionage-avoid-the-cheater-nation-label/>; letöltés: 2015.09.10.

<http://thediplomat.com/2015/08/interview-understanding-chinas-cyber-challenge/>; letöltés: 2015.09.10.

<http://thediplomat.com/2015/07/cybersecurity-we-need-a-chinese-snowden/>; letöltés: 2015.09.10.

Kihívás, tudásvágy, oktatás

Fontos motivációs tényező a tudásvágy. A hackercsoportok életében központi szerepet játszik a szakadatlan tanulás, az új ismeretek megszerzése és a már megszerzett tudás tesztelése. A feltört oldalakra gyakran kerül fel olyan üzenet, amely a kijavítandó hibákra hívja fel a figyelmet. A címzett többnyire a rendszergazda. Ha nincs szöveges üzenet, valami változás akkor is történik az oldalon, például máshová mutat egy link, vagy egy jelet felülírnak egy másikkal, tehát a rendszergazda mindenképpen észreveszi a támadást.

Tekintélyrombolás, negatív kritika

A hackercsoportok előszeretettel használják fel az internetet a velük szemben álló felek lejáratására, vagy valamelyik rezsim kritizálására. Ezt a tevékenységet látványosan a defacement alkalmazásával érik el. Mivel az internet széles olvasói körhöz ér el, ezért a negatív kritika megfogalmazásának tökéletes színterévé vált.

Szándékos károkozás, fizikai rombolás

A fizikai rombolás (kibervandalizmus vagy célirányos rombolás) a kibertevékenységek egyik legszélsőségesebb része. A hackercsoportok ritkán nyúlnak a fizikai pusztítással járó megoldásokhoz, ez inkább a kormányok által vezetett kiberhaderőre vagy az általuk működtetett „proxy” csoportokra jellemző.¹⁵

Kiberhírszerzés – célzott információszerzés

Némelyik hackercsoport informatikai hálózatokba történt behatolásának az volt a célja, hogy minősített vagy érzékeny információkat szerezzenek. Napjainkra jellemzővé vált ez a tevékenység, ahol a csoportok célirányosan, kombinált támadásokkal (social engineering, phare phishing, valamint watering hole technika párhuzamos alkalmazásával) és egyéb hírszerző módszerek segítségével hatolnak be infokommunikációs rendszerekbe. A hírszerzés ilyen típusa többnyire a kormányokra jellemző tevékenység, mivel egy klasszikusnak nevezhető hackercsoport tagjainak ilyen jellegű szakképzettsége ritka, valamint nem rendelkeznek megfelelő információval (például HUMINT-¹⁶ vagy belső információkkal) a célpontról.

Politikai cél

Egyes hackercsoportok az ideológiájukkal és politikai nézeteikkel szemben álló más hackercsoportokat és kormányzati szereplőket is gyakran megtámadnak a kibertérben. Ide sorolandóak az irracionális indíttatású vagy szándékosan kárt okozó informatikai betörések is. A szélsőséges csoportok kibertevékenységet végző szárnyai többször hajtottak végre egymás ellen ilyen műveleteket. Szíriában az Aszad-rezsimhez hű Szíriai Elektronikus Hadsereg (SEA¹⁷) és az Anonymous csoport szembenállása közismert tény.

¹⁵ <http://www.wired.com/2014/11/countdown-to-zero-day-stuxnet/>; letöltés: 2015.09.10.

¹⁶ Human Intelligence – emberi erőforrással végzett hírszerzés.

¹⁷ Syrian Electronic Army.

E két szervezet a közelmúltban többször hajtott végre kibertámadásokat egymás ellen, amelyek általában egymás szerverei ellen végrehajtott terheléses támadások voltak, valamint mindkét fél részéről többször regisztráltak defacement jellegű tevékenységet.

Ukrajnában az Anonymous csoport ukrán fiókszervezete és a CyberBerkut szintén szemben áll egymással. Az ISIL/DAESH pedig az általa elkövetett brutális kivégzéseket¹⁸ követően az Anonymous csoport egyik kiemelt célpontja lett.

Természetesen ezzel egyidejűleg a CyberCaliphat (Kiberkalifátus) szintén felkerült erre a listára. A SEA elektronikus felületét török hackercsoport törte fel és módosította az elmúlt időszakban.

A fentiekből látható, hogy a hackercsoportokkal nemcsak a rendvédelmi szervezetek állnak szemben, hanem a kibertérben tevékenykedő más szerveződések is, általában akkor, ha a politikai nézeteik különböznek.

Hacker csoportok helye az információs társadalomban és az indirekt hadviselésben, valamint jelenlétük hatása

A hacker csoportoknak általában személyes hasznuk származik a megszerzett tudásból, problémamegoldó képességükből, amelyet a munkaerőpiacon kamatoztathatnak. Sokkal fontosabb ennél azonban az információbiztonságra és ennek fejlődésére gyakorolt hatásuk.

Eddig az egyetemi és kutatói szférában nem volt arra igény, hogy az infokommunikációs hálózatokat információ- és infokommunikációs biztonsági rendszerek védjék. A helyzet az elmúlt 15 évben romlott is és javult is. Növeli a biztonsági kockázatot, hogy a robbanásszerűen növekvő felhasználói tábor nagy része nem informatikai szakértők köréből kerül ki. Korábban a biztonságot sokszor arra alapozták, hogy az informatikai eszköz tulajdonosa tudja, mit csinál. Napjainkra az átlagosnak mondható felhasználó viszont nem minden esetben tudja, vagy szándékosan figyelmen kívül hagyja azt, hogy milyen információbiztonsági kockázatnak teszi ki magát. Ezt valamennyire ellensúlyozza a piac fokozott biztonsági igénye és termékszolgáltatása, ami biztosítja a felhasználók biztonságát.

A profitszférában hálózatot üzemeltetők – gyakran a saját kárukra okulva – egyre komolyabban veszik ezeket a kérdéseket. Az informatikai vállalkozások és nagyvállalatok általában a második betörés után rájönnek, hogy baj van a rendszerükkel, és végrehajítják a szükséges fejlesztéseket. A hacker csoportok rendszergazdáknak szánt üzenetei egyre gyakrabban célba érnek.

Ebből a szempontból a hackerjelenség, a hackerveszély átfogó biztonsági probléma. Ugyanakkor nem szabad megfeledkeznünk a közép- és a hosszú távú előnyökről. Középtávon kialakul egy nagy áttekintőképességű és problémamegoldó, az informatikai rendszerek apró finomságaira is érzékeny intellektuális szakembercsoport, valamint javul az információbiztonság. Hosszabb távú haszon a fejlesztések, az innováció, az infokommunikációs rendszerek megújításának terén érzékelhető. Az üzleti folyamatok és a vezető szoftvercégek által diktált innovációs logika és stratégia sokkal inkább lassítja, mintsem gyorsítja az innovációt.

¹⁸ Amelyeket az internetes közönség a YouTube-on követhet.

A jelenleg aktív és a médiából ismert csoportok

CyberBerkut¹⁹ hackercsoport

A CyberBerkut jól szervezett, fiatal hacktivistákból álló oroszbarát – és feltehetően orosz kormányzati irányítás alatt álló – hackercsoport. A médiában először a megosztott szolgáltatás megtagadásával járó támadássorozatáról (DDoS²⁰) vált nevezetessé, amelyet az ukrán kormány és egyes nyugati országok vállalatai ellen hajtottak végre.

1. ábra. A CyberBerkut egyik jele²¹

Az ukrán válság alatt szerveződött csoport a média által újfasisztának titulált ukrán kormányt tekinti elsődleges célpontjának. Nevében a „Cyber” szó a kibertérben történő tevékenységre utal, míg a „Berkut” a felozlatott Berkut (sas) speciális ukrán rendvédelmi egység nevéből adódik. A hackercsoport kiemelt célpontnak tekinti a jelenlegi ukrán vezetést, valamint az ukrán kormánnyal együttműködő nyugati szervezeteket és kormányokat. További célpontja a NATO és a szervezethez köthető egyéb szereplők is.

Tevékenységét tekintve a megalakulása után részt vett az Ukrajna ellen folytatott, feltehetően orosz vezetésű propagandatevékenységben is, ahol a legtöbb esetben defacement jellegű tevékenységet hajtott végre. A válság eszkalálódása után a csoport komolyabb fenyegetést jelentett – és jelent jelenleg is – az aktuális ukrán vezetésre, mivel tevékenységét már szervezeten és célirányosan hajtja végre. Műveletei során kormányzati levelezést szivárogtat ki, vagy a csoport politikai nézetével szemben álló, részben fedett csoportok tagjainak névsorát publikálja az interneten.

¹⁹ Oroszul – „КиберБеркут”, Ukránul – „КиберБеркут”, magyar nyelven „Kiberberkut”-nak fordítják a médiában.

²⁰ Distributed Denial-of-Service.

²¹ <http://www.downvids.net/video/bestimages/img-cyberberkut-leakt-beweisvideo-isis-hinrichtung-im-filmstudio-922.jpg>; letöltés: 2015.09.10.

2. ábra. A CCDCOE és a CyberBerkut negatív viszonyát szemléltető kiáltvány²²

Megalakulását követően feltehető, hogy Oroszország részéről szakértők²³ csatlakoztak a CyberBerkuthoz, vezetői és szakértői szinten egyaránt. A csoport jelenleg is aktív, és az orosz kormány politikájának megfelelően tevékenykedik.

Szíriai Elektronikus Hadsereg

A damaszkuszi kormányhoz hű SEA először 2011-ben tűnt fel a kibertérben. Megjelenését követően a Bassár al-Aszad vezette kormányzat politikai törekvéseit kiszolgálva különböző, túlnyomó többségében propagandatevékenységet hajtott végre a kibertérben. Majd ezután megkezdte támadási spektrumának és eszközzrendszerének bővítését. Defacement jellegű tevékenysége mellett spam levelek²⁴ küldésével, valamint kártékony programok (malware) terjesztésével és adathalászzal is foglalkozik.

3. ábra. A SEA logója a Twitteren²⁵

²² <http://www.rt.com/news/195128-mh17-crash-cyberberkut-leak/>; letöltés: 2015.09.10.

²³ GRU vagy FSZB részéről.

²⁴ A felhasználó által nem kért, elektronikusan, például e-mailen keresztül tömegesen küldött hirdetés, felhívás vagy lánclevél.

²⁵ <https://img.rt.com/files/news/21/b5/80/00/syrian-electronic-army-skype.si.jpg>; letöltés: 2015.09.10.

A SEA célpontjai elsődlegesen a szíriai rezsimmel szemben álló csoportok és személyek, valamint a kormányt élesen bíráló ellenzék. A hackercsoport egyes esetekben információval látja el a kormányzatot, pl. az ellenzéki személyekről azok megfigyelése során, valamint a rezsim ellen lázadó személyekről szerzett adatokkal. Ezeket a tevékenységeket a csoport többségében kártékony szoftverek²⁶ segítségével végzi, illetve a kiberhírszerző tevékenysége során megpróbálja felderíteni a lázadók tényleges tartózkodási helyét, valamint a személyi adataikkal kapcsolatos fontosabb információkat.

A kormányhoz hű csoport feladatai között nemcsak a belső ellenségekkel szembeni harc áll, hanem a külföldi média és az országot élesen bíráló nemzetközi médiaügynökségek elleni kibertámadások is. A kiemelt feladatok végrehajtásához a szíriai rezsim feltehetően szakértői és anyagi segítséget is ad. A hírugynökségek²⁷ elektronikus felületét folyamatosan defacement tevékenységek érték, több esetben terheléses támadások bénították meg azokat, amikor a szíriai kormányt esetleg negatív kritika érte nemzetközi részről vagy valamelyik hírugynökségtől.

4. ábra. A SEA egyik deface tevékenységének eredménye²⁸

A csoport ismert politikusokat is többször célba vett, valamint már áttért a kiberhírszerzés azon szintjére is (ipari kémkedés), ahol az Amerikai Egyesült Államok katonai beszállítóira és partnereire, különböző országok haditechnikai vállalataira is reális veszélyt jelent. A SEA megfigyelése kiterjed az országon belül lebonyolított VoIP²⁹ szolgáltatásokra is, mint például a Skype és a Viber.

²⁶ Például Blackworm.

²⁷ Például a BBC News, az Associated Press, a National Public Radio, a CBC News, az Al Jazeera, a Financial Times, a The Daily Telegraph, a The Washington Post, a szíriai műholdas szolgáltatású Orient TV és a Dubai érdekeltségű al-Arabia TV, valamint a Human Rights Watch szervezet.

²⁸ http://www.vice.com/en_uk/read/the-syrian-electronic-army-hacked-the-bbc; letöltés: 2015.09.14.

²⁹ Az internetprotokoll feletti hangátvitel – elterjedt nevén VoIP, Voice over IP vagy IP-telefonía – a távközlés egy olyan formája, ahol a beszélgetés nem a hagyományos telefonhálózaton, hanem az interneten vagy más, szintén IP-alapú adathálózaton folyik.

Megállapítható, hogy a SEA az elmúlt négy év alatt az egyszerű hazafias hackerekből álló szervezetből egy kormányzati irányítás alatt álló hatékony, kiberhírszerző tevékenységet és kibertámadásokat is végrehajtó jelentős erővé szerveződött. Médiainformációk szerint a SEA jelenleg is pusztán egy „hazafias” hackercsoport, és nem áll valamelyik szíriai szolgálat közvetlen befolyása alatt.

A SEA sikeres célpontjai között neves amerikai érdekeltségű üzleti magazin (Forbes) és az amerikai haderő Központi Parancsnoksága (US CENTCOM) elektronikus felülete is helyet kapott. Ez azt mutatja, hogy a csoport képessége mára elérte azt a szintet, hogy reális veszélyt jelent a szabad sajtóra és a kormányzati szereplőkre egyaránt.

5. ábra. Az amerikai haderő Központi Parancsnoksága logója³⁰

Anonymous hackercsoport

Az Anonymous egy mára világszerte elterjedt eszmét követő hackerekből álló csoportosulás.

6. ábra. Az Anonymous csoport által használt közismert maszk (Guy Fawkes)³¹

³⁰ <http://www.strengthandhonor.typepad.com>; letöltés: 2015.09.12.

³¹ www.erdely.ma.hu; letöltés: 2015.09.10.

Az Anonymous csoport esetében a hacker szó egy másik vetületét is értelmezni kell. Ennél a csoportnál a „hack” egy mentalitás, eszme, mellyel a hacker kifejezi elégedetlenségét az általa elnyomónak vélt rendszerről. Ez lehet politikai rezsim, egy adott országban uralkodó eszme vagy egy olyan csoport, amely radikális nézeteket vall (ISIL/DEASH). Az Anonymous hackere nem fogja feltörni a kereskedelmi weboldalakat vagy civil szervezetek elektronikus felületeit, mivel ezzel a közvélemény ilyenformán nem kívánatos negatív kritikája érné őt. Az esetek többségében a megtévesztő, nyereségvágy miatt fenntartott, demagóg, illetve erkölcstelen elveket pártoló weboldalakat veszik célba, hogy kifejezzék ellenérzésüket. Az Anonymous csoport nem egy újonnan létrejött hackercsoport, tagjai között nem kell csak és kizárólag számítástechnikai szakértőkre asszociálni.

Az Anonymous csoport a szabadság és az egyenlőség eszméit hirdeti, csupán egy kifinomultabb, modernebb módszerrel, elvégre az elmúlt évek során az internet teljesen mindennapjaink részévé vált, nemcsak a hétköznapi életben, hanem a munkánk során is, így célszerűvé vált, hogy pontosan ezt az újfent megjelent „virtuális” világot, a “kiberteret” használják fel céljaik elérésére.

A média is egyre jobban felfigyel rájuk, ami tovább növeli a csoport hatékonyságát. Jelképük, a „V for Vendetta” című filmben megjelent maszk. Az Anonymous esetében a jelképet leszámítva a film eszméje is teljesen megegyezik a hackercsapatéval.

Ennél a csoportnál mindenképpen figyelembe kell venni azt, hogy a médiából megszerzett információk egyes esetben akár dezinformációs jellegűek is lehetnek, mivel néha az egyedi elkövetők az Anonymous nevet felhasználva hajtják végre a betöréseket, miközben ténylegesen nem is tagjai a csoportnak.

Az Anonymousnál egy egyedi jelenség is megfigyelhető. A csoport ideológiája homogén, viszont a vezetési struktúra decentralizált. Az egyes országoknak saját Anonymous csoportjaik vannak, amelyeket a médiában jelölnek is (pl. Anonymous Ukrajna).³²

Chaos Computer Club (CCC)

A CCC 1981. szeptember 12-én alakult meg. Ismertté akkor váltak, amikor a Bildschirmtext³³ (BTX vagy Btx) szolgáltatás egyik biztonsági részére hívták fel a figyelmet azzal, hogy egy 134 000 német márka összegű tartozást generáltak a klub javára.

³² http://index.hu/kulfold/2015/01/09/az_anonymous_a_terroristaknak_kicsinalunk_titeket/;
letöltés: 2015.09.10.

<https://twitter.com/youranonews>; letöltés: 2015.09.10.

<http://www.theguardian.com/technology/anonymous>; letöltés: 2015.09.01.

http://www.wired.com/2012/07/ff_anonymous/; letöltés: 2015.09.01.

³³ V.23 interaktív szolgáltatás, videotext rendszer, a nyugatnémet Deutsche Bundespost postai szolgáltató indította 1983-ban. Egy célhardverrel – postán bérelhető vagy megvásárolható – a már meglévő távközlési hálózaton keresztül lehetett vele kommunikálni.

7. ábra. A CCC egyik internetes poszterképe³⁴

A CCC hackercsoport a kialakulásától kezdve számos területen tevékenykedett.

A CCC legutóbbi konferenciáján³⁵ a hackerek a német védelmi miniszter újjelnyomatát reprodukálták, a miniszterről készített néhány nagy felbontású fotó alapján.

Az újjelnyomat-olvasókat a jelenleg elérhető egyik legbiztonságosabb azonosítási megoldásként tartják számon a mobilkészülékekben, főleg miután olyan óriások, mint az Apple vagy a Samsung is használni és népszerűsíteni kezdték a technológiát. Mindez most megkérdőjeleződni látszik, miután hackerek sikeresen reprodukálták az általuk megfigyelt célszemély újjelnyomatát, mindössze néhány fénykép alapján és általánosan elérhető kereskedelmi szoftverek segítségével. Az eljárás bemutatásához ráadásul nem akármilyen célpontot szemeltek ki, a demonstráció tárgya (nem véletlenül) a német védelmi miniszter, Ursula von der Leyen volt.

Információbiztonság szempontjából a hackercsoportok tevékenységének van egy pozitív hatása is. A CCC által felvetett probléma például rávilágított arra, hogy az újjelnyomat-olvasó rendszerek mára idejét múlttá váltak, ezek csak más biztonsági rendszerekkel együtt kiegészítve lehetnek hatékonyak.³⁶

Lizard Squad

A Lizard Squad az informatikusok körében egy viszonylag jól ismert fekete kalapos hackerekből álló csoport, amely elsősorban terheléses támadásairól ismert, amelyek elsődleges célja megbénítani az on-line szórakoztató szoftvereket futtató

³⁴ <http://www.tweaktown.com/news/43097/lizard-squad-hacked-distributed-customer-data/index.html>; letöltés: 2015.09.02.

³⁵ A 31. CCC-konferencia 2014. december 27–30. között Hamburgban volt.

³⁶ <https://www.facebook.com/Chaos-Computer-Club-112304185449417/timeline/>; letöltés: 2015.09.01.
<http://venturebeat.com/2014/12/28/chaos-computer-club-claims-it-can-reproduce-fingerprints-from-peoples-public-photos/>; letöltés: 2015.09.15.

háttérszervereket. Ez a hackercsoport egy jó példa a fizikai rombolással nem járó kibervandalizmusra, mivel cselekményeik haszonszerzéssel nem járnak.

A különböző szórakoztató szoftverek (elsődlegesen on-line RPG-³⁷ és FPS-játékok³⁸) internetes szervereinek megbénítása semmilyen politikai céllal nincs összefüggésben. Bár számukra ez anyagi haszonnal nem jár, a felhasználók a pénzükért nem kapják meg a megvásárolt hálózati szolgáltatást, ezzel károkat okoz a szoftvergyártó vállalkozásoknak. Mivel az on-line RPG- és FPS-játékok piaca jelenleg is virágzik, ezért az úgynevezett „pay in game” üzletpolitika alapján felépített játékok esetében a hálózati kiesés, valamint az internetes szerverek leállása magas anyagi veszteséget okoz a vállalkozásoknak.

8. ábra. A Lizard Squad egyik logója³⁹

Az első támadásuk a League of Legends⁴⁰ szervereit érte 2014. augusztus 18-án, majd ezt követően ugyanezen év november 23-án a Destiny szerverei is részlegesen leálltak a csoport támadása következtében. A támadások közül a legnagyobb sajtóvisszhangja a Sony PlayStation ellen 2014. december 8-án végrehajtott támadásnak volt. A neves PlayStation mellett az Xbox is elszenvedte ugyanezt a támadást a hackercsoporttól.

A csoport látókörébe nemcsak játékszerverek kerültek a 2014–2015-ös időszakban, hanem a csoport Észak-Koreában is megbénította az internethálózat egy részét.

³⁷ Role Playing Game – szerepjáték.

³⁸ First Person Shooter.

³⁹ <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-hacker-network-redhack-not-a-terrorist-group-prosecutors-rule.aspx?pageID=449&nID=46606&NewsCatID=341>; letöltés: 2015.09.15.

⁴⁰ On-line szórakoztató program.

Egyes esetekben a csoport olyan támadást is magára vállalt, amely ténylegesen nem feltétlenül hozzá köthető. Ilyen hamis bejelentések a Twittert, a Facebookot (közösségi háló) és a Tor hálózatot ért támadások. Feltehetően nem a csoport követte el ezeket, csak a nevét adta hozzá, mivel ezek a weblapok, valamint az észak-koreai internethálózat (amely eleve cenzúrázott) nem tartozik a hackercsoport profiljába.⁴¹

RedHack⁴² csoport

A RedHack hackercsoport egy tipikus példája a politikai motiváció hajtotta csoportoknak. A RedHack 1997-ben jött létre, és elsődleges célja kibertámadások végrehajtása török kormányzati szervezetek⁴³ ellen. A világ öt legkeresettebb hackercsoportjainak egyike, valamint ez a csoport áll a legközelebb ahhoz, hogy nemzetközi terrorista csoportnak kiáltsák ki.

9. ábra. A RedHack csoport internetes felhívása⁴⁴

A csoport 2005 óta tevékenykedik,⁴⁵ már számos török kormányzati oldalt módosított vagy tört fel, 2008–2011 között pedig több mint ezer szélsőjobboldali (fasiszta vagy neonáci) szervezet és személy oldalát bénította meg vagy törölte.

⁴¹ <http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/30306319/who-are-lizard-squad-and-whats-next-for-the-hackers>; letöltés: 2015.09.15.

<https://twitter.com/lizardlands?lang=hu>; letöltés: 2015.09.15.

<http://www.forbes.com/sites/insertcoin/2015/07/09/lizard-squad-hacker-who-shut-down-psn-xbox-live-and-an-airplane-will-face-no-jail-time/>; letöltés: 2015.09.15.

⁴² Törökül: Kızıl Hackerlar, Kızıl Hackerlar Birliği.

⁴³ Török haderő, török felsőoktatás, török rendőri erők, valamint a török hazai területen működő nemzetbiztonsági szervezetek.

⁴⁴ <https://www.hackread.com/wp-content/uploads/2014/02/RedHack-hactivist-Joins-hands-with-activists-for-a-protest-against-Internet-Censorship-in-Turkey.jpg>; letöltés: 2015.09.15.

⁴⁵ Először az isztambuli rendőrség közlegéhez hatolt be, ahol adatokat semmisített meg.

2012-ben 350 rendvédelemmel kapcsolatos oldalt kapcsolt le ideiglenesen, majd innen megszerzett adatokat szivárogtatott ki, emellett 900 olyan rekordot⁴⁶ (összefüggő adatot) publikált, amelyek rendőrségi alkalmazottak adatait tartalmazták. A támadásokat a török belügyminisztérium sem tudta elkerülni, mivel a csoport a minisztériumhoz tartozó weblapokat is megbénította. A belügyminisztériumot ért támadás után a csoport a török haderő Szárazföldi Parancsnokságához is betört, ahonnan a megszerzett adatokat⁴⁷ közzétette az interneten.

A csoport a támadások után módszeresen megkezdte a további minisztériumok – például oktatásért, családi ügyekért, illetve szállításért, tengerészetért és kommunikációért felelős minisztériumok – elleni tevékenységét.

A minisztériumok után a rendvédelmi szervezetek, valamint a külföldi nemzetbiztonsági szervezetek kerültek ismét a csoport látókörébe.

A csoport 2005–2014 között számos elektronikus területet bénított meg, támadásaik módszere mindig hasonló volt. A megbénított szervezettől nagy mennyiségű érzékeny adatot tulajdonítottak el, majd ezeket az adatokat publikálták valamilyen nyilvános fórumon. Az esetek többségében a megtámadott szervezet munkatársainak, kapcsolati körének az elektronikus levelezéssel kapcsolatos adatait szerezték meg és töltötték fel valamilyen nyilvános tárhelyre.

Polgári vállalkozásoknál ez komolyabb károkat nem okozott volna, viszont a RedHack hackercsoport nemzetbiztonsági szervezetektől, minisztériumoktól megszerzett adatokat publikált. Ez kiemelt kockázatot jelentett és jelent a török nemzetbiztonságra, mivel a munkatársak és azok kapcsolati körének adatai nyilvánosságra kerültek, ezáltal lehetővé vált a kapcsolati rendszer felfedése.

A csoport számos támadását összehangolta az Anonymous csoporttal, egyes támadásokat közösen hajtottak végre.

További csoportok

A fent említett csoportok mellett természetesen további szereplők is aktívan tevékenykednek a kibertérben, egyes csoportok ezzel párhuzamosan megszűnnek vagy már megszűntek. Megalakulásukról, illetve létezésükről általában akkor értesül a sajtó vagy a szakértői közösség, ha egy támadást nevükkel fémjelznek.

A publikációban csak azokat a csoportokat említettem meg, amelyekkel az olvasó esetleg találkozhat vagy már találkozott a sajtóanyagokban.

Következtetések

Napjainkra a kibertérben zajló háború fontos elemeivé (eszközeivé) váltak a hackercsoportok.

A klasszikus értelemben vett hackerek és ezek csoportjai a közeljövőben várhatóan eltűnnek, vagy számuk radikálisan lecsökken, beolvadnak egy szervezetbe, esetleg valamelyik ország integrálja kiberhaderejébe. Ezzel a megoldással az egyes

⁴⁶ Nevek, e-mail címek, valamint az ezekhez tartozó adatok.

⁴⁷ A személyi állomány adatait töltötte fel internetes háttértárakra.

országok haderői olyan új képességekre tesznek szert, kiemelten a kiberhírszerzés területén, amellyel eddig kevésbé kellett foglalkozni, vagy a gyakorlatban nem jelentettek reális veszélyt, illetve biztonsági kockázatot.

Egyes csoportok kiegészülnek katonai vagy nemzetbiztonsági szakemberekkel, akiknek az irányítása alatt úgynevezett „proxy” csoportokká válnak, és a hatalmon lévő kormány politikájának és elképzelésének megfelelően tevékenykednek.

A fent felsorolt csoportoknál természetesen sokkal több hackercsoport tevékenykedik – több-kevesebb sikerrel –, és a rendvédelmi szervezetek egyre több hacker ellen indítanak büntetőeljárást, bár velük kapcsolatban a hírügynökségek inkább a kiberbűnöző megnevezést használják.

Várhatóan a közeljövőben – az információs társadalom előretörésével – egyre többször jelenhet meg a médiában hackercsoportokról szóló sajtóanyag, vagy esetleg valamilyen kibertámadással kapcsolatban kerülhetnek be a hírekbe ezek a csoportok.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- <http://blackcell.hu/fenyegetettség/hackivism/>; letöltés: 2015.09.06.
- <http://thecryptosphere.com/2014/11/20/670-billion-served-an-interview-with-redhack-hackivist-collective/>; letöltés: 2015.09.15.
- <http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/30306319/who-are-lizard-squad-and-whats-next-for-the-hackers>; letöltés: 2015.09.15.
- <http://www.carnegiecyberacademy.com/facultyPages/cyberCriminals/operate.html>; letöltés: 2015.09.11.
- <http://www.csoonline.com/article/2938529/cyber-attacks-espionage/cybercrime-much-more-organized.html>; letöltés: 2015.09.11.
- <http://www.downvids.net/video/bestimages/img-cyberberkut-leakt-beweisvideo-isis-hinrichtung-im-filmstudio-922.jpg>; letöltés: 2015.09.10.
- <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-hacker-network-redhack-not-a-terrorist-group-prosecutors-rule.aspx?pageID=449&nID=46606&NewsCatID=341>; letöltés: 2015.09.15.
- <http://www.rt.com/news/195128-mh17-crash-cyberberkut-leak/>; letöltés: 2015.09.10.
- <http://www.theguardian.com/technology/anonymous>; letöltés: 2015.09.01.
- <http://www.trendmicro.com/vinfo/us/security/definition/website-defacement>; letöltés: 2015.09.10.
- <http://www.tweaktown.com/news/43097/lizard-squad-hacked-distributed-customer-data/index.html>; letöltés: 2015.09.02.
- http://www.vice.com/en_uk/read/the-syrian-electronic-army-hacked-the-bbc; letöltés: 2015.09.14.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Website_defacement; letöltés: 2015.09.10.

- <https://img.rt.com/files/news/21/b5/80/00/syrian-electronic-army-skype.si.jpg>; letöltés: 2015.09.10.
- <https://www.facebook.com/Chaos-Computer-Club-112304185449417/timeline/>; letöltés: 2015.09.01.
- <http://www.systemiccapital.com/turkey-redhack-deletes-668-5-billion-in-electric-bills/>; letöltés: 2015.09.15.
- <https://www.hackread.com/wp-content/uploads/2014/02/RedHack-hactivist-Joins-hands-with-activists-for-a-protest-against-Internet-Censorship-in-Turkey.jpg>; letöltés: 2015.09.15.
- <http://www.usnews.com/news/articles/2014/08/11/the-new-mafia-battling-hackers-like-organized-crime>; letöltés: 2015.09.08.
- <http://www.wired.com/2014/11/countdown-to-zero-day-stuxnet/>; letöltés: 2015.09.10.
- <http://venturebeat.com/2014/12/28/chaos-computer-club-claims-it-can-reproduce-fingerprints-from-peoples-public-photos/>; letöltés: 2015.09.15.
- http://index.hu/kulfold/2015/01/09/az_anonymous_a_terroristaknak_kicsinalunk_titeket/; letöltés: 2015.09.10.
- <http://thediplomat.com/2015/07/cybersecurity-we-need-a-chinese-snowden/>; letöltés: 2015.09.10.
- <http://www.forbes.com/sites/insertcoin/2015/07/09/lizard-squad-hacker-who-shut-down-psn-xbox-live-and-an-airplane-will-face-no-jail-time/>; letöltés: 2015.09.15.
- <http://thediplomat.com/2015/08/interview-understanding-chinas-cyber-challenge/>; letöltés: 2015.09.10.
- <http://thediplomat.com/2015/09/chinese-cyber-espionage-avoid-the-cheater-nation-label/>; letöltés: 2015.09.10.
- http://www.wired.com/2012/07/ff_anonymous/; letöltés: 2015.09.01.
- <https://twitter.com/youranonnews>; letöltés: 2015.09.01.
- <http://www.zone-h.org/archive?zh=1>; letöltés: 2015.09.10.
- www.erdely.ma.hu; letöltés: 2015.09.10.
- <http://www.strengthandhonor.typepad.com>; letöltés: 2015.09.12.
- <https://twitter.com/lizardlands?lang=hu>; letöltés: 2015.09.15.
- <https://twitter.com/redhacksozcusu>; letöltés: 2015.09.15.

DR. VIDA CSABA ALEZREDES¹

HUMANITÁRIUS INTERVENCIÓK AZ ELMÚLT 25 ÉVBEN

SIKERSZTORI VAGY BUKÁSSOROZAT?

Bevezetés

Az elmúlt 25 évben a világban kialakult humanitárius válságok alapvetően meghatározták, illetve megváltoztatták a nemzetközi békét és biztonságot, mert a globalizáció következtében a nemzetközi közösség egyetlen tagországa – így Magyarország – sem tudta függetleníteni magát azoktól. Emiatt a nemzetközi közösség országainak közös, illetve saját felelőssége a humanitárius válságok által indukált negatív biztonsági hatások elleni fellépés, amelynek egyik eleme lehet az azokba történő beavatkozás.

A humanitárius válság vizsgálatához szükséges meghatározni annak pontos definícióját és hatásmechanizmusát. A humanitárius válság értelmezésében a szakirodalom² nem egységes, mert a szakértők általában más-más szempontból, de leginkább jogi oldalról közelítik meg a fogalmat, vagy egyáltalán nem is foglalkoznak annak definíciójával. A humanitárius és az emberi jogok megsértésének tényállását vizsgálják, valamint elméleti szempontok helyett gyakorlati példákkal – történelmi eseményekkel – illusztrálják a válságot.³ Megítélésem szerint a humanitárius válság fogalmi rendszerét azonban sokkal szélesebb értelemben és alapvetően elméleti oldalról kell vizsgálni.

A humanitárius válság során egy adott földrajzi térségben olyan helyzet alakul ki, amely nem biztosítja az ott élők megélhetését az emberi méltóságuk egyidejű megőrzésével, valamint amely során különböző veszélyek fenyegetik létüket. A válság általában nagyobb létszámú közösséget érint. Kialakulásához emberi és természeti tényezők is hozzájárulhatnak.

Az emberi tényezők által okozottakhoz sorolhatók a fegyveres konfliktusok, a népcsoportok üldözése és menekülése, az ipari katasztrófák, a menekültáradat, valamint egy adott területen olyan méretű tömeg megjelenése, amely életfeltételeinek kielégítésére az adott terület forrásai elégtelenek.

¹ A szerző az MTA Bolyai Kutatási Ösztöndíj ösztöndíjasa, így a tanulmány az MTA Bolyai Kutatási Ösztöndíj támogatásával jött létre.

² Az ENSZ sem használ egységes fogalmat, mert például a tagszervezetek (WHO, UNICEF) másképp értelmezik. Legjobban a „Humanitarian coalition” szervezet határozza meg a fogalmat: A humanitárius vészhelyzet egy esemény vagy események sorozata, amely kritikus fenyegetést jelent az egészségre, a biztonságra...”
<http://humanitariancoalition.ca/info-portal/factsheets/what-is-a-humanitarian-emergency>;
letöltés: 2015.08.31.

³ Többek között SÜLYOK Gábor: A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata. Doktori értekezés, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Jogi Tanszék, 2003.

A természeti okok közé tartoznak a természeti katasztrófák (földrengés, cunami, vulkánkitörés, árvizek, vízhiány, szélsőséges időjárási körülmények, viharok, járványok és betegségek), amelyeket követően az adott térségben nem biztosítottak a megfelelő szintű létfeltételek.

A humanitárius válság bekövetkezése minden esetben negatív hatást gyakorol az emberek biztonságára, a helyszínen tartózkodók megélhetése nem garantált, és többek között fizikai biztonságuk is fenyegetve van. A fenyegetés megnyilvánulhat az emberek elleni fizikai erőszakban (fegyveres támadásokban, üldöztetésekben, népirtásban, terrorakciókban stb.), valamint olyan körülmények kialakulásában, amelyek nem biztosítják az életfeltételeket (víz- és élelmiszerhiány, földrajzi környezet jelentős negatív megváltozása, az emberek ellátatlansága, nem emberhez méltó körülmények kialakulása, járványok, megbetegedések stb.).

A fentiek következményeként kialakuló humanitárius válságok azzal fenyegetnek, hogy az adott térségben sok lesz a halálos áldozat. A válságok esetében sokszor azok eszkalálódásával kell számolni, ami megnyilvánulhat az áldozatok számának exponenciális növekedésében, valamint a válság földrajzi körzetének a kiterjedésében, illetve a népvándorlásban is. A hatások megakadályozása érdekében a nemzetközi közösségnek kötelessége – saját biztonságának fenntartása érdekében is – beavatkozni a válságba akkor is, ha az érintett ország(ok) nem járul(nak) hozzá. A nemzetközi jog alapján csak szigorúan meghatározott esetekben van lehetőség a beavatkozásra, de rendkívül vitatott ennek jogi alapja.⁴

A humanitárius beavatkozásnak számos fajtája van a segítségnyújtástól a katonai intervencióig, de mindegyik célja a válságkörzetben kialakult helyzet normalizálása. A beavatkozás három tényezőjében konszenzus mutatkozik a nemzetközi közösségben:

- a humanitárius beavatkozás központi tényezője a konkrét fenyegetések és az erő alkalmazása elleni fellépés;
- a beavatkozás során a katonai erők vezénylése a válságkörzetbe nem az adott ország elleni katonai agressziót jelenti;
- a beavatkozás az adott helyzetre történő reagálás, ami nem jelentheti azt, hogy az adott ország stratégiai érdekeit közvetlenül fenyegeti, mert alapvetően humanitárius tényezők motiválhatják azt.⁵

A humanitárius beavatkozások nemzetközi jogi tényállása

A nemzetközi közösség vagy egyes államok általi beavatkozás, még ha humanitárius jellegű is, mindenképpen jogi kérdéseket vet fel, amelyekre a nemzetközi jog évszázadok óta keresi a válaszokat. A beavatkozás tisztán hatalmi kérdés volt egészen a modern államok létrejöttéig. Korábban a katonai potenciállal rendelkező hatalmak rákényszerítették akarataikat a másik országokra, akár erőszakos beavatkozás

⁴ SHAW, Malcolm N.: Nemzetközi jog. Osiris, Budapest, 2011. p. 699. ISBN 963 379 895 7

⁵ FRYE, Alton (szerk.): Humanitarian Intervention, Crafting a Workable Doctrine. Council on Foreign Relations, Inc., Washington, 2000.

www.cfr.org/content/publications/attachments/Human_Intervent_Book.pdf; letöltés: 2015.08.31.

arán is. A nemzetközi közösségen belül a humanizmus sokáig ismeretlen fogalom volt egészen a reneszánsz koráig, de állami szinten csak az utóbbi évszázadokban jelent meg annak igénye, hogy egy adott ország önzetlenül segítsen egy másik országon. Realista oldalról nézve a humanitárius beavatkozás mögött is hatalmi érdekek állnak. Így a nemzetközi közösség a humanitárius beavatkozást a nemzetközi jogi kereteken belül kívánta szabályozni.

Malcolm N. Shaw a nemzetközi jog magyarországi alapművének számító művében úgy fogalmaz a humanitárius intervenció meghatározása során, hogy „az állam területén élő személyek életének megvédése céljából, szigorúan meghatározott esetekben a beavatkozás lehetséges”.⁶ A nemzetközi jog a humanitárius intervenciót a fegyveres erőszak alkalmazásához sorolja, amely során érvényesülnie kell a beleegyezés, a konszenzus, a kölcsönösség és a jóhiszeműség elveinek.⁷

A globális szintű nemzetközi szervezetek létrejöttéig a humanitárius beavatkozás az igazságos háború eszmevilágához volt köthető. Az igazságos háború alapvetően három fő kérdés köré csoportosítható: a háború indításának a joga, a hadviselés szabályai, a háború utáni rendezés szabályai.⁸ Ennek ellenére mindig is vitatott volt, hogy hogyan lehet humanitárius célból háborút indítani. A humanitárius intervenciónak ezért a jogosság, az igazságosság és a moralitás hármas feltételrendszernek kell megfelelnie.

A nemzetközi jog szempontjából a humanitárius beavatkozás okai lehetnek:⁹

- a saját állampolgárok életének a védelme más országok területén;
- az egyéni vagy kollektív önvédelem jogának az érvényesülése;
- a nemzetközileg elismert kormány felkérése vagy államközi egyezmények alapján végrehajtott segítségnyújtás;
- az emberiség nevében történő beavatkozás.

A fenti indokok alapján a nemzetközi közösség a nemzetközi jog alapján elméletileg egyszerűen dönthet a beavatkozás mellett, ezért szükség van sokkal szigorúbb szabályozásra, valamint a nemzetközi közösség felügyeletére. A XX. században ennek egyik mérföldköve volt 1945-ben az ENSZ Alapokmánya. A dokumentum meghatározta azokat a szempontokat, amelyek alapján az ENSZ hozzájárulhat a humanitárius beavatkozáshoz. Az Alapokmány nagyon leszűkíti és leszabályozza a humanitárius intervenció lehetőségét, valamint a beavatkozás központi tényezője az emberi jogok érvényesülése lett, amely mellett megjelent az emberi élet védelme is.

⁶ SHAW, Malcolm N.: Nemzetközi jog. Osiris, Budapest, 2011. p. 699. ISBN 963 379 895 7

⁷ Uo. p. 677.

⁸ WILLS, Garry: Mi az igazságos háború? <http://beszelo.c3.hu/04/12/06wills.htm>; letöltés: 2015.08.31.

⁹ Dr. TÖRÖ Csaba: Humanitárius intervenció: dilemmák a nemzetközi jog és a politika határvidékéről. Doktori értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola Budapest, 2003. p. 18.

Az ENSZ legitimációt is adhat a humanitárius beavatkozáshoz, valamint elítélheti az egyoldalú – humanitárius indokkal történt – beavatkozásokat. Az ENSZ a békefenntartó programján keresztül maga lett az egyik legfőbb kivitelezője a humanitárius intervencióknak, amelynek központi eleme a béke helyreállítása. Mivel az ENSZ politikai szervezet, így az adott humanitárius beavatkozás is politikai alkuk eredménye lehet, amely felülírhatja a nemzetközi jog kereteit is.

A humanitárius beavatkozások kül- és biztonságpolitikai tényállása

Kül- és biztonságpolitikai szempontból a humanitárius beavatkozásnak nincsenek konkrét szabályai, ami alapvetően a nemzetközi rendszer anarchiájából, valamint a nemzetközi közösség szereplőinek különböző érdekeiből fakad. Tehát politikai szempontból a humanitárius válság jellege és következménye közvetve jelenik meg a nemzetközi közösség reakcióiban. Amennyiben a nemzetközi közösség több országának is érdekében áll a beavatkozás, akkor elhárulnak az akadályok az intervenció előtt.¹⁰

Az érdekek mögött természetesen ott lehetnek azok a biztonsági veszélytényezők is, amelyeket az adott humanitárius válság indukál a nemzetközi közösségben. Ha a humanitárius válság közvetlen veszélyt jelent a nemzetközi közösség országaira, akkor nagy valószínűséggel megtörténik az intervenció.¹¹ Ezen túl a beavatkozások alapvetően egyes országok vagy országcsoportok érdekei miatt következnek be.

Természetesen nem mindegy, hogy mely országok vagy országcsoportok állnak a kezdeményezés mögött, mert az függ azok nemzetközi közösségben elfoglalt pozíciójától, valamint katonai, gazdasági és politikai (befolyásolási) képességeiktől. Így a beavatkozásról szóló döntés mindenképpen nagyhatalmi játszmák eredménye. Az elmúlt két és fél évtizedben a beavatkozások többsége mögött az Amerikai Egyesült Államok állt, amely megszerezte a szükséges támogatást a műveletek indításához.¹² Amennyiben az Oroszországi Föderáció, valamint a Kínai Népköztársaság nem vétőzta meg, akkor az ENSZ mandátuma is megvolt.¹³

Az Amerikai Egyesült Államok elsődleges partnere Nagy-Britannia volt, amely hatást tudott gyakorolni az európai szövetségesekre is, valamint a Brit Nemzetközösség¹⁴ országaira (elsősorban Ausztrália, Kanada és Új-Zéland vonatkozásában).¹⁵ Az európai hatalmak vonatkozásában Franciaország és Németország a vízvonalasztó, mert amennyiben sikerült meggyőzni őket, akkor az

¹⁰ A nemzetközi közösségben például a demokrácia exportjával kapcsolatban jelentős vita van, de az Amerikai Egyesült Államok nyomására több beavatkozás a demokrácia terjesztése érdekében történt. SHAW, Malcolm N.: Nemzetközi jog. Osiris, Budapest, 2011. p. 700. ISBN 963 379 895 7

¹¹ Erre legjobb példa napjainkban az Európai Unió földközi-tengeri humanitárius művelete.

¹² Az elmúlt évtizedben például az iraki és az afganisztáni, valamint a nyugat-balkáni műveletekben játszott meghatározó szerepet az Amerikai Egyesült Államok.

¹³ Ilyen művelet volt az afganisztáni és a koszovói is, pedig mindkét esetben vita volt Oroszországgal.

¹⁴ Commonwealth of Nations. A Nemzetközösség olyan országokból áll, amelyek egykoron a Brit Birodalom részét képezték.

¹⁵ Ez jól látható volt a 2003-as Irak elleni katonai beavatkozás során.

európai szövetségesek többsége is az ügy mellé állt. A humanitárius válságokkal kapcsolatban több deklarációban megjelenik, hogy a nemzetközi közösség olyan elvek alapján döntött, mint az emberiség vagy az emberi jogok védelme, de ez túl naiv álláspont a realista világban, amelyet az érdekek vezérelnek. Ezt támasztják alá az elmúlt 25 év humanitárius intervenciói is,¹⁶ mert ha nem volt közvetlen érdek, akkor nem történt beavatkozás, vagy az túl későn történt.¹⁷

Az érdekvezérelt nemzetközi világban alapvetően katonai, politikai és gazdasági érdekek határozzák meg az államok, így a nagyhatalmak döntéseit is. A katonai érdekek mögött szövetségek, szerződések, fegyverkereskedelmi megállapodások, katonai bázisok állhatnak, de ide sorolható az erőszakos támadások megbosszulása is.¹⁸ A politikai érdekek mögött politikai szövetségeket, politikai alkukat, geostratégiai/geopolitikai célokat, illetve társadalmi okok, belpolitikai problémák kivetítését találhatjuk.¹⁹ A gazdasági érdekek között szerepelnek az ásványkincsek, a piacok felosztása, a termőterületek, a vízkészletek, a kereskedelem, valamint a szállítási útvonalak²⁰ és a termelőkapacitások védelme. A különböző érdekek között nem lehet állandó prioritási sorrendet megállapítani, mert azok jelentősége folyamatosan változik. Megállapítható, hogy napjainkban a gazdasági érdekek az uralkodók.

A nemzetközi közösség ingerküszöbe alapvetően érdekfüggő, de szerepet játszik benne a közvélemény is. Amennyiben súlyosan sérülnek a fenti érdekek, akkor az érdeksérelmet elszenvető országok partnereket keresnek, hogy beavatkozzanak az adott válság felszámolása érdekében. Csak néhány ország – nagyhatalom – engedheti meg magának az önálló szerepvállalást, ezek közé tartozik az Amerikai Egyesült Államok, valamint az egykori gyarmattartó államok volt gyarmataik esetében (például Franciaország²¹). Partnereket alapvetően a természetes és a politikai/katonai szövetségeseik között keresnek.²²

Előfordulhat azonban, hogy egyes országok nem találnak megfelelő számú partnert a beavatkozáshoz. Ilyenkor elmaradhat az intervenció, vagy csak korlátozott lesz, ezért mindenképpen meg kell nyerni a nagyhatalmakat a fellépéshez. A közvélemény is befolyásolja az országok álláspontját a humanitárius válságokkal kapcsolatban, mert ha a lakosok többsége támogatna egy beavatkozást, akkor az ország politikai vezetése nem engedheti meg, hogy ne foglalkozzon a kérdéssel.²³

¹⁶ Lásd: a későbbiekben megtalálható táblázat.

¹⁷ Itt példaként lehet említeni a ruandai népirtást, valamint az 1990-es évek elején a délszláv háborúkat.

¹⁸ A 2001-es afganisztáni beavatkozás mögött a 9/11-es terrortámadások megbosszulása áll.

¹⁹ A nagyhatalmak – többek között az Amerikai Egyesült Államok, de Oroszország is – a belpolitikai problémák, valamint válságok elfedésére a társadalmat külpolitikai tevékenységükkel tematizálják, valamint ellenségképek keresésével teremtik meg a nemzeti (politikai) egységet.

²⁰ Az Afrika keleti partvidékén indított kalózkodás elleni missziók, valamint a szomáliai békeműveletek.

²¹ Például Maliban a francia haderő 2012-es Serval és a 2014-es Barkhane művelete Maliban, valamint a Száhel övezetben.

²² Például az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia tekinthető természetes szövetségesnek, a politikai/katonai szövetségesek például a NATO- és az EU-tagországok.

²³ Ezekhez sorolható a korábban már említett földközi-tengeri EU-művelet az illegális migráció elleni küzdelem keretében.

A közvélemény formálásában a médiának jelentős szerepe van, így a humanitárius válság ábrázolása kiemelt fontosságú. A közvélemény számára a tömeges polgári (kiemelten gyermek és női) áldozatok, a tömegpusztító fegyverek esetleges alkalmazása (lásd: a szíriai vegyi fegyverek), valamint a kulturális-történelmi emlékek rombolása (lásd: az afganisztáni tálib, valamint az ISIL/DAESH tevékenysége) jelentheti az ingerküszöböt. A halottak számában sem lehet határt meghatározni, mert valamikor a nemzetközi közösség néhány áldozat után már beavatkozik a válságba, míg más alkalmakkor százezrek halála kell ahhoz, hogy lépések történjenek.

Kül- és biztonságpolitikai szempontból a nemzetközi közösség beavatkozásának célja a humanitárius válság negatív következményeinek a csökkentése, illetve felszámolása, valamint az eredeti helyzet visszaállítása. Ennek eredményeként megszűnhetnek az érdeksérelmek is, és a szavazók is megkapják azt, amit elvártak a politikai vezetéstől.

Ha a humanitárius beavatkozás hatékony, akkor az a válságban érintettek és a nemzetközi közösség, vagyis a beavatkozók számára előnyös, mert csökkenti a negatív hatásokat. Ha a hatékonyság nem éri el a megkívánt szintet, akkor mindkét oldalon lehetnek hátrányok, mert lehet, hogy a nemzetközi közösség tagjainak érdeksérelme ideiglenesen megszűnik ugyan, de az érintett körzetben fennmarad a humanitárius válság (mint például napjainkban Líbiában). Az eddigi tapasztalatok azt támasztják alá, hogy a beavatkozás vesztesei egyértelműen a válságban érintett emberek.

A hatékonyság függ attól is, hogy a nemzetközi közösség szereplői milyen célokat tűznek ki maguk elé. A célok meghatározása politikai alkuk eredménye, amelyekben a hatalmi játszmáknak is fontos szerepe van. Ennek egyik színtere az ENSZ Biztonsági Tanácsa, valamint a különböző politikai és katonai szövetségek. A Biztonsági Tanácsban vétójoggal rendelkező állandó tagok (például az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei, valamint Oroszország és Kína) közötti érdekellentétek miatt általában csak abban esetben kap a humanitárius beavatkozás ENSZ-mandátumot, ha az mindhárom pólusnak érdekében áll. Ha nincs lehetőség megállapodásra, akkor a beavatkozást támogató országok koalíciót alkotva vállalkoznak az intervencióra, de ehhez is kell az ellenérdekelt hatalmak hallgatólagos jóváhagyása.

A humanitárius beavatkozás katonai tényállása

A humanitárius válság felszámolásában vagy hatásainak csökkentésében a katonai beavatkozásra a klasszikus biztonságpolitikai nézetrendszer alapján akkor kerülhet sor, ha más békésebb eszközök²⁴ már eredménytelennek bizonyultak. Ez azonban nem mindig van így, mert a nemzetközi közösség vagy egyes nagyhatalmak dönthetnek úgy is, hogy nem kell megvárni az összes eszköz kipróbálását, hanem egyből a katonai erőt kell alkalmazni. Ez a döntés függhet a humanitárius válság által indukált veszélytényezőktől, de a beavatkozók érdekeitől is.

²⁴ Többek között a diplomácia, a politikai tárgyalások, a segélyszállítmányok, a nemzetközi jogi lépések, a gazdasági-pénzügyi támogatások stb.

Megállapítható, hogy csak politikai döntést követően kerülhet sor katonai beavatkozásra, amelyhez mindenképpen szükség van a nemzetközi közösség valamilyen szintű felhatalmazására, illetve az érintett ország(ok) jóváhagyására. Ez azonban elhagyható, ha a válság által keltett hatások konkrét fenyegetést jelentenek a nemzetközi közösség tagjaira. Ennek ellenére fontos az érintett országok pozitív állásfoglalása, mert ellenkező esetben jelentősen megnehezíthetik a beavatkozás sikerét. Számos esetben az érintett országok kezdeményezésére kerül sor a katonai intervencióra, mert belátják azt, hogy saját maguk nem képesek a válság rendezésére, és annak eszkalálódásától tartva a nemzetközi közösséghez fordulnak.

A katonai beavatkozások alapvetően az alábbi jellegűek lehetnek:

- fegyveres erő alkalmazása;
- fegyvertelen megfigyelők alkalmazása;
- katonai erő humanitárius alkalmazása.

A fegyveres erő alkalmazásával a humanitárius válság erőszakos megoldását helyezik előtérbe. Ezt általában abban az esetben választják, amikor a válságot előidéző okok között két szemben álló fél fegyveres konfliktusa áll, népi társaság következik be, vagy a nemzetközi közösséget közvetlenül fenyegető tényezők (például tömegpusztító fegyverek alkalmazása) vetődnek fel. Az erő alkalmazása során a cél a szemben álló fél számára olyan veszteség okozása, hogy elálljon a további küzdelemtől. Az ilyen jellegű katonai intervencióra általában a válság csúcspontján kerülhet sor.

A fegyvertelen megfigyelők bevetése már a humanitárius válság azon szakaszában történhet, amikor olyan helyzet jött létre, amelyhez nem szükséges erőszakos beavatkozás, csak például a szemben álló felek által megkötött tűzszünet vagy békemegállapodás betartását kell ellenőrizni, a szemben álló feleket szétválasztó demilitarizált területet kell felügyelni, vagy a válság eszkalálódását megakadályozni.

A humanitárius beavatkozás során a katonai erőt nem a klasszikus tevékenységekre (támadó vagy védelmi harc) alkalmazzák, hanem a speciális képességeit veszik igénybe, mint például légi, földi és tengeri szállítókapacitás, egészségügyi és vegyvédelmi erők, műszaki eszközrendszerek stb.

A szakirodalom²⁵ egy másik fajta csoportosítást is megkülönböztet a fegyverek alkalmazása szerint:

- nem fegyveres tevékenységek (katasztrófaelhárítás és -felszámolás, humanitárius segítségnyújtás);
- fegyveres tevékenységek (terrorizmus, szervezett bűnözés elleni fellépés);
- kombinált tevékenységek (nem várt, kikényszerített fegyverhasználat).

²⁵ FARKAS Tibor: Válságkezelés, válságreagáló műveletek. In: Hadtudományi Szemle, 2008/1. szám, p. 6.

Az ENSZ békefenntartással kapcsolatos elméleti rendszere az alábbi nem háborús műveleteket különbözteti meg:²⁶

- békefenntartás – a konfliktusban érintett felek közötti ellenségeskedés megfékezésére irányuló komplex művelet;
- békekikényszerítés – a válság rendezése során a békés eszközök sikertelensége miatt katonai erővel történik az ellenségeskedés megakadályozása;
- béketeremtés – a kirobbant konfliktushelyzetet diplomáciai és megelőző katonai lépésekkel, azok együttes alkalmazásával lehet normalizálni;
- békeépítés – azon eljárások összessége, amelyekkel a válságkörzet visszavezethető a normális hétköznapiakba;
- humanitárius művelet – olyan béketámogató művelet, amelyet az emberi szenvedés csökkentése érdekében hajtanak végre.

A katonai beavatkozásra vonatkozó politikai döntés magában foglalja, hogy milyen felhatalmazással és milyen keretek között történik. A felhatalmazás esetén többségében ragaszkodnak az ENSZ-mandátumhoz,²⁷ de azt – a nagyhatalmi politikai játszmák miatt – nem minden esetben lehet elérni. A nemzetközi katonai műveletek között meg lehet különböztetni:

- ENSZ-missziókat;
- NATO/EU-műveleteket;
- regionális szervezetek (például az EBESZ és az Afrikai Unió) misszióit;
- koalíciós műveleteket.

A műveletek fenti jellege meghatározhatja a művelet hatékonyságát és eredményességét, mert különbözhetnek a részt vevő erőkben, azok jellegében és felhatalmazásában (korlátozásában) is. Ennek következtében más-más feladatokra is lehet őket alkalmazni. A részt vevő erők vizsgálata alapján megállapítható, hogy számos ország esetében annak gazdasági/pénzügyi lehetősége határozza meg a szerepvállalását, mert például az ENSZ-missziók során a nemzetközi szervezet finanszírozza a részvételt, a többi esetében a szerepvállaló állja a művelet költségét. Egyes esetekben a műveletet vezető nagyhatalmak nyújthatnak támogatást a kisebb (szegényebb) országoknak. Ez történt az afganisztáni katonai műveletek esetében is, amikor az Amerikai Egyesült Államok különböző programokon keresztül segítette szövetségeseit és partnereit fegyverzettel, haditechnikai eszközökkel, kiképzéssel, logisztikai biztosítással és pénzzel.

Az elmúlt években a gazdasági/pénzügy okok miatt egyre nehezebb az erőgenerálás, vagyis a műveletek megfelelő katonai erővel történő feltöltése, mert a nemzetközi közösség országai csak abban az esetben biztosítanak képességeket,

²⁶ Dr. RESPERGER István: A „Diadal” és egyéb módszerek alkalmazása a nemzeti válságkezelési feladatok megoldásánál. In: *Hadtudományi Szemle*, 2012, 5. évfolyam 1–2. szám, p. 142.

²⁷ Az ENSZ Biztonsági Tanácsa által hozott határozathoz.

illetve csapatokat, ha valamilyen érdeket látnak mögötte. Emiatt számos katonai művelet nem éri el a kellő hatékonyságát, és akár a kurdarcokhoz is vezethet.

A NATO/EU-műveletek hatékonysága általában magasabb szintű, mert többségében a tagországok biztosítják a megfelelő erőt, valamint nem NATO- vagy EU-tagországok is részt vehetnek a kontingensekben. Mivel a NATO a legerősebb katonai/katonapolitikai szövetség, így képessége is sokkal nagyobb más hasonló szervezetekhez képest, továbbá a parancsnoki struktúrája képes biztosítani a műveletek megfelelő szintű vezetését. A regionális szervezetek műveletei általában alacsony hatékonyságúak, mert vagy nem áll mögöttük olyan katonai erő, mint a NATO/EU-műveletek vonatkozásában, vagy egy olyan ország áll, amely saját céljaira használja fel a katonai műveletet.

A katonai műveletek a fent felsorolt problémák miatt nem érhetik el a sikert, vagyis csak ideiglenes vagy részmegoldást biztosítanak a válságra, illetve ideális esetben elindíthatnak egy olyan folyamatot, amely a teljes rendezés irányába hat. A konfliktusok rendezése során sokszor háttérbe szorul a humanitárius válság megoldása, sőt annak fokozódása és eszkalálódása is előfordulhat, mert a katonai műveleteknek nem a humanitárius válság megoldása az elsődleges célja, hanem inkább a fegyveres konfliktus felszámolása. Ennek következtében az adott válságban szükségessé válhat más, nem katonai, hanem humanitárius segítséget nyújtó misszió elindítása is.

A különböző jellegű katonai műveletek más-más hatást gyakorolnak a humanitárius válságokra, valamint a műveletek szakaszaiban eltérő hatást lehet tapasztalni. A humanitárius támogatást előtérbe helyező katonai műveletek az első szakaszban nagyobb hatást érnek el, de aztán annak értéke csökken, míg a katonai beavatkozást előtérbe helyező műveletek az első időszakban negatív hatást gyakorolnak a humanitárius válságra, később azonban, a fegyveres szembenállás megszűnése után nagyobb mértékű pozitív hatással találkozhatunk. Sajnos számos esetben a műveletek végeredményeként csak nagyon kicsi előrelépésről lehet beszámolni.

A katonai műveletek során a humanitárius válság rendezése irányába ható alábbi tevékenységeket lehet megkülönböztetni:

- a fegyveres szembenállás megszüntetésével a biztonsági helyzet javítása;
- a helyi biztonsági erők képességének növelésével a biztonsági helyzet javítása;
- a segélyszállítmányok eljuttatásának koordinálása és végrehajtása;
- a kormányzatok működőképességének segítségével a szociális rendszerek újjáépítése;
- az újjáépítési és a helyreállítási programok lebonyolítása.

A fentiek közül a katonai műveletek az első háromhoz tudnak hatékonyan hozzájárulni, míg a másik kettőhöz civil-katonai közös műveletek szükségesek.

Napjainkban a katonai műveletek jelentős erőforrásokat igényelnek a nemzetközi közösségtől, mert például – ha csak az ENSZ békemisszióit számoljuk – 2015. június 30-án egy időben 105 394 fő egyenruhás (katona és rendőr) vett részt bennük, a missziók éves költsége pedig megközelítette a 8,5 milliárd dollárt.²⁸ Összehasonlításként: 2005-ben még csak 67 392 fő teljesített szolgálatot, és az éves költség nem érte el a 4,5 milliárd dollárt.²⁹ Az 1990–2015 közötti időszakot vizsgálva megállapítható, hogy az 1990-es évek közepén mutatkozó kiugrás ellenére fokozatos bővüléssel kell számolni. A növekvő költségek miatt az ENSZ és a nemzetközi közösség országai egyre nehezebben járulnak hozzá olyan műveletekhez, amelyekhez nem kötődik közvetlenül érdekük.

A humanitárius válságok tapasztalatai

Az emberiség történelmével egyidősek a humanitárius válságok, amelyek több esetben egész közösségek kipusztulásához vezettek.³⁰ A történelem során a humanitárius válságokat általában azok a birodalmak (országok) próbálták meg kezelni, amelyek az adott terület felett uralkodtak, de a feladat sokszor meghaladta képességüket. A középkorban különböző szövetségek és koalíciók kíséreltek meg beavatkozni a válságokba. A nemzetközi közösség részéről az első beavatkozásokra a XIX. század első felében került sor. A XX. század elejétől a világrendek változásai alapján több szakaszra lehet osztani a humanitárius intervenciókat. Az első szakasz az első világháborúig, a második a két világháború között (népszövetségi időszak), a harmadik a hidegháború alatt tartott, míg a negyedik 1990-et követően kezdődött.

Az elmúlt 25 évben az alábbi humanitárius válságok következtek be, amelyekbe a nemzetközi közösség katonailag is beavatkozott:

Dátum	Válságkörzet	Válság jellege	Beavatkozó erő	Eredmények
1991-től	Nyugat-Szahara	fegyveres konfliktus	MINURSO	sikertelen
1991–1996	Irak	kurdok elleni erőszak, öbölháború	Provide Comfort művelet	a célját elérte, a válságot nem oldotta meg
1992–1993	Szomália	szomáliai polgárháború	UNITAF, Restore Hope művelet	sikertelen
1993–1996	Ruanda	népirtás, menekültek, járványok	UNAMIR Turquoise művelet	sikertelen
1994–1995	Haiti	népirtó rezsim eltávolítása	Uphold Democracy művelet	a célját elérte, a válság maradt
1995	Bosznia-Hercegovina	népirtás	Deliberate Force művelet	a célját elérte, a válságot nem akadályozta meg

²⁸ Az ENSZ 2015. június 30-ai hivatalos adatai alapján.

<http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>; letöltés: 2015.08.31.

²⁹ Az ENSZ hivatalos adatai alapján.

http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet_archive.shtml; letöltés: 2015.08.31.

³⁰ Például (pestis-) járványok esetén.

Dátum	Válságkörzet	Válság jellege	Beavatkozó erő	Eredmények
1999–2002	Kelet-Timor	függetlenségi háború	UNTAET	sikeres
1999	Koszovó	etnikai üldöztetés	Allied Force művelet	a célját elérte, részben sikeres
1999-től	Koszovó	fegyveres konfliktus	KFOR, EULEX	részben sikeres, de az alapvető okokat nem szüntette meg
2000	Sierra Leone	fegyveres konfliktus	Palliser művelet UNAMSIL	részben sikeres
2001-től	Afganisztán	fegyveres konfliktus	ISAF, UNAMA, RSM	sikertelen
2003-tól	Libéria	fegyveres konfliktus	UNMIL	részben sikeres
2003-tól	Szudán (Dárfúr)	fegyveres konfliktus	ENSZ-misszió (UNAMID, UNMISS, UNISFA)	sikertelen
2003–2011	Irak	fegyveres konfliktus	koalíciós művelet	sikertelen ³¹
2004-től	Elefánt-csontpart	fegyveres konfliktus	UNOCI	részben sikeres
2005–2006	Pakisztán	földrengés	NATO-művelet	sikeres
2010	Haiti	földrengés	MINUSTAH	sikeres
2011	Líbia	polgárháború	Unified Protector művelet	a célját elérte, ³² sikertelen
2013	Mali	fegyveres konfliktus	MINUSMA, EUTM	sikertelen
2014	Közép-Afrikai Köztársaság	fegyveres konfliktus	MINUSCA	sikertelen
2014	Irak–Szíria	fegyveres konfliktus, menekültek nagy száma	Inherent Resolve művelet	sikertelen (300 ezer halott, négymillió menekült)
2014–2015-től	Földközi-tenger	illegális migráció	EU, Mare Nostrum és Triton művelet	folyamatban, eddig nem sikeres

A fentiekkel ellentétben nem volt humanitárius intervenció az alábbi esetekben:

- 2014-es nyugat-afrikai Ebola-járvány (11 298 halott);
- 2013-as Fülöp-szigeteki fegyveres konfliktus (100 ezer menekült);
- 2012-es szárazság a Száhel övezetben (3,6 millió ember szenvedése);

³¹ Az Irak elleni művelet alapvetően a Szaddám Huszein-rezsim megdöntésére indult, de a nemzetközi közösség a kurdok elleni erőszakos cselekményeket is figyelembe vette. A koalíciós erők művelete következtében humanitárius válság alakult ki Irakban.

³² A nemzetközi közösség líbiai művelete alapvetően a Kadhafi-rezsim megdöntésére irányult, de a polgárháború időszakában jelen volt a fegyveres konfliktus által előidézett humanitárius válság is.

- 2011-es kelet-afrikai élelmiszerválság (50–260 ezer áldozat);
- 2011-től jemeni válság (15 millió ember szenvedése);³³
- 2009-ig a Srí Lanka-i polgárháború (50 ezer halott);
- 2004-es cunami (230–280 ezer halott).

Megállapítható, hogy a nemzetközi közösség 1990 óta nem minden humanitárius válságba vagy katasztrófába avatkozott be katonailag, pedig jelentős számú áldozatokat követeltek, valamint sok millió embert érintettek. Ez nem jelenti azt, hogy ezekben a válságokban más jellegű nemzetközi segítségnyújtás nem történt, csak azok többnyire ad hoc jellegűek voltak, és nem sikerült átfogó megoldást találni.

Az elmúlt 25 év katonai intervenciói általában nem tekinthetők sikeresnek, mert legfeljebb csak részleges vagy ideiglenes megoldást jelentettek a humanitárius válság rendezésében. Ennek számos oka volt, amelyek közé tartozik, hogy a katonai műveletek többségének csak közvetve volt célja a humanitárius segítségnyújtás, mert alapvetően a válságot kiváltó okok (fegyveres konfliktus, népirtás, üldöztetés, terrorcsoportok tevékenysége) megszüntetésére irányultak.

A beavatkozások a fő célokban sem bizonyultak mindig sikeresnek, mert a műveletek hiányosságai akadályozták meg azt. Ezekhez soroljuk a nem megfelelő (sokszor irreális) célok meghatározását, a politikai beavatkozást, a hiányzó képességeket és a nemzeti korlátozásokat. Az elérhetetlen célokat általában a politika határozza meg, amelyekhez nem biztosít megfelelő erőt és eszközt, valamint a felhatalmazás jellegével is korlátozza a katonai lépéseket. A politikai irányítás is ehhez kötődik, mert számos esetben közbeavatkoztak a katonai műveletek végrehajtása során.

A műveletek hiányosságaihoz sorolhatjuk, hogy az erőgenerálás folyamán a katonai kontingenseket nem tudták teljes mértékben feltölteni, továbbá egyes országok katonai kontingensei nem egyszerre, hanem részenként érkeztek a hadműveleti területre, esetenként váratlanul vonták ki őket,³⁴ így a műveletet hiányos képességekkel tudták végrehajtani.³⁵ A katonai erő egységesebb alkalmazását gyakran lehetetlenné tették a nemzeti korlátozások, amelyek a katonai vezetők számára megoldhatatlanná tették, hogy komplex műveleteket hajtsanak végre a válságkörzetekben.

Amikor a fentiek ellenére is sikerült a katonai célokat elérni, akkor azok megtartása jelentett problémát, mert sikereket követően a politika pénzügyi okokból csökkentette a katonai erő létszámát, pedig egy fegyveres konfliktus esetén ebben a szakaszban az aszimmetrikus hadviselés talán nagyobb kontingenst kívánt volna meg, mint amivel kikényszerítették a békét.

³³ A válságban egyedül az Amerikai Egyesült Államok terrorellenes fellépése tekinthető nemzetközi fellépésnek, amelynek célja nem a válság megoldása, hanem a térségben tevékenykedő terrorszervezetek tevékenységének a felszámolása.

³⁴ Például 2004-ben a spanyol kontingenst Irakból.

³⁵ Majdnem mindegyik nemzetközi békétámogató misszió esetében megvalósult a fenti megállapítás.

Emellett a nemzetközi közösségnek, azon belül a katonai intervenciónak minimális lehetősége van a tisztán humanitárius segítségnyújtásra, mert nem rendelkezik hozzá elegendő forrással, valamint más célokat szolgál. A nemzetközi közösség más jellegű – de humanitárius célú – beavatkozásaira is jellemző, hogy nem biztosít elegendő forrást a humanitárius válság teljes mértékű felszámolására, így csak látszattervékenységre van lehetőség, amely viszont csak ideiglenes és részmegoldást ad, valamint eltakarja annak hatásait, és csak halogatja a valódi lépések megtételét. Az elmúlt 25 év humanitárius válságai is ezt bizonyítják, így napjainkra már olyan helyzetek alakultak ki az egykori válságkörzetekben, amelyek egyik következménye a globális népvándorlás.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dr. CZENE Gréta: Az Európai Unió konfliktus- és válságkezelő intézményrendszere, valamint gyakorlati alkalmazása. NKE, Budapest, 2014. p. 202.
- FARKAS Tibor: Válságkezelés, válságreagáló műveletek.
In: Hadtudományi Szemle, 2008/1. szám, p. 6.
- FRYE, Alton: Humanitarian Intervention: Crafting a Workable Doctrine.
Council on Foreign Relations, Washington, 2000.
- KULCSÁR Attila: A humanitárius intervenció fogalma, jogi háttere, a líbiai beavatkozás körülményei és következménye. In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2014/2. szám.
- Magyar Távirati Iroda hírei 1990–2015.
<http://www.mti.hu/Pages/Default.aspx?lang=HUN>; letöltés: 2015.08.31.
- PETHŐ Alexandra: Békefenntartás és humanitárius intervenció a ruandai népirtás idején.
http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/2_2012/bekefenntartas_es_humanitarius_intervencio_a_ruandai_nepirtas_idejen/; letöltés: 2015.08.31.
- Dr. RESPERGER István: A „Diadal” és egyéb módszerek alkalmazása a nemzeti válságkezelési feladatok megoldásánál.
In: Hadtudományi Szemle, 2012, 5. évfolyam 1–2. szám. pp. 141–165.
- Dr. TÖRŐ Csaba: Humanitárius intervenció: dilemmák a nemzetközi jog és politika határvidékéről.
Doktori értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, 2003.
- SHAW, Malcolm N.: Nemzetközi jog.
Osiris, Budapest, 2001. p. 832.
- SÜLYÖK Gábor: A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata.
Doktori értekezés, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Jogi Tanszék, 2003.
- VALKI László: Líbia és a „humanitárius intervenció”.
http://no1.hu/velemeney/20110228-libia_es_a_humanitarius_intervencio_-994741;
letöltés: 2015.08.31.

DR. PORKOLÁB IMRE EZREDES

INNOVÁCIÓ – A JÖVŐ HADVISELÉSÉNEK MEGHATÁROZÓ ELEME A VÁLTOZÓ KÖRNYEZETBEN

Az utóbbi időben a hadviselés alapelvei nem, de a környezet¹ jelentősen megváltozott. A környezeti hatások jelentős mértékben befolyásolták bizonyos csoportok viselkedését és lehetőségeit. Az irreguláris csoportoknak a fentiekhez adaptálódott struktúrája napjainkban lehetővé teszi, hogy egyre hatékonyabban felvegyék a harcot az állami szervekkel és folyamatosan új kihívásokat teremtsenek. Egy rendkívül innovatív jelenséggel állunk szemben, amely azt eredményezi, hogy átgondoljuk az államhatalmak által alkalmazott innovációs módszereket, a jelenleg meglévő szervezeti struktúrákat, illetve a döntéshozatali folyamatokat.

A manapság egyre komplexebbnek tűnő környezetben csak akkor vagyunk képesek igazán sikeresek maradni, ha folyamatosan nyomon követjük és feltérképezzük a megélt helyzetek kontextusát, innovatív módon alkalmazkodunk ehhez a környezethez és felismerjük, hogy csakis a változás elfogadásával és a változó környezetre adott adaptív reakciókkal érhetjük el a célunkat. Ebben a cikkben arra szeretnék rávilágítani, hogyan reagál az Amerikai Egyesült Államok a megváltozott biztonsági környezetre, és milyen innovatív válaszokat adnak a védelmi szektor vezetői napjaink kihívásaira.

A fenti folyamatok felismerésének eredményeképp a téma várhatóan a NATO varsói csúcstalálkozójának egyik központi elemeként bukkan majd fel. Ezért mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy milyen irányba tartanak az amerikai folyamatok, ahol a katonai stratégiai gondolkodás, az ipar és a tudományos élet képviselőinek együttműködésével és összehangolásával egyre komolyabb sikereket érnek el a hadiipari kutatás és fejlesztés területén.

Az amerikai hadviselési elvek és stratégia változása mindig is nagy hatással voltak a nemzetközi környezetre, különösképpen a Szövetség tagországaira. A nemrégiben újból felélénkült érdeklődés az úgynevezett „offset” stratégiával² kapcsolatban megér egy elemzést, és jelen cikkemben **az amerikai stratégiai gondolkodás szemszögéből vizsgálom a hadviselés fejlődését** a környezet és a technológiai fejlődés változásainak tükrében.

Cikkemben elemzem, hogy az új (a Szilícium-völgyben már régóta működő) innovatív gondolkodás³ milyen hatással lehet a hadviselésre, és hogyan képes az Amerikai Egyesült Államok lépést tartani a megváltozott környezetből adódó innovációs

¹ Például technológiák miniaturizálódása és elterjedése, a kibertér intenzív használata.

² US DoD feljegyzés a DII-ről.

<http://www.defense.gov/pubs/OSD013411-14.pdf>; letöltés: 2015.08.21.

³ Ezzel a gondolkodásmóddal kapcsolatban mára már rengeteg kiadvány és könyv jelent meg, és lehetetlen lenne valamennyit felsorolni. Bepillantást nyerhetünk ebbe a gondolkodásmódba az alábbi cikk elolvasásával:

<http://www.intrapreneurshipconference.com/innovate-like-a-startup-its-all-about-the-silicon-valley-mindset/>; letöltés: 2015.08.21.

kihívással. Arra hívom fel a figyelmet, hogy az innováció létkérdés, és a műveleti szerepvállalás mellett nagyon komoly hangsúlyt kell rá fektetni annak érdekében, hogy a közeljövő konfliktusaiban is képesek legyünk hatékonyan reagálni a kihívásokra.

Új műveleti koncepciók fejlesztése az Amerikai Egyesült Államokban

Az **első offset stratégia** az 1950-es években jött létre (bár akkor még nem ezen a néven) Eisenhower elnök idején, és a Project Solarium nevet kapta. A stratégia részeként felismerték, hogy jó eséllyel sor kerülhet egy hagyományos, vagyis nem nukleáris fegyverekkel megvívandó összecsapásra, ahol a szovjet erőfölénynek köszönhetően széles frontvonalon mély hadműveletekre lehet számítani. Ezek részét képeznék a páncélos csapatok dinamikus manőverei, és a NATO-elemzők úgy vélték,⁴ hogy a szovjet erőfölényt valamilyen módon ellensúlyozni kell. Ennek eredményeképpen jöttek létre a nagyobb pontosságú fegyverrendszerek, fejlesztették a tűzérés képességeit, valamint a célpontok felderítésének és a csapásmérés pontosságának javítására helyezték a hangsúlyt.⁵

A fejlesztéseknek köszönhetően 1981-ben az Assault Breaker koncepció nyert teret, és ennek következtében az akkori szovjet vezetés is átgondolta a beszerzésekkel kapcsolatos koncepcióját. Az Assault Breaker elképzelésre építve Bernard W. Rogers tábornok (SACEUR⁶) javaslatára megszületett a követő erők koncepciója,⁷ amely 1984 novemberében új szervezeti felépítést eredményezett az amerikai és más NATO-erőkben, valamint számos addigi hiányképeséget orvosolni látszott.⁸

A **második offset stratégia** a Szovjetunió hagyományos erejével szemben alkalmazható megoldásokra koncentrált. Ennek eredményeként olyan képességek jöttek létre, mint például a felderítő (ISR⁹), a navigációs és az űrmegfigyelési rendszerek, a precíziós lövedékek és a lopakodó repülőgépek. Ezek a technológiai fejlesztések bizonyítottan képessé tették az Amerikai Egyesült Államokat arra, hogy egy hagyományos ellenféllel szemben győzelmet arathasson. E fejlesztések eredményeként született meg az RMA¹⁰ koncepció, amely sokáig uralkodó nézet volt¹¹ a konfliktushelyzetekre vonatkozó amerikai katonai cselekvési változatok kidolgozásakor, továbbá a csapatok fegyverzetének és eljárásainak a fejlesztésében.

⁴ TOMES, Robert R.: The Cold War Offset Strategy: Assault Breaker And The Beginning Of The RSTA Revolution. <http://warontherocks.com/2014/11/the-cold-war-offset-strategy-assault-breaker-and-the-beginning-of-the-rsta-revolution/>; letöltés: 2015.08.21.

⁵ Két ilyen programot érdemes megemlíteni. Az egyik az információs képességeket fejlesztette (Coherent Emitter Location Testbed – CELT), a másik pedig a csapásmérés pontosságát javította (Battlefield Exploitation and Target Acquisition – BETA).

⁶ Supreme Allied Commander Europe – Szövetséges Fegyveres Erők európai főparancsnoka.

⁷ Follow-On-Forces-Attack (FOFA), magyarul: követő erők támadása.

⁸ TOMES, Robert R.: U.S. Defense Strategy from Vietnam to Operation Iraqi Freedom: Military Innovation and the New American Way of War, 1973–2003. Routledge, 2007.

⁹ Intelligence, Surveillance and Reconnaissance.

¹⁰ RMA – Revolution in Military Affairs. A koncepcióval kapcsolatos eseményeket az alábbi weboldalon lehet nyomon követni: <http://www.comw.org/rma/>; letöltés: 2015.08.21.

¹¹ METZ, Steven – KIEVIT, James: Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy. 1995. június 27.

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/download.cfm?q=236>; letöltés: 2015.08.21.

A technológiai fölénybe vetett hit arra sarkallta a döntéshozókat, hogy egyre inkább támaszkodjanak a technológiai fejlesztésekre és az innovációra. Ez a megközelítés és az Amerikai Egyesült Államok haderőátalakításának egyik alappillérvé vált.

A **jelenlegi (harmadik) offset stratégia**, amelyet Chuck Hagel védelmi miniszter kezdeményezett 2014 novemberében,¹² és a miniszter szavaival élve megváltoztatja a játékszabályokat.¹³ A stratégia alapelemeit két kutatóintézet, a CSBA¹⁴ és CNAS¹⁵ bevonásával dolgozták ki, javasolataikat egy weboldalon¹⁶ lehet nyomon követni.

Az offset stratégia összességében arra keresi a választ, hogy milyen minőségi fejlesztéseket (offset) kell végrehajtani a haderőben ahhoz, hogy azok **ellensúlyozzák az ellenfél hagyományos eszközeiben rejlő erőfölényt**. Az amerikai offset stratégia (más néven Defense Innovation Initiative, azaz DII) az innovációs tevékenységeket reflektorfénybe helyezve próbálja meg az amerikai haderő erőfölényét hosszú távon biztosítani, éppen ezért jelentős hatással van a költségvetésre, valamint a kutatási és a fejlesztési projektek céljaira.

A stratégia három alapvető tevékenységet különböztet meg:

1. új műveleti koncepciók fejlesztése és tesztelése, amelyeket később beépítenek az oktatásba és a doktrínákba;
2. hosszú távú kutatási és fejlesztési terv, amely meghatározza, milyen technológiai fejlesztésekre kerülhet sor a jövőben;
3. egy „DoD Enterprise” fejlesztési tevékenység, amely a belső működési költségek optimalizálását, illetve a beszerzési rendszer fejlesztését teszi lehetővé.

Gyakorlati tapasztalatok a stratégiából

A **jelenlegi (harmadik) offset stratégia** (az eddigiekhez hasonlóan) várhatóan hosszú távon befolyásolja az Amerikai Egyesült Államok technológiai fejlesztési és beszerzési folyamatait, ami kihatással lesz a haderő átalakítására (transzformációs folyamat) annak érdekében, hogy döntő fölényt biztosítson a biztonsági konfliktusok kialakulásakor. NATO szövetséges országként az Amerikai Egyesült Államok figyelembe kívánja venni a Szövetség többi tagállamának a lehetőségeit is. A stratégia jelenleg még kidolgozás alatt áll, ugyanakkor már vannak kézzelfogható eredményei.

Úgy tűnik, hogy az amerikai **különleges erők** nemcsak a hadviselés koncepciójának változásaira fogékonyak, hanem a technológiai újításokban és az

¹² Chuck Hagel beszéde a Reagan National Defense Forumon (Simi Valley), 2014. november.

¹³ Chuck Hagel védelmi miniszter beszéde.

<http://warontherocks.com/2014/11/a-game-changing-third-offset-strategy/>; letöltés: 2015.08.21.

¹⁴ Center for Strategic and Budgetary Assessments. <http://csbaonline.org/>; letöltés: 2015.08.21.

¹⁵ Center for a New American Security. www.cnas.org/; letöltés: 2015.08.21.

¹⁶ Beyond Offset weboldal, a warontherock és a CNAS által közösen fejlesztett oldal:

<http://warontherocks.com/beyond-offset/>; letöltés: 2015.08.21.

innovációban is élen járnak. Az amerikai különleges erők parancsnoksága (SOCOM¹⁷) is felismeri ezeket a lehetőségeket, és a technológiai fejlesztések terén előnyben részesíti a kisebb cégeket, amelyek már meglévő technológiák továbbfejlesztésével, vagy eddig nem alkalmazott területen való hasznosításával érnek el áttörő eredményeket.

Az amerikai különleges műveleti parancsnokság parancsnoka, Joseph L. Votel tábornok egy interjúban¹⁸ azt mondta, hogy az innovációs folyamatokra legalább akkora hangsúlyt kell fektetni, mint a műveletek végrehajtására, és céljuk a műveletet végrehajtó katona (a különleges műveleti operátor) szükségleteinek a kielégítése kell, hogy legyen. Éppen ezért a SOCOM szervezetében működő ATL-csoport¹⁹ fő feladata, hogy biztosítsa a katonák komparatív előnyét a szemben álló fél erőivel szemben.

Az ATL-csoport vezetője, James F. Geurts szemlélete híven tükrözi a különleges műveleti parancsnok hozzáállását. A szervezet véleménye szerint azért dolgozik, hogy a parancsnokság legsürgősebb igényeinek is időben eleget tudjon tenni. Ennek érdekében a Dragon JATF-részleget²⁰ bízta meg azzal, hogy a műveleti szerepvállalásból adódó igényeknek megfelelően összekösse az ipar, valamint a kutatóintézetek vezetőit és szakembereit magukkal a végrehajtókkal. A SOCOM szervezésében hetekig tartó kutatási és fejlesztési konferenciákat tartanak, amelyek teljesen ingyenesek a résztvevők számára, és ahol azok személyesen találkozhatnak a végfelhasználókkal és meghallgathatják a véleményüket. A fejlesztési folyamatok így jelentősen lerövidülnek, a résztvevők pedig komoly erőforrásokat takaríthatnak meg.

Az alkalmazott innováció során hálózati technológián alapuló műveleti koncepciók és tapasztalatok összegzésével segítik elő a koncepciófejlesztést és használhatják ki a kínálkozó lehetőségeket. A sikeresen alkalmazott modellek szinte minden esetben ötvözik a védelmi minisztériumban dolgozó szakemberek, a kutatóintézetek, valamint az ipar képviselőinek a szaktudását.²¹ Az ilyen sikeres projektek és a felgyorsult beszerzési folyamatok egyik mintapéldája a SOCOM által beindított TALOS program és az innovációs projekteket összefogó Project Vulcan.

Vasemberkosztüm és a Project Vulcan

A különleges erőket mindig is a rugalmasság, az adaptáció és az önállóság jellemezte, és sokan azzal bélyegezték meg őket, hogy nem követik a szabályokat. Az innovációs csataterén ez a fajta mentalitás kifejezetten előnyt jelent. Bár a különleges erőkre is vonatkoznak a beszerzésekkel kapcsolatos szabályzók,²² de a SOF ATL-

¹⁷ Special Operation Command.

¹⁸ Providing a Broad Range of Strategic Options to the Nation's Leaders. Special Operations Technology Magazine, 13. évfolyam 4. szám, pp. 36–40.

¹⁹ SOF Acquisition, Technology and Logistics (ATL).

²⁰ Joint Acquisition Task Force.

²¹ HARRISON, Adam Jay – ZEMBER, Christopher – RACHAMI, Jawad: Innovation Warfare: Technology Domain Awareness And America's Military Edge. 2014. október 29. <http://warontherocks.com/2014/10/innovation-warfare-technology-domain-awareness-and-americas-military-edge/>; letöltés: 2015.08.21.

²² <http://www.socom.mil/Sordac/Pages/AcqAuth.aspx>; letöltés: 2015.08.21.

szervezete²³ arra törekszik, hogy a különleges erők számára a lehető leggyorsabban biztosítsa a legmodernebb felszerelést és a képességfejlesztések folyamatát is jelentősen lerövidítse. A különleges erők erőfeszítései és tapasztalatai lehetővé tették számukra, hogy felgyorsítsák a képességfejlesztési és beszerzési folyamatokat, és ezt a trendet (a DII térnyerése következtében) hagyományos erők is egyre inkább figyelemmel kísérik annak érdekében, hogy átvegyék a módszereket.

Egy konkrét példa a kutatási projektek felgyorsítására a nagy nyilvánosságot kapott TALOS projekt,²⁴ amely a médiában vasemberkosztümként²⁵ híresült el. A program (amelyet egy különleges műveleti operátor halála váltott ki) keretében a legtapasztaltabb különleges műveleti operátorok segítették a TALOS munkáját, és szoros együttműködésben zajlottak a folyamatok. A végfelhasználók, a technológiai szakemberek és a beszerzési folyamatokat ismerő ipari képviselők együttesen, dinamikus problémamegoldást elősegítő környezetben törekedtek arra, hogy megtalálják a megoldásokat. Ez a fajta kutatás és fejlesztés eddig elképzelhetetlen volt a hadseregben, és elsősorban a Szilícium-völgyben létrehozott vállalkozásokra volt jellemző.

Mivel napjaink technológiai kihívásai rendkívül összetettek, ezért a katonai vezetőknek fel kell ismerniük, hogy saját szervezetükön kívül, csak **partnerek bevonásával** képesek átűtő eredményeket elérni. **Különböző szervezeti kultúrák és szervezetek összekapcsolása** és együttes (egy közös cél érdekében történő) működtetése egyáltalán nem könnyű feladat, és komoly kihívások elé állítja napjaink vezetőit. A hálózati elven alapuló szervezés teszi azonban lehetővé, hogy az ötletek időben, a lehető legköltséghatékonyabb módon megvalósulhassanak.

Ennek részeként a SOF ATL-szervezete egy minden eddiginél nagyobb fejlesztésbe fogott, amelynek a Project Vulcan nevet adták. Egy **számos szervezet magába tömörítő munkacsoportot hoztak létre**, aminek a kutatás-fejlesztésre fordítandó időtartam jelentős csökkentése lesz az eredménye. A Project Vulcan szintén a különleges erők által felhalmozott tapasztalatokat ötvözi az ipari technológiai fejlesztések szakembereinek a tudásával. A képességfejlesztési prototípusként is felfogható módszer részeként stratégiai alapot teremtenek arra, hogy az alkalmazott innovációs projektek, az ötletek és a tudás szabadon áramolhassanak.

Természetesen a Projekt Vulcan kivitelezése sem egyszerű, mert olyan akadályokat kell leküzdeni, mint a védelmi és az ipari költségvetések, illetve a különböző szervezeti kultúrák összehangolása. Napjainkban az ipar képviselői elsősorban a piaci veszélyeket térképezik fel, vagyis elsősorban arra koncentrálnak, hogy lesz-e fizetőképes kereslet a létrehozott technológiára, nem pedig arra, hogy az adott technológia valóban a követelményeknek megfelelően működik-e majd. A hadibeszerezések középpontjában viszont éppen ez utóbbi áll.

²³ Special Operations Forces Acquisition, Technology and Logistics.

²⁴ Tactical Assault Light Operator Suit.

²⁵ LAMOTHE, Dan: New competition launched in development of U.S. military's 'Iron Man' suit. The Washington Post, 2014. október 27.
<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/10/27/new-competition-starts-in-development-of-u-s-militarys-iron-man-suit/>; letöltés: 2015.08.21.

A Project Vulcan középpontjában a hálózatalapú kreatív innováció áll. Úgy tűnik, hogy egyre inkább az ötletek tesztelése és a legjobbnak tűnő ötletek megvalósítása által éri el a haderő is a kívánt hatást, és a korábban már jól bevált, évek vagy évtizedek hosszú során át tartó fejlesztési folyamatokra a jövőben kevesebb hangsúlyt fektetnek.

Hogyan tovább? NATO Innovációs Stratégia

Mivel a NATO Transzformációs Parancsnoksága (ACT) felel a NATO haderő-átalakítással és képességfejlesztéssel kapcsolatos folyamataiért, ezért vélhetően szoros együttműködés kialakítása várható a NATO képességfejlesztése és a DII között. Jelenleg az amerikai offset stratégia figyelemmel kísérése a Szövetség tagállamai között viszonylag alacsony szintű, viszont a fejlesztések irányait érdemes figyelemmel kísérni, hiszen a jövőbeni műveletekben az interoperabilitás megtartása érdekében szükség lesz a fejlesztési irányok harmonizálására.

A közelmúltban az ACT által rendezett számos esemény lehetőséget biztosított arra, hogy elmélyítsük az ismereteket az offset stratégiával, a kutatás-fejlesztéssel, valamint annak a NATO-ra gyakorolt hatásaival kapcsolatban. A NATO berkein belül az ACT-nál már 2003 óta, tehát gyakorlatilag a parancsnokság megalakulásától kezdve beszélnek koncepciófejlesztésről és kísérletekről, a rendszer kialakításához szükséges vezetői támogatást Giambastiani tengernagy adta meg.

„Az elsősorú prioritásunk a Szövetség képességeinek a fejlesztése. Ebben a legfontosabb a transzformáció szerepének a hangsúlyozása, a NATO hosszú távú kitekintése, és a követelmények meghatározása, amelyeket koncepciókkal kell alátámasztani, a megoldási javaslatokat kísérletekkel kell igazolni, végül a megalapozott gondolatok a képességfejlesztést fogják támogatni.”²⁶

Az innovációs folyamatok nagy része a koncepciófejlesztés és kísérletek²⁷ keretében zajlik és. Bár az Amerikai Egyesült Államok már régóta élen járt e területen, de a XXI. században egyre több NATO-tagállam is csatlakozott a folyamathoz. *Mi is az a CD&E? A fogalmat²⁸ a hazai katonai szakértők még nem határozták meg, tehát pontosan megalkotott definícióval nem rendelkezünk, így a NATO Katonai Bizottság által jóváhagyott CD&E-irányelvekben megfogalmazottakra támaszkodunk: A CD&E a NATO transzformációját elősegítő eszközök egyike, amely strukturált szerkezetbe tereli az innovatív gondolatokat a képességfejlesztés elősegítése érdekében.*

²⁶ Giambastiani tengernagy, az ACT akkori parancsnoka a 2004-es isztambuli NATO-csúcstalálkozó előtt, a NATO Review-ban adott interjújában prioritásként fogalmazta meg a koncepciófejlesztést és kísérleteket.

²⁷ Concept Development and Experimentation – CD&E.

²⁸ A CD&E-t kettős céllal hozták létre. Az információs technológia rohamos elterjedésével, annak a katonai műveletekre gyakorolt hatásával megfogalmazódott egy gyors, bürokráciától mentes, ún. gondolkodó fejlesztési folyamat, amely nem rokonszenvezett a NATO viszonylag lassú döntéshozatali mechanizmusával. Ez volt a mozgatója a többnemzeti kísérletek sorozatnak (angolul: Multinational Experimentation – MNE), amelyet az Amerikai Egyesült Államok, Németország, Ausztrália és Kanada – a szövetség keretein kívül – keltettek életre. Később az amerikai folyamatokat példaként véve a NATO a CD&E-t azzal a céllal teremtette meg, hogy választ adjon azokra a hosszú távú fejlesztési célkitűzésekre, amelyekre a NATO akkori, hat évre előre tekintő haderő-tervezési folyamata nem tudott megválaszolni.

Az MNE-sorozat 2001-ben kezdődött első kísérlete – amely akkor limitált célú kísérletnek (LOE²⁹) indult – az Amerikai Egyesült Államok vezetésével, valamint Nagy-Britannia, Ausztrália és Németország bevonásával folyt. A Magyar Honvédség az átfogó megközelítés problémakörét vizsgáló MNE-5-höz csatlakozott először megfigyelőként, majd az MNE-6-hoz teljes jogú tagként. Időközben a kísérletsorozat neve is megváltozott, amelyet ma Többnemzeti Képességfejlesztési Folyamatnak³⁰ neveznek. Időközben 19 nemzet és két nemzetközi szervezet – az ACT és az EU – vált tagjává.

Ennek a folyamatnak a részeként elmondhatjuk, hogy napjainkra a Szövetségben belül létrejött egy olyan hatékony képességfejlesztési és kísérletek rendszer, amely számos fejlesztési programot és azon belül projektet ölel fel, szervesen kapcsolódik a NATO védelmi tervezési folyamatához, és jól szolgálja a NATO képességfejlesztési rendszerét.

Az első CD&E-konferenciát Oslóban tartották 2001-ben. Időközben a konferencia egyre inkább szakmaivá vált, napjainkban körülbelül 30 országból nagyjából 200 résztvevő látogat el a rendezvényekre. A konferencia résztvevői a NATO-tagországok, a PfP-nemzetek, az Isztambuli Együttműködés országai, a Mediterrán Kooperáció tagjai, valamint a NATO globális partnereiből (Ausztrália, Japán, Dél-Korea, Szingapúr) tevődnek össze.

Az Amerikai Egyesült Államok Egyesített Vezérkara Képességfejlesztési Igazgatóságával közösen az ACT 2014. november 4–6. között hazánkban, a Várnegyedben szervezett nemzetközi CD&E-konferenciát. A Honvéd Vezérkar vállalta fel a házigazda szerepét a konferencián, amely a “CD&E Utazás: Iránytű a Jövőbe”³¹ hangzatos címet kapta, főként azzal a céllal, hogy a résztvevők levonhassák az eddig eltelt időszak tapasztalatait, majd elemzést követően – ha szükséges – korrekciókra tegyenek javaslatokat a CD&E-folyamattal kapcsolatban.

2015. január 28-án Washingtonban az ACT szervezésében rendezték meg a Transzatlanti Fórumot, amelynek témája „*New Challenges, Old Threats driving Alliance Transformation*”³² volt. A konferencia tájékoztató paneljében Robert Work amerikai védelmi miniszterhelyettes tartott tájékoztatót az amerikai harmadik ‘offset’ stratégiáról. A rendezvényt követően az ACT parancsnoka az alábbi következtetéseket fogalmazta meg:

– A technológia és az innováció a transzatlanti kapcsolat fenntartásának fontos eszköze lesz a jövőben is. A Transzatlanti Fórumot követően egyértelművé vált, hogy az ACT – a NATO transzformációs folyamatainak a felelőseként – szoros együttműködés kialakítására törekszik a tagállamok között a DII-folyamat figyelembevételével, hogy a megváltozott biztonsági környezet tükrében minőségi ipari fejlesztéseket lehessen végezni.

²⁹ Limited Objective Experiment.

³⁰ Multinational Capability Development Campaign – MCDC.

³¹ The CD&E Journey – A Roadmap to the Future.

³² Magyarul: „Új kihívások és régi biztonságpolitikai fenyegetések a Szövetség haderő-átalakításának tükrében”.

– A hibrid hadviselés összetettsége és adaptív természete kapcsán olyan kihívások elé nézünk Ukrajnában és a MENA területén, amelyek együttes fellépést követelnek három szervezettől: a jelenlegi és a jövőbeni Szövetségek, a NATO és az EU. Ez előrevetíti a partnerségi viszony erősítését és az EU-val való szorosabb kapcsolatok kialakításának szükségességét.

– A Szövetség reagálóképességének a fejlesztésekor átfogó szemléletet kell alkalmazni. Ez a folyamat, amely transzformációs elveken alapul, a szövetségi stratégia áttekintéséhez és egy új innovációs stratégiai elképzelés kidolgozásához vezethet a NATO-n belül.

A Transzatlanti Fórumot követően a NATO innovációs stratégiájának a kidolgozása egyre nagyobb hangsúlyt kapott. Központi szerepet játszott a NATO Transformation Seminar (NTS) rendezvényén is, amelyet 2015. március 24–26. között rendeztek Washingtonban. Az NTS-re meghívást kaptak a NATO-tagállamok nagykövetei és katonai képviselői, valamint észak-amerikai és európai szakértők is. A rendezvényen megvitatott témák között kiemelt szerepet kapott az innováció Szövetségre gyakorolt hatása, a védelmi beruházások optimalizálása és a NATO innovációs ütemterve.

A közeljövőben az ACT által rendezett számos kiemelkedő jelentőségű esemény biztosít lehetőséget arra, hogy elmélyítsük az ismereteket és képviseljük a nemzeti szándékot a NATO innovációs stratégiájával kapcsolatban. E rendezvények közül érdemes figyelemmel kísérni a NATO Ipari Fórumát (NATO Industry Forum – Lisszabon, 2015. október 28–29.), amely a rendszeres éves találkozó a NATO stratégiai parancsnokságai, a NATO beruházási és fejlesztési intézményei, valamint az ipar képviselői között. Szintén kiemelt rendezvény lesz a Haderő-átalakítási Főnökök Konferenciája (Chiefs of Transformation Conference – Norfolk, 2015. december), ahol megvitatják a jelenlegi katonai képességfejlesztési folyamatokat és azok illesztését a NATO védelmi tervező rendszerébe.

Összegzés

Az innovációs módszerekről írt könyvében³³ Amy Wilkinson rámutat arra, hogy a legváratlanabb és legkedvezőtlenebb helyzetekben is képesek lehetőségeket felfedezni azok, akik nyitott szemmel járnak. E személyeket a szerző alapvetően három kategóriába sorolja. A nektármadár típusú ember már meglévő ötleteket alkalmaz különböző területek között mozogva, az építész típusú vezető teljesen új koncepciót alkot egészen az alaptól kezdve, az integráló vezetőtípus pedig már meglévő koncepciók ötvözésével állít elő újat.

Ezek a módszerek már jó ideje meghonosodtak a vállalkozók körében, és az amerikai Szilícium-völgyben teljesen átlagos ez a fajta szemlélet. Nagyon érdekes megfigyelni azonban, hogy ezek az innovatív fejlesztési módszerek egyre inkább teret nyernek az amerikai hadiipari fejlesztési projekteknél, és ennek következtében egyre nagyobb hatást gyakorolnak a Szövetség tagországaira is.

³³ WILKINSON, Amy: The Creator's Code. Simon and Schuster, 2015.

Az amerikai egyesített vezérkar főnöke, Martin Dempsey tábornok nemrégiben azt nyilatkozta,³⁴ hogy az amerikai haderőt soha nem kell egyenlő eséllyel bevetni, ami alatt azt értette, hogy a felkészítés folyamán a legjobb vezetőket kell oktatni, a kiképzés során a legfelkészültebb katonákat kell képezni és őket a legjobb felszereléssel kell ellátni.

Ebben a folyamatban az innováció a jövő hadviselésének valóban kiemelkedő összetevője lesz, hiszen az **a fél, amely képes a jelenlegi komplex és rendkívül gyorsan változó környezethez időben alkalmazkodni, jelentős előnyt élvez** mindenki mással szemben. A különleges erők által végzett konkrét projektek csak példaképpen állnak itt, hiszen úgy tűnik, hogy e katonák tapasztalatukat és szaktudásukat ötvözve más, egyéb szakterületek képviselőivel idejekorán lehetővé teszik a végfelhasználó beleszólását a képességfejlesztési folyamatokba. Az a széles körű együttműködés, amit folytatnak, eddig valóban rendkívül eredményes volt.

Az általuk végzett úttörő munka azonban csak az első lépés, hiszen ezt követően a kísérletek eredményeit felhasználva ezek a módszerek hatással lesznek a teljes haderő fejlesztési és beszerzési rendszereire, valamint változásokat eredményeznek majd és hatással lesznek nemcsak az amerikai, de a NATO-tagországok gondolkodásmódjára is. A hálózatközpontú gondolkodás, a különböző szervezeti kultúrájú rendszerek összekapcsolása, a beszerzési és rendszerbe állítási folyamatok felgyorsítása mind-mind olyan összetevők, amelyek meghatározó elemei lesznek a jövő hadviselésének.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- GARAMONE, Jim: Dempsey Stresses Balance in the Fiscal 2015 Budget Request. American Forces Press Service, 2014 február 24.
<http://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=121702>; letöltés: 2015.08.21.
- HARRISON, Adam Jay – ZEMBER, Christopher – RACHAMI, Jawad: Innovation Warfare: Technology Domain Awareness And America's Military Edge. 2014. október 29.
<http://warontherocks.com/2014/10/innovation-warfare-technology-domain-awareness-and-americas-military-edge/>; letöltés: 2015.08.21.
- LAMOTHE, Dan: New competition launched in development of U.S. military's 'Iron Man' suit. The Washington Post, 2014. október 27.
<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/10/27/new-competition-starts-in-development-of-u-s-militarys-iron-man-suit/>; letöltés: 2015.08.21.

³⁴ GARAMONE, Jim: Dempsey Stresses Balance in the Fiscal 2015 Budget Request. American Forces Press Service, 2014. február 24.
<http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=121702>; letöltés: 2015.08.21.

- MARTINAGE, Robert: Toward a New Offset Strategy: Exploiting U.S. Long-Term Advantages to Restore U.S. Global Power Projection Capability. 2014. október 27. <http://csbaonline.org/publications/2014/10/toward-a-new-offset-strategy-exploiting-u-s-long-term-advantages-to-restore-u-s-global-power-projection-capability/>; letöltés: 2015.08.21.
- METZ, Steven. – KIEVIT, James: Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy. 1995. június 27. <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/download.cfm?q=236>; letöltés: 2015.08.21.
- TOMES, Robert R.: The Cold War Offset Strategy: Assault Breaker And The Beginning Of The RSTA Revolution. <http://warontherocks.com/2014/11/the-cold-war-offset-strategy-assault-breaker-and-the-beginning-of-the-rsta-revolution/>; letöltés: 2015.08.21.
- TOMES, Robert R.: U.S. Defense Strategy from Vietnam to Operation Iraqi Freedom: Military Innovation and the New American Way of War, 1973–2003. Routledge, 2007.
- WILKINSON, Amy: The Creator's Code. Simon and Schuster, 2015.

E SZÁMUNK TARTALMA

DR. VIDA CSABA ALEZREDES

A JELENKORI NÉPVÁNDORLÁS HATÁSAI

A szerző a napjaink illegális migrációs válsága kapcsán megvizsgálta a népvándorlással kapcsolatos összetevőket. Hangsúlyt helyezett az okok elemzésére. Kísérletet tesz elméleti szinten a menekültek és a migránsok közötti különbség meghatározására. Megállapította, hogy a népvándorlás mindig is része volt az emberiség történelmének, valamint jelentős hatást gyakorolt az érintett országokra. A tanulmányban a szerző áttekinti napjaink népvándorlását, amelynek okait a XIX. és a XX. században keresi, és megállapítja, hogy globális népvándorlásnak kell tekinteni. A népvándorlás során elkülöníti a kiinduló, a tranzit- és a befogadó országokat. Elemzi a népvándorlás negatív biztonsági hatásait, kiemelten Magyarországra. A cikk végén javaslatot tesz a migráció által okozott negatív biztonsági tényezők enyhítésére.

Kulcsszavak: népvándorlás, embercsempészet, biztonság, válságok, veszélytényezők.

DR. BESENYŐ JÁNOS EZREDES

NEM AZ ISIS¹ TALÁLMA NYA – TERRORISTÁK A MIGRÁNSOK KÖZÖTT

Az elmúlt időszakban röppent fel a hír, hogy a nyugati világot sújtó migrációs nyomásért az ISIL/DAESH felelős, amely ráadásul a migránsok tömegeiben Európába és Amerikába terroristákat kíván küldeni, hogy azok egyfajta „harmadik hadoszlopként” a megfelelő időben a 9/11 terrortámadásokhoz hasonló akciókat hajtsanak végre. A hír a nyugati világban komoly indulatokat és vitákat váltott ki. Egyesek szerint a fenyegetést komolyan kell venni, mások pedig azt állítják, hogy az ISIL/DAESH nem képes egy ilyen komoly koordinációt kívánó akciót végrehajtani, és a nyugati országoknak válogatás nélkül be kell engedniük minden menekültet, függetlenül attól, hogy képesek vagyunk-e őket integrálni vagy nem.

Tanulmányomban szeretném bemutatni, hogy a nyugati országokban – az Amerikai Egyesült Államokban és Európában – már régóta problémát jelent, hogy a muzulmán migránsok közé terrorista múlttal rendelkezők vegyülnek, akik megfelelő időben az őket nagylelkűen befogadó országok ellen újabb terrorcselekményeket hajtanak végre, ezzel kockáztatják az őket befogadó társadalom tagjainak biztonságát, akiket sokszor már nem partnernek, befogadónak, hanem megsemmisítendő ellenségnek tekintenek.

Kulcsszavak: ISIL/DAESH, terror, migráció, Amerikai Egyesült Államok, Európa.

¹ A továbbiakban az ISIS neve ISIL/DAESH-ként szerepel.

CONTENTS

LIEUTENANT COLONEL CSABA VIDA DR., PhD

THE EFFECTS OF CONTEMPORARY MIGRATION

The author has analysed components of the great migration in the context of nowadays refugee crisis. He presents the reasons of the migration, and also determines, on theoretical level, differences between the refugees and migrants. He has identified, that the migration was always and remains part of mankind's history. The migration has had significant effect on the history of nations. The author in his study analyses the reasons of the nowadays migrations. These reasons have their roots in the 19th and 20th centuries. The author identifies that the contemporary migration is a global one, and separates the initial, transit and target countries. He has investigated the negative security effects of the migration, especially in Hungary. Finally, he proposes solutions of reducing negative security effects of the migration.

Keywords: migration, human trafficking, security, crisis, threats.

COLONEL JÁNOS BESENYŐ DR., PhD

TERRORISTS AMONG MIGRANTS – IT ISN'T THE ISIS' INVENTION

Recently, the press has stated that the ISIS is responsible for the migration pressure afflicting the Western World, furthermore ISIS wants to send terrorists among the mass of migrants into Europe and America, where they – as a 'third column' – are going to carry out terrorist attacks, similar to 9/11, at the proper time. This news has generated serious debates and emotions in the Western World. Some people say that the threat should be taken seriously, others claims the ISIS is not able to carry out such well co-ordinated action, and the Western countries has to let in all of the migrants indiscriminately, apart from the fact, if we were able to integrate them or not.

In my essay I would like to demonstrate that in both the European countries and the United States it has been a problem for a long time that people with terrorist past mingle with the crowd of migrants. Later on these people are carrying out terrorist attacks against the countries which generously accommodate them, risking the security of hosting societies, and they do not consider these communities as partner any more, but as enemy must be exterminated.

Keywords: ISIS, terror, migration, USA, Europe.

SZALONTAI GÁBOR ŐRNAGY

**A SZÍRIAI POLGÁRHÁBORÚ OKOZTA
REGIONÁLIS MENEKÜLTVÁLSÁG ÉS HATÁSA
AZ EURÓPAI MIGRÁCIÓS HELYZETRE**

A szíriai polgárháború az elmúlt negyedszázad legnagyobb humanitárius katasztrófáját okozta. Több mint 12 millió szíriai állampolgár szorult humanitárius segílyre. Az országon belül 7,6 millió személy kényszerült otthona elhagyására, a főként a szomszédos országokban lévő menekültek száma pedig meghaladta a 4 milliót. Kilátástalannak tűnő helyzetükben a menekültek egy része a biztonságosabbnak ítélt jövő, valamint a végleges letelepedés reményében Európába indult, ami a 2011-ben kitört forradalmakat követően tapasztaltnál is nagyobb migrációs hullámot eredményezett. A tanulmány célja a belső és a külső menekültek helyzetének a vizsgálata, a Közel-Kelet befogadó országaiban kialakult viszonyok bemutatása és az európai migrációs helyzetben jelentkező tendenciák lehetséges okainak feltárása.

Kulcsszavak: Szíria, Európa, polgárháború, menekültek, migráció, válság.

SIMON PÉTER ŐRNAGY – SZALONTAI GÁBOR ŐRNAGY

**A „TERMÉSZETES MEGOLDÁS” FEDŐNEVŰ
NEMZETKÖZI MŰVELET ELSŐ ÉVÉNEK ÉRTÉKELÉSE**

Az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL/DAESH) terrorszervezet felszámolására létrejött nemzetközi koalíció művelete második évébe lépett. Az Irakra és Szíriára kiterjedő légitámadásokra, valamint a kiképzésre és tanácsadásra irányuló művelet eddigi eredményei megkérdőjelezhetők.

A tanulmány célja bemutatni az ISIL/DAESH ellen létrejött széles körű, amerikai vezetésű nemzetközi koalíció tevékenységét, kitérve céljai megvalósulására, valamint mindazon negatív tényezőkre, amelyeket a terrorszervezet elleni beavatkozás váltott ki. Az elemzés kitér arra is, hogy az Irak és Szíria területén indított művelet ellenére a terrorszervezet miként és hol volt képes megjelenni a közel-keleti régió egyéb országaiban, illetve globálisan is.

Kulcsszavak: Operation Inherent Resolve, ISIL/DAESH, Irak, Szíria, milíciák, rendvédelmi erők, koalíciós erők, légitámadások, kiképzés.

MAJOR GÁBOR SZALONTAI

**REGIONAL REFUGEE CRISIS CAUSED
BY THE SYRIAN CIVIL WAR AND ITS EFFECTS
ON THE EUROPEAN MIGRATION SITUATION**

The civil war in Syria has resulted in the greatest humanitarian catastrophe of the last 25 years. More than 12 million Syrian citizens need humanitarian aid. There are more than 7,6 million internally displaced persons, the number of refugees in the neighbouring countries has surpassed four million. The grim prospects of the current situation in the region have triggered a massive flow of migrants directed towards Europe. This time, the number of refugees seeking a safer future and hoping for permanent stay in European countries considerably exceeded the former influx of refugees experienced after the revolutions in 2011. The aim of this study is to analyse the situation both of internally displaced people and of the external refugees, describe the situation in the host countries of the Middle-East and find out the root causes of the tendencies in the European migration situation.

Keywords: Syria, Europe, civil war, refugees, migration, crisis.

MAJOR PÉTER SIMON – MAJOR GÁBOR SZALONTAI

**RESULTS OF OPERATION INHERENT RESOLVE'S
FIRST YEAR**

The second year of the Operation Inherent Resolve of the international coalition aiming to eliminate ISIL/DAESH has started. The results of the operation, which entails airstrikes against Iraq and Syria, training and mentoring are disputable.

This study intends to show the activity of the wide-scale international coalition led by the US, whether it could fulfil its objectives, and the negative side-effects triggered by the intervention against the terrorist organization. The research also analyses the growing influence of ISIL/DAESH both in the region and on a global scale despite the international operation in Iraq and Syria.

Keywords: Operation Inherent Resolve, ISIL/DAESH, Iraq, Syria, militias, Iraqi Security Forces, coalition forces, airstrikes, training.

KÁROLY LÁSZLÓ ÖRNAGY

**AZ ÖSSZADAT FORRÁSÚ FELDERÍTÉS
AZ ASZIMMETRIKUS KONFLIKTUSOKBAN**

Az aszimmetrikus konfliktusokat jellemző komplex műveleti környezet megértéséhez a parancsnoknak rengeteg információra van szüksége. Ehhez a felderítő törzseknek minden adatszerzési lehetőséget ki kell használniuk. Ennek szervezetszerűen kell megtörténnie, mert ellenkező esetben az erőforrások kevésbé hatékony felhasználását eredményezi. Ezért van jelentősége az összadat forrású felderítésnek.

Kulcsszavak: aszimmetrikus konfliktus, összadat forrású felderítés, adat, információ, komplex műveleti környezet.

SZALONTAI GÁBOR ÖRNAGY

**AZ ISZLÁM RADIKALIZMUS EURÓPÁBAN
ÉS NEMZETBIZTONSÁGI KIHÍVÁSAI – II.**

Az iszlám és a Nyugat, benne kiemelten Európa kapcsolata a 2001. szeptemberi eseményeket követően rendszeresen a figyelem központjába került és kerül napjainkban is, azt többnyire a konfrontáció jellemezte. A cikk alapvetően az iszlám radikalizmus európai megjelenési formáival, valamint az Európai Unió és a tagállamok válaszlehetőségeivel foglalkozik, de a probléma megértése érdekében az iszlám alapjait és az európai muzulmán közösségek helyzetét is bemutatja. A téma aktualitása miatt a cikk említést tesz a szíriai és az iraki válságkörzetbe utazó európai állampolgárokról, illetve a jelenség okozta biztonság kihívásokról is.

Kulcsszavak: Európa, iszlám, terrorizmus, nemzetbiztonság, kihívások.

ÜVEGES ANDRÁS FŐHADNAGY

HACKERC SOPORTOK TEVÉKENYSÉGE ÉS CSOPORTOSÍTÁSA

A 80-as évek elején a hackercsoportok éppen csak feltűnedező informális csoportosulások voltak. Heti szinten láthatunk anyagokat, hogy a rettenthetetlen hackercsoportok technikai képességeiknek köszönhetően milyen pusztítást visznek véghez. Pénzügyi intézetektől rabolt milliók és a nemzetközi vállalatoktól megszerzett tervek kiszivárogtatása is ezeknek a csoportoknak köszönhető. Meg sem említve a milliós nagyságrendű weblapok és Twitter kliensek lekapcsolását. Ha ezeket jobban megnézzük, megállapíthatjuk, hogy ezeket néhány nagyobb hacker csoport követi el.

Kulcsszavak: hackercsoportok, hackerek, Anonymous, LizardSquad, Chaos Computer Club, RedHack, SEA.

MAJOR LÁSZLÓ KÁROLY

**ALL SOURCE INTELLIGENCE
IN THE ASYMMETRIC CONFLICTS**

A commander needs huge amount of information in order to understand the complex operational environment of asymmetric conflicts. The intelligence staffs have to exploit the all source intelligence capabilities, but this process has to be organized; otherwise the application of resources would be ineffective. This is the reason why the all source intelligence is so important.

Keywords: asymmetric conflict, all source intelligence, data, information, complex operational environment.

MAJOR GÁBOR SZALONTAI

**THE ISLAMIC RADICALISM IN EUROPE
AND ITS CHALLENGES FOR THE NATIONAL SECURITY – II.**

Since the 9/11 attacks the relationship between the Islam and the West, especially in Europe has been in the focus of attention, and it is mostly marked by confrontation. This article is mainly about the Islamic radicalism existing in Europe, and the possible responses of the EU and its member states. However, in order to understand the problem, the article deals with the basics of Islam and the situation of European Muslim communities as well. The article also mentions the current phenomenon of European citizens traveling to crisis area of Syria and Iraq and its security challenges.

Keywords: Europe, Islam, terrorism, national security, challenges.

FIRST LIEUTENANT ANDRÁS ÜVEGES

THE ACTIVITIES AND ARRANGE OF THE HACKER GROUPS

Hacker groups in the early 1980s were informal communities that began to flourish. Every week we see documents of some intrepid hacker group wreaking havoc with their technical capabilities. Financial institutions robbed of millions thanks to hacker groups, hacked blueprints and documents leaked from a multinational corporation. Millions of web pages and Twitter accounts are being taken off-line. Looking into these events, we can ascertain that a good deal of the major attacks can often be attributed to a few prominent hacker groups.

Keywords: hacker groups, hackers, Anonymous, LizardSquad, Chaos Computer Club, RedHack, SEA.

DR. VIDA CSABA ALEZREDES

HUMANITÁRIUS INTERVENCIÓK AZ ELMÚLT 25 ÉVBEN

A szerző elméleti oldalról vizsgálta meg a humanitárius beavatkozást, és megállapította, hogy nincs egységes fogalmi rendszere. A nemzetközi közösség humanitárius beavatkozása többségében a humanitárius válság eredménye. Kifejtette, hogy a válságok eszkalálódása miatt van szükség a beavatkozásokra. A szerző ezért jogi, politikai és katonai szempontból vizsgálta meg a humanitárius intervenciót. Az elemzést követően elemezte az elmúlt 25 év humanitárius beavatkozásainak a tapasztalatait, amely során a sikerességnek nagy jelentőséget tulajdonított.

Kulcsszavak: humanitárius válság, humanitárius beavatkozás, nemzetközi jog, fegyveres válságok, politikai érdek.

DR. PORKOLÁB IMRE EZREDES

INNOVÁCIÓ – A JÖVŐ HADVISELÉSÉNEK MEGHATÁROZÓ ELEM A VÁLTOZÓ KÖRNYEZETBEN

A cikk központi kérdése, hogy az innováció milyen hatással van a hadviselésre napjainkban. Az amerikai stratégiai gondolkodás szemszögéből vizsgálja a hadviselés fejlődését a környezet és a technológiai fejlődés változásainak tükrében. A szerző az új műveleti koncepciókat, a harmadik offset stratégiát és annak kézzelfogható eredményeit elemezve megállapítja, hogy az innováció a jövő hadviselésének valóban kiemelkedő összetevője lesz, hiszen az a fél, amely képes a jelenlegi komplex és rendkívül gyorsan változó környezethez időben alkalmazkodni, jelentős előnyt élvez mindenki mással szemben.

Kulcsszavak: innováció, offset stratégia, adaptáció, különleges erők, hírszerzés.

LIEUTENANT COLONEL CSABA VIDA DR., PHD

HUMANITARIAN INTERVENTIONS IN THE LAST 25 YEARS

The author examined the humanitarian intervention from theoretical point of view. He identified that the humanitarian intervention had no integrated conceptual system. In general, a humanitarian intervention of the international community is the results of a humanitarian crisis. The author explained that an intervention was needed due to an escalating crisis. Thus the author analysed the humanitarian intervention in the legal, political and military field. At the end of the study the author reviewed the experiences of the humanitarian interventions, which had occurred in the last 25 years. He attributed great importance to the success of intervention.

Keywords: humanitarian crisis, humanitarian intervention, international law, armed crisis, political interest.

COLONEL IMRE PORKOLÁB DR., PhD

INNOVATION – AN INTEGRAL PART OF FUTURE WARFARE IN A VUCA ENVIRONMENT

In this article the central thesis is that innovation is the new strategic driver in the contemporary security environment. The author analyses this issue from the American strategic perspective. Based on his analysis of the new third offset strategy and its practical applications he concludes that innovation indeed is a central aspect in future warfare. Those organizations that are able to adapt faster and out-innovate the opposition will enjoy a significant strategic advantage.

Keywords: innovation, offset strategy, adaptation, special operations forces, intelligence.

CONTENTS

SECURITY POLICY

LIEUTENANT COLONEL CSABA VIDA DR., PhD

THE EFFECTS OF CONTEMPORARY MIGRATION

COLONEL JÁNOS BESENYŐ DR., PhD

**TERRORISTS AMONG MIGRANTS –
IT ISN'T THE ISIS' INVENTION**

MAJOR GÁBOR SZALONTAI

**REGIONAL REFUGEE CRISIS CAUSED
BY THE SYRIAN CIVIL WAR AND ITS EFFECTS
ON THE EUROPEAN MIGRATION SITUATION**

MAJOR PÉTER SIMON – MAJOR GÁBOR SZALONTAI

**RESULTS OF OPERATION INHERENT RESOLVE'S
FIRST YEAR**

INTELLIGENCE – RECONNAISSANCE

MAJOR LÁSZLÓ KÁROLY

**ALL SOURCE INTELLIGENCE
IN THE ASYMMETRIC CONFLICTS**

MAJOR GÁBOR SZALONTAI

**THE ISLAMIC RADICALISM IN EUROPE
AND ITS CHALLENGES FOR THE NATIONAL SECURITY – II.**

R & D

FIRST LIEUTENANT ANDRÁS ÜVEGES

THE ACTIVITIES AND ARRANGE OF THE HACKER GROUPS

FORUM

LIEUTENANT COLONEL CSABA VIDA DR., PHD

HUMANITARIAN INTERVENTIONS IN THE LAST 25 YEARS

COLONEL IMRE PORKOLÁB DR., PhD

**INNOVATION – AN INTEGRAL PART OF FUTURE WARFARE
IN A VUCA ENVIRONMENT**

FOR READERS

CONTENTS

OUR AUTHORS

CONDITIONS OF PUBLICATION

A KÖTET SZERZŐI

Dr. Besenyő János	ezredes, PhD, az MH Kiképzési és Doktrinális Központ munkatársa
Károly László	őrnagy, a KNBSZ munkatársa
Dr. Porkoláb Imre	ezredes, PhD, NATO-Allied Command Transformation, Nemzeti Összekötő Képviselő, képviselővezető
Simon Péter	őrnagy, a KNBSZ munkatársa
Szalontai Gábor	őrnagy, a KNBSZ munkatársa
Üveges András	főhadnagy, a KNBSZ munkatársa
Dr. Vida Csaba	alezredes, PhD, a KNBSZ munkatársa, egyetemi adjunktus, az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj ösztöndíjasa

A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI

AZ ÍRÁSMŰVEKKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK:

Etikai követelmények:

- az írásmű másol, ebben a formájában még nem jelent meg;
- a szerző(k) kizárólagos szellemi tulajdona;
- korrekt, visszakereshető hivatkozásokkal ellátott;
- bibliográfiával ellátott (amely tartalmazza a hivatkozott irodalom jegyzékét, az internetes anyagok jegyzékét a letöltés idejével együtt);
- a szerző(k) saját véleményét is tükrözheti, amely értelemszerűen nem mindig egyezik meg a Szolgálat álláspontjával.

Tartalmi követelmények:

- a folyóiratokban – jellegével összhangban – a honvédelemmel, azon belül elsősorban a nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel, katonai biztonsággal és a biztonságpolitikával kapcsolatos tudományos igényű kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más témákat, anyagokat – jelentetünk meg;
- az írásmű legyen logikus, áttekinthető, tartalmilag összefüggő és jól tagolt;
- a témával kapcsolatos saját koncepció megfogalmazása legyen érthető, a következtetések pedig megalapozottak, érvekkel, adatokkal alátámasztottak legyenek.

Formai követelmények (és a kapcsolódó információk):

- a szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20–21 gépelt oldal); a kéziratot Times New Roman 12 pontos betűvel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható (.jpg vagy .tif) formátumban, elektronikus adathordozón (CD-n), és lehetőség szerint egy kinyomtatott példányban is kérjük megküldeni;

- lehetőség van a kézirat interneten történő megküldésére is, a felderito.szemle@knbsz.gov.hu e-mail címen. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását vagy munkakörét, állandó lakcímét, telefonon és interneten történő elérhetőségét;
- a kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja. A kiadványban megjelentetni kívánt írásokat a Szolgálat kompetens, tudományos fokozattal rendelkező munkatársai vagy más szakértők lektorálják;
- a Szerkesztőbizottság – a lektori vélemények figyelembevételével – fenntartja a jogot, hogy a megjelenésre alkalmatlannak ítélt kéziratokat – indoklás nélkül – nem közli. Az ilyen írásokat nem küldi vissza és nem őrzi meg;
- a kiadványban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság az etikai, tartalmi és formai követelmények alapján, kiadványban történő megjelentetésre, valamint az interneten történő közzétételre alkalmasnak tartja. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük meg, de a szerző kérésére azt visszaadjuk;
- a közleményhez „Rezümét” kell mellékelni, maximum 10–12 sorban, magyar és angol nyelven;
- a közleményhez 3–5 kulcsszó megadása szükséges, magyar és angol nyelven.
- az írás angol nyelvű címét is kérjük megküldeni.

A KÖZLEMÉNYEKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT FORMAI KÖVETELMÉNYEK

A folyóirat kizárólag az MSZ ISO 960 szabvány alapján készített hivatkozásokkal ellátott tanulmányt, cikket jelentet meg.

A közleményhez szükséges megadni:

A SZERZŐ, SZERZŐK

AZ ÍRÁS CÍME (magyarul, angolul)

REZÜMÉ (magyarul, angolul)

KULCSSZAVAK (magyarul, angolul)

BIBLIOGRÁFIAI HIVATKOZÁS

A társadalomtudományokban a megszokott számozott hivatkozást az idézések jegyzetben¹ módszerrel kérjük alkalmazni.

Abban az esetben, ha a szerző nem ezt a módszert alkalmazza, a kéziratot lektorálás nélkül visszaküldjük átdolgozásra!

Idézések jegyzetben:

A szövegen belüli idézést követően felső indexként megadott sorszámok jegyzetekre utalnak, amelyeket a szövegbeli megjelenésük sorrendjében kell közölni. Ezek a jegyzetek tartalmazhatják az idézéseket.

Első idézés:

Ha az idézések jegyzetben vannak megadva, egy dokumentumra vonatkozó első idézésnek tartalmaznia kell az idézés és a bibliográfiai hivatkozások külön jegyzékében lévő kapcsolódó tétel pontos megfeleltetéséhez szükséges adatokat. Az első idézésnek tartalmazni kell: legalább a szerző(k) nevét és a teljes címet úgy, ahogy azok a bibliográfiai hivatkozásokban meg vannak adva, továbbá az idézett rész oldalszámát, ha az szükséges.

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. p. 34.
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. p. 33.
- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. p. 6.
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke:

A bibliográfiai hivatkozások jegyzékében a hivatkozásokat az első adatelem betűrendjében kérjük megadni.²

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. ISBN 963 9276 45 6
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. In: SZILÁGYI Tivadar (szerk.): Szemelvények. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1994. pp. 31–50.

¹ Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. pp. 19–20.

² Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. p. 18.

- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. In: Új Honvédségi Szemle, 1993. 47. évf. 6. sz. pp. 1–7. ISSN 1216-7436
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Ábra, vázlat, térkép, diagram, egyéb melléklettel szembeni követelmények:

- az ábra, vázlat sorszáma (pl. 1. ábra.);
- az ábra, vázlat címe;
- az ábra, vázlat forrása (vagy: Szerkesztette: ...);
- idegen nyelvű ábra, vázlat esetén lehetőség szerint magyar nyelvű jelmagyarázat.

Rövidítések, idegen kifejezésekkel kapcsolatos követelmények:

- az idegen kifejezéseket, rövidítéseket magyarul és eredeti idegen nyelven kell az írásműben az első alkalommal feloldani lábjegyzetben;

Példa:

- WFP – World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELÉRHETŐSÉGEINK

Postacím: Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1111 Budapest, Bartók Béla u. 24–26.

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1502 Budapest, Pf. 117

E-mail: felderito.szemle@knbsz.gov.hu

Dr. Vida Csaba alezredes
a KNBSZ Tudományos Tanács titkára
06(1) 386-9344/5300, HM 65-300
e-mail: vida.csaba@knbsz.gov.hu

Deák Anita alezredes
06(1) 386-9344/5115, HM 65-115
e-mail: deak.anita@knbsz.gov.hu